Петро Гайдейчук.

1918

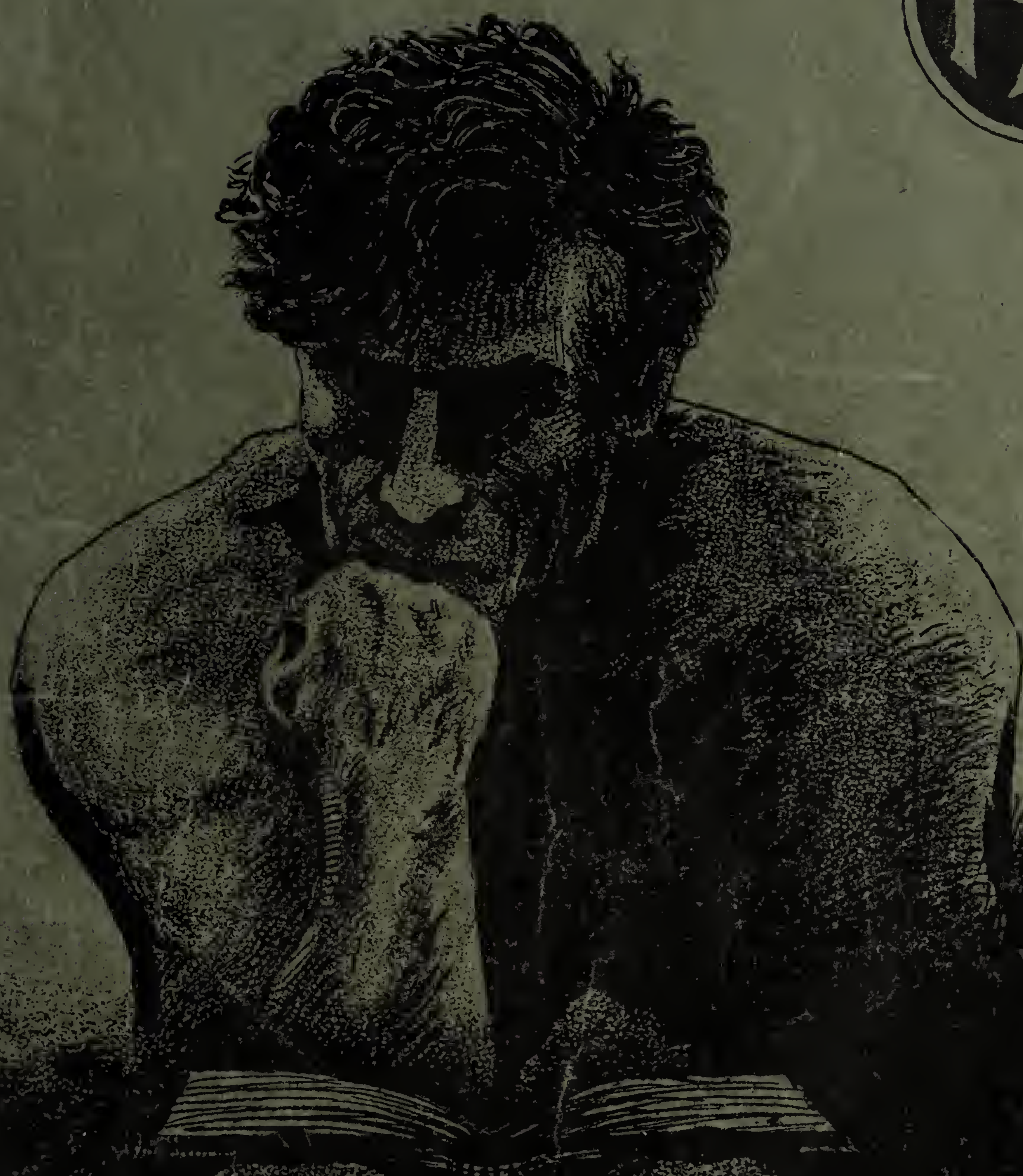

РОБІТНИЧИЙ КАЛЕНДАР

Рік 1918

РОБІТНИЧИЙ КАЛЄНДАР

Накладом “Робочого Народа” і “Робітника”.

З друкарні “Робочого Народа”, 873 Мейн Стр.
ВІННІПЕҐ, МАН., КАНАДА.

РІК 1918.

ДЕРЖАВНІ СЬВЯТА В КАНАДІ.

Новий Рік (1 січня).

Великодна Пятниця (29 марта).

Великодний Понеділок (1 цьвітня).

Вікторія Дей (24 мая).

День уродин короля Джорджа V (3 червня).

Домініон Дей (1 липня).

День Праці (Лейбор Дей) (2 вересня).

Різдво (25 грудня).

АМЕРИКАНСЬКІ СЬВЯТА.

Новий Рік (Січень 1). Сьвяткує ся у всїх стейтах, з винятком стейтів Аркензо і Месечузетс.

День уродин бувшого президента Линколна, (12 лютого). Сьвяткують в стейтах: Каролайна, Колорейдо, Конектікат, Делевер, Іллінойс, Айова, Індіяна, Кензас, Мішіґен, Мінесота, Монтана, Невада, Ню Джерзи, Ню Йорк, Норт Дакота, Ореґон, Пенсильвенія, Савт Дакота, Юта, Вашінґтон, Вест Вірджінія і Вайомінґ.

День уродин першого президента, Джорджа Вашінґтона, (22 лютого) сьвяткують майже у всїх стейтах.

Великодна пятниця (16 цьвітня).

"Декорейш'н Дей", (30-го мая). Того дня прикрашують гроби погибших в часї цивільної війни. В усїх стейтах з винятком стейтів: Аркензо, Флорида, Джорджія, Лузіяна, Місісіпі, Норт Каролайна, Савт Каролайна і Тексас.

День независимости, або Форт оф Джулай, (4-го липня). Того дня обходять памятку проголошеня независимости Злучених Держав. У всїх стейтах.

День праці (Лейбор Дей) — припадає в перший понеділок місяця вересня. В усїх стейтах.

День Колюмба (12 жовтня). В стейтах: Алабама, Аркензо, Каліфорнїя, Колорейдо, Долевер, Айдаго, Іллінойс, Індіяна, Кензас, Кентакі, Мейн, Меріленд, Месечузетс, Мішіґен, Мізурі, Монтана, Небраска, Невада, Ню Гемшир, Ню Джерзи, Ню Мексико, Ню Йорк, Огайо, Оклагома, Пенсилвенія, Род Айленд, Вармонт, Вашінґтон.

День виборів ("Елекшин Дей") в місяцю падолистї.

День подяки ("Тенксґивинґ Дей") звичайно послїдний четвер в падолистї. Сьвяткують в усїх стейтах, хоть не усюди приказано законом.

Різдво (25-го грудня). В усїх стейтах.
Недїля не є законно признаним святочним днем для цїлих Злучених Держав.

НЕ ПОРА!

Marciale

Не по - ра не по - ра не по - ра Гру - бих

трут - нів на пле чах но - сить До - вер -

ши лась ро. - біт ни - кам крив - да ста - ра Нам по -

ра вже на се - бе ро - бить

1-ий місяць	СІЧЕНЬ — JANUARY	має 31 днів.

Дні	Ч	Роковини важних істор. подій і уродин та смерти славних людий.
В	1	1863. Знес. невільн. в Півн. Америці. 1882. Засн. С.Д.П. в Анґлії.
С	2	1889. Засновано Соц. Дем. Партію в Австрії.
Ч	3	1901. Побіда соціялїстів підчас виборів до парляменту у Відни.
П	4	1803. Знесено інквізицію.
С	5	1917. Наступ Росіян проти Німців коло Риґи.
Н	**6**	1910. Федерація соціял-демократії балканських держав.
П	7	1842. Конв. чарт. в Ґлазґові. 1916. Страйк, розр. в Іст Йонґставн.
В	8	1642. Умер астр. Ґалїлео Ґалїлеї. 1895. Увязнено Е. Дебса. і тов.
С	9	1614. Осн. місто Ню Йорк. 1916. Анґлїйці вицоф. з Ґаліполї.
Ч	10	1804. Зас. на смерть анархіста Вілянта в Парижі.
П	11	1888. Умер поет О. Ю. Федькович. 1912. Страйк в Лоренс, Мас.
С	12	1912. Німецькі соц. дем. одержали 4,250,399 голосів.
Н	**13**	1915. Землетрясенє в центр. Італії; около 29.000 людий убитих.
П	14	1858. Замах Орсіні на житє Наполеона III.
В	15	1747. Урод. Др. Самуель Пар. 1809. Урод. П. Ж. Прудон.
С	16	1864. Появив ся твір Лассаля "Капітал і Праця".
Ч	17	1706. Урод. Бен. Френклин. 1917. Злуч. Держ. купили Зах. Індії.
П	18	1871. Засноване нім. імперії. 1873. Умер В. Вайтлїнґ. соц. утоп.
С	19	1865. Умер П. Ж. Прудон. 1905. Замах на царя Миколу II.
Н	**20**	1900. Умер Дж. Роскин. 1905. Ґенеральний страйк в Петрограді.
П	21	1654. Переяслав. договір. 1793. Страч. фр. короля Людвика XVI.
В	22	1788. Ум. анґл. поет Лорд Байрон. 1905. Кров. нед. в Петрограді.
С	23	1667. Андрусївська умова. 1834. Урод. Вілїям Моріс.
Ч	24	1911. В Японії повішено Д-ра Котоку і др. 11 соц. за соц. аґітац.
П	25	1915. Пряме телеф. сполученє Ню Йорку з Сен Франціском.
С	26	1840. Урод. Е. Вейлянт, соц. і член парижської комуни.
Н	**27**	1878. І конґр. франц. робітн. 1916. Прим. військ. служба в Анґлії.
П	28	1886. Страченє соціялїстів Куніцкого, Птрусїньского і тов.
В	29	1737. Урод. Томас Пейн, амер. революціонер і письменник.
С	30	1880. Прогнано Єзуїтів з Франції.
Ч	31	1911. Умер Пауль Зінґер, німецький соціялїст.

Соціялїзм є то такий суспільний лад, в якому всї средства продукції (витвору) і комунїкації (дороги, почти, телеґрафи, телефони і т. д.), і словом всї річи потрібні до спільного ужитку всїх людий, будуть власністю колєктивною (спільною) під демократичним зарядом а всї працюючі будуть рівно користувати ся повним плодом своєї праці.

———o—o———

Капіталїзм се теперішний суспільний лад, в якому средства продукції і комунїкації і великої маси річий потрібних до ужитку всїх людий є приватною власністю богачів, капіталїстів завідувані не для добра усїх людий, а для зиску капіталїстів.

———o—o———

В капіталїстичнім устрою суспільство поділене на дві кляси: пануючих капіталїстів і угнетених робітників.

В соціялїстичнім устрою всї люди будуть рівні і будуть спільно працювати та рівно уживати плодів своєї праці. Неробам, визискувачам не буде місця, бо не буде визиску.

———o—o———

2-ий місяць	ЛЮТИЙ — FEBRUARY	має 28 днів.

Дні	Ч	Роковини важних істор. подій і уродин та смерти славних людий.
П	1	1886. Робітн. конґрес в Льозанні. 1908. Убито короля Портуґалії.
С	2	1904. Умер А. Лябріоля, італійський соціяліст і учений.
Н	**3**	1916. Згорів парлямент. будинок в Отаві; згинуло 7 людий.
П	**4**	1793. Другий поділ Польщі. 1899. Початок філіп.-амер. війни.
В	5	1880. Динамітовий зрив в Зимовім Двірци в Петрограді.
С	6	1908. М. Каганець в Коропци замордований жандармами.
Ч	7	1849. Процес К. Маркса за соціялїстичну аґітацію.
П	8	1819. Урод. Дж. Роскин. 1886. Бунт безробітних в Трафальґар.
С	9	1881. Умер рос. писм. Достоєвський. 1913. Революція в Мексіко.
Н	**10**	1632. Увязнене Ґалїлея. 1763. Парижська угода.
П	11	1913. Клєрикали убили соц. дем. посла Шумаєра у Відни.
В	12	1809. Урод. Авраам Лїнкольн і Чарлс Дарвін.
С	13	1901. Антиклєрикальні заворушеня в Еспанії.
Ч	14	1835. Ум. автор "Марселєзи" Ружет де Лїсле. 1897. Ум. П. Кулїш.
П	15	1564. Уродив ся астроном Ґалїлео Ґалїлеї.
С	16	1916. Росіяни здобули Єрзерум в Арменії.
Н	**17**	1600. Джордано Бруно спалений римською церквою.
П	18	1915. Початки бльокади Анґлії нім. підводними лодками.
В	19	1473. Уродив ся Микола Копернік, астроном.
С	20	1694. Урод. Вольтер, франц. письменник і фільозоф.
Ч	21	1714. В Франції проголошено свободу віри.
П	22	1732. Урод. Джордж Вашінґтон. 1840. Урод. Авґуст Бебель.
С	23	1848. Революція в Франції. 1913. Убито през. Мексика Мадеру.
Н	**24**	1732. Уродив ся Ґ. Ф. Гандель, композитор.
П	25	1892. Бунт безробітних в Берлїні. 1917. Затоплено "Ляконію".
В	26	1840. А. Бебель, перший соц. дем. посол, вибр. до півн. нім. парл.
С	27	1848. Проголошене другої французької републики.
Ч	28	1890. Міжн. конференція для охорони робітників в Берлїні.

Перемінити теперішний суспільний лад може лише робітнича кляса, бо її перше всего до того заставляє її економічне положенє. Капіталїстам той лад вигідний, тому они не бажають його зміни.

———o—o———

Робітники орґанізують ся по цїлім сьвіті і лучать ся в одну робітничу міжнародну армію, бо тільки в сей спосіб, з'єднані всї разом, зможемо ми повалити теперішний капіталїстичний лад, а завести лад соціялїстичний.

———o—o———

Кождий робітник повинен належати до соціялїстичної орґанїзації і читати соціялїстичні часописи і книжки, бо тільки в сей спосіб він зможе навчити ся, як поліпшити свою долю і як помочи здобутю лучшого і кращого житя для всїх людий.

———o—o———

Пролєтаріят не має нїчого до страченя, крім своїх кайдан — а до здобутя цїлий сьвіт.

———o—o———

Робітники завсїгди і всюди перші в роботї а на останнїм місци в житю.

———o—o———

3-ий місяць **МАРТ — MARCH** має 31 днів.

Дні	Ч	Роковини важних істор. подій і уродин та смерти славних людий.
П	1	1917. Конґр. Зл. Дер. уповном. президента узбр. торг. кораблї.
С	2	1860. Знесенє кріпацтва в Росії. 1901. Робітничі розрухи в Італії.
Н	**3**	1827. Урод. поет Лєонід Глїбів.
П	**4**	1861. Абр. Лїнкольн став президентом Злучених Держав.
В	5	1907. Відділенє церкви від держави в Франції.
С	6	1910. Атак берлїнської поліції на соціялїстів.
Ч	7	1916. Персія відкрила свою першу зел. дорогу.
П	8	1917. Передреволюційні манїфестації і страйки в Петроградї.
С	9	1814. Урод. Т. Шевченко. 1907. Ґенер. страйк в Іспаган (Персія).
Н	**10**	1861. Умер Т. Шевченко. 1872. Умер Джюзеппі Массіні, італ. рев.
П	11	1917. Початок революції в Петроградї.
В	12	1917. Дума не слухає декрету царя Миколи II про розпуск тоїж.
С	13	1848. Революція в Відни. 1881. Цар Александер II убитий.
Ч	14	1883. Умер Карл Маркс. 1909. III Конґрес У.С.Д.П. у Львові.
П	15	1848. Революція в Берлїнї. 1917. Царя Миколу II здетронїзовано.
С	16	1907. Сєлян. бунти в Румунії. 1917. Прим. військ. служ. в Зл. Дер.
Н	**17**	1896. Ум. П. Ніщинський. 1917. Упадок кабін. Бріяна в Франції.
П	18	1871. Парижська комуна. 1913. Убито грецького короля Ґеорґа.
В	19	1669. Ум. гетьман М. Виговський. 1910. Повст. тесальских селян.
С	20	1727. Умер Ісаак Нютон, анґл. астроном. 1828 Урод. Генр. Ібзен.
Ч	21	1907. Умер В. Антонович, укр. історик.
П	22	1832. Умер Ґете, найбільший нїм. поет. 1915. Упадок Перемишля.
С	23	1842. Уродив ся М. Лисенко, український композитор.
Н	**24**	1834. Уродив ся Вілїям Моріс, анґл. соц. і учений.
П	25	1913. Повінь в Огайо і Індіяна.
В	26	1793. Сформ. Комітет Публичного Безпеченьства в Франції.
С	27	1916. Воєнна конференція алїянтів в Парижі.
Ч	28	1520. Умер Санціо Рафаель, славний італїйський маляр.
П	29	1827. Ур. Вільгельм Лїбкнехт. 1917. Ґенер. страйк в Еспанії.
С	30	1847. Спалено твори Вольтера. 1856. Кінець кримської війни.
Н	**31**	1908. Перемога соціялїстів в фінляндськім соймі.

Комунїстами — по словам Енґельса — називалась в 1847 р. та частина робітників, які були переконані про необхідність переміни сучасного капіталїстичного ладу в самих його основах. Соціялїстами за те називались тодї люди, з котрих одні вірили в ріжні утопійні системи, як Овенїсти в Анґлії і Фурієристи у Франції а другі думали усунути соціяльне лихо через соціяльні реформи не нарушуючи при тім панования капіталу. Комунїзм був робітничим рухом, соціялїзм буржуазним або дрібнобуржуазним. Маркс і Енґельс усею душею станули в бік комунїстів, добачуючи в них інстинктовий, клясовий робітничий рух. Тому й манїфест свій назвали "комунїстичним". Тому Енґельс самостійному свому нарисови дав заголовок: "Основні засади комунїзму" надаючи слову "комунїзм" виразне, сьвідомо-пролєтарське розумінне!

Коли робітничий рух Европи згодом переняв ся ідеями "Комунїстичного Манїфесту" а давні "соціялїсти" пішли собі до буржуазного руху, то помалу загубилась назва "комунїзм", "комунїсти" а стали уживатись "соціялїзм" і "соціялїстичний". Але нинї супроти деґенерації соціялїстичного ру-

4-ий місяць	**ЦЬВІТЕНЬ — APRIL**	має 30 днів.

Дні	Ч	Роковини важних істор. подій і уродин та смерти славних людий.
П	1	1890. Великий страйк у Відни.
В	2	1791. Ум. писм. Октав Мірбо. 1840. Ур. фр. писм. Еміль Золя.
С	3	1649. Зборів. угода. 1851. Ур. Б. Червеньскі, авт. пісні "Черв. Пр".
Ч	4	1917. Свобода релїґії в Росії.
П	5	1906. Вибух вулькану Везувій, що тревав до 12 цьвітня.
С	6	1917. Перший Всеукр. З'їзд в Київі і установ. Укр. Центр. Ради.
Н	**7**	1772. Ур. Чарлс Фуріє, соц. 1917. Панама і Куба вип. війну Нім.
П	8	1913. Отворенє першого хінського парляменту.
В	9	1850. Знесено церковні закони в Сардинії.
С	10	1848. Велика демонстрація чартистів в Лондонї.
Ч	11	1825. Уродив ся Фердинанд Ляссаль.
П	12	1908. М. Січинський убив намісника Галичини ґр. Потоцького.
С	13	1909. Контрреволюція Абдуль Гаміда в Туреччинї.
Н	**14**	1865. През. Абр. Лінкольн убитий. 1913. Ґенер. страйк в Бельґії.
П	15	1902. Балмашев убив мінїстра Сіпяґіна. 1912. Затопл. "Титаніка".
В	16	1881. Смертна казнь Желябова, Перовської і тов.
С	17	1790. Умер Бен Френклин.
Ч	18	1886. Умер історик М. Костомарів.
П	19	1824. Умер поет Лорд Байрон. 1882. Умер Чарлс Дарвін.
С	20	1791. Революція в Польщі. 1914. Роб. боротьба в Людло, Кол.
Н	**21**	1898. Початок еспанської війни. 1910. Умер Марк Твейн.
П	22	1894. Селянські розрухи на Угорщинї.
В	23	1616. Умер В. Шекспір, найбільший анґл. драматурґ.
С	24	1916. Революція в Доблинї, в Ірляндії.
Ч	25	1910. Умер М. Кропивницький. 1913. Умер М. Коцюбинський.
П	26	1904. Умер Мих. Старицький. 1916. Военний стан в Ірляндії.
С	27	1904. Умер Мих. Старицький. 1916. Военний став в Ірляндії.
Н	**28**	1917. Конґрес Злуч. Держ. ухв. закон прим. військ. служби.
П	29	1652. Затьмінє сонця настрашило людий в Европі.
В	30	1848. Революція над Реном в Німеччині здавлена.

ху в значній мірі в опортунїзм, що звів соціялїзм до значіння соціялїстичних реформ і гармонії робітничого руху з буржуазними клясами, являєть ся пильна потреба поповного засвоєння слова "комунїзм".

(З передмови В. Левинського до брош. Енґельса "Основні засади Комунїзму").

o—o

З поміж усїх кляс, що стоять тепер проти буржуазії, тільки один пролетаріят є справдїшньою революційною клясою.

Маркс і Енґельс, ("Комунїстичний Манїфест").

o—o

Комунїсти відрїжняють ся від решти пролетарських партій тільки тим, що, з одного боку, в боротьбі пролетарів ріжних націй вони знаходять спільні, незалежні від національних обставин, інтереси всього пролетаріяту і пильнують цих інтересів, — з другого-ж боку, вони відрїжняють ся тим, що на ріжних ступнях розвитку боротьби пролетаріяту з буржуазією вони завсїгди мають на оці інтереси цїлого руху.

Маркс і Енґельс, ("Комунїстичний Манїфест").

5-ий місяць **МАЙ — MAY** має 31 днів.

Дні	Ч	Роковини важних істор. подій і уродин та смерти славних людий.
С	1	1890. День першого мая зістав призначений парижським Соціялістичним Конґресом як міжнародне робітниче сьвято. **1909. Вийшло 1 ч. укр. соц. дем. часописи "Робочий Народ" в Віннїпеґу.** 1916. Др. Карл Лїбкнехт ареш. в Берлїнї.
Ч	2	1648. Богдан Хмельницький вибраний гетьманом.
П	3	1404. Колюмб відкрив Америку. 1916. Страченє Пірса і тов. в Ірл.
С	4	1886. Боротьба на Геймаркет в Чікаґо.
Н	**5**	1818. Уродив ся Карл Маркс.
П	6	1910. Умер Б. Грінченко. 1912. Побіда соц. при мун. виб. у Віднї.
В	7	1915. Нїм. підв. судно затопило кор. "Люзітанїю"; 1152 жертв.
С	8	1910. П. Іґлєзіяс, перший соц. посол в еспанськім парляментї.
Ч	9	1805. Умер Фрідріх Шілєр, нїм. поет.
П	10	1906. Отворенє Першої Думи в Росії.
С	11	1878. Бісмарк починає переслїдувати соціялїстів.
Н	**12**	1916. Дж. Коноли соц. гол. вожд ірляндських револ. страчений.
П	13	1907. Російський соціялдемократичний конґрес в Лондонї.
В	14	1648. Битва на Жовтих Водах. 1771. Уродив ся Роберт Овен.
С	15	1848. Знесенє панщини в Галичинї.
Ч	16	1848. Маєва револ. в Віднї. 1902. Смертна казнь рев. Балмашева.
П	17	1917. А. Ф. Керенський мінїстром війни в Росії.
С	18	1804. Наполеон I зніс фр. реп. 1917. Засуд Дра Адлєра на смерть.
Н	**19**	1825. Умер Сейнт Сімон. 1915. Портуґалїя вип. війну Нїмеччинї.
П	20	1814. Уродив ся Мих. Бакунїн. 1902. Куба прог. републикою.
В	21	1358. Селянська революція в Франції. 1456. Ур. Хр. Колюмб.
С	22	1885. Умер Віктор Гюґо. 1898. Умер Едвард Белямі.
Ч	23	1917. Прав. Зл. Дер. не пустило дел. на соц. конф. в Штокгольмі.
П	24	1907. Морд селян в Горуцку. 1915. Війна Італії проти Австрії.
С	25	1916. В Великій Британії заведено примусову військову службу.
Н	**26**	1879. Страченє революціонера Осїньского.
П	27	1905. Морська битва між російською і японською фльотами.
В	28	1871. Масакра комунїстів в Парижі.
С	29	1453. Турки здобули Царгород. 1913. Конець першої балк. війни.
Ч	30	1431. Спалено Жанну де Арк. 1778. Умер Вольтер, франц. писм.
П	31	1916. Морська битва між нїм. і брит. фльотами коло Ютляндії.

Капітал не є особистою силою, він є силою суспільною.

Отже, коли капітал повернеть ся у спільну власність всїх членів суспільства, то се не буде перетворенє особистої власности в громадську. Змінить ся лиш суспільний характер власности. Вона втратить свій клясовий характер.

Маркс і Енґельс, ("Комунїстичний Манїфест").

———o—o———

Робітники не мають нїякої батьківщини. Не можна у них відібрати те, чого вони не мають. Тим, що пролєтаріят насамперед мусить здобути собі полїтичне пануванє, з'орґанїзувати в національну клясу, сам улаштувати ся яко нація тим він сам ще є національним, хоч і зовсїм не в розумінню буржуазії.

Маркс і Енґельс, ("Комунїстичний Манїфест").

———o—o———

6-ий місяць **ЧЕРВЕНЬ — JUNE** має 30 днів.

Дні	Ч	Роковини важних істор. подій і уродин та смерти славних людий.
С	1	1416. Спалено Єронїма, реформатора з Праги, тов. Ів. Гуса
Н	**2**	1902. Масовий морд робітників у Львові.
П	3	1915. Австрійцї і Нїмцї відбили Перемишль.
В	4	1916. Умер Іван Франко у Львові.
С	5	1916. Лорд Кіченер, анґ. мін. війни, затон. з цїлим своїм штабом.
Ч	6	1849. Арештоване Прудона. 1916. Нїмцї здобули форт Во.
П	7	1843. Умер Маркіян Шашкевич.
С	8	1905. Швеція і Норвеґія віддїлили ся без війни.
Н	**9**	1892. III. Конґрес австрійських соціялїстів.
П	10	1605. Убито Фйодора II., російського царя.
В	11	1876. Заборона друкованя українських книжок в Росії.
С	12	1848. Рев. в Празї. 1917. Гр. король Константин зрік ся трону.
Ч	13	1911. Австрійські соціялїсти вибрали 82 послів до парляменту.
П	14	1839. Петиція чартистів в Анґлїї. 1906. Погром в Білостоцї.
С	15	1215. "Маґна карта" над. в. Анґлїї. 1389. Битва на Косов. Поли.
Н	**16**	1907. Арештоване соціялїстичних депутатів в Другій Думі.
П	17	1775. Битва під Бонкер Гил. 1916. Росіяни здобули Чернівцї.
В	18	1815. Битва під Ватерльо.
С	19	1867. Розстріляно цїсаря Максимілїяна в Мексіко.
Ч	20	1777. Принято прапор Зл. Держ. 1895. Умер Мих. Драгоманів.
П	21	1886. Суд над "анархістами" в Чікаґо. 1905. Борба на ул. Лодзї.
С	22	1848. Революція в Парижі. 1915. Австрійцї відбили Львів.
Н	**23**	1870. Умер укр. поет Амврозій Метлинський.
П	24	1497. Відкрито Лябрадор. 1852. Ур. Віктор Адлер, соц. пров.
В	25	1906. Перший соціялїстичний клюб в російській Думі.
С	26	1905. Ґенеральний страйк в Одесї.
Ч	27	1905. Воєнний пароход "Князь Патьомкін" пристає до револ.
П	28	1914. Убито в Сараєві австр. престолонасл. Фр. Ферд. і его жену.
С	29	1916. Роджер Кейзмент, пров. ірл. революції зас. на смерть.
Н	**30**	1916. Заборонено продаж горячих напитків в Росії.

Першим кроком в робітничій революції є повернене пролєтаріяту на пануючу клясу, здобуте демократії.

Пролєтаріят використає своє полїтичне пановане на те, щоб споволу видерти від буржуазії увесь капітал, сцентралїзувати в руках держави, тоб то в руках, з'орґанїзованого в пануючу клясу пролєтаріяту, всї знарядя продукції, — і для того щоб яко-мога швидше збільшити масу продукційних сил...

... Коли, з поступом розвитку, щезнуть клясові ріжницї і вся продукція сконцентруєть ся в руках ассоціацій, тодї публична влада втратить свій полїтичний характер. Полїтична влада є властиво силою одної кляси, з'орґанїзованою для пригнобленя другої. Коли пролєтаріят, борючись з буржуазією, неминуче єднаєть ся в клясу, коли він завдяки революції робить ся пануючою клясою і, яко пануюча кляса, силою нищить старі продукційні відносини, — то він нищить разом з продукційними відносинами і умови істнованя клясових антаґонїзмів, нищить взагалї кляси, а тим самим і своє власне пановане, яко кляси.

На місцї старого буржуазного суспільства з його клясами і клясовими антаґонїзмами повстає спілка, в якій вільний розвиток **кожного** є умовою

7-ий місяць **ЛИПЕНЬ — JULY** має 31 днів.

Дні	Ч	Роковини важних істор. подій і уродин та смерти славних людий.
П	1	1917. Російський наступ в Галичині під проводом Керенського.
В	2	1881. През. Ґарфілд убитий. 1890. Закон проти тростів в Зл. Дер.
С	3	1651. Битва під Берестечком. 1904. Страйк в Колорейдо.
Ч	4	1776. Проголошенє независимости Злуч. Держ.
П	5	1892. Кров. страйк. боротьба в Гомстед. 1905. Ум. Ел. Реклю.
С	6	1872. Перша конвенція Інтернаціонала в Америці (Н. Й.).
Н	**7**	1709. Битва під Полтавою (гетьман Мазепа).
П	8	1840. Конґрес анархістів в Лондоні.
В	9	1916. Нім. підв. судно "Дайчлянд" приб. до Норфолк, Ва., З. Д.
С	10	1447. Ур. Х. Колюмб. 1894. Дебс і тов. арештовані в Чікаґо.
Ч	11	1882. Британська фльота бомбардує Александрію.
П	12	1892. Воєнний закон проти страйкерів в Гомстед.
С	13	1916. Воєнний стан в Еспанії прогол. з причини зел. страйку.
Н	**14**	1789. Початок франц. рев. 1889. I. міжнар. соц. конґр. в Парижі.
П	15	1876. Послідна конвенція Інтернаціонала в Америці (Філ.).
В	16	1762. Убито царя Петра II.
С	17	1902. Рільні страйки в східній Галичині.
Ч	18	1374. Умер поет Франціско Петрарка.
П	19	1870. Початок французько-німецької війни.
С	20	1800. Сенфельдер винайшов літоґрафію.
Н	**21**	1773. Знесенє Закону Єзуїтів. 1906. Роспуск Першої Думи.
П	22	1906. Конституція в Персії. 1917. Сіям вип. війну Австр. і Нім.
В	23	1917. Перший Всеукраїнський Робітничий З'їзд в Києві.
С	24	1908. Конституція в Туреччині.
Ч	25	1867. Вийшов "Капітал" Карла Маркса.
П	26	1896. Міжнародний соціялістичний конґрес в Лондоні.
С	27	1917. Алїянти вицофують свої війська з Греції.
Н	**28**	1914. Австрія виповіла війну Сербії.
П	29	1900. Убито Гумберта, короля Італії.
В	30	1916. Вел. пожар лїсів в півн. Онтеріо, в Кан.; погибло 184 осіб.
С	31	1914. Убито Жана Жореса, провідника франц. соц. в Парижі.

для вільного розвитку **усїх.**

Маркс і Енґельс, ("Комуністичний Маніфест").

—o—o—

Коли зникнуть клясові антаґонізми в середині нації, зникнуть також і ворожі відносини по-між націями.

Маркс і Енґельс, ("Комуністичний Маніфест").

—o—o—

Історія всїх дотеперішних суспільств — се історія клясової боротьби.

Маркс і Енґельс, ("Комуністичний Маніфест").

—o—o—

Сучасний уряд се є лише комітет, що порядкує спільними справами всеї буржуазії.

Маркс і Енґельс, ("Комуністичний Маніфест").

—ooOoo—

Суспільність складаєть ся з двох кляс: з тих, які мають більше обідів як апетиту, і з тих, які мають більше апетиту як обідів. **Шамфор.**

—o—o—

8-ий місяць **СЕРПЕНЬ — AUGUST** має 31 днів.

Дні	Ч	Роковини важних істор. подій і уродин та смерти славних людий.
Ч	1	1913. Ум. Леся Українка. 1914. Німеччина вип. війну Росії.
П	2	1789. Скасоване привілеїв аристократії у Франції.
С	3	1914. Німеччина виповіла війну Франції, а Франція Німеччині.
Н	**4**	1889. Масакра політ. арешт. в Якуцку. 1914. Війна Нім. з Бельґ.
П	5	1895. Умер Фр. Енґельс. 1914. Анґлія виповіла війну Німеччині.
В	6	1893. Міжн. соц. конґрес в Ціріху. 1914. Австрія вип. війну Росії.
С	7	1900. Ум. Віл. Лїбкнехт. 1917. Лїберія вип. війну Німеччині.
Ч	8	1834. Ур. О. Ю. Федькович. 1914. Чорногора вип. війну Австрії.
П	9	1914. Австрія вип. війну Чорногорі а Чорногора і Сербія Нім.
С	10	1907. Умерла письм. Марія Марковичка.
Н	**11**	1917. Резиґнація Артура Гендерсона з британськ. мін. кабінету.
П	12	1898. Еспансько-американський мировий договір.
В	13	1913. Умер Авґуст Бебель.
С	14	1904. Міжнародний соціялїстичний конґрес в Амстердамі.
Ч	15	1856. Урод. Ів. Франко. 1914. Отворене панамського каналу.
П	16	1917. II конґрес Укр. Соц. Дем. Партії в Вінніпеґу (Канада).
С	17	1772. Прилучено Галичину до Австрії.
Н	**18**	1907. Міжнародний соціялїстичний конґрес в Штутґарті.
П	19	1875. Обєднане німецьких соціялїстів в Ґота.
В	20	1886. Засуд "анархістів" в Чікаґо. 1914. Нім. армія в Брукселї.
С	21	1915. Італія виповіла війну Туреччині.
Ч	22	1887. Засноване норвежської соціялїстичної партії.
П	23	1914. Японія виповіла війну Німеччині.
С	24	1552. Ніч св. Вартоломея (масакра протестантів).
Н	**25**	1914. Австрія вип. війну Японії. 1915. Нїмці зай. Берестъ Лит.
П	26	1894. Основане соціялїстичної партії в Голяндії.
В	27	1916. Румунія вип. війну Австрії. 1917. Прим. військ. служ. в Кан.
С	28	1910. Міжнародний соціялїстичний конґрес в Копенгадзі.
Ч	29	1914. Битва на Мазурських озерах під Таненберґом.
П	30	1864. Умер Фердинанд Ляссаль.
С	31	1886. Землетрясене в Чарлстон, Савт Каролайна (Злуч. Держ).

Та сама зброя, якою буржуазія побороламфевдалїзм, повертаєть ся тепер проти ньої самої.

Буржуазія не тільки викувала зброю, яка доведе її до погибелї; она також породила людей, які візьмуть ту зброю в руки — вона породила сучасних робітників, пролєтарів.

Маркс і Енґельс, ("Комуністичний Маніфест").

—————ooOoo—————

Правда одна для пана і для мужика, і навіть безчесно годувати мужика тим, що вже вважа для себе необовязковим пан.

М. Драгоманов.

—————ooOoo—————

Єслиб ми і не хотїли того, ми не можемо не почувати нашої звязи з цїлим сьвітом людий; нас вяжуть і промисл, і торговля і красні штуки і знане, і, головно, одинаковість нашого положеня, нашого відношеня до сьвіта.

Л. Толстой.

—————o—o—————

9-ий місяць **ВЕРЕСЕНЬ — SEPTEMBER** має 30 днів.

Дні	Ч	Роковини важних істор. подій і уродин та смерти славних людий.
Н	**1**	1867. II. Конґрес Інтернаціонала в Льозанні.
П	2	1872. Міжнар. соц. конґрес в Гадзї. Бакунін викл. з Інтернац.
В	3	1859. Урод. Жан Жорес. 1866. Конв. Інтернаціонала в Женеві.
С	4	1870. Трета република у Франції.
Ч	5	1915. Міжнар. соціялїстична конференція в Цімервальд.
П	6	1901. Убито Вил'яма МекКинлея, президента Злуч. Держав.
С	7	1822. Бразилїя проголосила свою независимість.
Н	8	1873. Послїдний конґрес першого Інтернаціонала в Женеві.
П	9	1770. Умер нїм. анатоміст Бернард Альбінус.
В	10	1917. Початок Корнїлївської контр-революції.
С	11	1848. Революція на Угорщинї. 1917. Арештоване ґен. Корнїлова.
Ч	12	1912. Цар розвязав Думу.
П	13	1914. Початок траншейної війни. 1917. Арм. Корнїлова піддалась.
С	14	1911. Адвокат Баґров убив Столипіна, премієра Росії.
Н	**15**	1907. Умер Ів. Тобилевич. 1915. Нїмці здобули Пінск.
П	16	1848. Ур. Ів. Тобилевич. 1917. Прогол. републики в Росії.
В	17	1853. Ур. М. Павлик. 1917. Страйк 25.000 робітн. в Сан Франц.
С	18	1899. Засновано укр. соц. дем. партію в Галичинї.
Ч	19	1777. Битва під Саратоґою.
П	20	1917. Позбавл. горож. 'ворожого' походж. права гол. в Канадї.
С	21	1792. Знесене монархії і перша република у Франції.
Н	**22**	1895. Боротьба робітників з поліцією у Відни.
П	23	1900. Міжн. соц. конґрес в Парижі. 1913. Страйк в Колорейдо.
В	24	1908. Закон про забезпечене на старість в Анґлїї.
С	25	1775. Монтреальська битва.
Ч	26	1915. Умер Дж. Кейр Гарді, провідник анґл. соціялїстів.
П	27	1825. Перша кінна зелїзниця в Анґлїї.
С	28	1864. Перший Інтернаціонал, Лондон.
Н	**29**	1902. Умер Еміль Золя, франц. письменник.
П	30	1890. Конець закона проти соціялїстів в Німеччинї.

Всї рухи в минувшинї були рухами меншости. Пролетарський рух є самостійним рухом величезної більшости. **Маркс і Енґельс.**

—o—o—

Коли Сократа спитали, звідки він родом, він сказав, що він горожанин всього сьвіта; він уважав себе жителем і горожанином всьої вселенної. **Ціцерон.**

—o—o—

Христіяни кажуть: нужда учить молити ся. Ми — соціялїсти кажемо: нужда учить думати. **Авґуст Бебель.**

—o—o—

"Розділяй і пануй" — ось золоте правило людських гнобителів ріжного рода. Тільки розбуджуючи расову ворожнечу, національну ненависть і місцеві забобони, тільки наставляючи одні народи проти других, можуть устроюватись і піддержуватись аристократія і деспотизм. І так, хто хоче освободити людий, той повинен піднести їх висше чувств ненависти, бо інакше він не буде мати успіху. **Генри Джордж.**

10-ий місяць **ЖОВТЕНЬ — OCTOBER** має 31 днів.

Дні	Ч	Роковини важних істор. подій і уродин та смерти славних людий.
В	1	1807. Перший пароход Фултона. 1877. Умер О. Бодянський.
С	2	1861. Міжн. соц. конґрес в Кур. 1892. Ум. Ернест Ренан.
Ч	3	1917. Демокр. конґрес в Петрограді проти коал. кабінету.
П	4	1910. Революція і проголошенє републики в Португалії.
С	5	1916. Кораблї Ґалїя і Франконія затоплені підводним судном.
Н	**6**	1848. Військовий бунт у Віднї. 1913. Юан Ші Кай през. Хін.
П	7	1917. Републ. Ураґвай зірвала дипл. зносини з Нїмеччиною.
В	8	1916. Нїм. підв. судно затопило 6 кораблїв коло Нантокет, З. Д.
С	9	1912. Початок балк. війни. 1914. Нїмцї здобули Антверпію.
Ч	10	1891. Соц. конґрес в Ерфуртї. 1917. Вісти про бунт нїм. моряків.
П	11	1917. Соц. партії в Нїм. гол. проти перебудови торг. фльоти.
С	12	1492. Колюмб відкр. Америку. 1917. IV конґрес У.С.Д.П. в Київі.
Н	**13**	1909. Замордованє Франціска Ферера в Еспанії.
П	14	1809. Віденський договір. 1915. Болгарія виповіла війну Сербії.
В	15	1817. Умер Косцюшко. 1914. Нїмцї здобули Остенд.
С	16	1854. Ур. К. Кавцкий. 1915. Франція і Сербія вип. війну Болгарії.
Ч	17	1760. Уродив ся Сейнт-Сімон, соціяліст утопіст.
П	18	1841. Урод. Мих. Драгоманів.
С	19	1878. В Нїмеччині видано виїмковий закон проти соціялїстів.
Н	**20**	1814. Урод. укр. письменник Яків Головацький.
П	21	1916. Др. Фр. Адлєр застрілив австр. през. мін. ґр. Штірка.
В	22	1596. Берестейська унія.
С	23	1905. Ґенеральний страйк в Росії.
Ч	24	1879. Орґанїзація Робітничої Партії у Франції.
П	25	1647. Революція в Ірляндії. 1906. Ум. А. Ф. Зорґе. секр. Інтерн.
С	26	1913. Італїйські соціялїсти здобули мілїон голосів.
Н	**27**	1882. Крапоткін проводить повстанєм в Лїонї.
П	28	1889. Ум. Чернишевський, рос. писм. 1894. Ум. Ом. Огоновський.
В	29	1897. Ум. Генри Джордж. 1914. Туреччина поч. війну з Росією.
С	30	1905. Перша конституція в Росії.
Ч	31	1793. Страченє Жірондистів.

Я бачу всюди заговір богачів, шукаючих своєї власної вигоди під іменем і предлогом загального добра. **Томас Мур.**

—o—o—

Поки розвита меншість, поглочуючи житє поколїнь, ледве догадувалась, чому її так вигідно жити, поки більшість, працюючи день і ніч, не зовсім догадувалась, що вся вигода праці — для других, і одні і другі уважали се природним порядком, — сьвіт антропофаґії (людоїдства) міг держати ся. Люди часто принимають забобони, привички за правду — і тоді она їх не тисне. Але коли они онодї зрозуміли, що їхня правда брехня, — дїло скінчене. Тоді тільки силою можна заставити робити те, що чоловік уважає невмістним. **Герцен.**

—o—o—

Люди, збудувавші своє житє на угнїтанню ближнього, — а таке житє всїх богачів — не можуть бути милосердні. **Л. Толстой.**

—o—o—

Бродяга є доповненем до мілїонера. **Генри Джордж.**

11-ий місяць **ПАДОЛИСТ — NOVEMBER** має 30 днів.

Дні	Ч	Роковини важних істор. подій і уродин та смерти славних людий.
П	1	1916. Нім. підв. судно "Дайчлянд" прибуло 2-й раз до Америки.
С	2	1901. Конґрес австр. соц. дем. в Відні. 1905. Погроми в Росії.
Н	**3**	1848. Барикади у Львові. 1914. Росія виповіла війну Туреччині.
П	**4**	1841. Інквізитори спалили живцем 298 еретиків в Севілї.
В	5	1916. Кайзери Вільгельм і Франц Йосиф проклям. пол. корол.
С	6	1912. Ум. М. Лисенко. 1917. 141.739 г. на соц. канд. на мей.в Н.Й.
Ч	7	1907. Перший страйк в Туреччині.
П	8	1917. Революція в Петрограді; побіда большевиків.
С	9	1872. Великий пожар в Бостон.
Н	**10**	1917. Всерос. конґр. Р.Р. і С.Д. устан. роб. прав. з Н. Леніном.
П	11	1887. Парсонс, Фішер і тов. повішені в Чікаґо.
В	12	1917. 5.000 роб. застрайкувало при будові кораблів в Нюарку.
Ч	14	1909. 266 майнерів погибло в Ґері, Іл.
С	13	1917. Війська Керенського побиті між Царс. Селом а Пулковою.
П	15	1907. 1. ч. перш. укр. соц. час. в Амер. "Черв. Прап". в Вінніпеґу.
С	16	1885. Страчене Люіза Ріеля і тов. в Канаді.
Н	**17**	1858. Умер Роберт Овен. 1917. Большевики побідили в Москві.
П	18	1911. Засноване британської Соціялїстичної Партії.
В	19	1917. В Зл. Державах завед. реґістрацію ворожих чужинців.
С	20	1910. Ум. Л. Толстой. 1917. У.Ц.Р. взяла вл. на Укр. в свої руки.
Ч	21	1916. Умер австрійський цісар Франц Йосиф І.
П	22	1917. Вип. укр. гроші з написю: "Українська Нар. Республика".
С	23	1914. Портуґалія випов. війну Німеччині а Туреччина аліянтам.
Н	**24**	1917. Л. Троцкій опублїкував тайні дипльоматичні договори.
П	25	1795. Конець державної самостійности Польщі.
В	26	1911. Умер П. Ляфарґ, франц. соціяліст. письменник
С	27	1905. Севастополь в руках революціонерів.
Ч	28	1820. Ур. Фр. Енґельс. 1905. Страйк за виб. реформою в Австрії.
П	29	1905. Другий ґенеральний страйк в Росії.
С	30	1782. Конець революційної війни в Америці.

Всї конституційні карти до нічого не допроваджують, се контракти між паном і рабами: задача не в тім, щоби рабам було лучше, але щоби не було рабів. **Герцен.**

—o—o—

Земельний монополь позбавив більше чим половину людий кождого народа їх природного спадку. **Томас Пен.**

—o—o—

Нїхто не може мати **права** власности на землю.
Земля не може бути предметом власности. **Л. Толстой.**

—o—o—

Єсли є чоловік, не маючий права на землю, то незаконне право на землю — моє, ваше і всякого чоловіка. **Емерсон.**

—o—o—

Війна — то занавіса, за котрою люди і нації творять такі гріхи, котрих сьвіт інакше би не потерпів. **Спрінґфілд.**

—o—o—

Слава добрих в їхній совісти, а не в устах людий. **Л. Толстой.**

12-ий місяць	**ГРУДЕНЬ — DECEMBER**	має 31 днів.

Дні	Ч	**Роковини важних істор. подій і уродин та смерти славних людий.**
Н	**1**	1906. Загальне виборче право в Австрії.
П	2	1823. Доктріна Монро проголошена. 1914. Сербія вип. війну Тур.
В	3	1848. Помер укр. поет Евген Гребінка.
С	4	1803. Конець еспанської інквізиції (Наполеон).
Ч	5	1917. "Роб. Народ" став вих. 2 рази на тиждень. Вел. екс. в Гал.
П	6	1907. 359 майнерів погибло в Мононґа, В. Вірдж.
С	7	1917. Злуч. Держави виповіли війну Австро-Угорщині.
Н	**8**	1917. Британці заняли Єрусалим.
П	9	1917. Контрреволюція Калєдіна і Корнілова в Росії.
В	10	1907. 239 майнерів погибло в Дар, Па.
С	11	1688. Протикатолицькі розрухи в Лондоні.
Ч	12	1901. Марконі перес. бездр. телеґраф. букву С через Атлянтик.
П	13	1799. Урод. німецький поет Гайнріх Гайне.
С	14	1799. Ум. Дж. Вашінґтон. 1907. Рос. соц. депутати засуджені.
Н	**15**	1917. Підп. угоду на зав. оружя між Росією і центр. державами.
П	16	1835. Вел. пожар в Ню Йорку. 1901. Страйк зелізн. в Барцельоні.
В	17	1631. Вибух Везувія; згинуло 4.000 людий.
С	18	1917. Почали ся мирові переговори в Берестю Литовськім.
Ч	19	1890. Умер Цезар де Папе, бельґійський соціяліст.
П	20	1830. Бельґія і Голяндія відділили ся.
С	21	1764. Скас. гетманщини 1905. Ум. Степняк, рос. рев. і соц. писм.
Н	**22**	1888. Локавт в копальнях угля в Спринґ Вели, Ілл.
П	23	1905. Боротьба на барикадах в Москві.
В	24	1913. В Калюмен, Міч. згинуло 74 страйкерів і дітий.
С	25	1914. Італійці заняли Авльону.
Ч	26	1825. Повстанє декабристів в Петербурзі.
П	27	1571. Уродив ся астроном Кеплер.
С	28	1324. Умер наказний гетман Павло Полуботок.
Н	**29**	1911. Сун Ят Сен проголошений президентом Хін.
П	30	1912. Великий кравецький страйк в Ню Йорку.
В	31	1888. І коґрес австрійської соціялдемократії в Гайнфельд.

Страсти, розбуджувані війною, міжнародна ненависть, благовінє перед воєнною славою, жадоба побіди або пімсти, заглушують народню совість, перемінюють висші суспільні інстинкти в низькодумне, безрозсудне самолюбство, ошибочно називане патріотизмом, убивають любов до свободи, до водять людий до підвладности тиранам і узурпаторам ізза дикого бажаня перерізати горло другим людям, або з боязни, щоби другі люди не перерізали горла їм. **Генри Джордж.**

——o—o——

Дивне діло! У всі часи негідники старались замасковувати свої поступки відданностю релігії, моралі і патріотизму. **Емерсон.**

——o—o——

Послідним захистом негідника є — патріотизм. **Джансон.**

——o—o——

Свобідний чоловік думає більше про житє, чим про смерть.— **Спіноза.**

——o—o——

ЧЕРВОНИЙ ПРАПОР.

Кати кров нашу звикли ляяти,
Люд заливаєть ся сльзми,
Однак надійде день відплати,
Суддями будем тоді ми! (2 рази).

Хай росте, хай гримить волї сьпів,
Прапор наш пливе понад трони,
Він несе пімсти грім, люду гнїв,
Будуччини кида засїв,
А барвою він є червоний,
На нїм бо кров робітників! (2 рази).

Кати хотїли би кайдани
І силу тьми еще зміцнить,
Однак вже зла кінець настане,
Добро-ж буде нам вічно жить! (2 рази).
Хай росте, хай гримить волї сьпів і т. д.

Старий лад вже схитнувсь і пада,
Жить будем, як він пропаде,
Робити ме гуртом громада,
І працї плід спільний буде! (2 рази).
Хай росте, хай гримить волї сьпів і т. д.

Гей разом, братя, всї до бою,
Щоб думка всїх одна вела!
Де ж найде хто таку зброю,
Щоб вільний люд зломить могла? (2 рази).
Хай росте, хай гримить волї сьпів і т. д.

Тиранів проч! Проч з дерунами!...
Хай згине подлий сьвіт старий!
Житя нового ми творцями
Будем, й заведем лад новий! (2 рази).
Хай росте, хай гримить волї сьпів і т. д.

Освободжуючий ся пролетаріят Росії.

В ПЕРЕДОДЕНЬ ПРОЛЄТАРСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ В РОСІЇ.

I.

За послідних два десятилїтя російський промисл і фабрично-заводська продукція значно виросли.

Той процес продукції (як і всякий другий) відбував ся коштом процесу нищеня малоземельного селянського господарства. "Курінний" наділ малоземельного селянства поглочував куций поміщик — сільський кулак, а зруйнований власник "курінного" наділа ішов до міської фабрики або заводу, де продавав енерґію і соки свого тїла за марний гріш.

Розвиток продукції не міг відбувати ся бистро тому, що найбільший консумент (споживник, спотребовник) — селянство, був обложений прямо і посередно всякими податками, і налогами, які йшли на паразітизм і істноване кровавого самодержавя.

Буржуазія була дуже невдоволена тим "порядком" і ставилась в опозиції до Його Величества, але плютократія уміла в час знищити той ропіт подачками з свого пяного буджета. Ті подачки назывались гарними словами: "субсідіями" і "вспомоществованіем отечественной промышленности". І "посмарована" буржуазія на часок успокоювалась і зміняла позу грізних бров опозиції на вдоволену позу нагодованого дитяти, нічого не розуміючого ся ще на кровавих злочинах добродушного дядька-ката.

Але разом зі зростом субсідованого промислу підростав також і його наслїдник — пролєтаріят, котрому "зелїзна конечність" розвою витворчих сил судила "з честю" поховонити буржуазно-товарну продукцію а спадщиною розпорядити ся по соціялїстичному.

Сей пролєтаріят під невиносимим гнетом буржуазії розпочав боротьбу чисто економічну.

Але як лише він виступав проти своїх експльоататорів, так зараз на сцену з'являв ся субсідуючий "дядюшка" і дусив голодуючих "бунтівників" всьою силою своєї поміщицько-самодержавної власти.

І не тільки здушував страйки, але підпринимав міри "пресѣченія і предупрежденія", щоби подібні "вольности" не повторялись.

Найбезпощаднійшим способом здушувано збори, живе слово правди, аґітацію і т. д.

Тому найголовнійшою боротьбою для пролєтаріяту являлась політична боротьба з самодержавєм, не забуваючи в тім же самім часї про своїх економічних експльоататорів.

Боротьбу ведено важку і на два фронти.

* *

*

II.

В рішучости, витрезалости і свідомій єдности пролєтаріяту, в його впертій боротьбі з самодержавєм, російська буржуазія почувала немалу небезпеку для себе.

Бо пролєтаріят видвигав домаганя як політичні так і економічні ярко означеного і революційного характеру.

В політичних домаганях він мав демократичну републику в повнім змислї слова на першім місци.

В економічних він вимагав преславного "мінімум", котре облегчилоб йому задачі борби за соціялїзм.

Буржуазія, з коса глядївша на економічні домаганя пролєтаріяту, на-пів охотно принимала домаганя о "поваленє істнуючого ладу" бюрократії силами пролєтаріяту.

І в тім часї, як російська буржуазія занималась перебіганєм то до пролєтаріяту то до бюрократії, її европейські сестри робили значно більші успіхи.

Забезпечивши і розширивши на скільки було можливо продуктивність ринків "вітчини", они відчували потребу додаткових ринків, щоби мати спромогу збувати злишки національної надпродукції і тим самим уникати неминучих кріз.

Те здобуванє, то завойовуванє уоруженою силою чужих територій малокультурних народів, щоби надїти на них ярмо своєї "цивілїзації, власне й заключає **всю суть імперіялїзму.**

І російська буржуазія розумівша всю неможливість борби з самодержавєм власними силами, розуміла також і всю небезпеку спільного подорожованя з революційним і сьвідомим пролєтаріятом.

Тому потреба ринку хочби й "поза вітчиною" заставила її стиснути свою товсту купецьку руку з окровавленою лапою зьвірського самодержавя, котре опиралось на море баґнетів "доблесного христолюбивого воінства."

Союз російської буржуазії з самодержавєм пустив ся плисти по розбурханому морю імперіялїзму в погонї за "ключами" від морських проходів, за Константинополем і пр. і пр.

Вибирати " вигідну" коаліцію держав російській буржуазії не прийшлось, бо самодержавє ще десять літ перед теперішною сьвітовою різнею заключило союз з французьким фінансовим мішком, котрий своїми позичками спас самодержавє "погромщиків і катів" від фінансового краху і тим самим продовжив славне царствованє "білого царя" Николая-Кровавого.

* *

*

III.

Крім того всього своєю діяльностю в Арменії, Галичині, на Балкані, ще перед війною російський імперіялізм гнав Турцію і Австро-Угорщину в обійми Німеччини і підготовляв союз тих держав.

Але царське самодержавє показалось дуже нездалим виконавцем всіх тих плянів, які широко і пильно були нарисовані апетитом російського імперіялізму.

Самодержавє, будучи в своїй суті гнилим, спосібним лише на грабіж народного гроша, шпігуньство і зраду, побачило в війні відповідний і рідко повторяючий ся случай, нагріти руки і кишені коштом погибаючого і звязаного воєнним положенєм народа.

І оно той случай використало як тільки могло.

Оно перед нічим не остановлялось. Ні перед продажю плянів ворогови. Ні перед приготовлюванєм куль такого калібру, який був не відповідний для російських армат. Але за те ті армати здобуті Німцями були сейчас уживані ними проти Росіян, бо німецькі кулї як найкраще придавались до російських армат.

Найсильнійше уфортифіковані твердині в Польщі піддавались після кількох годин обстрілюваня і т. д. і т. д.

Російська буржуазія нарікала. Нарікала і огризалась. Але се робило ся по тихонько, щоби "народ" не чув.

Бо його "сьвята задача" заключалась в тім, щоби без нарікаṅя умирати в як найбільшім числї для "оборони вітчини"...

Але пораженя слїдували за пораженями і економічний орґанізм краю був до основ розхитаний і ослаблений. Транспортація дісорґанізована і розбита на половину. Народ голодував, а они пирували....

І се, чого так сильно бояли ся оба "партнери" (самодержавє і буржуазія) — повстанє народа проти війни і економічного розвалу — случилось.

Російська буржуазія "прилично" віддала свого "партнера"

Марія Спірідонова
славна російська революціонерка, мучениця за долю працюючого люду.

Александра Колонтай,
членкиня Ради Народнїх Комісарів в Росії.

в архів і, щоби опанувати революцію в цїли продовженя "війни до кінця", надїла рожевий колпак, запевняючи народ про те, що се є наймоднїйша барва для революції.

Російська буржуазія не сповнивша всьої своєї проґресивної ролї **орґанїзатора національної продукції і національного ринку** стала (завдяки вичисленим висше причинам) **аґресивно-імперіялїстичною** і тому то іменно її роля в революції не могла бути революційною.

Тому то іменно она була і є контр-революційною.

Тому то іменно она не могла удержати власти в часї революції.

І тому то іменно російський пролєтаріят появив ся при власти, а появившись при власти він, як кляса, міг довершати революцію не буржуазну а лише пролєтарську.

В. Ларцев.

———oo0oo———

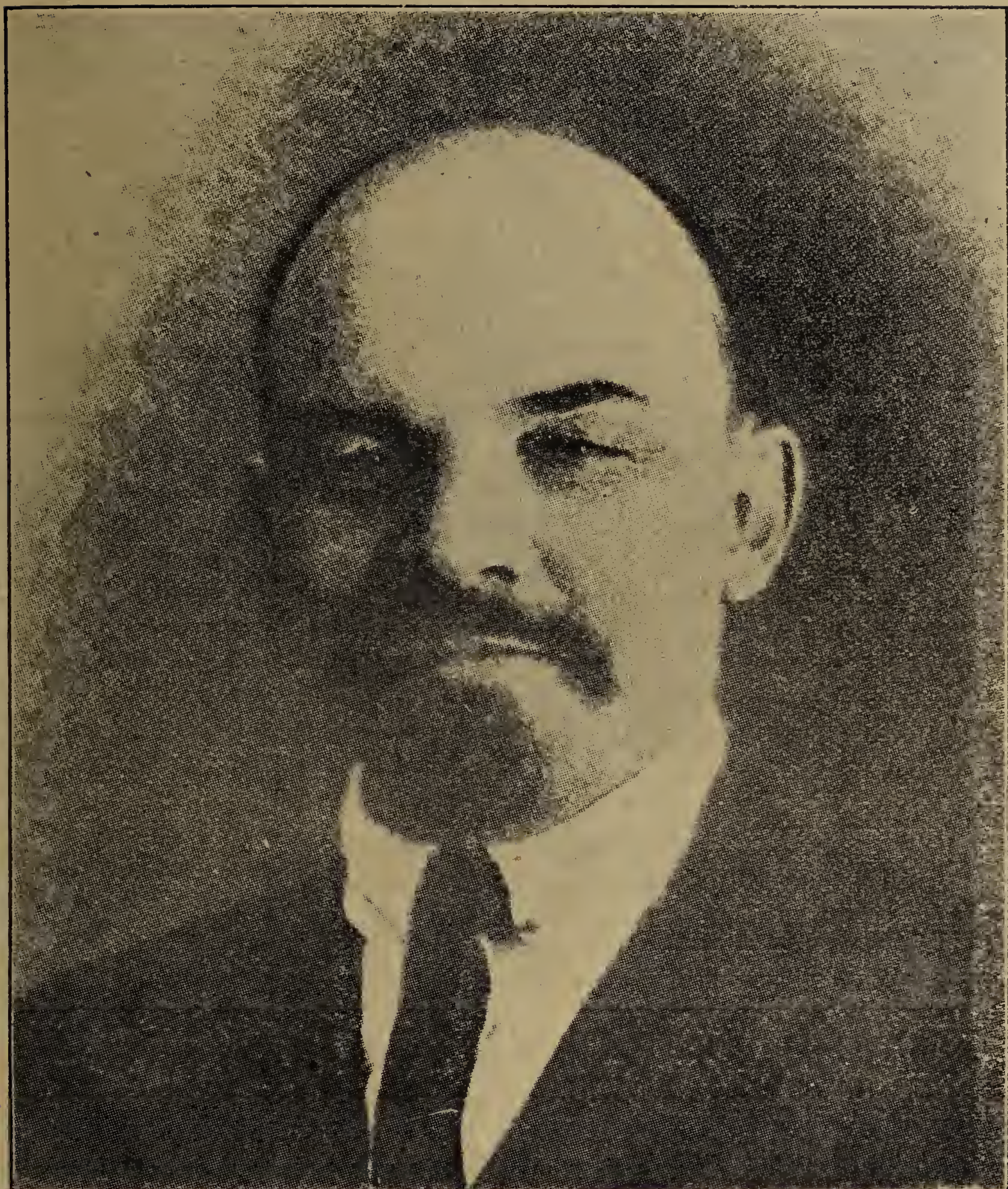

НИКОЛАЙ ЛЄНІН.

Тов. Володимир Іліч Ульянов (Николай Лєнін) — звісний не тільки в Росії, але й далеко поза нею, визначний соціялїстичний політик і учений. З діточих літ він привик любити свободу і науку і був близький до народнїх мас.

Він родив ся 10 цьвітня, 1870 р. в містї Сімбірську, де його батько. Ілья Николаєвич Ульянов, був директором народних шкіл.

Вже на примірі діяльности батька він бачив, як убожество народнїх мас і царська сваволя кремпують справу росповсюдненя просьвіти серед тих мас.

В 1887 р. брат тов. Ульянова, звісний тодї революціонер, А. Ульянов був повішений в Петербурзї за підготовлене замаху на Александра II., а 17-лїтний Володимир Іліч виключений з казанського Унїверситету, де учащав на юридичний факультет, за соціялїстичну пропаґанду.

З 1892 р., проживаючи в Петербурзї, він енерґічно зайняв ся пропаґан-

дою соціялїзму і орґанїзацією робітників.

В 1895 р. тов. Ульянов став орґанїзатором і душею першої масової робітничої орґанїзації в Росії — "Союза боротьби за освобожденє робітничої кляси".

З його близших товаришів в тій справі лишив ся в теперішнім часї в рядах інтернаціоналїстів лиш Л. Мартов.

Вже тодї в видаванім при діяльній участи тов. Ульянова "Збірнику" він під псевдонїмом К. Тулїн помістив кілька статей, в котрих роскрив і скритикував "соґлашательські" і буржуазні тенденції в тодїшній науковій соціялїстичній лїтературі. В грудню, 1895 р. він був арештований в купі з другими орґанїзаторами "Союза" і, після 2-лїтнього увязненя, висланий у Східну Сибір.

Коли в 1898 р. з "Союзів боротьби" повстала російська с.-д. робітнича партія, тов. Ульянов жив в глухім віддаленім селї Східної Сибірі.

Коли він познакомив ся з працями першого зїзду, то там же написав брошуру, в котрій в повній згодї з прінціпами міжнародного соціялїзму намітив тактику партії.

Скінчивши термін заслання, він виїхав за границю, і разом з тов. Мартовом і ґрупою "Освободженя Працї" орґанїзував видавництво ґазети "Іскра" і журнала "Заря", в котрих в рядї статий глубоко критикував "соглашательську" опортунїстичну течію "економістів" в рос. соц. дем. партії і обоснував її задачі з революційно-соціялїстичної точки погляду. Рівночасно лагодив він серіозні наукові працї, спис яких подаєть ся наприкінцї отсього начерку.

В 1905 р. підчас першої революції, т. Ульянов вернув ся в Росію і був одним з визначнїйших керманичів руху. Живучи спершу в Петербурзї, а опісля в Куокаллї, він редаґував большевицькі ґазети, керував діяльністю большевиків, частини соц. дем. фракції 2-ої Думи, щиро працював над підготовленєм лондонського з'їзду рос. дем. партії і на самім з'їздї, як зрештою й на попереднїх.

З 1907 р. після здушеня революції царизмом, він виїзджає знов за границю і появляєть ся на аренї сьвітового соціялїстичного руху, як член Міжнародного Бюра.

В 1912 — 1914 р. р. керує з за границї полїтичною лїнією видаваних в Петербурзї "Правди" і "Просвѣщенія".

В протягу трох років війни в статях на російській, нїмецькій, французькій мовах рішуче пятнує соціял-імперіялїзм і єднанє і високо держить прапор інтернаціоналїзму.

За той час він керує видаванями "Соціял-Демократ", "Комунїст", "Форботе". Тов. Ульянов являєть ся одним з орґанїзаторів Цімервальдської Міжнародної Конференції і крайної лївої цімервальдської течії.

Він здобув великий вплив на лїву часть европейського соціялїстичного руху, особливо серед шведських, французьких, нїмецьких товаришів, за що викликав обуренє проти себе і правительств і буржуазії нїмецької, французької і др.

По скиненю правительства Николая II. тов. Ульянов енерґічно працює над справою розповсюдненя впливу революції на західно-европейських, нїмецьких, французьких і др. робітників, а в цьвітню вертає до Росії. Тут зосередковує свої зусилля на спомаганню дальнїщому розвитку революції і орґанїзації боротьби з війною і боронить ідею створеня "Совєтського Правительства".

Се виводить з терпцю буржуазію російську і союзних країн і вона пробує боротись з його швидко зростаючим впливом шляхом бридкої клевети і інсинуації.

Але широкі народні маси справедливо оцінили діяльність тов. Ульянова, і поставили його на чолї революційної влади.

З наукових праць тов. Ульянова вкажемо тут: “Розвиток капіталїзму в Росії”, “Аґрарне питанє”, “Матеріялїзм і емпіріократизм”, наукові начерки під назвою “За 12 лїт”, “Імперіялїзм”.

Поруч з боротьбою проти “соґлашательства” (єднаня з буржуазією) тов. Ульянов зробив велику услугу справі розвитку соціял-демократичної ідеольоґії рішуче видвигнувши на порядок дня аґрарне (земельне) і національне питання. Він приготовив ґрунт для справедливого рішеня російською революційною демократією польської, фінляндської і української справ.

В своїй полїтичній і науковій діяльности тов. Ульянов (Н. Лєнін) завжди йшов і йде в перших рядах соціялїстичного руху.

Др. І. Франко.

ГИМН.

Вічний революцйонер —
Дух, що тіло рве до бою,
Рве за поступ, щастє й волю,—
Він жиє, він ще не вмер.
Нї попівськії тортури,
Нї арештів царських мури,
Анї війська муштровані,
Нї гармати лаштовані,
Нї шпіонів ремесло
В гріб єго ще не звело.

Він не вмер, він ще жиє!
Хоч від тисяч лїт родив ся,
То аж вчора розповив ся
І о власній силї йде! —
І простує ся, міцнїє,
І спішить туди, де днїє...
Словом сильним, мов трубою
Мілїони зве з собою, —
Мілїони радо йдуть,
Бож се голос **духа** чуть.

Голос духа чути скрізь:
По курних хатах мужицьких,
По варстатах ремісницьких,
По місцях недолї й слїз.
І де тілько він роздасть ся,
Гинуть сльози й сум нещастя,
Сила родить ся й завзятє —
Не ридать, а здобувати
Хоч синам, сли не собі,
Кращу долю в боротьбі.

Вічний революцйонер —
Дух, наука, думка, воля
Не уступить пітьмі поля,
Не дасть спутатись тепер.
Розвалилась зла руїна,
Покотила ся лявіна, —
І де в сьвіті тая сила,
Щоб в бігу єї спинила,
Щоб вгасила, мов огень,
Розвидняющий ся день?..

Червоноґвардійці на улицях Петрограду.

С. Е. Плїх.

РОБІТНИЧА ДОЛЯ.

Холодний зимовий вечір зійшов на землю і огорнув її мутно-сїроватим туманом. Посвистуючи і пориваючи грубі снїжні клапті, з бистротою електричної струї несеть ся різкий вітер по тихих, безлюдних улицях передмістя великанського міста.

Де-не-де, то тут-то там, запалюють ся і блимають поодинокі уличні лїхтарнї і в їхньому нерівному і дрожачому сьвітлї кружать снїжинки, немов білі майські мотилики...

В маленькій кімнатцї, де лежить тепер хорий робітник Андрій, темно і смутно. Біля хорого примостилась, скуливши, маленька Женька, така задумчива і блїда.

Її великі сині очи таять в собі мало дїточого, а чорне, як смола, волосє, заплетене в косочку і уся її фіґурка — все те говорить про її не дїточі забавки. Їй вісім лїт, але она виглядає о много старша.

Ранками, коли батько і мати відходять до роботи, Женька прибирає незавидну кімнатку і помагає хорому Андрієви, доглядає його і подає йому що потрібно.

Андрій часто кашляє тяжким, надірваним кашлем, від якого дивно синїє його лице, надуваєть ся груба, синя жила на чолї, і після довгих приступів кашлю він випльовує чорні збитки запеклої крови...

Женька сидить, завинувшись в подерту хустку, та прислухуєть ся, чи не чути знакомих кроків батька або матери.

— Ти, Женька, пішлаб до сусїдів, а то тобі мабуть скучно сидїти зі мною, до того тут ще й холодно... а там нагодували би, побавилаб ся з дїтьми, — тяжко віддихаючи говорить хорий.

— Е, нїчого, дядечку, я посиджу — вам веселїйше буде....

Хорий більше не переконує її. Йому стає не так сумно. Біля нього сидить маленьке єство, котре любить і жалїє його, хорого сухітника, доглядає його... Він-жеж одинокий і нїкого, крім маленької Женьки, у нього не має.

І як він любить ту маленьку, добру Женьку! Коли ще працював, він бувало приносить їй ріжні забавки, бере її на руки, садить на своїх колїнах і довго задумчиво гладить її чорне кучеряве волосє.

І тодї він почуває себе безмірно одиноким; остра пекуча

туга давить його грудь і страшні думи тиснуть ся в його розгоряченім мізку...

— Дядечку, роскажи що-небудь, я послухаю — просить тоненьким голосочком маленька Женька.

Але хорий Андрій лежить непорушно, йому тяжко, та і росказувати маленькій Женьці нема що.

Ціле його житє пройшло в недостатках, в вічних стараня́х о насущний кусок хліба, слабостях від непосильно тяжкої роботи, і тепер він один з тоскою в грудях, хорий, розбитий і окалічілий на віки....

— Роскажи, дядечку, роскажи що-небудь — пристає до нього Женька, і маленькою, озяблою ручкою гладить мозолисті руки Андрія.

Гірко думає Андрій: не робітник він тепер. Де вже йому піднимати тяжкий молот або топір?... А на дворі зима; всю теплу одежу він роспродав, послїдний гріш доїдає.

— Слабість проклята — думає Андрій з тоскою в грудях.

— Женька люба, ти-б пішла до сусїдів, загрілаб ся там — утомлено говорив хорий.

В кімнатї стало тепер ще темнїйше чим передтим, і тільки похоронно печально видїляє ся біла пелена снїгу за вікном. Страшно скучно. І в такі вечері хорому Андрієви стає ще тяжше на души, йому хочеть ся плакати до роспуки, від давлячої і гризучої туги, за нездійсненими бажанями.

— Дядечку, а ти не будеш скучати без мене? — питає Женька.

— Нї, люба, іди.

Женька відходить. В голові у хорого дозріває страшна думка. Він з трудом піднимаеть ся з постелї. Весь він дрожить від слабости і зимна, згорблений і худий. Спираючись руками він підходить до припічка, намацує над ним гак і шнурок, на якім вішають біле. Хитаючись він робить зі шнурка петлю і в ту мить його хмарне житє бистро-бистро проносить ся перед його мутними очима, немов бистро-їдучий поїзд.

Серце у нього забилось сильнїйше, закрутилась голова і він машинально випустив з рук шнурок.

І хитаючись, мов пяний, він дібрав ся до своєї постелї.

Він був в лихорадцї; накрившись покривалом, Андрій заплакав, тихо давлячи ся обильно текучими із його очий слїзми... У нього пульс сильно бив а на души робилось йому щораз лекше і відраднїйше: ярка, сьвітла думка кружляла в його голові: — остав ся живим...

І вже не страшила його самота і здавалєсь йому, що він єще виздоровіє і що він, не зазнавши сьвітлої долї, радісного житя, буде щасливим, буде ще здоровим...

В сїнях почулись знакомі поспішні кроки. Хорий повернув ся лицем до стїни і удав сплячого.

Ранком найшли Андрія мертвим. Його хоре серце не видержало наглого напливу струї щастя, рисувавшого ся в його голові, і оно з великої радости зовсїм перестало битись в його грудях...

МУЧЕНИКИ ЗА РОБІТНИЧУ СПРАВУ.

Petrowsky Mouranoff Badaeff Samoiloff Schagoff

Большевицькі депутати до Думи заслані бувшим царем на Сибір за противоенне становище з вибухом теперішної війни.

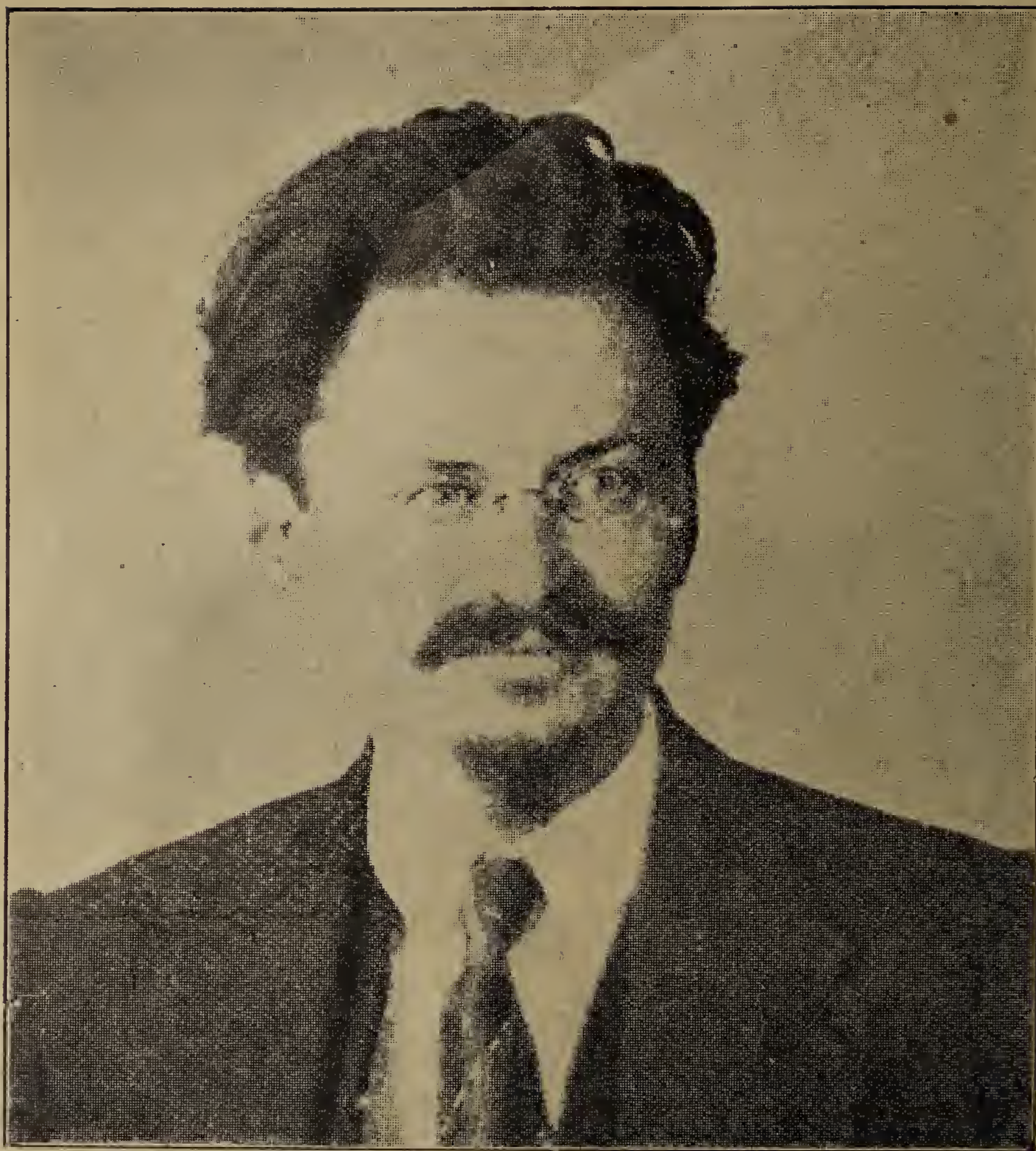

ЛЕВ ТРОЦКІЙ.

Лев Троцкій (правдиве його назвиско — Л. Бравнштейн) родив ся 1879 р. в маленькій еврейській кольонії в херсонській ґубернії. В чотирнайцятім році житя він вступив до чернигівської ґімназії і так як більшість краще думаючої і вразливої молодїжи Росії, він скоро заціікавив ся революційним рухом. Він став читати соціялїстичну клясичну лїтературу, учащати на тайні соціялїстичні мітінґи та почав брати участь в пропаґандї серед мійських робітників і селян.

Коли йому було трохи більше чим двайцять лїт, він вже був одним із провідників тої інтелїґентної молодїжи, що була захоплена революційним огнем і борбою з царським правительством.

Він перервав свої унїверситетські студії і увесь віддав ся пропаґандї. Не переставав одначе студіювати дальше соціольоґію, політичну економію та історію і вскорі став переконаним марксїстом — соціял демократом.

Коли російська соціял демократична робітнича партія росколoлась на дві фракції ізза питаня про тактику, Троцкій не прилучив ся нї до большевиків

ні до меншевиків, але старав ся помирити обі фракції. Симпатизував він з большевиками, так що сам він про себе каже, що він був лївим меншевиком або майже большевиком.

Його ораторські і письменницькі здібности скоро поставили його в самім центрі соціялїстичної дїяльности. Він писав для партійної преси, виготовляв проклямації і сам особисто вів пропаґанду, особливо серед міського населеня.

Зовсїм природно, Троцкого не минула загальна судьба російських революціонерів. Його арештовано і посаджено в тюрму. Після освободженя з тюрми він дальше працював в користь революції, тому йому прийшло ся перейти в "нелєґальне положенє", себ то, він мусїв жити під чужим назвиском. Він присвоїв собі назвиско свого першого тюремщика, котрий звав ся Троцкий.

Коли в 1905 р. розгоріла ся була революція, після арештованя Хрусталєва-Носаря, Троцкого вибрано предсїдателем першої Ради Робітничих Депутатів в Петроградї, котрим він був аж до упадку революції.

Після того він зістав арештований і засланий на Сибір. З Сибірі він утїк і осїв в Швайцарії, де став видавати соціялїстичну часопись "Правду", котра була печатана в російській і нїмецькій мовах. Там він заснував також бюро розповсюднюваня правдивих вістий про полїтичне і революційне житє в Росії.

В 1910 р. Троцкий виїхав до Нїмеччини. Його революційна дїяльність не подобалась нїмецькому правительству тому його арештовано і посаджено в тюрму. Але йому вдало ся втїчи з тюрми.

Три дни перед вибухом теперішної війни він був у Відни. За радою Адлєра, провідника австрійських соціялїстів він виїхав з Австро-Угорщини до Сербії саме тодї, коли на Сербію напала Австрія.

Він вернув ся до Швайцарії. Звідтам його візвано до Парижа для редаґованя соціялїстичної ґазети.

Відтак французьке правительство приказало Троцкому виїхати з Франції. Та швайцарське правительство боячись недорозумінь з царським правительством, не впустило його до Швайцарії.

Тодї він поїхав до Еспанії. Там його зараз таки арештували і хотїли відіслати на остров Кубу. Відтак еспанське правительство освободили його під тим услівєм, що він має негайно виїхати з Еспанії.

Коли вже всї краї Европи були для нього "замкнені", він мусїв виїхати до Америки. До Америки він приїхав при кінци грудня 1916 р. і перебував в Ню Йорку поверх два місяцї, де працював в рос. соц. часописи "Новий Мір".

Як лише вибухла російська революція, Троцкий вибрав ся в дорогу до Росії. По дорозї в Галїфаксї був арештований з цїлою сїмєю і гуртом товаришів канадійськими властями, але після кількох днїв зістав випущений і вибрав ся дальше в дорогу.

По прибутю до Росії Троцкий злучив ся з большевиками і після побідної большевицької революції та скиненю правительства Керенського він зістав вибраний мінїстром заграничних справ.

Осип Безпалко.

———oo0oo———

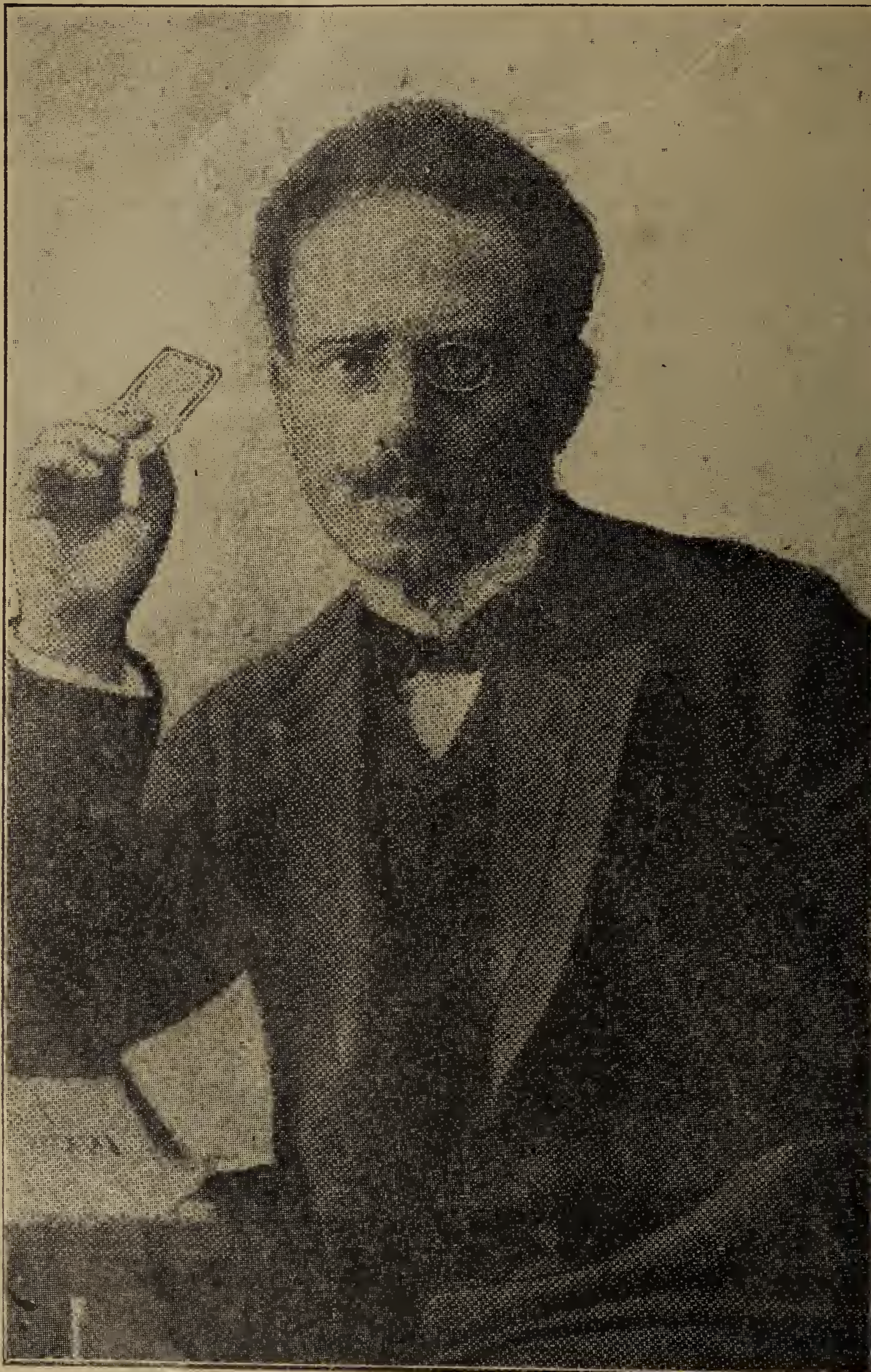

Др. Карл Лїбкнехт

провідник Независимої Соціялїстичної Партії в Німеччині.

В. Левинський.

АВСТРО-УГОРЩИНА І ЇЇ ПОНЕВОЛЕНІ НАРОДИ.

Австро-Угорщина є клясичною державою національностий, побудованою на прінціпі національної несправедливости й нерівности. До р. 1848 пануючою нацією в ній були Німці. Цілими столітями старались вони надати монархії Габсбурґів одноцільний німецький характер. Свою ґерманїзаційну політику проводив австрійський уряд насильними мірами і з залізною консеквенцією. Головним засобом сеї політики була безоглядна централїзація властий і адмініcтрації краями, публичних урядів, школи і т. д. У перве скрахувала ся політика в 1848 р., в році "весни народів". Коли віденська революція була звернена проти абсолютизму за конституцію, то революція Мадяр на Угорщині лютилась під гаслом національної волї і самостійности. Всї ті революції були криваво здавлені. Одначе не минули вони безслїдно. Їм власне завдячують народи Австрії в головній мірі конституцію. В 1848 р. парлямент, вибраний як конституанта для переведеня конституційної перебудови держави. Часи від 1848 до 1867 — се часи формованя Австро-Угорщини як конституційної держави та боротьби поодиноких народів не тільки за свої права, але й свої привілеї. Кількома наворотами пробувала Австрія вернути в сьому періоді до системи німецького централїзму, але все безуспішно. В 1867 р. стає монархія Габсбурґів дуалїстичною державою, то значить: пануючою нацією на Угорщині, були Мадяри а в австрійських краях, за виїмком Галичини, були Німці; Галичину з її 3 мілїоновим українським народом віддано вповні під власть Поляків, де вони, стаючи необмеженими панами, сотворили з неї фактичну польську провінцію австрійської держави. Всї прочі народи Австрії і Угорщини, не зважаючи на те, що конституція з 1867 р. забезпечувала їм на папері право на істнованє і національний розвиток, зійшли фактично до рівня поневолених народів (Чехи, Словаки, полудневі Славяни, Румуни, Українці). Жидівську народність австрійська конституція навіть не признала. Усе внутрішне житє Австрії і Угорщини від 1867 до 1914 р. виповнює боротьба поневолених народів за свою рівноправність в обох тих державах. Здобуттє загального виборчого права до віденського парляменту (1907) улекшило і загострило сю боротьбу в межах Ав-

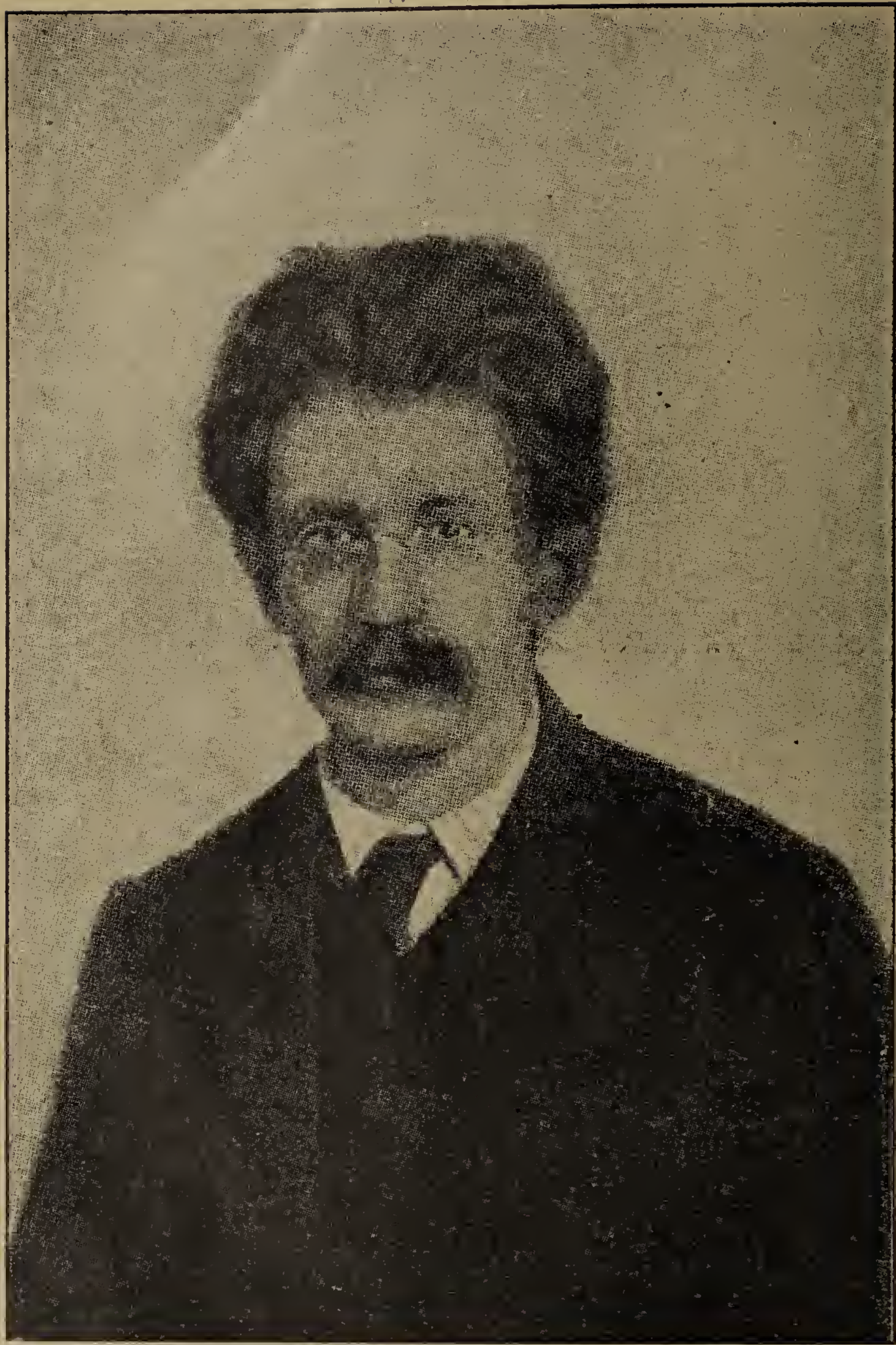

Др Фрідріх Адлєр

провідник лівого революційного крила соц. дем. партії в Австрії, увязнений за застрілене австрійського премієра ґрафа Штірка.

стрії. В межах же Угощини всї змаганя позбавлених в угорськім соймі представництва кля̆с і народів натрафили на зелїзний опір мадярських маґнатів і буржуазії. Коли в Австрії всеж таки кождий нарід здобув собі право на своє національне істноване і розвиток, то сього не можна сказати про Угорщину. З сього погляду Угорщина зближаєть ся до типу таких держав

національностий, якою була царська Росія.

Понизше подаємо найважнійші дані про поневолені народи габсбурської монархії з поминенем Українців, про яких нам прийшлось деинде докладно писати.

Чехи і Словаки. Після перепису населеня з 1910 р. скількість Чехів в краях чешської корони (Чехія, Морави, Шлезк) виносить 6.435.983. Сей народ має блискучу і в рівній мірі трагічну бувальщину. Чехи мали могутню свою незалежну державу, що стояла все під впливами західної европейської культури. Якийсь час чеські володарі носили корону Німецького Цісарства. Чехи любили свою свободу, своє вільнодумство й за них завзято боролись проти Німців. З 1526 р. починаєть ся упадок чеської незалежної держави. В сім то році шляхом свобідного вибору покликано на чеський престол Фердинанда І з династії Габсбурґів, що був рівночасно володарем австрійських і угорських земель. З того часу починаєть ся підступна ґерманізація чеських земель і вкорочуване чеської самостійности. В 30-літній війнї, коли вся західна Европа, поділена на два релїґійні табори — католицький і протестантський, нищена була огнем і мечем, Чехи, які були одною із найсильнійших підпор реформації, о мало не переплатили своїм істнованем. Битва під Білою Горою (1620) означає для них історичну катастрофу. Чехів вибито, винищено, задавлено. Оповідають, що з 3 мілїонів Чехів остало тодї ледви 800.000. Чеська мова й національність животїла тільки на селї. Чеська шляхта, що осталась при житю, скоро знїмчилась. Чехи з великою культурного історичного народу стали хлопським, неісторичним, поневоленим. Та не вмерли Чехи. В першій половинї XIX ст. починаєть ся їх лїтературне відродженє. Дубровский, Юнґман, Шафарик, Палячкий — се патріярхи чеського відродженя. Вони збудили його до нового житя. За лїтературним пішло полїтичне й економічне відродженє Чехів. Чехи, що в першій половинї XIX ст. були переважно хлопським народом, бо чеську націю становили хлопи на селї й служба по містах, найскорше з поміж усїх поневолених націй Австрії розвинулись у новочасну націю, себто таку, що має всї суспільні новочасні кляси і живе свідомим національним житєм. Кольосальні поступи в розвитку їх найкраще характеризують два факти: 1) ще в першій половинї XIX ст. міста Чехії, між ними Прага, мали майже виключно нїмецький характер; нинї сї міста не тільки відзискали свій чеський характер, але чеська кольонїзація загрожує нїмецькому елементови в чисто нїмецьких околицях Чехії. 2) В першій половинї XIX ст.

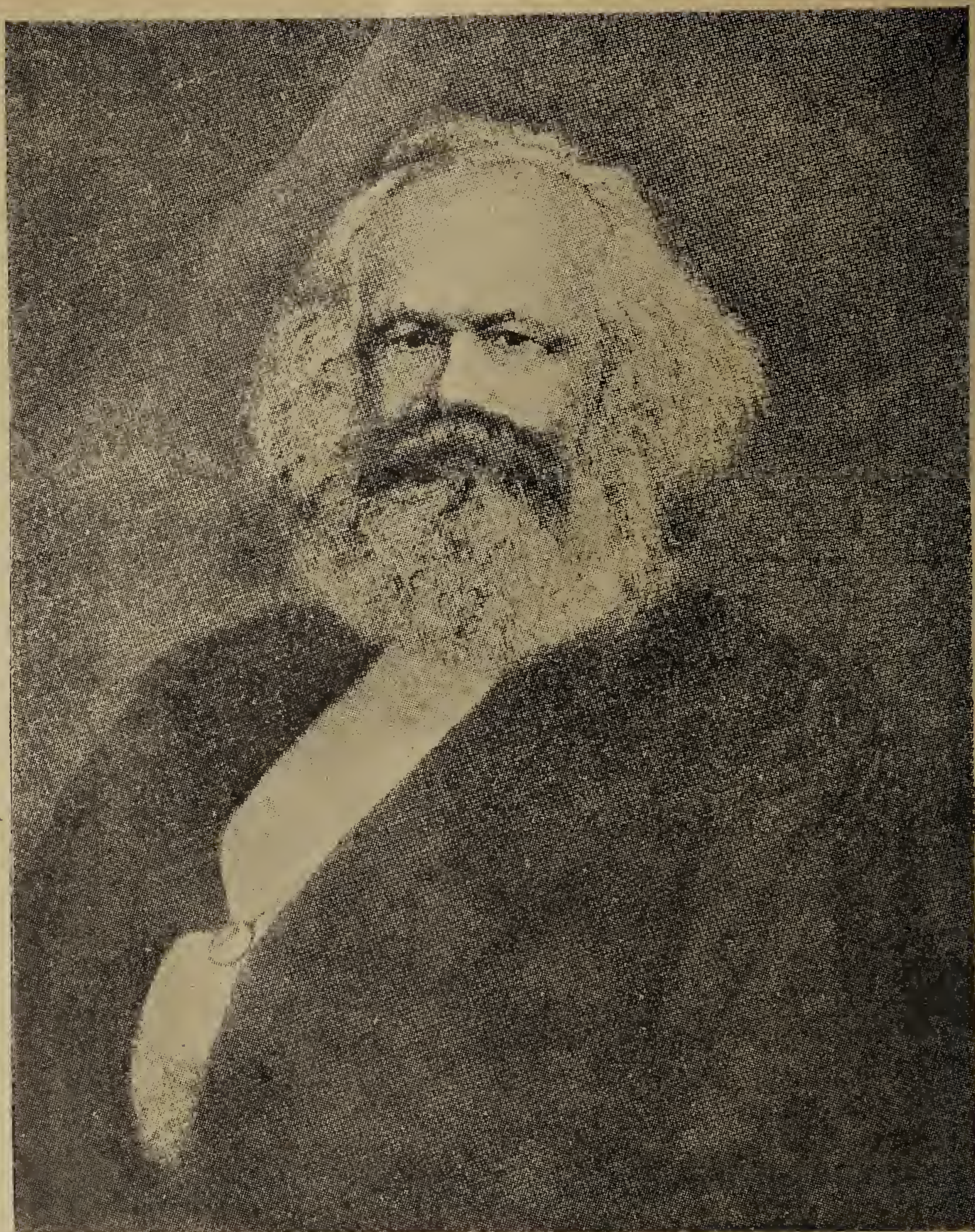

Карл Маркс
батько наукового соціялїзму.
Уродив ся 5 мая 1818 — умер 14 марта 1883.

Чехи виставляли подїл Чехії на дві частини — німецьку й чеську, одначе Нїмцї на се не годились; нинї Нїмцї домагають ся подїлу Чехії, щоб забезпечити себе перед чехізацією а Чехи сьому супротивляють ся і обстоюють цїлість країв корони св. Вячеслава. Про полїтичну боротьбу Чехів в Австрії за свою рівноправність не можемо тут говорити. Скажемо тільки, що про-

відники чеської політики все стояли на ґрунті чеського державного права, на ґрунті своєї державної самостійности в рамах Австрії і в важних історичних моментах вимагали від Габсбурґів коронації їх на чеських королів. Опір сьому з боку останніх як і вся політика Австрії супроти Чехів, були саме причиною і жерелом того, що Чехи почали звертати свої очі в сторону Росії; і що русофільство стало домінуючим в політичному світогляді Чехів. В нинішній війні Австрія зібрала овочі своєї політики : велика частина чеського суспільства станула або отверто або скрито по боці Росії проти Австрії. Сю свою позицію мусіли відкупити вони страшними жертвами. При помочи воєнного стану Чехів стероризовано, але болї й кривди чеського народу висловлює чеська політична еміґрація, що піднесла клич самостійности земель чеських і словацьких.

Словаки заселюють північно-західні комітати Угорщини в числї 1.967.000. В XI ст. мали вони незалежне царство під назвою Великої Моравії, що обєднувала крім них частину Чехів і Сербів Лужицьких. За часів панования більш леґендарного короля Само, держава словацька була в найвисшому розцвіті. Перед 10 віками підпали Словаки під панованнє Мадяр і до нинї коротають своє життє в мадярській неволї. Мова їх дуже зближена до чеської. В 1787 Словак Антін Берноляк проклямував словацьку мову самостійною. Не бракувало одначе пізнійше між ними діячів (Людовіт Стур), що вважали словацьку мову за діялєкт чеської. Батьками словацького літературного відродження треба вважати Івана Колляра і Франца Челяковського. Тисячлїтня мадярська неволя витиснула глибоке пятно на характері словацького народу. Він став байдужним і апатичним супроти своїх гнобителїв. Мадяри вважають Словаків засуджених на загибіль. Всеж таки вони живуть і хочуть жити. В останнїх часах почав ся серед них значний політичний рух. Супроти Чехів вважають себе самостійними, хоча ідея політичної федерації з Чехами є серед словацького народу доволї популярною.

Італїйці. Italia irredenta (независима, невикуплена) — се в розумінню Італїйців — ірєдентистів, полудневий Тироль, головно Трентіно, австрійський Фріюль (Ґориція, Ґрадиска, Монфальконе), Істрія з Трієстом і Дальмація. В сих землях живе 768.422 Італїйців. Нема найменшого сумнїву, що не всї вичислені нами землї можна вважати італїйськими. Полудневий Тироль, головнож Трентіно (96% Італїйців) де на італїйське населеннє припадає 62.4% (37.16% становлять Нїмці), Фріюль

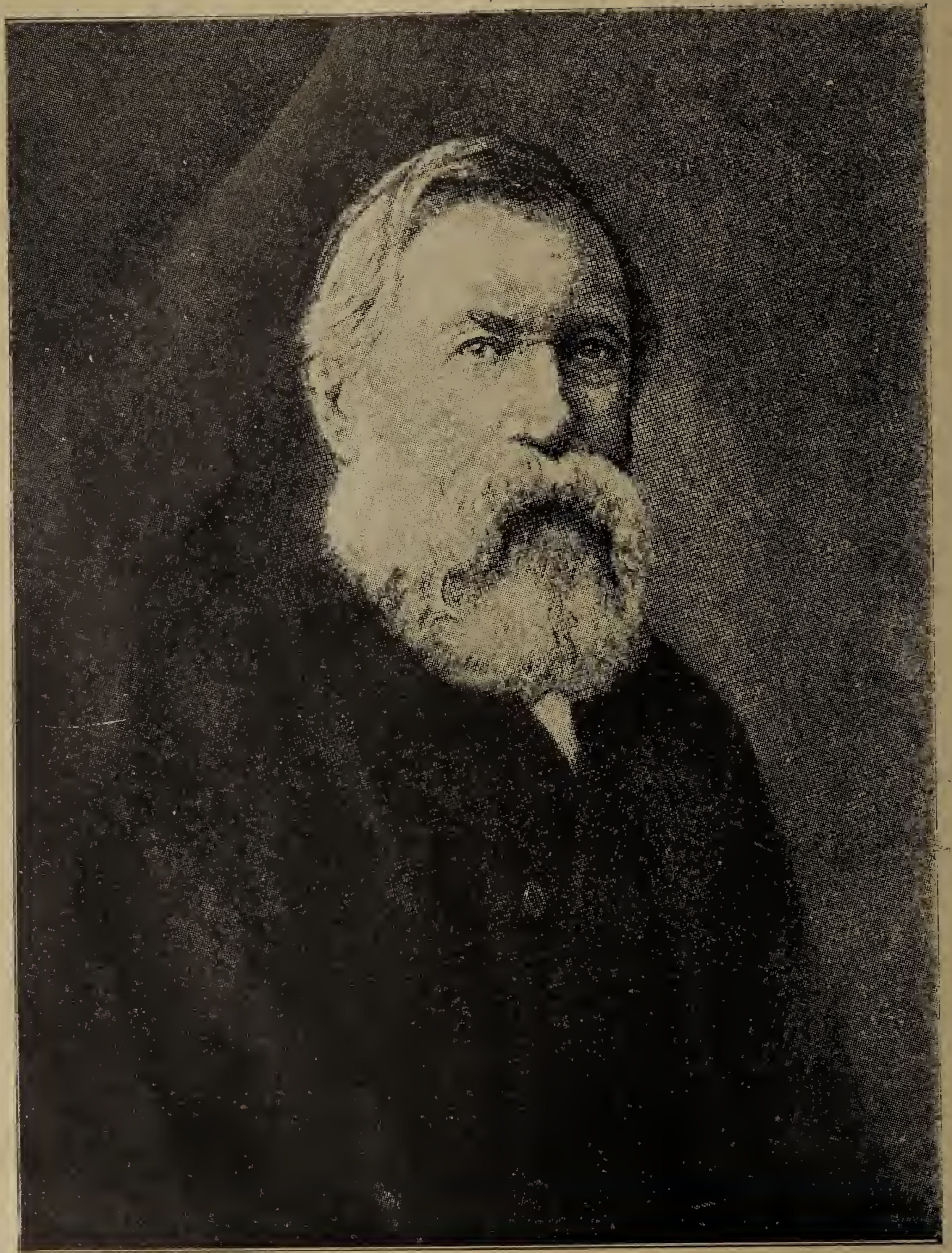

Фрідріх Енґельс
найбільший соціялїстичний теоретик після Карла Маркса.
Уродив ся 28 падолиста 1820 — умер 5 серпня 1895.

(92% Італїйців) — безперечно треба вважати італїйськими. Натомість Істрія за виїмком Тріесту, де живе 120 тисяч Італїйців, 25 т. Словінців і 12 т. Німців і головно дальматійське побереже заселені є в великій більшости через Славян (Словінців і Сербів). В дальматії живе заледви 18.000 Італїйців і 610.000

Сербо-Хорватів.

Ґерманізаційна політика Австрії в сих землях мусіла натрафити на природний опір. Національний рух Італійців став тут розвивати ся особливо після зединення Італії. До війни істнували в Італії огнища ірредентистичної аґітації, яка перекидала ся через кордон і змагала ся в міру того, як австрійське правительство на оправдані національні домагання Італійців відповідало аґресивними мірами. Перед війною Італійці виставляли в Трентіно і полудневому Тиролї домаганнє автономії, в Трієстї домагали ся муніціпальних свобід, автономних своїх шкіл і університету. Боротьба національна Італійців в останнїх десятиліттях приняла особливо гострий характер і коштувала їх много жертв.

Зокрема треба завважити, що на скільки австрійські Італійці являють ся поневоленим народом у відношенню до Нїмців, то у відношеню до Словінців являють ся вони крайними шовіністами.

Полудневі Славяни. Се Словінці, Хорвати й Серби, що заселюють в загальнім числї 6.700.000 полудневі землї Австрії і Угорщини. З сеї цифри 1.252.940 припадає на Словінців, решта на Хорватів і Сербів, котрі розпреділені так: в австрійських краях живе 783.334 Сербо-Хорватів, на Угорщинї 656.324 (194.808 Сербів і 461.516 Хорватів), в Хорватії і Слявонії 1.833.162 Хорватів і 644.955 Сербів і в Боснї та Герциґовинї 1.822.564 Сербо-Хорватів (католики, православні і музулмани). Національна неволя сих народів не однакова. Найтяжше живеть ся Сербам.

Великий напір ґерманїзму з одного і романїзму з другого боку мусять видержувати Словінці, що найдальше з полудневих Словян підпали під чуже ярмо і нинї є майже чисто хлопським народом. Абсолютну більшість творять вони тільки в Країнї, де становлять 94.36%, на побережу Адрії 32%. Словінці домінують виключно на селї, в містах їх більшість творять або Нїмці або Італїйці. Як словінський елємент в міру розвитку національного поширюєть ся в містї, можемо се найкраще бачити на сих двох прикладах.

Процент зросту італійського і словінського населення в містї Ґориції (Goerz) був такий:

	1890	1900	1910
Італійці	74,23%	67,80%	50,57%
Словінці	17,82%	20,01%	36,84%
в Триєстї:			
Італійці	73,89%	77,36%	62,31%
Словінці	20,47%	16,34%	29,81%

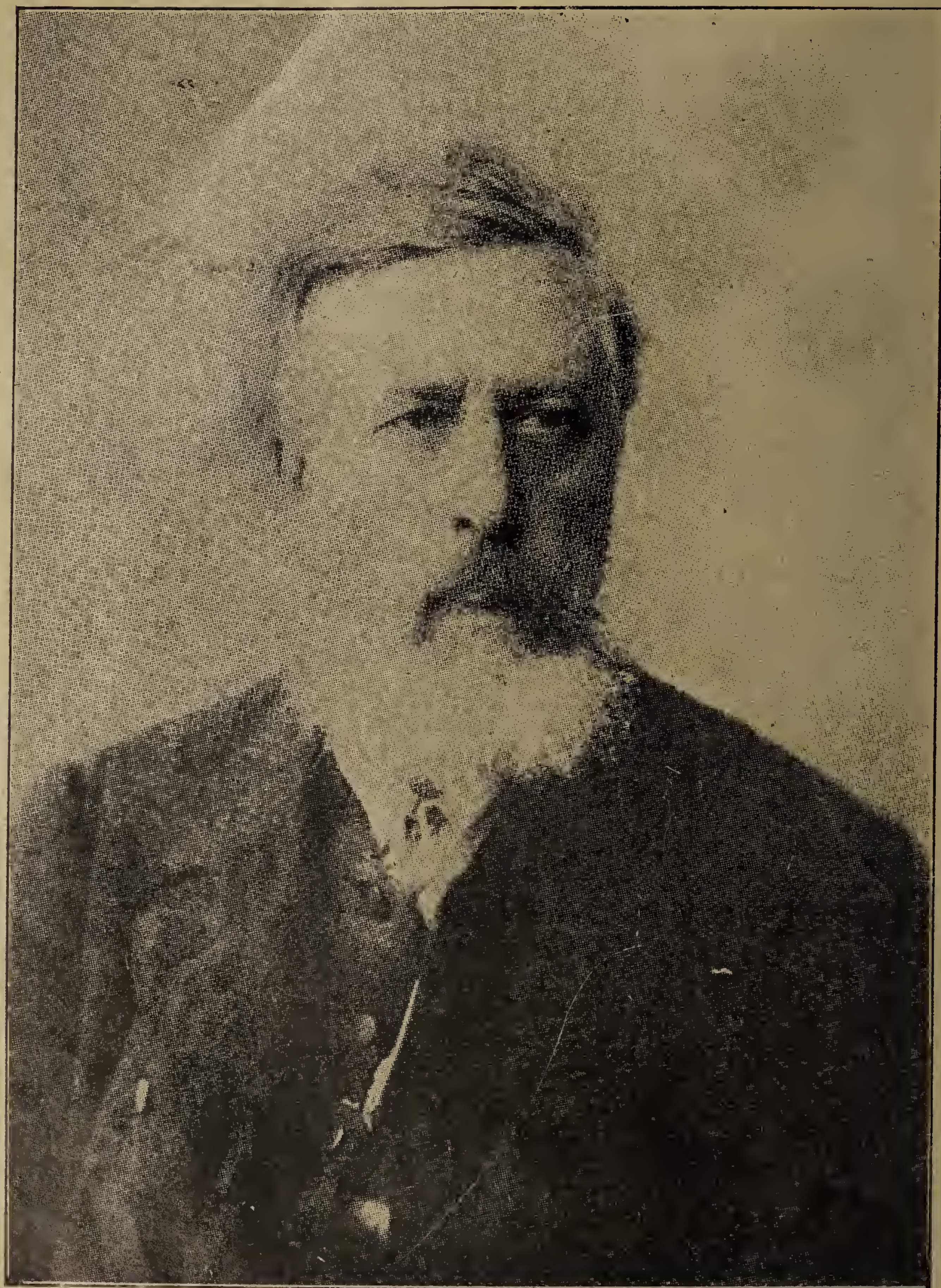

Вільгельм Лїбкнехт

славний соціялїстичний діяч в Нїмеччинї. Батько Дра Карла Лїбкнехта. Уродив ся 20 марта 1827 — умер 7 серпня 1900.

В останнїх десятилїттях зробили Словінцї великі поступи на всїх полях свого розвитку. Їх полїтичні домагання зводять ся до культурної автономії і полїтичної рівноправности в державі. Їх боротьба за власний унїверситет не мала досї найменшого успіху.

З поміж полудневих Славян тільки одні Хорвати потрафили зберегти значну свою полїтичну індивідуальність. В рамах Угорщини мають вони певний суррогат з 1868 р. який в першій статї так нормував відношеннє королївстра Хорватії і Слявонії до Угорщини: "Королївство Угорщини получене з Трансильванїєю і королївствами Дальматії, Хорватії і Слявонії творять одну й ту саму полїтичну спільноту, як у відношенню до инших країв, що є під пановианнєм Його Величества, так і до чужих держав".

На словах сей акт узнає певну рівнорядність Хорватії і Слявонії з Угорщиною, на дїлї-ж була вона все в адмінїстраційній, полїтичній і економічній залежности від Угорщини. Боротьба Хорватів за рівнорядне своє становище з Угорщиною і Австрією в рамах держави Габсбурґів (тріялїзм) виповнює часи ери конституційної в сїй державі. Ся боротьба в останнїх часах приймала грізний характер (завішеннє коститу́ції в Хорватії, процеси о зраду стану, масові арешти і т. д.)

Найгірше становище Сербів є в Боснї і Герциґовинї. Тут приходилось їм зносити всї "благости" абсолютистичного австрійського режіму.

Національний гнїт полудневих Славян мусів відбити ся і на їх полїтичних аспіраціях. Вони знайшли свій вислів в двох полїтичних світоглядах: в так званому "іліризмі" і в велико-сербській ідеї. Щоби зрозуміти їх належно, а вони собі протилежні, треба взяти під увагу отсї дані, що характеризують релїґійно-культурно-полїтичні взаємини полудневих Славян: Хорвати і Серби говорять майже одною і тою самою мовою. Ріжниця є тільки в правописї. Хорвати уживають латинських букв а Серби церковно-славянських. Мова Словінців є зближена до сербо-хорватської. В 1866 р. хорватський сойм в Загребі порішив, що населеннє Хорватії і Слявонії (перша є заселена Хорватами, друга Сербами) буде називатись офіціяльно Сербо-Хорватами. На перешкодї до національного зєдинення полудневих Славян стоїть релїґія. Словінцї і Хорвати є католиками. Вони були все під впливами Риму й західної Европи. Серби є православними. Вони були під впливами Візантії. Надто в значний процент Сербів в Боснї й Герциґовинї є магомеданської віри (612.137), з котрих тільки 2.289 уживає турецької мови, як ма-

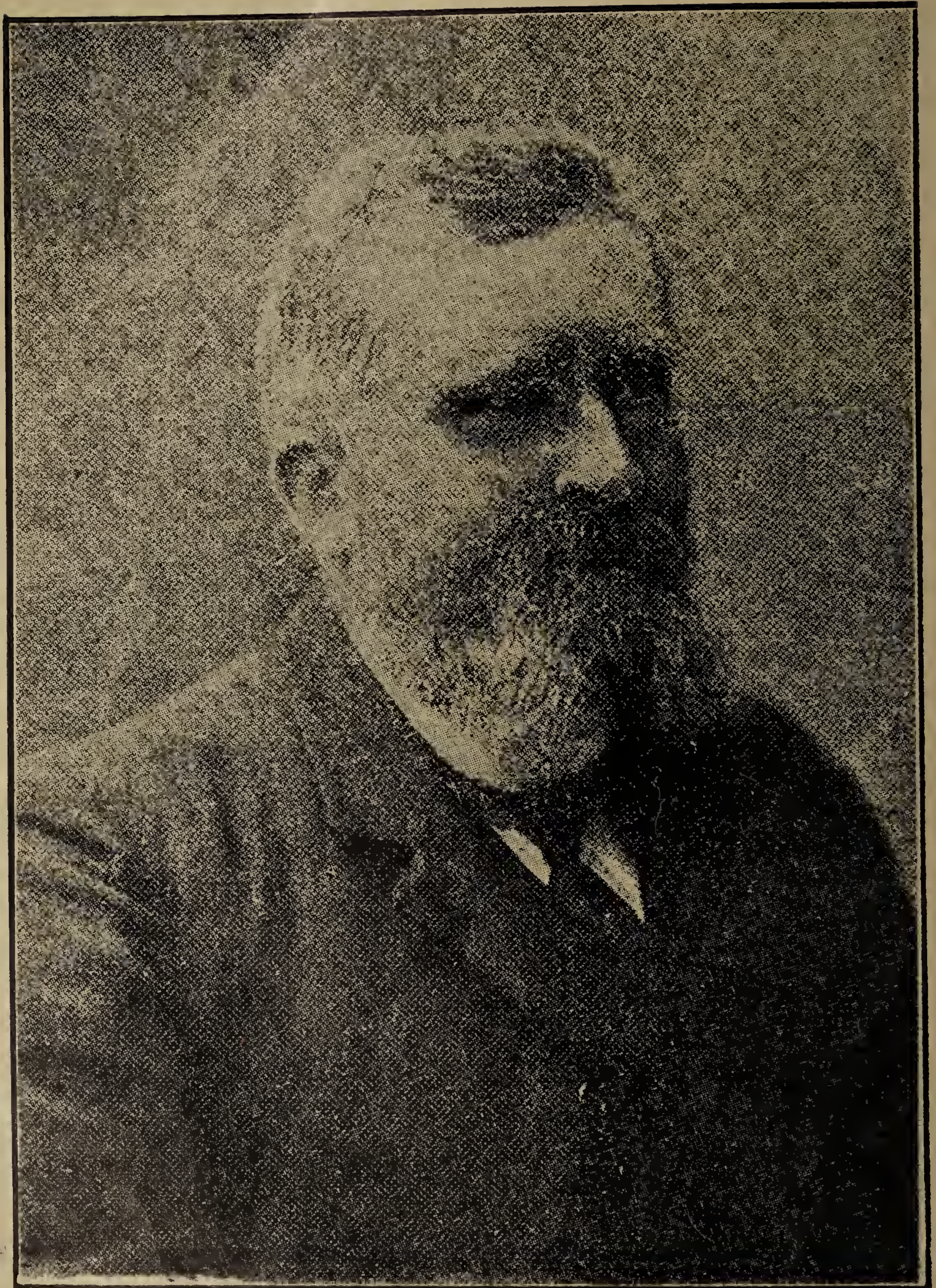

Жан Жорес

найвизначнійший соціялістичний провідник в Франції, знаний загально як апостол миру, за що й згинув від руки національного шовініста 31 липня 1914 р. в Парижі.

тірню, решта балакає по сербськи. Се Серби, що змузулманились під турецьким пануванням. Іліризм змагає до зєдинення і незалежности полудневих Славян в рамах Габсбурської держави. Адже-ж ще перед століттєм істнувало самостійне королївство Ілірії, сотворене Наполєоном в 1805 р., яке проістнувало до 1815 р. (віденський конґрес). Се королївство обіймало Каринтію, Країну, Істрію, Дальматію і більшу частину Хорватії. Традициї своєї незалежности й досі сильні серед Хорватів. Репрезентантами і поборниками іліризму треба вважати головно епископа Штросмаєра і Старцевича. Іліризмом готов послугувати ся австрійський уряд (о стільки, о скільки він не колїзує з австрійською державністю) в боротьбі своїй проти великосербської ідеї, яка в останнїх роках стала серед полудневих Славян отверто і тайно приййматись і бистро розвиватись. Як ми вже згадали, стремить вона до відорваня земель заселених полудневими Славянами від Австро-Угорщини і утворення з них разом з Сербією і Чорногорою великої полудново-славянської держави (Велика Сербія) під пановансм Кара Джорджевичів.

Румуни. Скількість румунського населення в Австро-Угорщинї виносить 3.224.147, з чого 275.115 припадає на Буковину, де воно становить 34,37% всього населення а решта на Трансильванію (Семигород) в Угорщинї.

Румуни в Буковинї являють ся упослїдженими у відношенню до Німців (21,24% всього населення), хоч в меншій мірі від Українців (38,38% всього населення), що є найчисленнїйшим в сій австрійській провінції (300.000). У відношенню одначе до Українців являють ся вони в значній мірі упривілєйованими на полї церковнім, адмінїстрації, шкільництва. Буковина становила колись частину незалежного господарства Молдавії, якої столицею була Сучава. В 1777 р. підпала під пановання Австрії.

Зате в Угорщинї приходить ся зносити Румунам весь тягар мадярського ярма. Заселюють вони майже виключно Трансильванію, де нинї становлять 55% всього населення. Колись були тут незалежні князївства, що повстали на руїнах осадничої римської держави Дації і остаточно в XIV ст. підпали під пановання Мадяр. В 1526 відзискує Трансильванія свою незалежність і потрафила удержати її до 1699, в котрім то році підпала під пановання Австрії. Від 1867 р. становить вона орґанїчну частину Угорщини.

Румуни в Трансильванії, подібно як і инші не мадярські народи Угорщини (Словаки, Українці, Серби) позбавлені є при-

мітивних своїх національних прав. Мадярське правительство старає ть ся всякими мірами скольонїзувати сей безперечно румунський край а населеннє його зденаціоналїзувати. Успіхи мадяризації слідні головно по містах. Так в 2 головних містах Трансильванії в Неймаркт (Nejmarkt, Mures-Vasarhely) і Клявзенбург (Clujvar) становлять Румуни зникаючу меншість (в першім є 6,7% Румунів і 89,3% Мадяр, а в другім 12,4% Румунів і 83,4% Мадяр). Румуни зберігають свою національність тільки на селї і по малих місточках.

Іван Франко.

ВСЮДИ НІВЕЧИТЬ СЯ ПРАВДА.

—o—o—

Всюди нївечить ся правда,
Всюди панує брехня,
В ваших лиш серцях, о братя,
Най не постане вона!

Там ви для правди сьвятої
Сильний збудуйте опліт,
Там ви огонь невгасимий
Чесної думки паліть!

Твердша від стали твердої,
Сто раз тривкійша нїж мур
Щирих, мягких серць твердиня
Супроти громів і бур.

Там з поколїнь в поколїня
Правда постоїть цїла,
Поки не зломить ся лютий
Вал лицемірства і зла.

І мов те древо зимою,
З верху безлисте, мертве,
В бурі, морози пускає
Вічно корінє нове;

І мов нора та підземна
Триска ключем з під скали, —
Трисне з під зла й пересудів
Правда жива на земли.

—ooOoo—

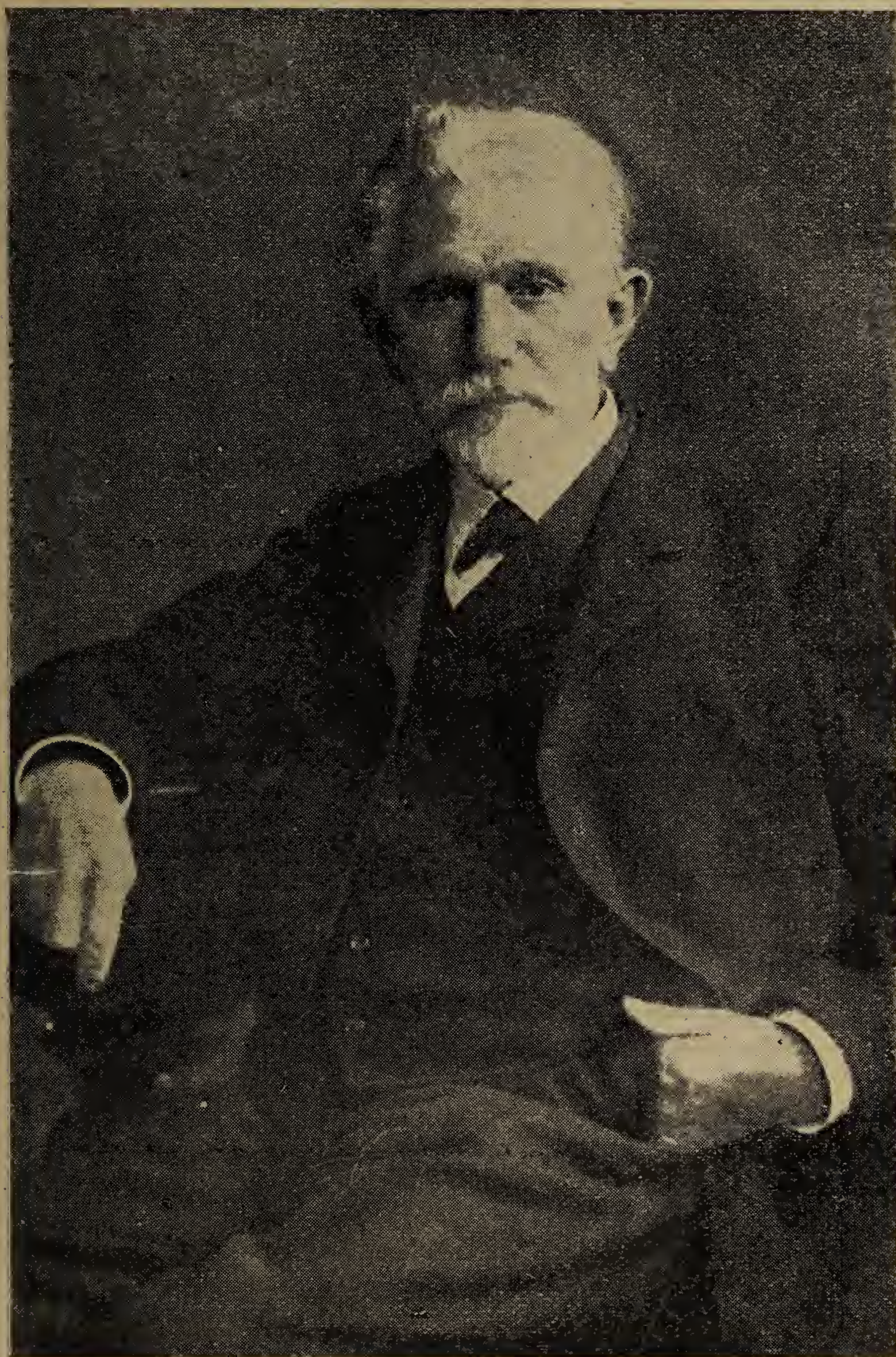

АВҐУСТ БЕБЕЛЬ.

Провідник соціялдемократії в Німеччині, Авґуст Бебель, помер дня 13 серпня 1913 р. в швайцарській санаторії Пасуґ, де лічив ся на серцеву недугу.

От така вістка перелетіла всї робітничі часописї цілого сьвіта в половині серпня, 1913 р. Пролєтаріят цілого сьвіта приняв вістку о смерти батька

і творця соціялдемократичного руху з великим жалем і болем.

Бебель родив ся 22 лютого 1840 р. Його батько був чинним підофіциром інфантерії. Тяжка служба знемогла старого Бебеля, він попав в хоробу і скоро помер. В 13 році житя стратив Авґуст Бебель свою матір і пішов між люди на науку. Своїм ремеслом вибрав собі токарство. Часи токарського хлопця переживав Бебель гірко. Від 5-ої год. рано до 7-ої вечером мусів він стояти при токарні, крім сього носив воду майстровій і робив тяжку домашню роботу. Коли осягнув визвіл на челядника, пустив ся по цілій полудневій Німеччині на мандрівку. Був і в Австрії, де в місті Сольногороді записав ся 1860 р. перший раз до робітничого товариства, яке стояло тоді під католицьким впливом. Вернувши до Німеччини, осів ся в Липську. Тут вступив в члени робітничого товариства. В тих часах робітничих орґанізацій з клясовими гаслами боротьби не було. Провідниками робітничих товариств були німецькі народовці лїберали. Робітництво відчувало вже тоді, що не йде власною дорогою а за ворожим робітничій клясї проводом.

Коли в 1863 р. національний союз лїбералів проголосив на загальних зборах, що робітники не повинні втручувати ся до полїтики, але лише працювати і щадити та бути лише "душевними" членами лїберальної народовецької орґанїзації, тодї прийшло до росколу між робітництвом а народовцями.

Робітники знайшли дорогу до соціялїстичного аґітатора **Ляссаля,** який розпочав в тім самім році боротьбу проти німецького панства і міщанства, накликуючи робітників до окремої полїтичної і орґанїзаційної акції.

В тих часах був Бебель революційним демократом-народовцем. Він сподївав ся, що німецькому народови удасть ся через революційне повстанє скинути з себе ярмо юнкрів, королїв та князїв та заложити демократичну республїку з'єднаного німецького народу. Тому то виступає проти відбудованя Німеччини під скептром клерикальної і назадницької Австрії, але й проти змаганя юнкерських Прус підбити Німеччину під свою власть ослабленєм Австрії війною 1866 року.

По побідї Прус, міщанська демократія зраджує свої революційні змаганя і кидаєть ся в обійми побідника, провідника пруських юнкрів, Бісмарка.

Міщанство показало ся ворогом робітництва, воно зрадило і свої власні полїтичні ідеали.

Се сповнювало ся на очах молодого Бебеля. Якраз в сїм часї соціялїстична аґітація захоплює чимраз ширші круги робітництва. І Бебель разом зі своїм приятелем, відтак одним з найвизначнїйших провідників соціялїстичних, **Лїбкнехтом,** оба вони народовецькі посли північно-німецького парляменту, покидають народовецьку партію і стають під прапор міжнародного революційного соціялїзму. Для нього працюють оба разом до смерти.

Бебеля вибрано ще в 1867 році до північно-німецького парляменту з округа Ґлявхав-Меране в Саксонії. Сей парлямент треває до 1870 року, в котрім то році Німеччина виповіла війну Франції.

Бебель і Лїбкнехт виступають в парляментї проти війни і проти затягненя позички для сеї війни, а коли війна спричинює упадок Наполєона III і окликанє Франції республикою, тодї Бебель жадає закінченя війни і стає проти анексії Альзації і Льотаринґії.

Сї виступи Бебеля і Лїбкнехта роз'ярюють правлячі німецькі круги до безтями. Бебеля і Лїбкнехта обжаловують зовсїм безпідставно о державну зраду і засуджують на два роки кріпости. В 1872 році починає Бебель як

посол до німецького парляменту свою кріпостну кару.

В кріпости Бебель під проводом ученого Лїбкнехта заглублюєть ся в соціялїстичну науку і виходить по двох роках з кріпости як соціялїстичний учений. Овочем тих пильних студій була книжка "Жінка а соціялїзм". Пороги арешту за ним не замкнули ся раз на завсїгди. Його обжаловано ще о обиду маєстату і засуджено його на 9 місяців та відобрано посольський мандат. Сидячи у вязниці, кандидував Бебель на ново і зістав вибраний поновно 4.000 голосами більше, як послїдного разу.

До 1878 р. розвивав ся німецький робітничий рух повільно, але певно. Він перейшов тяжкі внутрішні спори, які закінчили ся злукою партії і принятєм одноі програми в 1875 р. Вже в 1878 роцї мала німецька партія 42 політичні і 14 заводових часописий та пів мілїона виборців.

В сім роцї ухвалює німецький парлямент виїмковий закон проти соціялїстів. Соціялїстів ставляють поза право горожанське, одним словом, їм не вільно в державі бути і працювати для своєї думки. 13 років панує се безправство. Всї орґанїзації правительство розвязує, зібраня не дозволяє, 900 товаришів видалює з їх місця побуту, 1500 осіб засуджує на арешт, за 13 років оголошено кар на 1000 років вязниці!

Та помимо сих страшних переслїдувань, робітнича партія безвпинно росте і при кінці істнованя сього страшного виїмкового права проти соціялїстів, в 1890 р. дістають німецькі соціялдемократичні кандидати до парляменту півтора мілїона голосів в цїлій державі.

По знесеню сього закону, партія розвиваєть ся незвичайно скоро і при смерти свого провідника Бебеля вона осягає нечувані досї розміри. Вона стає не лише найбільшою партією Німеччини, але сїй орґанїзації нема ніде на сьвітї подібности.

Соціялдемократи в Німеччині мають 111 послів до парляменту, 228 послів до ріжних соймів, 2753 міських радних по містах і 2973 радних по селах, на її програму голосує 4 і чверть мілїона виборців, в полїтичній орґанїзації є 1 мілїон оплачуючих вкладки членів, в заводовій 2 мілїони, партія видає 90 часописий, що виходять денно.

От така сила виросла з колишньої малої горсточки "фантастів", як їх називали міщани. А тим, хто проводив німецьке робітництво в його тріюмфальнім поході проти міщанського сьвіта кривди, се був померший Авґуст Бебель. Писати подрібно його заслуги для партії немислима річ. Треба лише піднести, що він укладав тактику, спосіб боротьби в парляментї. Він вже 1868 року перепер знесенє робітничої книжки в північно-німецькім парляментї. Проти сього виступив Лїбкнехт, його товариш, кажучи, що робітничим заступникам не вільно входити в парляментї в переговори з міщанськими заступниками. Лїбкнехт очікував вже тодї революції, яка мала відобрати цїлковито пановане визискувачів над визискуваними. Та Бебель був иншої думки, коли ходило о поправу робітничої долї, треба було вирвати, що лише можливо. Сю тактику задержав він на завсїгди в парляментї. Наскрізь революційний, коли треба було звертати ся проти нахабности німецького панства, як се показав підчас німецько-француської війни, був Бебель опортунїстом, коли ходило о перепертє якого небудь робітничого закону. Між иншим він був ініціятором всїх соціяльних законів, обезпеченє для робітників сам випрацював, хоч він знав, що його проєктів не прийме парлямент, але з боязни перед навалом соціялдемократії всеж таки дещо сам ухвалить. І так Німеччина має найкрасші закони охорони робітництва

а заслуга се соціялдемократії, під проводом Бебеля. Він був найкращим і найострійшим та при тім у своїм вислові обережним бесідником в парляменті. Коли цїсар Вільгельм і його син напали публично на соціялїстів, прозиваючи їх огидними словами, то Бебель дав їм в парляментї страшну відправу. Президент не міг йому перебити, хоч Бебель все сказав, що взагалї можна було сказати на сю безличність.

В партії Бебель був лучником противних напрямків і течій. В моментах, коли всї були певні, що ніяк не можна буде противенств погодити, виступ Бебеля нагадував спорячим все, що внутрішні партійні справи не сьміють стати на перепонї орґанїзаційному розвиткови пролєтаріяту.

В аґітації був Бебель апостолом запалу до боротьби і надії на соціялїстичну будучність. Його називали все молодим стариком, бо запал до соціялїстичного визволеня працюючих мас горів в нїм з тою самою силою, що за молодих лїт. Сей запал переходив з нього все на його слухачів. В найтяжших часах переслїдуваня не тратив він бодрости і був моральною опорою для всїх борців. А коли найкращі були успіхи і тодї не тратив сьвідомости сірої буденщини, в якій живе пролєтаріят помимо своїх успіхів.

Цїлий робочий сьвіт стратив в Бебелю найкрасшого представника своїх визвольних стремлїнь, найлїпшого учителя в соціялїстичній боротьбі, найкращого представника робітника-борця о кращу будучність людства.

О. Безпалко

Правда і добро є нероздїльні. **Л. Толстой.**

—o—o—

Треба довго учити ся, щоби пізнати, що знаєш мало. **Монтен.**

—o—o—

Найбільші правди — є найпростїйші. **Л. Толстой.**

—o—o—

Мудрий чоловік огірчує ся своїм безсилєм зробити те добро, котрого він бажає, але не огірчує ся тим, що люди не знають його або ложно судять його.

Китайська мудрість.

—o—o—

Той, що нїчого не боїть ся, більше могучий, чим той, кого всї боять ся.

Шіллер.

—o—o—

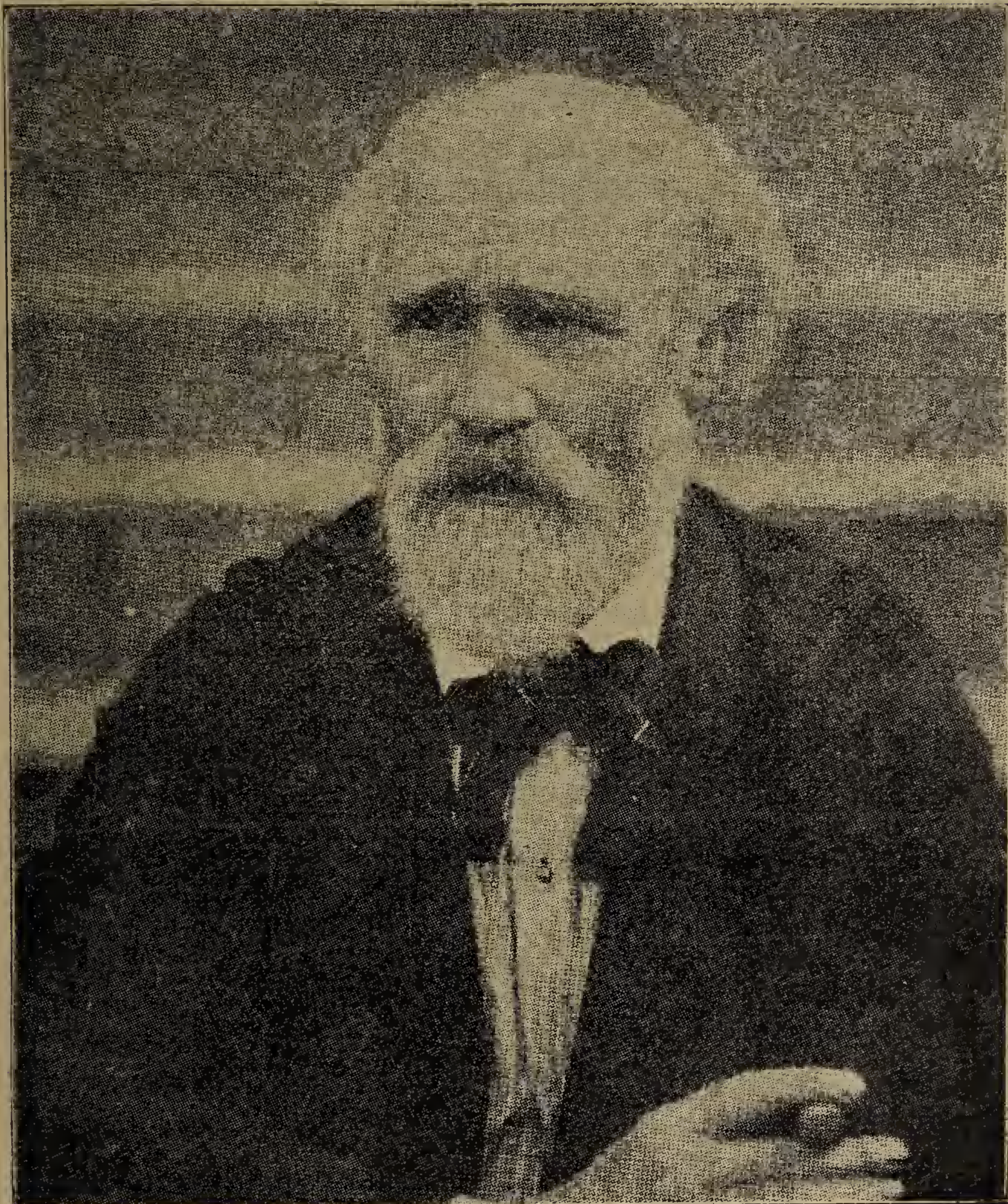

Кейр Гарді

найбільш заслужений соціялїстичний дїяч і провідник в Анґлїї — помер 26-го вересня, 1915.

Мудрість штуки і мудрість науки заключають ся в безкористній службі для користи народа. **Джон Роскин.**

———o—o———

Кров мучеників творить чудеса. **Б. Френклин.**

———o—o———

Чоловік збільшає своє щастє в тій мірі, в якій він дає його другим. **Бентам.**

———o—o———

Олена Журлива.

Я за те Тебе кохаю,
Мій великий, рідний краю,
Що в страшні часи розвалу
Ти не здав ся на поталу,
А як давній лицарь в полї
Став на вартї своїй долї.
Знаю, варта ся — трівожна,
Але є непереможна.
В глибинї твоїй ще сила
Сила розуму і тїла,
Що дає борцям відвагу,
Силу духа й рівновагу.

*

* *

Ще не давно скеля дика
Наче мур, була велика.
Враз з могили правда встала
І камінна скеля впала,
І здавила злу недолю,
Щоб зустріли люде волю.
Враз засяло небо чисте,
І на свято урочисте
Позлїтали ся орлята,
Всї, кого недоля клята
В прикрі ярма повпрягала
І чиеї смерти ждала.
Геть маро! Життя ожило,
Людям серце звеселило!
Наша радість — в повнім квітї,
Ми не пасерби на сьвітї,
Маєм край свій — нашу хату
І хорошу і багату.
Гей, хто Неню ще кохає
Крикни серцю, хай співає!
В нас юнацький дух проснув ся
Щоб злий ворог впав, не счув ся,
І усїм, хто є, ледачим,
Ми за себе, гей, віддячим!

———o—o———

Ґустав Ґуґіц.

СУПЕРНИКИ.

Те, що хочу оповісти, було єще в часах, коли творили ся чудеса, бо — вірено. Сьогоднї, в часах невірства сьвяті не уважають потрібним творити чудес. Бо і для когож? Як котрому з них і прийде иноді охота до — чудес, то на сотку людий, знайдеть ся завше девятьдесять і девять, що будуть собі се пояснювати причинами природними; а той сотний — от, лїпше про него і не згадувати. Се і найлїпшого сьвятого може розлютити. Але приступаю до річи.

Була гарна лїтна днина. Не вежах дзвіниць гомонїли поважно дзвони, де-які відзивались весело, з гумором, начеб знали, що гумор — се найлїпша приправа усего — навіть відпусту. В серединї великого костела тиснула ся безчисленна юрба народа. Горою нависав хмарами дим кадила, осьвітлений лучами сонця, а орґани гудїли повними акордами, проникаючи серця вірних. Богато з них прибуло сюда з надією, що сповнять ся їхнї бажаня, бож се було місце славне відпустами, ціль паломництва від непамятних лїт. Приносили вони св. Панкратиєви в жертву не лише молитви, кадило і похвальні піснї, але і иньші, реальнїйші дарунки, як прим.: срібні серця, які висїли довкола статуї сьвятого, деревляні кулї, що завішувано їх як памятку та сьвідоцтво виздоровленя калїк і т. п. Перед сьвятами палахкотїли ряди грубих, закопчених сьвічок; а кромі сего сипало ся богато-богато талярикік до пушки, яку безнастанно обношувано по церкві із дзвінком. Чимало талярів діставало ся при тім і богоугодним пан-отчикам на служби божі, в яких можнаб яснїйше і докладнїйше виразити просьби і бажаня жертводавців.

Оті просьби і бажаня були — як звичайно — ріжні. Одні безличні, другі несьмілі; одні слушні і невинні, другі без'основні; одні поважні, другі лицемірні — одним словом, горох з капустою, заколот такий, що аж у голові крутило ся. Але сьв. Панкратий усего слухав з надземським супокоєм, і анї разу не здрігнув ся. Впрочім знав, що у тім всім богато було і підхлїбства і що йому — по правдї сказавши — анї половина з тих похвал не належала ся. Не мав він також — нехай се лишить ся між нами — і власти такої великої щоб усе змінювати на лїпше

та усім помагати. Таким робом почав брати ся на способи. Знав з гори, що одні на віки осуджені, а другі — се також було йому відоме — мали за якийсь час дістати ся до неба, але на се повинні були собі заслужити муками, терпінєм. Хибаж і він сам видрапав ся без терпінь на сьвятого? Що правда, то мав троха щастя, бо якби так докладно і точно провірив його чудеса, то хто знає, як би воно з тим було, — от, від часу, до часу, вставив ся там, у горі, за кимось — та на тім і кінець. Але, як лїкареви якому удасть ся штука кількох визначних людий вилїчити — набирає великого розголосу і цїлий сьвіт вірить, що нема такої недуги, якої він не вилїчив-би — таке лучило ся і сьв. Панкратиєви. Инший те саме уміє, або й лїпше, але як вже не ведеть ся, то не ведеть ся, завше сарака, лишить ся в тїни.

Напротив сьв. Панкратия, у другій каплици, стояв сьв. Дамазий. Він-то саме був сим, якому не вело ся; вічно був самітний, забутий — бідний пролєтар. Сумним зором слїдив що року юрбу народа, що товпила ся напротив у його конкурента. До него майже нїхто не зближав ся, а як де-хто і підсунув ся, то хиба лише передрімати ся, бо в його каплици царила невисловлена тишина і холод. Очивидна річ, що се сьв. Дамазия страшенно гнївало. Він богато признавав сьв. Панкратиєви, хоч сей послїдний, як цїлий божий довгий рік — не зволив і глипнути на свойого сусїда, але чого забагато, то... таки забагато. Адже і він теж бажав дістати свою пайку. Хибаж і він у людий не сьвятий?...

Пригадував собі добре ті часи, коли то оба із сьв. Панкратиєм сьвіжо вирізьблені і намальовані, опускали робітню монаха-різьбяра і немов два молоді лїкарі очікували на першого пацієнта, дарма, що заглядали за людською істотою "алчущою" помочи, істотою, на якій моглиб попробувати своїх сил. Але щож? До таких молоденьких і сьвіжо полякерованих сьвятих — нїхто якось не мав довіря. Мусїли оба переживати нечувано довженні часи нудів, поки стемнїла на них трохи фабра, та пооблїтав місцями покост.

В тих часах говорять бувало ранками до себе:

— А що, добре спало ся?

— Спасибі за память... А як вам, добродїю, сон послужив?...

Вкінцї сьв. Панкратий зробив кариєру, а його, Дамазия, забуто — дрімав самітний, вкриваючись кождого дня грубшою поволокою пилу та павутиня. Колиж його иноді троха і обтріпано та пообтирано, то рішучо не роблено сего задля якоїсь

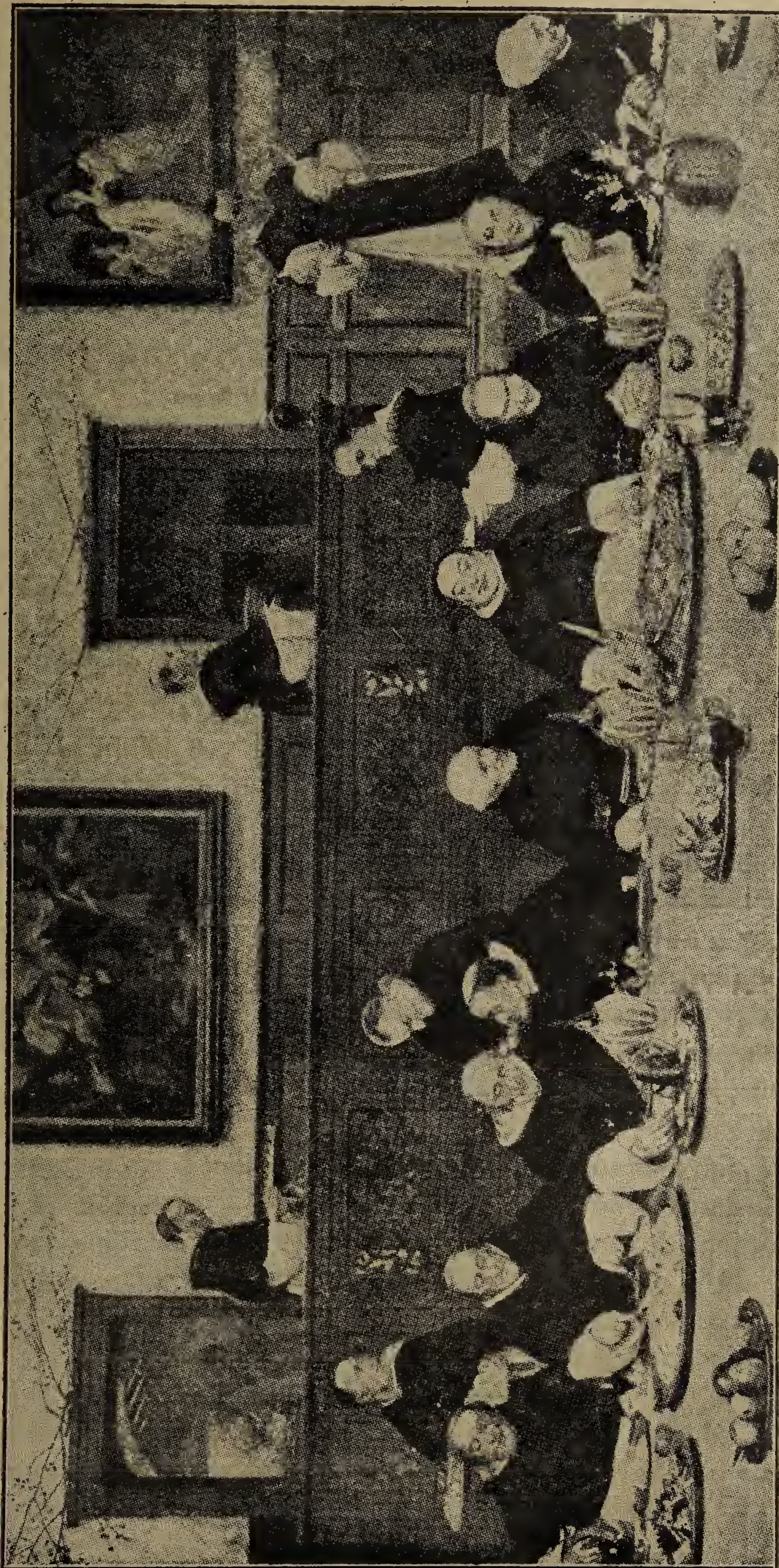

“Хлїб наш насущний дажд нам днесь”...

пошани, лише тому, що порядковано цілий дім божий, мает ся розуміти, з огляду на сьв. Панкратия, який приспорював костелови розмірно величезні доходи.

Гнівало се і смутило дуже добрягу Дамазия. Цілими днями і ночами ломав собі бідняга голову над тим, яким би способом викарабкати ся із сего сумного положеня і зробити свойому суперникови конкуренцію?

Та, мовляв, з порожного і премудрий Соломон не нальлє — і йому якось нічого путнього не впадало до голови. Був певний, що лишень чудо велике, публичне чудо, моглоб звернути на него людську увагу. Та се була, очивидно, не легка річ, а вдавати ся з тою справою аж до "Найвисшої Інстанції" — якось не мав відваги, анї сьмілости.

Страшно його се злобило, аж фарба на нім пукала, відпадаючи великими куснями. Щастє, що здоровлю нічо не шкодило; навпаки, чув себе тугим, навіть пил та павутинє не вдіяли нічого, бо, бачите зроблений був із дерев'яного дубового пняка.

Коли так сьв. Дамазий у своїм тихім кутку роздумував — напротив перед його суперником, відбувало ся як раз торжественне богослуженє — нагло приштигулькав до него на кулях жебрак. Мав гідний пожалованя вид, голова майже цілком обвязана і позаліплювана ріжними плястрами, рука на перепасці, підпирав ся кулями і стогнав таким роздираючим голосом, що аж бубники з вух вискакували. Ніким не спостережений всовгнув ся він в затінок сьв. Дамазия. Річ ясна, що у него й думки не було молити ся, от, бажав лише троха відпочати, заперестати йойканя, якого й так тут ніхто не слухав і перелічити без сьвідків чималу сумку гроша, якого йому сьогодні нанесло милосердє паломників.

Був се найзвичайнійший на сьвіті ошуканець; до здорових ніг причіпив кулї, тай цілу стать уложив, щоб відповідала його способови зарібку, який приносив йому далеко більші доходи, ніж усяка чесна праця. Таких, як він було там більше. Сів собі у тихім куточку, лїчив гроші, а в духу ще й висьмівав ся із сьв. Панкратия та його приклонників.

Чуючи се сьв. Дамазий, закипів цілком оправданим гнївом.

— У моїх очах сповняєть ся таке підле обманьство, а я... — і тут видно, якась думка шибнула у його голові і то думка не аби-яка, бо з утїхи аж заточив ся. — А колиб так... колиб... — думав собі — почекай драбе собачий!

Якраз в тій хвили жебрак звернув на него голову, впустив

у порожну пушку сьвятого фальшивий гріш і сказав:

— Ой бідняґо, бідняго, — нехайже і тобі задзвонить гріш у пушці. Я і твій побратим — робимо не злі "ґешефти" — а знаєш чому? Га, бо оба ми пізнали ся на людях, знаємо, як до них брати ся.

— О, почекай лотре! — гримнув обурений сьвятий — вже я тобі доїду, почекай! І почав рухати ся та розмахувати, зсуваючись з підстави, аж вкінці бебехнув на дрімаючого саме же брака, набиваючи єму крепкого синяка. Себе анї задраснув, бо — як сказано — зроблений був із здоровезного дубового пняка.

Драбуга дуже перестрашив ся, йому здавало ся, що се кара за поповнене що-йно богохульство, що тут прийшов сам чорт, щоби його пірвати до пекла. Тому відрік ся і куль і бандажів, а сам що сил стало пустив ся на втеки.

Усї люди звернули ся теж з перестрахом в бік, звідки дійшов їх галас, а побачивши сьвятого на земли і добре собі знаного кривого жебрака, нагло уздоровленого — почали з цїлих сил кричати: Чудо! чудо над чудами!...

Обступлено жебрака, який оповідав їм дрожачим голосом — бо бояв ся, аби його не побито, колиб отсе довго практиковане ошуканьство вийшло на верх — про свої довголїтні муки- терпіня, про горячі мольби, які заносив до незнакомого собі сьвятого в тій цїли, аби його вилїчив, давши якийсь голосний знак. І тодї то сьвятий упав на него, ледво діткнув ся легко його шиї. Про синяки нїчого не згадував.

Коли уздоровлений жебрак скінчив своє оповідане — народ знов став кричати та вихвалювати сьвіже чудо. Обдарувавши жебрака грішми, звернулись усї вкінцї і до сьвятого, що лежав горі плечима на підлозї церкви. Доси про него не подумано — але так то завше буває, що вперед драбів ратують.

Піднесено сьвятого з великою пошаною, засипано його заразісько мольбами, оточено хмарами кадила, а в ногах сьвіжо прославленого чудотворця уставлено кілька рядів горіючих сьвічок.

Сьвятий Панкратий дивив ся на усе це з обуренєм. Він сподївав ся якогось "фіґля", бачучи нераз гнїв товариша, але так нагло... Його опущено, бо від тої хвилї нїхто вже ним не інтересував ся. Братя монахи звернули тепер цїлу свою чолобитність в бік нової зорі, що розславила їх монастир по цїлій землици і стала ся неоцїненим жерелом доходу. Тут тепер напливали великанські юрби паломників, гудїли орґани, потоком ли-

ло ся золото, клубились хмари кадила, а сьвятий Дамазий гордий і з повагою приймав дари і поклони. Натомість перед сьв. Панкратием якось затихло та похолодніло; як і забрив тут иноді який богомолець, то лишень, щоб передрімати ся. І так не минуло і одно літо, а сьв. Дамазий став славним на цілім божім сьвіті.

Се, очивидно, смутило і гризло добрягу Панкратия. Через цілу зиму вибалакував людям, почавши від ідіотів, і з жалю аж вилїнив ся, геть облїз із фарби. Напружав цілий засіб своєї інтелїґенції, щоби придумати спосіб, вилїзти з фатального положеня. Потїшав себе лиш тою думкою, що чейже доконче йому впаде щось до голови, заки наблизить ся час нового відпусту.

Думав, штудерував, оказуючи між тим свойому товаришеви-суперникови нечувану погорду. Бож так когось обдерти, ограбити з усего — сеж справдї погано і нечесно!...

Журив ся також і жебрак, бо стало річию ясною що чудом виздоровів, отже дальша жебранина... просто не малаб місця. Заробив вправдї на тім дещо гроша, ба, але що опісля буде? До працї не мав найменшої охоти. Рішив однак пробувати й далї щастя і, коли надійшла весна, перебрав ся до непізнаня, обандажував старанно голову, справив собі нові кулї і удав ся до чудотворного місця, притягаючи до себе людий знов серце роздираючим плачем та страшенним йойканєм. Милостинї почали сипати ся знов — бо його не пізнали. Вмішав ся в гурт жебраків і поводило ся йому цїлком не зле: набрав навіть гумору, а із сьв. Дамазием став поводити ся цїлком за пан-брат, даючи йому до пізнаня, що теперішню славу і цїлу кариєру — завдячує виключно лише йому, отже за те сьв. Дамазий повинен йому віддячувати ся, беручи його в свою спеціяльну протекцію.

Сьвятий чуючи оті безличні слова, відвертав ся з обуренєм. Якже се? Він, сьвятий чудотворець, мав щось завдячувати такій голотї? Соромно йому було, тим більше, що сьв. Панкратий усе підслухував з боку і злобно усьміхав ся.

Та одного разу стало ся таке, що сей ланець-обідранець, змучений, підштигулькав до сьв. Панкратия, кинув йому у порожну пушку гріш, усьміхнув ся іронїчно і став забиратись до хвилевого відпочинку. Та сьв. Панкратий закипів страшенним гнївом, бо пізнав фальшивого дїда-жебрака, що спричинив його банкроцтво.

— Гм... — подумав сьвятий — алеж бо я тут абсолютно не бачу иншого виходу, як лише піти слїдами Дамазия! Тут розходить ся о чудо! Чудо мусить бути, або...

Не надумуючись довго, перехилив ся і упав просто на живіт діда, зранивши його поважно в голову. Смертельно наполоханий обідранець зірвав ся на рівні ноги і давай на втеки, але зараз таки недалеко ослаблений упав на землю.

— Чудо! чудо! — кричали паломники. Оточивши закрівавленого жебрака взяли ся до ратунку, та тутже і пізнали його, бо богато людий з минувшого року прибуло і сим разом на відпуст. Коли так ошуканьство вийшло на верх, роз'ярена товпа почала жебрака періщити буками, штовхати кулаками, копати, плювати, почала верещати, та проклинати, тягнути єго за язик. Обманець рад-не-рад, признав ся до усего; як то він минувшого року, по своїм чудотворнім уздоровленю, бажав взяти ся до роботи, але нігде не міг дістати занятя, а головно тому, що із-за свойого попередного довголітного каліцтва занедбав ся і нічого не вмів. Тому, хоч з болем серця, мусів рішити ся просити милостині, удаючи каліку. Та тепер має вже й справді таки добру рану на нозї, лоб розчереплений і зломане ребро.

Оповіданє сімулянта сокрушило серця богомольців, які й обдарували його відповідно, але про чудо сьв. Панкратия ніхто ані чичиркнув. Бо ніби що то за штука вибити комусь діру в голові і в нозї?... Сеж простий случай... а уздоровленє здорового — чейже годї назвати чудом!... Сьв. Дамазий — го, го! се що иншого!... І полишено сьв. Панкратия на земли.

— Так, так? — думав постогнуючи Панкратий — а здемаскованє драбуги не називаєть ся чудом?... Ну, прошу я кого, іще і милосердє зняло їх!... І знов застогнав глухо. Сильно потовк ся сердега, сям-там вищербив ся наслїдком упадку, бо, бачите, виструганий був з не молодої і не сьвіжої дубини. Знайшовшись на своїм постументї самітний і опущений, моргнув в сторону Дамазия і пробурмотїв:

— Дивна річ, що шельма шельму завше найде!

Опісля замовк згордївши.

Що дальше діяло ся, котрий сьвятий творив більші чудеса — про се уже старі записки нїчогісько не згадують...

———o—o———

Делеґати II Зїзду Укр. Соц. Дем. Партії в Канаді (серпень 1917).

Іван Франко.

ТОВАРИШАМ.

І вас зі своїх зборів проженуть
Старих порядків лицарі гордії,
Імя і діла ваші проклинуть
І крикнуть: "Зрада! Пагубнії мрії!"
І вашу добру славу оплюють
Брехнею, й вас полічать між злодії,
Отрутою замучених напоять,
Надії ясні жовчею затроять.

На суд потягнуть вас, начинять вами
Всї тюрми, все покличуть проти вас —
Людий і Бога. Ділом і словами
Не проминуть ранити раз у раз
Мягкеє серце ваше, мов тернами.
Подумаєш: Оттак жить! — І нераз
Самому страшно, защемить у груди...
Чиж так живуть з людьми братами люди?

Не так повинні! Щоб не так жили,
Щоб брата і в найменшому пізнали,
За те якраз до бою ви пішли,
На поклик правди проти брехнї стали...
Боріте ся! Терпіть! По всїй земли
Рівнайте стежку правді! Де застали
Лиш гложе, тернє, там по вас нехай
Зазеленіє жито наче гай!

ПРИРОДА А ЛЮДИ.

Коли розглянемо ся довкруги себе і подумаємо, звідки беруть ся ті всї предмети, з котрими ми щоденно маємо до діла, то скоро переконаємо ся, що найпершим **жерелом** всего — є мати земля.

Розглянемо в сім малім начерку, як то чоловік, почавши від свого найпервіснійшого істнованя на земли, учив ся щораз більше користати з сили і плодів природи і заживати їх для себе.

Чоловік ріжнить ся від зьвірят найбільше хіба тим, що ніколи не є задоволений з того, що посїдає. Для зьвіряти, коли оно наїсть ся,— не потрібно більше нїчого до його щастя; а чоловік хотїв би все більше і щораз то щось иншого на клопіт богатьом, що розводять ся над засохлою моралею, а на радість тим, котрі в тім незадоволеню видять жерело поступу. Був, правда, час, богато сот тисяч лїт тому назад, коли теперішний пан землї не дуже ріжнив від малпи. Анґлїйський учений, Дарвін, сказав навіть отверто, що чоловік походить від малпи, що чоловік, то удосконалена малпа. Тепер наука прийшла до переконаня, що малпа не повинна уважати ся за нашого прародича, але що чоловік і малпа мають спільних предків. Будь що будь вже в давній минувшинї, котрої сьвідками є відкопи, чоловік стояв далеко висше від свого двоюродного брата — малпи. Вже тодї мав він ріжні потреби, не знані зовсїм зьвірятам.

Були однак, крім внутрішного неспокою і инші, не менше поважні причини, котрі пхали чоловіка по дорозї поступу. Малпа жиє в лїсах і уживаючи своїх чотирох лап, може дуже легко укривати ся перед ворогом між деревами. Але первісні люди мешкали в місцях, де було мало лїса і через те були далеко більше виставлені на напади зі сторони диких зьвірят. Не маючи анї сили льва або тигра, анї клїв слоня або дика, первісний чоловік був змушений виробляти для своєї оборони штучні і достаточні знаряди. В той спосіб вже в найдавнїших часах виробляв він собі сокири, списи, ножі... Очевидна річ, що тодї фабрик таких знарядів не було. Кождий мусїв сам старати ся о свої знаряди. Наперед ті наші дикі предки шукали, чи не знайдуть де такого каміня, котрий мав би форму, якої їм по-

Делеґати II з'їзду У.С.Д.П. і члени вінніпеґського відділу на пікніку, устроєнім з нагоди з'їзду.

трібно.. Найшовши такий камінь, привязували його на дручку і оруже було готове. Пізнійше навчили ся відломлювати з каміня острі кусники, придатні на певні знаряди, а ще пізнійше виточували то камінє, потираючи один кусень об другий, аж доки ті не набирали потрібного їм вигляду.

В збірниках рідких предметів, в так званих музеях, переховуєть ся велика скількість сокир, спис, шил та ножів з креміня і иншого каміня. Час тої наука називає **камінною добою.**

Ворогів мали наші предки в тих часах дуже богато. Були они, вправді, лучше чим ми загартовані на зміни погоди і пір року, однак в зимі мусїли і они шукати сховку перед морозом. Шукали они його отже в печерах, але заки они могли в них уладштувати ся, мусїли звідти вигнати перше досить неприємного льокатора — печерного медведя. Була то не аби яка праця, котра вимагала зручности, сили і доброї зброї. Убиті зьвірята служили за поживу, але і ту замітне зараз те, як далеко навіть той первісний чоловік, завдяки своїй високій здібности думаня, відсунув ся від зьвірят. Зьвіря їсть все, що знайде в станї сирім, а чоловік відкрив, що коли грім ударив в дерево і запалив його, то при тім огни можна огріти ся і додати смаку їжі. Грому, одначе, нема на жаданє, тому треба було подумати, як би то зробити, щоби кождої хвилї мати до своїх услуг огонь. І знайшов ся спосіб: при потираню кусня дерева об камінь перший чоловік витворював огонь. Не було оно, однак річию легкою для нього; він мусїв довго і гірко напрацювати ся, заки появила ся полумінь, не так, як сьогодня, що лише легке потертє сїрника вистарчає до викликаня огню.

В ріжних частях сьвіта найдено відкопи з тої камінної доби. В сих відкопах, одиноких сьвідках тих предавних часів, находять ся навіть такі річи, як шила, котрими діравлено кожі, щоби посшивати їх жилами зьвірят і зробити з них одїж.

Поволи пізнали люди ріжні металї, як мідь, цину, зелїзо і навчили ся видобувати їх з руд. Первісні гути були дуже прості, а гутники перевозили ся з місця на місце, витоплюючи металї всюди, і в такій скількости, щоби задоволити всї потреби. Повстало ковальське ремесло, так високо поважане в ріжних краях. З зелїзом пізнали ся деякі краї дуже пізно. Мешканцї Америки ще зовсїм про нього не знали в тім часї, коли до них прибули Еспанцї. Більшість народів уживала через довгий час міди і бронзу, зглядно металю зложеного з міди і цини. Єсть то так звана **доба бронзова.** Під конець тої доби уживано, вправдї, вже зелїза, але виключно як дуже рідкого і цїнного

матеріялу для оздоби. Загальне уживанє зелїза почало ся може 3.000 лїт тому — від того часу жиємо в **добі зелїзній.**

Очевидна річ, що ужитє металю до робленя начиня, зброї і знарядів працї, незвичайно ту працю улекшили. Метал далеко лекше обробляти чим камінь, ніж металевий є острійший і може лекше бути знов виостреним, чим камінний. Підчас коли на видовбанє деревляної миски чоловік з камінної доби потребував рік часу, тепер завдяки досконалости машин можна се зробити далеко скорше. Разом з улекшенєм витвору ріжних предметів збільшила ся також і їх скількість; фабричний промисл витворює тепер величезну скількість всякого рода товарів.

Киньмо оком взад. Чоловік став паном зьвірят завдяки тому, що умів лучше від них думати і чого не міг взяти силою, взяв хитрістю. Те, що природа могла йому дати в станї готовім, було для нього за мало, тому він придумав знаряди, котрі служили йому так до працї як і до оборони. Сирий матеріял, який єму земля давала, не все був такий, якого єму було потрібно, тому він вкладав в той матеріял свою зручність і зусилє, і переробляв його після свого уподобаня. Оно й остало так по нинїшний день. Майже все, що візьмем в руки є здібне до ужитку лише завдяки тому, що людські руки вложили в сирий матеріял свою працю. Одинокою лишень ріжницею між нашими часами а первісними є те, що знаряди працї є тепер далеко доскональші, через що її можемо витворювати не лишень більшу скількість предметів, але й більше родів. Є, вправдї, помимо нагромадженя богацтв ще і тепер такі люди, що, на превелику ганьбу людства, жиють гірше від зьвірят, але загально, теперішні люди жиють о много лучше, чим ті первісні.

Нам, котрі дивимо ся на великі парові кітли, машини, котрі обертають сотки веретен, молоти, котрі кують розжарені огнисті зелїзні брили, видаєть ся дивним, що треба було аж тисячі лїт, заки ніж з бронзу заступлено ножем зелїзним. Ми тепер уміємо добувати з руди всї металї, знов люди первісні мусїли доперва самі дійти до тої штуки. Така наука, в котрій самому собі треба бути учителем, не іде легко; робить ся блуди ту і там і шукаєть ся часто способу на цїлковито фальшивій дорозї. Коли-ж в кінци чоловік, котрий дивить ся на все яснїйше від других знайде властивий спосіб до робленя з сирого матеріялу річий здатних до ужитку, тодї сотки і тисячі ідуть за його приміром, набувають що раз то більшої зручности і утворюють нове ремесло. В подїях людства істнує вже досить велика скількість таких великих винаходів; спімну ту лишень

Друга Конвенція Укр. Федерації Соціялїстичної Партії, в Рочестер, (Май 1917).

штуку друкарську, завдяки котрій зачала доперва ширитись просьвіта, зелїзницю, парову машину, ткацький варстат, телєґрафи і телефони. Особливо удосконаленє средств комунїкації знаменито послужило людському поступови. Давнїйше люди жили в далеко більшім відосібленю; сьогодня завдяки зелїзницям, телеґрафам і друкови люди цїлого сьвіта стикають ся з собою і вимінюють свої думки і товари. В первісних часах кождий мусїв бути сам своїм ковалем, столярем, будівничим; тепер знов і вже через кілька віків кождий займаєть ся лиш одною річию: той робить ключі і підкови, сей столи і крісла, ті будують доми, тамті вкладають свою працю в матїр-землю, щоби добре уродила збіже та щоби люди мали що їсти. І тому, що кождий чоловік має до дїла лиш з одним занятєм, він, зовсїм природно, набуває більшої зручности і може більше продукувати. Кажемо, що наступив **поділ праці**, і що кождий за річи, які витворює, при помочи **виміни** одержує инші річи.

Більше, однак, нїж людська рука, витворює машина. Тому то богато ремесл, котрі давнїйше цвили, як напр. ткацтво, пушкарство, шапкарство і пр. — зістали поглочені фабричним промислом. Позістали лише ті ремесла, яких не потрафить заступити машина. Жадна машина, приміром, не побудує дому, она може що найбільше достарчити матеріялу, з котрого доперва мулярі будують доми. Позістали пр. і позістануть на далї різники, ковалї, столярі, пекарі. Шевцї і кравцї потерпіли вже богато, бо в деяких краях одїж і обувє витворюєть ся в величезній скількости в фабриках, так, що кождий може знайти, чого йому потрібно.

Механїки і інжінїри, котрі винаходять нові машини, старають ся про те, щоби машина виробляла можливо як найбільше, а чоловік щоб лишень її доглядав. В старих ручних варстатах треба було уживати до порушуваня власних рук і ніг, а тепер ткальнї механїчні є порушувані парою або електрикою. Перший зиск з того поступу технїки побирають, очевидно, фабрики, бо на виріб тої самої скількости товарів запотребовують в нїм о много меншу скількість людий.

Здавалоб ся, що чим більшими є удосконаленя машин, чим більше товарів можна виробляти, тим більший добробут повинен би панувати серед працюючого люду. Однак нові винаходи не викликують піднесеня заробітної платнї. Чи через те робітнича кляса має бути ворогом технїчного поступу? Нї, хоч би тому, що того поступу нїхто не є в станї задержати. Коли

запроваджено перші механічні ткацькі варстати, робітники знищили їх, бо они відбирали їм зарібок. Помимо того ми сьогодня маємо незміриму скількість таких варстатів. Поступ техніки мусить остаточно допровадити до того, що товари будуть продуковані так дешево, що всї будуть могли користуватись богацтвами природи.

На перешкоді до поліпшеня робітничої долї стає найбільше **несправедливий поділ богацтв.** Однак ми знаємо, що нема хіба на сьвіті річий, котріб не зміняли ся, а найбільше змінчивими є відносини між людьми. Тому певно прийде час, коли суспільна справедливість запанує на сьвіті. А тої час, в котрім змінить ся ґрунтовно суспільний устрій може приспішити лише високо розвинена техніка.

Під сю пору пролетаріят є на услугах капіталу, уживаючого поступів технїки для здобутя для себе тим більших зисків; в будучности техніка буде безвиїмково на услугах всего людства.

За первісних часів між одним визначнійшим винаходом а другим упливали сотки або тисячі літ, тепер робить ся се далеко скорше. Винахідників є богато і на наших очах доконують они правдивих винаходових перегонів. На берлїнській виставі винаходів можна оглядати дивні приряди, призначеня котрих ніхтоб і не догадав ся, не будучи поінформованим. Вже від кільканайцятьох літ ми не потребуємо до телеґрафованя анї стовпів анї дротів, що тягнуть ся вздовж ровів. Відомо, що по тім дротї посуваєть ся електричність і за помочию умовлених знаків переносить людські думки, радісні і сумні вісти. При тім учені відкрили, що подібно як на воді, при киненю до неї каменя, розходять ся филї, так і в воздусї можна викликати филї електричні. Водних филь можна би уживати також до телеґрафованя, требаб тільки умовити ся, що одна филя означає — а, дві — б, і т. д. Зовсїм так само филї електричні, викликані у воздусї на телеґрафічній стациї, переносять ся на далеку віддаль і при помочи відповідних приладів можуть бути перечитані на иншій стациї. То є бездротний телеґраф.

Наука, одначе, пішла ще дальше і видумала спосіб, щоби ті електричні филї а також і сьвітло переробляти на звуки. В сей спосіб можна телефонувати на віддаленє без помочи дроту. Коли розмовляємо через телефон, то особи, з котрою говоримо, не можемо бачити, бо до сего наука не винайшла єще приладів. Натомість дійшли учені до того, що можуть пересилати фотоґрафії дротом на сотки миль. Як на початок, то і се

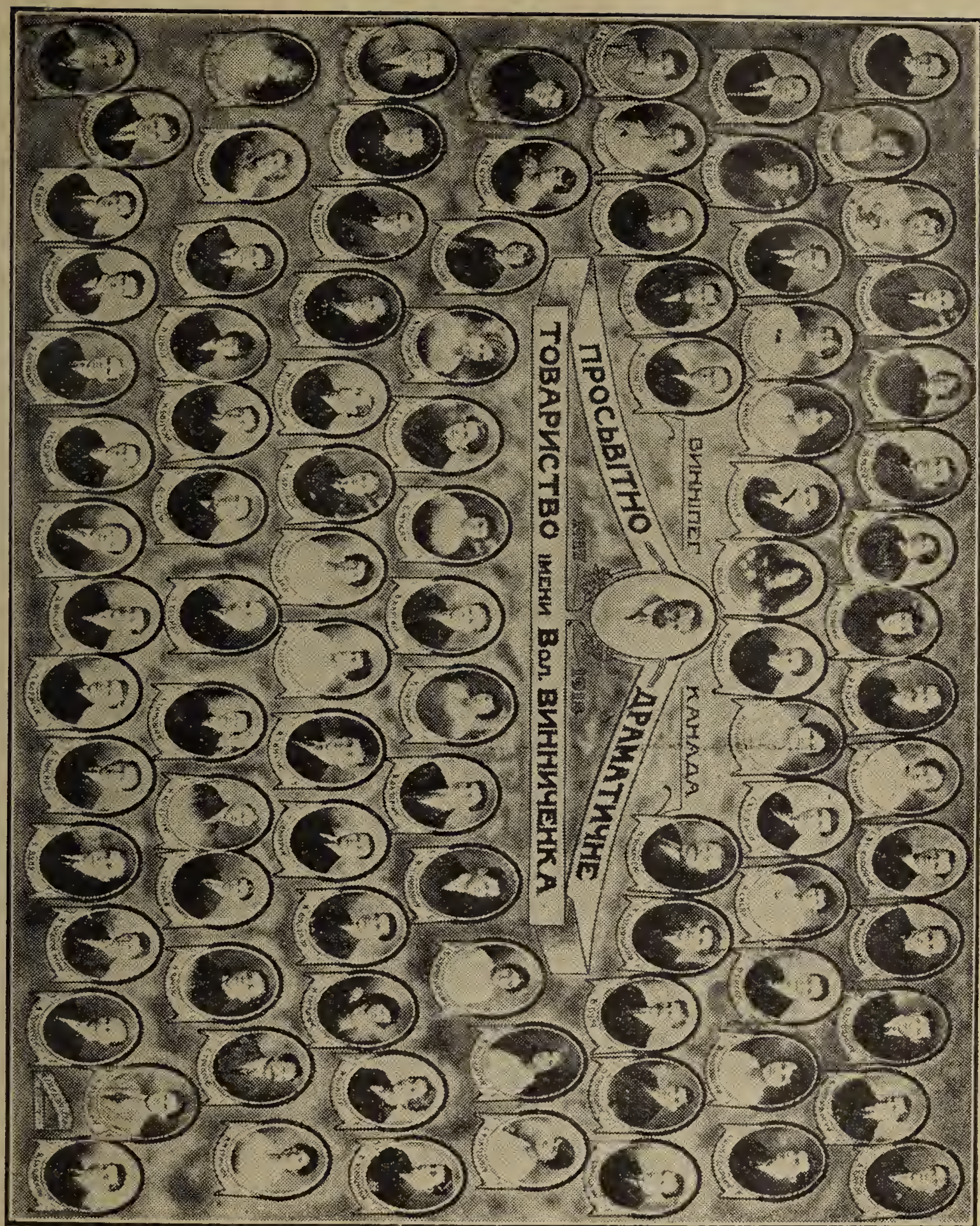

Просьв.-Драм. Т-во ім. В. Винниченка в Вінніпегу, 1918 р.

щось варта.

Парова зелізниця в порівнаню до звичайного воза зменшила незвичайно всілякі віддаленя, але завдяки винаходам, як пр. воздухоплавство, віддаленя перестануть зовсім істнувати. В будучности коли схочемо їхати до Парижа, всядемо собі до воздушного корабля в своїм місті в Америці. В дорозї і на місци кождої хвилї зможемо розмовити ся зі своїми, що остались в нашім місті і то не лише розмовитись, але і бачити їх, немов би они були при нас.

Позаяк ми вже зайшли в пророцтва що до будучности, то

погляньмо еще, як під зглядом технічним уложать ся обставини праці. Щоби, пр. пустити в рух парову машину, мусимо наперед всипати під паровий котел богато вугля. Вуголь, як відомо, не родить ся під кітлом, але мусить бути добутий з нутра землї тяжкою працею майнерів. Тому то рух машини полягає вчасти на людській праці, хотяй найголовнійшу часть руху дає нам природа даром. Бо коли підпалимо вуголь, то він горить сам без нашої помочи і сам витворює пару і механїчну силу. Істнують, однак, в природї жерела сили, котрі не є так сховані як вуголь: маємо, пр., водопади, вітер, приплив і відплив моря... З вітру вже з давен давна користають мельники в своїх вітраках, а з водопадів користають в млинах водяних і тартаках. Але се все, то лише дрібні части тої величезної сили, яку можна би з'ужити для добра людства. Великий американський водопад Ніяґара гонить цїлу масу великих фабрик і осьвічує велике місто, положене о кілька миль від нього.

В будучности, завдяки поступови, природа буде нашою слугою. Ми будемо лише вказувати і змушувати сили природи, аби робили то, що нам буде потрібно. Первісний чоловік залежав від природи і часто мусів з нею бороти ся, але в будуччинї людство буде панувати над природою. Коли, знова, разом з удосконаленєм технїчних средств суспільний устрій також удосконалить ся, і люди стануть лучшими, тодї і мілїонам буде далеко лекше жити, чим тепер.

Др. Й.Г.Ф.

———oo0oo———

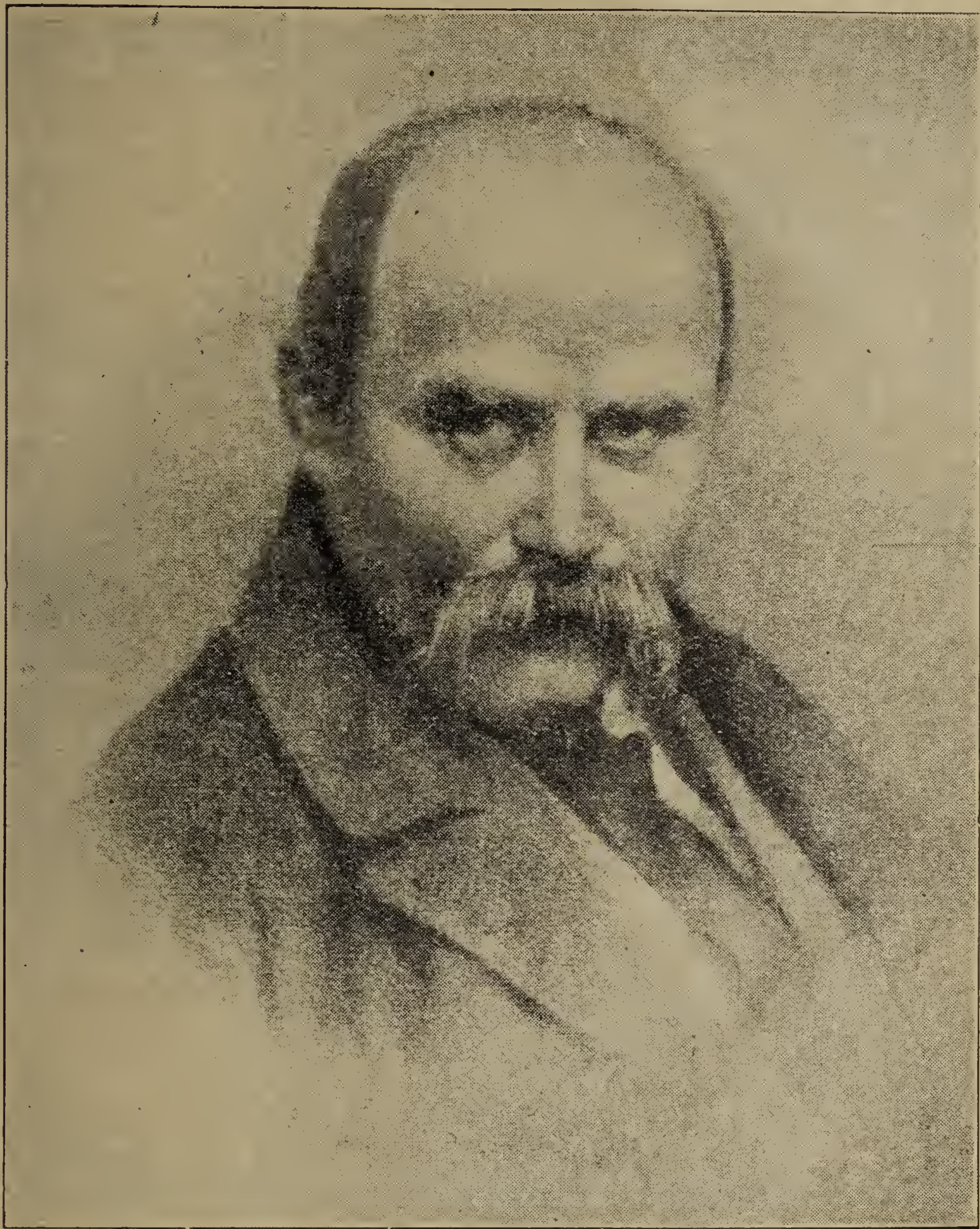

Тарас Шевченко
(Уродив ся 9 марта, 1814 р. — Помер 10 марта, 1861 р.)

⁂

Як-би ви знали, паничі,
Де люде плачуть живучи,
То ви б ідилїй не творили,
Та марне Бога б не хвалили,
На наші сльози сьміючись.
За-що, не знаю, називаєм
Хатину в гаї тихим раєм:
Я в хатї мучив ся колись,
Мої там сльози пролились,
Найперші сльози! Я не знаю,
Чи єсть у Бога люте зло,
Щоб у тїй хатї не жило, —

А хату раєм називають!

Не називаю її раєм
Тії хатиночки у гаї
Над чистим ставом, край села;
Мене там мати повила
І повиваючи співала,
Свою нудьгу переливала
В свою дитину; в тім гаю
У тій хатинї, у раю,
Я бачив пекло. Там неволя,
Робота тяжкая, нїколи
І помолитись на дають.
Там матїр добрую мою,
Ще молодую, у могилу
Нужда та праця положила;
Там батько, плачучи з дїтьми
(А ми малі були і голі),
Не витерпів лихої долї,
Умер на панщинї, а ми
Розлїзли ся межи людьми,
Мов мишенята. Я до школи
Носити воду школярям,
Брати на панщину ходили,
Поки лоби їм поголили;
А сестри! сестри! Горе вам,
Мої голубки молодії!
Для кого в сьвітї живете?
Ви в наймах виросли, чужії,
У наймах коси побілїють,
У наймах, сестри, й умрете.

Менї аж страшно, як згадаю
Отту хатину край села.
Такії, Боже наш, дїла
Ми творимо у нашім раю,
На праведній Твоїй земли!
Ми в раю пекло розвели,
А в Тебе другого благаєм.
З братами тихо живемо,
Лани братами оремо,
І їх сльозами поливаєм.
А може й те ще... Нї, не знаю,
А так здаєть ся, сам єси...
(Бо без Твоєї, Боже, волї,
Ми б не нудились в раю голї!)
А може й сам на небеси
Сьмієш ся, батечку, над нами,
Та може радиш ся з панами,
Як править миром?! Бо дивись.
Он гай зелений похиливсь,
А он з-за гаю виглядає
Ставок, неначе полотно,
А верби геть по-над ставом
Тихесенько собі купають
Зелені віти. Правда, рай?
А подиви ся та спитай,
Що там творить ся у тім раю.
Звичайне радість, та хвала
Тобі єдиному сьвятому,
За дивнії Твої дїла...
Оттим бо й ба! Хвали нїкому,
А кров, та сльози, та хула,
Хула всьому! Нї, нї! нїчого
Нема сьвятого на земли!
Менї здаєть-ся, що й самого
Тебе вже люде прокляли.

Т. Шевченко.

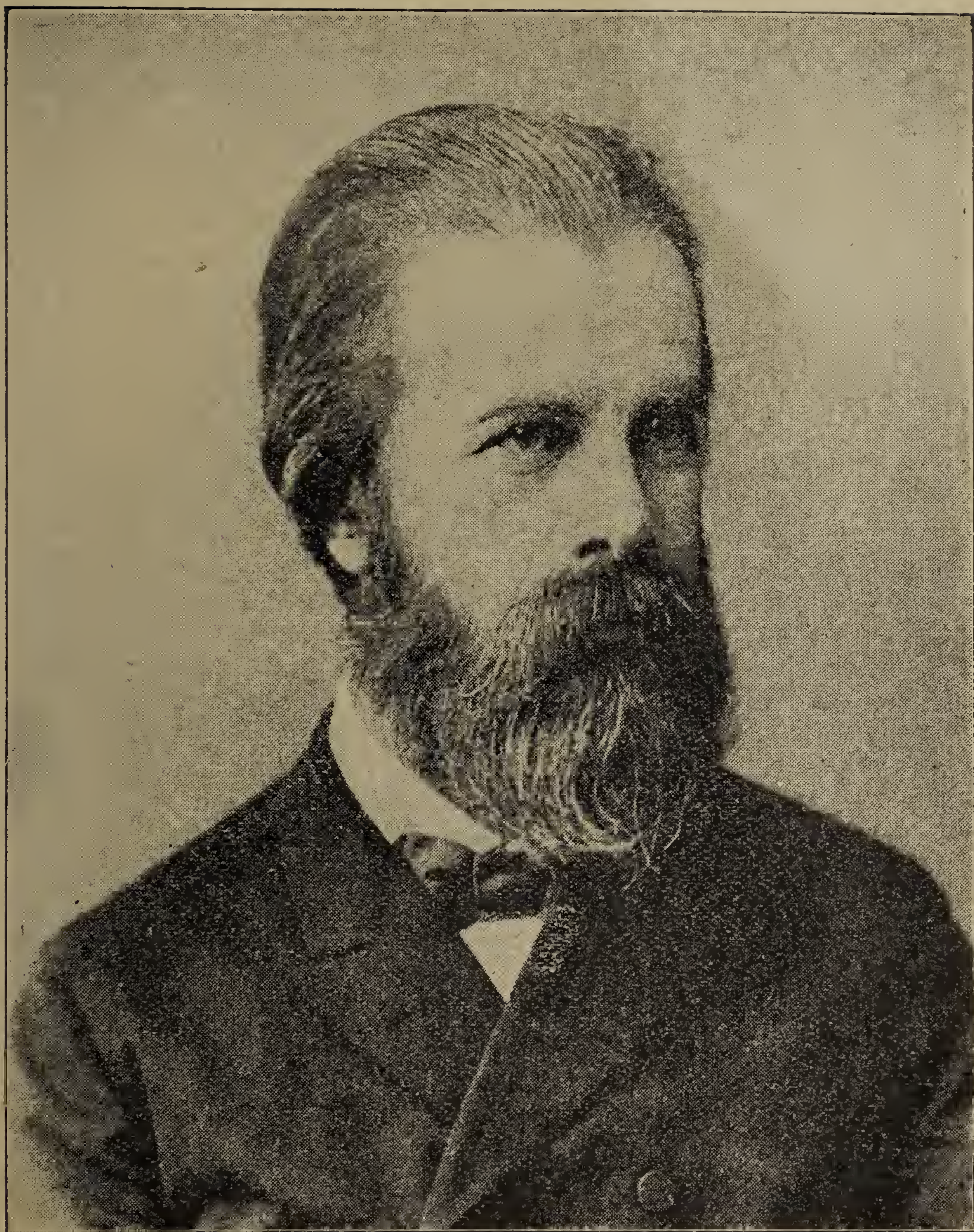

МИХАЙЛО ДРАГОМАНОВ.

Як далеко сягає память людськости, серед народнїх мас усе жила ідея справедливости, рівности, свободи і братерства. І сила її була така велика, що вона притягала до себе найлїпших людий навіть із тих кругів, які свого добра, свого щастя не вміють збудувати инакше, як тільки на народнїм горю.

До людий із тих кругів належав і Михайло Драгоманов (1841—1895), син дїдича з Гадяча на Україні. Часи коли мале, безжурне панятко перетворювало ся в сьвідомого чоловіка, часи науки в ґімназії й унїверситетї, — були се останні роки панованя Миколи І і перші роки панованя Олександра II. За Миколи все, що лїпше російській суспільности, пройняте було обуренєм на царську самоволю; з хвилею, коли самодержавцем Росії став

Олександер, обурене перемінило ся в надію на красшу будучність. Драгоманова, який уже з батьківського дому виніс лїберальні погляди, також захопила та свободолюбна хвиля, яка тодї ворушила всї лїпші уми російської суспільности без ріжниці стану, і непоборна сила ідеї так ним заволодїла, що він уже не вернув межи "своїх", а зійшовши раз із панських вершин на народнї доли, йшов непохитно тим новим шляхом, не сходячи з нього аж до смерти, — хоч він завів його з рідної країни і з унїверситетської катедри, де його ждало спокійне й безжурне житє вченого, на чужину, на гіркий хлїб лїтературного робітника, який не знає нинї, що дасть їсти дїтям завтра, на напади своїх і чужих і на передвчасну смерть...

Скінчивши київський унїверситет, задумав Драгоманов віддати ся історичним студіям і старати ся о унїверситетську катедру. Одначе не замкнув ся в кабінетї ученого, тільки брав живу участь в громадянськім житю, належав до тодїшньої "Української Громади", вчив у недїльних школах, які тодї люди, прихильні народови, кинули ся були закладати, працював у звіснім в історії українського фолькльору "Південно-Західнім Відділї Ґеоґрафічного Товариства."

Початок 70-их років перебував у Західній Европі, доповняючи свої студії, і тодї в-перве пізнав Галичину і галицьких Українцїв.

В кінцї одержав катедру на київськім унїверситетї. Одначе не на довго. Царське правительство — а були се вже роки реакції, час звісного указу з 1876 р. проти української мови, — почало вважати його небезпечним і предложило йому катедру на якімсь иншім унїверситетї з виключенєм української теріторії. Замість того Драгоманов, бачучи, що в Росії неможлива нїяка, навіть найсмирнїйша діяльність для України, рішив ся за порадою товаришів, які обіцяли йому свою поміч, виїхати за границю, щоб мати вільні руки до працї, яку вважав єдино відповідною для рідного народу. А знаючи, що також в Галичинї, тій "свобідній" части України, неможлива така праця — як через чуже правительство так і через своїх "патріотів" — виїхав до Женеви і вже 1878 р. видав там першу книжку "Громади", у якій виложив свої національні, полїтичні і соціяльні погляди.

Тут в Женеві, в тім вульканї, в якім клекотїло від революціонерів усего сьвіта, де зродила ся не одна сьміла думка, що опісля переведена в дїло цїлий сьвіт здивувала, де, здаєть ся, кождий камінчик у мурі, кожда пядь землї, — се нїмі сьвідки палких дискусій, сьміливих поривів і гірких розчаровань, де неодин із тих, що цїль їх житя визволенє народнїх мас, хоронив свою голову перед руками ката, — в тій Женеві прийшло ся тепер жити і працювати Драгоманову, жити в непевности, що принесе завтра, і працювати у сьвідомости, що богато-пребогато жертв треба, щоби з тої працї вийшла користь для рідної країни і для людськости.

Тимчасом посів Драгоманова в Галичинї видав своє зерно: кількох молодих людий — Павлик, Франко, Терлецький — перейняли ся його думками і почали ширити їх далї межи своєю суспільністю, за що на самім порозї житя і працї зустріла їх тюрма. Ратуючи перед тюрмою своє здоровлє, прибуває Павлик до Женеви і тут Драгоманов, Павлик і Сергій Подолинський починають видавати "Громаду" періодично, оголошуючи в першій книжцї (виданій 1881 р.) свою проґраму. Одначе періодична "Громада" не вдержала ся, Павлик вернув до Галичини відсиджувати кару і йти на зустріч дальшій працї, дальшим карам і дальшим злидням, Подолинський занедужав, щоб уже нїколи не відзискати здоровля, — і Драгоманов, знов

сам, видає неперіодично "Громаду", працює для загально-російського поступового руху, вкладаючи в нього свої цінні праці, знайомить своїми працями чужинців з Україною, працює, хоч здалека від рідної країни, над українським фолькльором, впливає на духовий розвиток своїх галицьких товаришів, а вкінці, коли хліба для рідних не стало, приймає посаду професора історії в університеті в Софії (1889 р.).

В 1890 р. повстає в Галичині радикальна партія, заложена товаришами й учениками Драгоманова, і він, хоч із гіркою сьвідомістю недуги, яка кождої хвилї може покінчити ся смертю, кидаєть ся до праці в виданях нової партії з жаром чоловіка, який ціле житє не міг сказати своїм землякам того, що становить суть його духової істоти, і хоч на заході своїх днів хоче сказати бодай що найважнїйше... В "Народї" повно його праць, в "Хлїборобі" також. Виходять його "Чудацькі думки про українську національну справу", його "Листи на наддніпрянську Україну", його популярні праці, як "Про заздрих богів", "Рай і Поступ", "Віра а громадські справи", "Шістьсот років швайцарської спілки", — одинокі майже популярні праці в нашій літературі, які справді дають простому народови науку.

Серед тої праці застає його 30-лїтний ювилей, устроєний зимою 1895 р. у Львові, і того-ж року, 20 червня, нагла смерть...

Поминувши спеціяльні праці Драгоманова по історії і фольклорі, які високо цінять ся вченими, діяльність Драгоманова мала за ціль знайомити українську суспільність про те, як найпоступовійші люди цивілїзованого сьвіта дивлять на громадські справи і як працюють, щоб довести до визволеня народнїх мас, і на основі того завести передову часть української суспільности до такої праці, а далї знайомити чужосторонню публику з Україною і боронити права українського народу до свобідного житя.

Особливо-ж прийшло ся йому відстоювати права України супроти історичної Польщі і централїстичних змагань Великоросів, наслїдком чого чоловік, якому земляки клали за найбільшу вину космополїтизм, нехтоване "народнїх сьвятощів", — нераз стрічав ся з епітетом "українського націоналїста". Правда, очевидно, нї тут, нї там. Драгоманов, той homo nationis Ukrainicae (чоловік української народности) боров ся тільки за одно: щоб українському народови признано право рішати самому про себе, бути свобідним членом свобідної сїмї народів.

По своїм переконаням був Драгоманов соціялїстом-федералїстом, ідеалом суспільної орґанїзації уважав свобідну федерацію одиниць в ґрупи, ґруп у союзи і т. д. з долу в гору, житє суспільности без начальства, на підставі добровільної умови, що знов уважав можливим тільки при неістнованю приватної власности і при спілковій продукції. Се виходить зовсїм ясно як з першої книги "Громади", так і з проґрами, поміщеної в першім випуску періодичної "Громади" і підписаної ним, Павликом і Подолинським.

Звідси випливає й його становище в справі полїтичної незалежности України, яке нераз підпадало критиці нашого молодого поколїня, що виступило з кличем "Самостійної України". Драгоманов дуже добре розумів, що серед сучасних відносин державна незалежність України неможлива, а вважаючи добровільну федерацію висшим ступенем суспільної орґанїзації, як окрему державу, в будучности бажав бачити Україну не окремою державою з усїм державним апаратом, а спілкою свобідних людий, злученою на підставі добровільної умови з такими-ж спілками людий инших народ. Не "москвофільство" або "неясність в українській справі", як думають критики Драгоманова, тільки переконане, що людськість переходить від низ-

ших форм орґанізації до висших і що добровільна федерація свобідних ґруп є висшою формою громадського житя від примусової державної орґанізації, заставило Драгоманова зайняти таке, а не инше становище в українській справі.

Літературна діяльність Драгоманова незвичайно богата і многостороння і коли буде зроблене повне видане його творів, вона стане перед будучими поколінями як величній памятник найбільшого ума України в другій половині 19-го віку. На сім місці пригадаемо отсі його праці: видавництво "Громада" (5 томів неперіодичної збірки і 2 випуски журнала), заповнюване переважно його працями, "Шевченко, українофіли й соціялїзм", "Историческая Польща и великорусская демократія", "Вольный Союзъ — Вільна Спілка", "Політичні пісні українського народу" (I і II), "Нові українські пісні про громадські справи", "Письма К. Дм. Кавелина и Ив. Тургенева къ А. И. Герцену и Н. П. Огареву". Згадаємо також про видане в Парижі (1905 р). в двох томах "Собраніе политическихъ сочиненій М. П. Драгоманова" та про перший том розложеного на 4 томи московського виданя під редакцією проф. Ґревса і д-ра Кістяковського: М. П. Драгоманов, Политическія сочиненія.

Обставини еміґрантського житя Драгоманова мали той наслідок, що його аж тепер починає пізнавати і цінити ширший загал української суспільности. Відносить ся се особливо до російської України. А для Галичини, інтересам якої Драгоманов присьвячував стільки уваги, що його київські товариші називали його "Михайлом Галицьким", він — крім загально-українського — має ще й окреме значінє, яке можна схарактеризувати коротко отсими словами: він прорубав галицьким Українцям вікно в Европу.

М. Лозинський.

ІВАН ФРАНКО.

Імя се, яке з найбільшою пошаною повинна згадувати кожда поступова людина по всій Україні, в першій мірі дороге українському робітництву.

Нині не оцінено ще гаразд в кругах нашої суспільности тої велитенської праці, яку він з повним запереченєм самого себе, власних вигід і власного щастя жертвував для добра народу. Нині в нас за мало ще здають собі з того справу, яку кольосальну ролю відограв сей чоловік в історії нашого національного відродженя, чим він для нас є, що він нам дав, які його заслуги. І, на жаль, треба се з найбільшим сумом сконстатувати, з причин до певної міри особистої натури, Франко за мало відомий і серед українського робітництва, а принаймні відомий не так, як він на се з усіх поглядів заслугує. Тож коли наші скромні рядки зможуть бодай в частині при-

чинити ся до належного оціненя тих заслуг, які Франко спеціяльно поклав для українського соціялістичного руху у нас і для справи нашого робітництва, наше завданє буде вповні осягнене.

З іменем Франка звязані початки українського соціялістичного руху в Галичині.

Селянський син, з села Нагуєвич, дрогобицького опвіту, він мав нагоду на власні очи приглядіти ся горю робочого люду, відчути й зрозуміти його кривди, болї і сльози. А добувши дійсну науку, він зрозумів, як тяжкий довг зобовязаний сплатити свому народови.

Богато-богато у нас селянських синів, добившись якої такої осьвіти, найвисший ідеал свій знаходило і знаходить іще особливо тепер в тім, якдобитись вигідного становища, якби стати "паном", а відтак уже зі своєї панської висоти "вчити" нарід, чого й кого має він слухати, кому служити й покланятись.

Франко вибрав инший шлях, що не квітками а тернєм стелив ся перед ним.

Не дай подумать анї на хвилину
Про власну радість і про власне щастя,
Докіль круг мене міліони гинуть
Мов та трава схне літом під косою
І від колиски аж по домовину
Жиють з бідою наче брат з сестрою...

Франко став соціялістом. Бути соціялістом у ті часи, коли Франко виступив на поле публичної діяльности — а було се в другій половині 70 р.р. — се значило бути готовим на найтяжші переслїдуваня з боку властий, зносити найприкрійші докори, наруги й погорду з боку суспільности, для якої соціялїзм був тодї дійсно тим червоним опирем, який не давав їй спокійно спати. Думки Драгоманова, якому в історії культурного розвитку нашого суспільства судилось відограти таку видну ролю, мали на Франка рішаючий вплив.

Під особистим впливом Драгоманова, його женевських видань, писань Герцена і Чернишевського, Іван Франко і Михайло Павлик, яких імена нерозривно звязані з початками українського соціялїзму, стають першими сївачами соціялїстичної правди й науки, та гуртують довкола себе у Львові все, що було поступове й живе серед тодїшної молодїжи.

За один рік 1876 москвофіли й народовцї — одинокі тодї партії серед Українців, обі мертві й безплідні, чужі народови, яких усї інтереси обертали ся довкола азбуки й обряду, стратили молодїж. Болїло й сердило се одних і других. Одні й другі не цурали ся нїяких способів, аби знищити перші зачатки українського соціялїстичного руху в Галичині. Особливо сумну ролю відограли москвофіли, роблячи на молодїж доноси до поліції за її соціялїзм. І ось завдяки доносам москвофілів почали ся у Львові в 1877 р. перші арешти. Перших арештовано Павлика і Франка, а в Віднї третого піоніра українського соціялїзму, Остапа Терлецького, якого закутого в кайдани привезено до Львова.

Арешти перших українських соціялїстів дали почин до масових арештів у Львові й на провінції та до страшної нагінки поліції не тільки на соціялїзм, але на все, що тільки було поступовим в Галичині. Вони були також початком великих процесів за приналежність до тайних соціялїстичних товариств в Галичині, які розпочали ся в 1877 році, а тягнули ся аж до 1894 р.

І так відбув ся у Львові в 1877 р. перший великий український соціялї-

стичний процес. Головним доказовим матеріялом проти обжалованих були листи Драгоманова, а головним злочином їх соціялїстичні переконаня і недозволені зносини з Драгомановом. На розправі виступили всї обжаловані як соціялїсти, росказуючи широко про соціялїзм, про котрий суддї не мали найменшого понятя, та доказували леґальність своїх зносин із Драгомановом, вказуючи на істнуванє соціялїстичної преси за границею, а навіть в Австрії. Трибунал одначе узнав усїх обжалованих винуватими й засудив на кари до 3 місяців арешту.

Після сього процесу запанував правдивий переполох як серед української так і серед польської суспільности. Настрій сучасний добре характеризує — як подає сам Франко — меморіял, який вислав в часї процесу до львівського суду польський шляхтич зі Старого Кобла А. Созанський, домагаючи ся в ньому, щоби увязнених українських соціялїстів як найскорше повісити.

А знов москвофіли й народовцї не тільки що нападали в пресї на увязнених і на соціялїзм, відпекуючи ся його як сатана сьвяченої води, але просто проскрібували їх, виелїмінували з суспільности, замикаючи перед ними двері своїх домів.

Те, що прийшлось зазнати від "своїх" увязненим українським соціялїстам, найкраще описує сам Франко в однїй із своїх автобіоґрафічних оповідань.

"Я — каже Франко в оповіданю "Моя стріча з Олексою" — чоловік скрібований. Проскрібований — се сама відповідна назва, се не значить, що, приміром, моя совість стає супроти мене, або щось подібного, — нї, се проклятий, ненависний, прогнаний з поміж "чесних", — одним словом проначить тільки, що люди "чесні" (коли хочете, можете звати їх "богатими", "сильними", "практичними" — се на одно вийде) випхнули мене з "чесного" і "порядного" товариства, то є по просту з поміж себе. І зовсїм справедливо. Моє імя враз з кількома іменами подібних до мене "во время оно" оббігало весь край, було пострахом усїх "мирних і вірноконституційних горожан"; з моїм іменем усї вони вязали понятє перевороту, революції, різнї. Правда, в той час, коли "спасителї істнуючого порядку" підняли найстрашнїйший ґвалт, я і мої товариші сидїли спокійно і смирно за тюремними ґратами та рахували днї короткого житя, страчені пусто та марно. Але візьмім приміром, що дїло зовсїм не так дїялось, що менї і моїм приятелям о переворотах та революціях і не снило ся — то що з того? Чи вже то одно, що я сидїв у тюрмі, не вистарчає, щоби на віки запятнувати мене в очах "чесних" людий? Ба, але всевідущий і всемогущий суд справдї признав мене винним, справдї в моїм орґанїзмі добачив революційну жилку, в моїй крові дослїдив краплю такої крови, котру французькі "спасителї порядку" забули пролити до останку в р. 1872; в моїх очах доглянув іскру такого огню, котрий може запалювати доми "мирних горожан" не гірше нафти. Одним словом, я оказав ся кругом винним на суді — значить, погорда і прокляття "порядних" людий насупротив мене зовсїм "справедливі".

Та переслїдуваня галицьких властий, своїх і чужих не зломали Франка. Він не пішов нї до одних, нї до других просити прощеня за свої вчинки. Він вибрав долю еміґранта серед власної суспільности й рішив ся на все своє житє

проти рожна перти,
проти филь плисти.

По виходї з вязниці починає Франко разом із своїм товаришем Павли-

ком широку соціялїстичну діяльність. В 1878 р. стали вони видавати соціялїстичний місячник "Громадський Друг", котрого два випуски були конфісковані, а відтак на його місце "Дзвін" і "Молот", які теж впали жертвою конфіскати. Рівночасно фахово-друкарська ґазета "Praca", котру видавав робітник Осип Данилюк від 1878 р. стає вже в слїдуючім роцї соціялїстичною та з'єднує довкола себе найкращих українських і польських соціялїстів. Франко і Павлик стають головними її співробітниками.

Для веденя більш плянової роботи під прапором соціялїзму завязуеть ся в 1878 р. робітничий комітет, в склад котрого входили відомий польський соціялїст Болеслав Лїмановскі, Павлик, Франко, Данилюк, Маньковський та инші. В працях і аґітації сього комітету Франко брав визначну участь. В 1880 р. виходить програма ґрупи польських і українських соціялїстів, друкована в Женеві п. з. "Program socyalistów polskich i rusińskich we wschodniej Galicyi". Головним редактором сеї програми був Франко. Програма ся важна тим, що побіч суспільно-полїтичних домагань робітників, які вона виставляла, в основу її, о скілько ходить о форму полїтичної орґанїзації і о скілько ходить о національне питанє взагалї, увійшли більш-менш ті думки, які в 17 літ пізнїйше приняла соціялдемократія Австрії на своїм конґресї в Відні, а в 19 лїт пізнїйше на конґресї в Бернї. Вона теж застерігала ся, що польсько-українська робітницька партія не може мати нїчого спільного з партією, яка стремить до відбудованя Польщі в історичних межах.

На жаль, ґрупа ся наслїдком непорозумінь, які викликували ті польські соціялїсти, що оставали під ідейним впливом Лїмановского, котрий пробував тодї в Женеві, не була в силї розвинути ся, а незабаром перестала зовсїм істнувати.

Дальша громадська діяльність Франка сплїтаєть ся тїсно з історією українського соціялїстичного народництва, то є з історією старої радикальної партії (1890 –– 1899), котра в історії нашого народу відограла неоцїнену й першорядну ролю і з котрої вийшла на кінець українська соціялдемократія.

Франко був одним із головних основателїв радикальної партії та був одним із її провідників. Писати про його дїяльність, яка припадає на ті часи, про його заслуги як одного з редакторів "Народу", публїциста, популяризатора, а навіть аґітатора на вічах і зборах, се значить писати історію радикальної партії — так широка, богата й плідна його діяльність у старій радикальній партії.

Високо цінити треба сю дїяльність Франка, бо власне на нього падали найбільші удари з боку його противників, бо ненависть їх і злоба й подлість звертала ся в першій мірі проти його особи.

Коли Франко випустив в сьвіт книжочку своїх оповідань в польській мові п. з. "Obrazki galicyjskie" та додав до нього передмову, в котрій кровю власного серця писав про те бремя — службу власному народови, яке доля зложила на його плечі, зґрая тодїшних патентованих патріотів мала для Франка одну назву: зрадник!

Не зважаючи на сї гіркі обвинуваченя, на докори й удари з боку своїх, Франко витревав на своїм славнім становищі борця за чесне й праве дїло, за добро, щастє та кращу долю поневолених та принизених мас нашого народу.

Та Франко й великий сьпівець боротьби.

Він був поетичним виразником цїлої епохи нашого суспільного розвит-

ку. Ся епоха починаєть ся повстанєм у нас перших соціялїстичних кружків та появою серед нашої нерозвиненої інтелїґенції типу **соціялїста-народника,** а кінчить ся заснованєм при кінці 1899 р. партії українських соціялдемократів і укр. націоналдемократів. Хто цїкавить ся ідейним змістом сеї так важної для нас епохи, той найде в поезії і белєтристичних творах Франка богатий матеріял для її характеристики.

Читайте його поезії, особливо їх велику збірку "З вершин і низин", що починаєть ся величним гимном в честь "вічного революціонера — духа", того,

що тїло рве до бою,.
Рве за поступ, щастє й волю, —

що

Мілїони зве з собою,

бо голос його чути скрізь:

По курних хатах мужицьких,
По варстатах ремісницьких,
По місцях недолї й слїз, —

а переконаєте ся, що борець Франко не тільки висловлював поступові стремлїня своєї епохи, але сам, як боєва і бунтарська натура, будив сї стремлїня серед кращої частини нашого суспільства.

Розібємо скалу, роздробимо ґраніт,
Та кровю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець і за нами
Прийде нове життя, дборо нове у сьвіт.

Франко дав нам, що так назвемо, "камінярську" поезію, якої основними мотивами — се служба народови, любов до окрадених і поневолених, любов до рідного народу і краю, любов до людськости, боротьба за права та кращу долю народу. Ми не можемо ілюструвати сказаного цитатами з його поезій, бо вони значно мусїлиб розширити розмір статї, але ми не можемо не навести його прекрасного вірша, в котрім говорить він про свою любов до України, про свій патріотизм, який не має нїчого спільного з крикливим, крамарським і користливим патріотизмом тих, що слова "нарід", "Україна" взяли в нинїшних часах у свою виключну домену. Поет так каже про Україну і любов свою до неї:

Вона так гарна, а про те
Так нещаслива, стілько лиха
Знесла, що квилить лихо те
В її кождіській пісни стиха.

Її пізнавши, чиж я міг
Не полюбити її сердечно,
Не відречи ся власних втїх,
Щоб їй віддатись доконечно?

А полюбивши, чиж би міг
Я божую її подобу
Згубити з серця, мимо всїх
Терпінь і горя аж до гробу?

І чиж перечить ся любов
Тій другій а сьвятій любови

До всїх, що ллють свій піт і кров,
До всїх, котрих гнетуть окови?

Нї, хто не любить всїх братів
Як сонце боже, всїх зарівно,
Той щиро полюбить не вмів
Тебе, коханая Вкраїно!

В службі народу добачував він завсїгди своє завданє. Тому нарід являєть ся головним героєм його творів. Але слово нарід — надто широке. Тому його увага й симпатії спиняють ся на тих, що дїйсно його творять, на тих, що в "потї чола" працюють та витворюють працею своїх рук богацтва, всї блага культури, а самі з них не користають.

Не Баярд, борець непоборимий,
Не Донжуан, усїх жіночих серць побідник,
Героєм наших днїв є продуцент, робітник.

Сего продуцента-робітника галицько-українського села й місточка на тлї страшного його соціяльного й економічного становища та боротьби його з нелюдським, зьвірським визиском впроваджує у нас Франко перший до красного письменства. В цїлім рядї поетичних і прозових творів змалював нам Франко розкладаюче ся село, зубожінє і пролєтаризацію селян, котрі з кождим днем щораз більше нарікають на те, що їм "за мало землицї"!, що "поле їх рік в рік гіршіє й пустїє", що живеть ся їм щораз гірше й гірше а поратунку нї відки для себе не бачуть. Франко, приглянувшись на власні очи селянській нуждї, зрозумів, як "власть землї", в кігтях котрої живе селянин, не дає йому можности зрозуміти, якого виходу требаб шукати йому з його положеня. В "Гадках на межі" каже Франко:

А люд через межі, котрі го тїснять,
Не може добачити тих всїх завад,
Добачить всїх сплетених коренїв лиха,
Що сили його підточує стиха.
Ей межі ви, межі, вузенькі, куці!
В які бездорожя, в які манівцї
Ви втисли незрілий ще погляд суспільний!
Хто шлях нам покаже широкий і вільний?

Потрясаючі своєю грозою "бориславські оповіданя", в котрих поет сильними й густими красками малює нам пролетара "галицької Калїфорнії" в його ріжних типах на тлї страшного визиску, є майже одинокими в нашій лїтературі, коли не мати на увазї далеко слабших оповідань з бориславського житя Ковалїва.

Правда, пролєтар, якого нам малює Франко, стогне в ярмі визиску, але він починає теж розуміти, що так трудно зрозуміти селянинови, де йому шукати "широкого і вольного шляху" для скиненя ярма визиску.

В "Думах пролєтара" показує нам Франко того пролєтара, що хоче "звалити сучасний суспільний лад" та перемінити його на "новий", — лад "правди, добра й волї".

До тих усїх заслуг, які поклав Франко для народу, треба ще зачислити його широкі заслуги для української науки, котрій він головно в останнїх роках присьвячував свої сили й талант, а про які говорити тут, не маємо змоги.

Поверх сорок лїт працї, яку він віддав у жертві для народу, не пішли

на марне. З правдивою гордістю міг він ще за житя дивити ся на її результати.

Заслуг Франка, повторюємо, ще не доцінюють вповні в нас. Очевидно, велитенська його праця буде вповні і належно оцінена тільки тоді, коли двигнуть ся і прозріють ті міліони поневолених і визискуваних нашого народу, котрих Франко так щиро й так сердечно полюбив, для яких віддав усе своє жите, талант і сили.

Пролетар.

—o—o—

Іван Франко.

БЛАЖЕННИЙ МУЖ.

Блаженъ мужъ, иже не иде
на совѣтъ нечестивыхъ.

Блаженний муж, що йде на суд неправих
І там за правду голос свій підносить,
Що безтурботно в соньмищах лукавих
Заціплії сумлїня їх термосить.

Блаженний муж, що в хвилях занепаду,
Коли заглухне й найчуткійша совість,
Хоч диким криком збуджує громаду
І правду й щирість відкрива як новість.

Блаженний муж, що серед ґвалту й гуку
Стоїть як дуб посеред бур і грому,
На згоду з підлостю не простягає руку,
Волить зломати ся, ніж поклинити ся злому.

Блаженний муж, кого за теє лають,
Кленуть і гонять і побють камінєм;
Вони-ж самі його триюмф підготовляють,
Самі своїм осудять ся сумлїнєм.

Блаженні всї, котрі не знали годї,
Коли о правду й справедливість ходить:
Хоч память їх загине у народї,
То кров їх кров людства ублагородить.

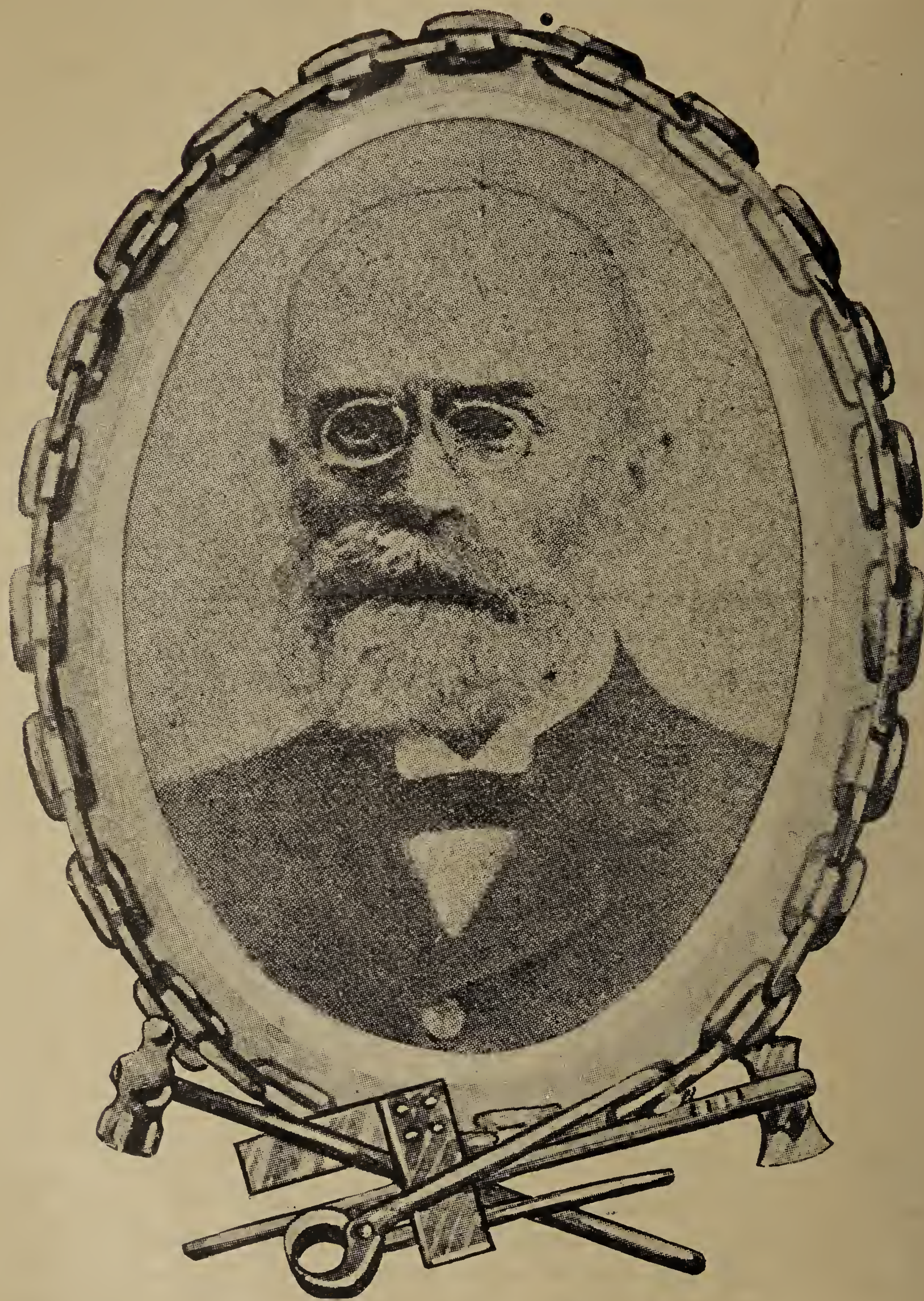

МИХАЙЛО ПАВЛИК.

Михайло Павлик родив ся 17. вересня 1853 р. в селї Монастирску, передмістю Косова, в Галичинї, в сїмї бідних селян. Народню школу скінчив в Косові, вищу ґімназію та фільософічний факультет у Львові — все власними силами, удержуючи ся з приватних лекцій. Підчас унїверситетських студій почали ся його полїтичні процеси за соціялїзм, а властиво за зносини з пок. М. Драгомановом, з котрим пізнав ся у Львові в початку 1876. р.

через те була спинена всяка дальша його каріера. Писати почав у "Друзї", орґанї академічної молодїжи, що ґрупувала ся в товаристві "Академическій Кружок", котрий під впливом Драгоманова з москвофільського став швидко радикально-українським. Новий напрямок тодїшної львівської академічної молодїжи характеризує власне статя М. Павлика, надрукована у "Друзѣ" 1876. р. п. з. "Потреба етноґрафічно-статистичної роботы в Галичинї". (Се був властиво відчит на вечерницях на спомин Марк. Шашкевича). Після упадку "Друга" в 1877. р., через полїтичні незгоди між молодїжю й переслїдуваня, М. Павлик оснував, за підмогою Українцїв, і редаґував спільно з Ів. Франком місячний журнал "Громадський Друг" (дальший тяг п. з. "Дзвін" і "Молот"), де помістив свої оповіданя з народного житя: "Юрко Куликів", "Ребенщукова Тетяна", "Пропащий чоловік" (за друге з них його засуджено на 6 місяцїв тюрми). Всї тї виданя були конфісковані і М. Павлик, через натовп кар і процесів проти него виїхав в початку 1879. р. за границю, в Женеву, де жив до початку 1882. р. і працював разом з М. Драгомановом і С. Подолинським у "Громадї", видаванїй Українцями (тут надруковано початок єго повісти "Вихора"). В тім часї написав м. и. по нїмецьки ряд статей про новий полїтичний рух на Українї в "Jahrbuch fuer Socialwissenschaft u. Socialpolitik", а по українськи "Друкований лист до людей" (1880 р.) про новий рух серед галицько-українських селян. Вернувши ѣ Галичину і відбувши кількамісячну вязницю, працював в робітничій ґазетї "Praca" та популярній селянській "Батьковщинѣ", котрі якийсь час навіть редаґував; в 1887—8 рр. упорядкував в Кракові бібліотеку після пок. Йосифа Крашевського й зладив її катальоґ (Львів, 1888). Від 1890 до 1895 р. (до смерти М. Драгоманова) редаґував полїтичну часопись "Народ", орґан української радикальної партії, що виходив за підмогою Українцїв, а окрім того популярні полїтичні часописи, орґан тоїж партії, "Хлїбороб", а далї "Громадський Голос", окрім богатьох власних праць полїтичного та просьвітного змісту, зладив чимало перекладів наукових і белетристичних праць, як Лянґе, Шефлє, (спільно з Франком), Л. Толстого "Власть тьми", Лєскова "На краю сьвіта", Ібсена "Ворог народа", Дрепера "Історія боротьби між релїґією і наукою" (вийшла 1898 р. в столїтні роковини нової укр. лїтератури), Ґ. Гауптмана ("Ткачі"), А. Островского ("Буря", вийшла 1900 р.) і т. п. З оріґінальних праць "Про руско-українські народні читальні". в 50-ті роковини галицько-українського письменства (Львів, 1888) та працю п. з. "Якуб Ґаватович (Ґават), автор перших руських інтермедий з 1619 р". ("Записки Наук. Тов. ім. Шевченка тт. XXXV.—VI. Се один із рефератів на археольоґічний з'їзд в Київі 1899. р.). Згадати треба ще книжку п. з. "Михайло Петрович Драгоманов 1841 — 1895. Його ювілей, смерть, автобіоґрафія і спис творів". З портретом небіщика. Зладив і видав М. Павлик, (Львів 1896). "В память М. Драгоманова" (Чернівцї, 1902. р.). — Се матеріяли до біоґрафії Драгоманова, див. доповненє до того "Переписка М. П. Драгоманова", зі вступами й увагами, в "Житю і Слові" (1896—7 і окремо в "Науковій Бібліотецї Видавничої Спілки") та "Спис творів Івана Франка за перше 25-літє лїтературної дїяльности 1874—1898" (Львів, 1898). В роцї 1889. попав він знову в кілька-місячну слїдчу вязницю, по причинї процесу Деґенів.

Від 1897—1904 р. М. Павлик був бібліотекарем Наукового Товариства ім. Шевченка й брав участь у видавництвах Товариства, м. и. ладячи переклади фолькльорних творів М. Драгоманова, що виходили в "Збірнику Фільол.

секції". Відтак він занимав ся головно обробленєм переписки Драгоманова, перекладанєм його творів, писаних чужими мовами і приготовлюванєм матеріялів до історії нашого політичного житя в останній четвертині 19-го віку.

В послідних роках свого житя він жив в страшно прикрих матеріяльних обставинах і в нужді, бо наша суспільність ще не доросла до того, щоби уміла шанувати і піддержати таких своїх великих людий, що її з темноти на сьвітлий шлях вивели. Коли вибухла війна Павлик прямо перемучив ся ще рік і помер 1915 р.

Михайло Павлик — се оден з перших соціялїстів в Галичині, а заразом перший ученик Драгоманова між галицькими Українцями, головний проповідник його ідей, найщирший його прихильник аж до самої його смерти, а навіть і по його смерти. — Особлившою ознакою єго вдачі є — незвичайна характерність, неподатливість, вірність своїм переконаням, а при тім лагідність і майже дитиняча непорадність в житю практичнім.

Він і Франко се люде, котрі виповіли були попросту на власну руку завзяту війну цілій галицькій суспільности і то так українській як польській. Тоді, коли всьо лежало пригнічене страшенною колодою шляхоцького утиску і попівського самодурства — они сьміло, захочені лише грімким словом Драгоманова — кинулись відвалювати ту колоду, і узброєні в молоти науки — взяли ся торощити розбивати скалу темноти і пересудів, що загатила дорогу до свободи, до волї, особливож до свободи думки, переконаня! Франко кличе до молодих борців товаришів: "Оживемо Брати! оживем!" та в своїй поезії: "Каміняpi" в ґеніяльний спосіб малює те завдане, яке він і його товариші мають сповняти.

Якийсь голос з гори немов кликав до них:

Лупайте сю скалу!
Нехай нї жар нї холод
Не спинить вас!
Зносїть і труд, і спрагу й голод,
Бо вам призначено скалу сесю розбить!

Они оба видають ґазети "Громадський Друг", "Дзвін" і "Молот". а потім "Дрібну бібліотеку, сидять по пів року і більше по арештах, але молота з рук не випускають: сьміло проповідують евангеліє соціялїзму, та стають до бою з цїлою розшалїлою з лютости армією попівства, що обкидує їх грязею найпідлїйших видумок.

І близькі товариші, нерепуджені, здеморалїзовані, опускають їх, оминають на улици...

Та обидва безсмертні українські "каменярі" до самої смерти не упали на дусї і не подали ся ворогам українського робочого люду і ворогам людського поступу. І хоч померли они бідаками не зазнавши в житю матеріяльної вигоди, они померли щасливі тим, що збудили мілїони українських селян і робітників до борби за нове, краще людське житє, за соціялїзм.

"Михайло Павлик — пише М. Лозинський — се один з тих каменярів на скалистій дорозі до поступу української нації, яких праця спричинила весь наш поступ за послїдну четвертину віку. І хто цїнить сей поступ, той зрозуміє також значінє дїяльности Павлика, бо-ж — побіч инших — завдяки його праці, його боротьбі, його мукам ми можемо тепер іти далї вже трохи прорівнаною дорогою і не потребуємо з таким зусилєм здобувати кожду й найменьшу позицію, з яким мусів її здобувати Павлик і товариші.

———oo0oo———

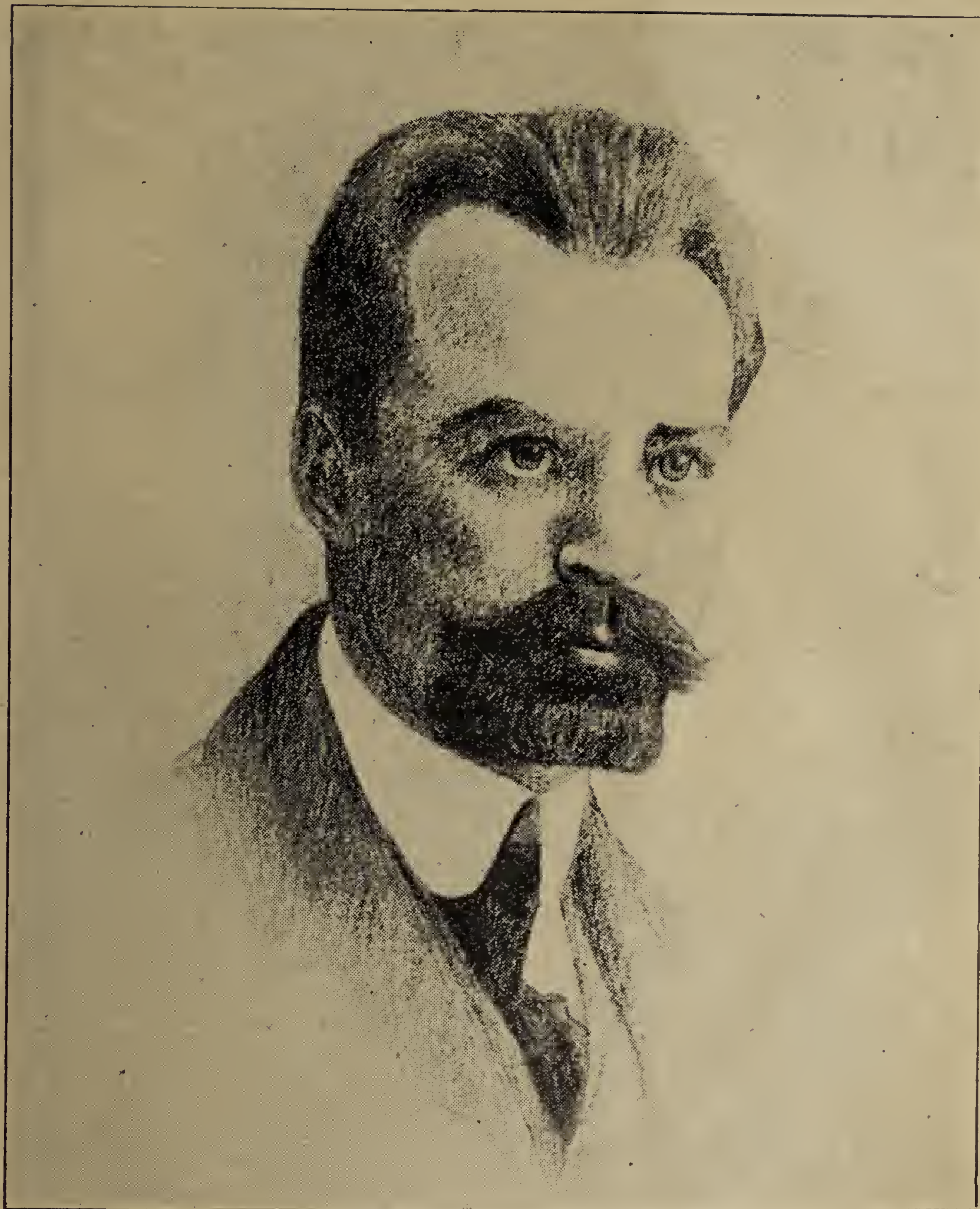

ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО.

Тов. Волод. Винниченко уродив ся в 1880 р. в селянській сїмї на Херсонщинї. По укінченю середної школи записав ся на київський унїверситет, де студіював право. В тих часах на Україні здобула собі була вже розголос так звана Революційна Українська Партія заложена в 1900 р. Винниченко був її незвичайно активним членом, писав для неї і вів аґітацію. За полїтичну аґітацію і участь в студентських розрухах його арештовано і віддано з приказу ґенерала Ваньовського у військо, де він служив простим салдатом. Не стерпівши салдатчини, Винниченко спалив свій військовий одяг і втїк за границю. Повертаючи назад до Росії через галицьку границю, він зістав арештований і відставлений в київську тюрму, так звану "Лукіяновку", де просидів більш як рік.

Коли на місце Революційної Української Партії повстала Українська Соціял Демократична Робітнича Партія, Винниченко став в ній одним із її найвизначнійших діячів, яким він остає ся і по сьогоднішний день. В часї першої російської революції в 1905 — 6, Винниченко відограв визначну ролю. В 1907 р. він мусїв знова втїчи за кордон і жити то в Парижі то в Галичинї. Кілька разів під фальшивим паспортом їздив в Росію і на Україну. звідки завсїгди щасливо вертав за границю. Останнїм разом виїхав він зі своєю женою на Україну в червнї 1914 р. і там захопила його війна.

Коли вибухла російська революція і, після поваленя царату так в Росії як і на Україні засьвітило сонце свободи, Винниченко став одним із перших орґанїзаторів українського державного житя і поруч Грушевського найвизначнійшою фіґурою на Україні. Коли У. С. Д. Р. П. стала видавати свій дневник "Робітничу Ґазету" Винниченко став її редактором. Коли створено перше українське правительство Ґенеральний Секретаріят, Винниченка вибрано головою того-ж і мінїстром внутрішних справ.

Тов. Волод. Винниченко був співробітником майже усїх видань Революційної Української Партії і Української Соціял Демократичної Партії. Написав він много аґітаційних брошур, котрі належать до найкращої аґітаційної літератури в українській мові. В останнїх часах перед війною стояв він дуже близько до Укр. Соц. Дем. Партії в Австрії і в її орґанї та видавництвах містив свої твори і статї. Винниченко є також талановитий бесїдник і добрий орґанїзатор.

Та найбільшу славу з'єднав собі тов. Винниченко як автор многих повістий, оповідань і драм з українського і неукраїнського житя революційного періоду в Росії. Винниченко пише по українськи а також і по російськи і його твори цїнять ся дуже високо. Є він нинї найбільшим живучим українським письменником.

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ.

Михайло Грушевський, голова Української Центральної Ради, найбільший український історик і найвизначнійший сучасний український діяч, родив ся в вересни 1866 р. в Холмі, де його батько був тоді учителем "греко-уніятської ґімназії". Виростав Грушевський в Ставрополї і Владикавказї на Кавказї, куди переніс ся його батько, а Україну лише зрідка звідував.

До ґімназії Грушевський ходив у Тифлїсї. В 1886—1890 він студіював на історично фільольоґічнім виділї київського унїверситету. По скінченю унїверситету Грушевський був оставлений при унїверситеті як професорський стипендист по катедрі "русской исторіи". В 1893 здав він маґістерський іспит, а в маю 1894 обробив працю: "Барское староство, историческіе очерки" як дісертацію на степень маґістра. Відтак тогож таки року за ста-

ранєм народовецьких політиків в Галичині, його іменовано професором в львівськім університеті. Вже 1 цьвітня 1894 р. цісарським рескриптом засновано в львівськім університеті "катедру всесьвітної історії з особливим узглядненєм історії східної Европи" з українською викладовою мовою і народовецькі політики, котрі ту катедру здобули за ціну "нової ери" спровадили на ню Грушевського. Він викладав згаданий предмет з осени 1894 р. аж до війни Австрії з Росією.

В 1908 р. Грушевський старав ся о катедру "русской исторіи" в Київськім університеті, але помимо його незрівнано висших наукових кваліфікацій в порівнаню з його соперником він тої катедри не дістав з національно-політичних мотивів.

Коли вибухла війна, проф. Грушевського арештувало царське правительство і заслало на Сибір, де він перебував аж до мартівської революції. Після вибуху російської революції проф. Грушевського освободжено і він вернув в Київ де всьою душею віддав ся орґанізованю українського державного житя. Коли в Київі зорґанїзовано Українську Центральну Раду проф. Грушевського однодушно вибрано головою тоїж, на котрім то становищі він зістаєть ся і до нинї.

Про його велику та многосторонну діяльність літературно-наукову і у всїй области національної культури трудно сказати що небудь "вистарчаючого" в малому начерку. Тому ми згадаємо лише те, що проф. Грушевський, як майже кождий укр. письменник розпочав свою літературно-наукову діяльність белетристикою, але дуже скоро він ступив на инше поле своєї діяльности, на наукове поле українознавства і віддав ся історичним студіям. На поли тих студій проф. Грушевський осягнув просто безмірно великі результати. Його капітальна праця "Історія України Руси" і величезна скількість розвідок, статей, збірок матеріялів з одної сторони, а діяльність педаґоґічна і редакторська, на катедрі, в історично-фільософічній секції,, в ріжних комісіях і в виданях "Наукового Товариства ім. Шевченка", яким він проводив від 1897 р. з другої сторони, складають ся на найбільшу часть його праці.

Та діяльність проф. Грушевського не обмежувалась лише на чисто наукове поле. Він працював у всїй области національної культури. І в політиці він теж брав участь, хоч як активний політик він був невидержливий.

Він був одним з основателів української національно демократичної партії в Галичині ,але дуже скоро від нього відпекав ся і політику национал демократів піддавав строгій критиці. Відтак він схиляв ся до галицьких радикалів а нині він є приклонником українських соціялістів революціонерів.

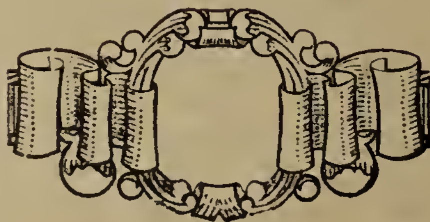

ВОЛОДИМИР ЛЕВИНСЬКИЙ.

Тов. Володимир Левинський, відомий український соціялістичний публіцист і письменник, уродив ся в 1880 р. в Дрогобичі, в Галичині. В українському соціялістичному руху працює він майже з самих початків основання Української Соціял Демократичної Партії, (себто 1902 р.) в Дрогобичі. Від початку 1905 р. до марта 1906 р. був він фактичним редактором укр. соц. часописи "Волї", що виходила у Львові. Відтак від половини 1906 р. редаґував він "Землю і Волю", що виходила в Чернівцях, на Буковині, а коли-ж "Землю і Волю" перенесено в марті 1907 р. до Львова і признано її як головний орґан У. С. Д. П., він був її фактичним редактором аж доросколу партії. в 1911 р.

Коли після росколу партії на місце "Землї і Волї" основано "Вперед" як орґан опозиційної фракції, тов. В. Левинський був його редактором до другої половини 1912 р. Ранїще ще десь около 1910 р. видавав центральний орґан У. С. Д. Р. П. Росії "Робітник", котрий друкував ся у Львові. Був він також одним із членів редакційного комітету наукового соціялїстичного місячника "Наш Голос", що виходив у Львові в 1911 р.

Крім сего він був постійним секретарем Екзекутивного Комітету У. С. Д. П. до 1911 р.

Тов. В. Левинський є одним з найвизначнїйших і найбільш заслужених провідників української соціял-демократії в Галичинї. Написані ним менші і більші брошури, деякі печатані в десятках тисяч примірників, читають широкі круги міських і сїльських українських робітників в Австрії, Росії і Америцї.

В часї війни тов. Левинський пережив дуже богато тяжких хвиль, що немало вплинуло на погіршенє стану його слабого здоровля. Перебуває він тепер в Швайцарії і звідтам пише стало до "Робочого Народа", котрого сталим співробітником він став ще з початком червня 1917 р.

З його праць виданих окремо в українській мові широко розповсюднені:

Про загальне виборче право.
Що таке соціялїзм.
Селянство і соціялдемократія.
Хто такі націоналдемократи і чого вони хочуть.
Нарис розвитку українського робітничого руху в Галичинї.
Війна і соціялїзм.
Чи має віджити історична Польща?
Причини сьвітової війни.
Відокремленє Галичини.
Царська Росія і Українська справа.

Евген Гуцайло.

СЛЇПИЙ ЖЕБРАК.

(Довільний пересьпів із жидівського
за М. Розенфельдом.)

У місті під брамов на лаві з плиток
Куняє сивенький, мов голуб, дідок.
Покривлене з нужди лице сліпака
Без мови вимовне: з пятном жебрака.
Куняє голодний, і скрипку держить,
А скрипка за нього: "Дай хлїба!", скомлить.
Що стисне він струнву, що рушить ся смик,
То чуєть ся стогін, то чуєть ся крик,
То чуєть ся пісня з розпучним плачем, -
Що серце й найтвердше роздерла-б живцем.
В погоду й негоду він все на плитках,
А скрипка все плаче, мов зранений птах.
Панї та панове стрічають старця,
Стрічають той стогін калїки слїпця,
Хоть чують і знають ридання струни,
Холодно минають калїку вони.
Ті серця завиті у шовки, атлас
Не знають любови для нужди нї раз!
Захланнії люди! Глядїть на старця!
Погляньте на руки і очи слїпця!
Ті руки робили-творили для вас,
Аж доки сьвіт сонця для нього не згас.
У штолнї глубоко він снажив себе,
Щоб вугля добути. Та ради тебе
На лоб лїзли очи; гарячий же піт
Жер доти зіницї, аж вкрив йому сьвіт.
Подумай часочок, лиш хвилю малу,
Як люди лупають підземну скалу,
Як темно і душно, морочно в землї,
Як гробом воняють угляні штолнї,
Де жизнь вуглекопа лиш на волоску,
Де падають люди, гей ріще в лїску,
То вчуєш, що в печи не вугле палили,
А людськії кости на попіл смалили.
Чи чуєш тріск в печи, той шелест сумний?
Се лоскіт, се гамір душ людських сумний;

А сильне гудїння і виск в коминах:
Се води бушують в старих копальнях;
А люди ратунку благають онтак;
Погибших послїдний пращальний се знак.
Тодї, як сидиш сам в комнатї в ночи,
Чи видиш, як блиска огонь у печи?
Неситий нелюде, затям те собі:
Се людськії лиця сьміють ся к тобі.
На кухнї у тебе не з вугля се жар, —
Се гріб мілїонів засипаних пар!
Як смажиш мясиво на кухнї в горшку,
То видиш все пару густу на вершку;
І все вона дише, хоть ти й не воруш,
Се подих гробовий замучених душ.
А ось там в куточку ще блискає жар:
Се людськії очи; се молодї чар;
Се тії зіницї, що жвавий юнак
Покинув в копальнї — а нинї жебрак.
Онтам коло брами благає тебе:
"Дай хлїба! Дай хлїба! Яж загрів тебе!"

*

* *

У містї під брамов на лаві з плиток
Куняє сивенький, мов голуб, дїдок.
Покривлене з нужди лице слїпака
Без мови вимовне: з пятном жебрака.
Куняє голодний і скрипку держить,
А скрипка за нього: "Дай хлїба!", скомлить.

Екзекутивний Комітет У.С.Д.П. в Канаді і персонал редакції і друкарні "Робочого Народа".

Т. Кульчицький, Г. Яловеґа, А. Дзьола, П. Лотоцький, І. Зелез, Д. Лобай, М. Попович, Л. Никоряк, І. Навізівський.

КОРОТКИЙ НАРИС ІСТОРІЇ У.С.Д.П. В КАНАДІ.

Соціялїстичний рух в Канаді взагалї почав ся не так давно.

Перші соціялїстичні орґанізації появили ся ту в 1890-их роках: були се відділи Американської Соціялїстичної Робітничої Партії в трох найбільше розвинених промислових центрах — Монтреалї, Торонто і Вінніпеґу.

Відтак зістала з'орґанізована Канадійська Соціялїстична Ліґа, саме перед розламом в Соц. Роб. Партії в Злучених Державах, в 1899 р. До того довело невдоволене із тактики і способів боротьби Соц. Роб. Партії. Два роки пізнійше в Брітіш Колюмбії з'орґанізовано Соціялїстичну Партію Брітіш Колюмбії.

Доперва в 1905 р. істнуючі соціялїстичні орґанізації злучили ся в Соціялїстичну Партію Канади.

Однак вскорі в Соц. Партії Канади повстав роскол з тих причин, що С.П.К. не признавала Інтернаціонального Соціялїстичного Бюра, не признавала парляментарної акції, в муніціпальних виборах не казала навіть брати участи, а заводові (юнійні) орґанізації уважала за непотрібні, з чим велике число її членів не могло погодити ся.

Після росколу, на сході зорґанізовано Канадійську Соціялїстичну Федерацію а в Вінніпеґу повстав (1910 р.) з місцевих відділів С.П.К. завязок Соціял Демократичної Партії Канади до котрої прилучила ся істнувавша вже тодї Федерація Української Соціял Демократії. Врешті при кінци грудня 1911 р. зїхали ся в Порт Артур делеґати Соц. Дем. Партії Канади і Канадійської Соц. Федерації і довели ті дві орґанізації до злуки. Так делеґати як і загал членів обох орґанізацій прийняли назву для спільної орґанізації — Соціял Демократична Партія Канади.

ПОЧАТКИ СОЦІЯЛЇСТИЧНОГО РУХУ СЕРЕД УКРАЇНСЬКИХ ІМІҐРАНТІВ.

Европейські іміґранти так в Злучених Державах як і в Канаді відграють в соціялїстичному рухови, особливож в його початках, дуже важну ролю. Они являють ся ту піонїрами соціялїзму.

Американський робітник дуже консервативний; він стереже, щоби його юнії не захоплювали ся полїтичним рухом і попирає завсїгди старі капіталїстичні партії, в Канаді — консерва-

Матвій Попович

редактор "Робочого Народа".

тивну і лїберальну, а в Злуч. Державах — републиканську і демократичну.

Европейський іміґрант відносить ся з недовірєм до тутешнїх капіталїстичних партій і скорше горнеть ся до соціялїстичних партій. Йому відтак приходить ся працювати над поширенєм клясової сьвідомости і соціялїстичного руху ще й серед тутешнїх робітників, котрі дивлять ся на соціялїзм, як на щось противного американському духови, як на рух "імпортований форінерами" з Европи.

Одначе нинї соціялїстичний рух так в Злуч. Державах як і в Канадї здобув вже собі "горожанське право" і він захоплює щораз то ширші круги робітників без ріжниці національности, віри, племени і походженя.

Українські іміґранти в Канадї, що походять переважно з Галичини і Буковини з найубожшої кляси сільського пролєтаріяту або пів-пролєтаріяту, були і є також першими із тих, серед котрих соціялїстичний рух найшов собі пригожий ґрунт до розвитку.

Українські робітники-іміґранти, найшовши в Канадї замість обіцяного раю чисте пекло, дуже скоро почали розуміти потребу орґанїзації і боротьби з тими, що їх задля визиску сюди спровадили та почали гуртувати ся в соціялїстичні орґанїзації.

ПЕРШІ УКРАЇНСЬКІ СОЦІЯЛЇСТИЧНІ ОРҐАНЇЗАЦІЇ В КАНАДЇ І ПЕРША УКР. СОЦ. ЧАСОПИСЬ.

Зараз в два роки по заснованю Соціялїстичної Партії Канади ми бачимо в її складї три українські відділи, що зістали з'орґанїзовані в Вінніпеґу, Ман, Нанаймо, Бр. Кол. і Портеджля-Прері, Ман. Крім сього укр. робітники вступають до анґлїйських відділів, як от наприм. в Венкувер і др. містах. Висше згадані укр. відділи задумують 1907 р. з'орґанїзувати при С. П.К. Український Соціялїстичний Союз, але того пляну не зреалїзовано.

В падолистї, того-ж самого року, український відділ С.П.Д. в Вінніпеґу почав видавати часопись "Червоний Прапор". Кілька перших чисел тої часописи видано що тижня, а відтак, ізза браку головно фондів, она виходила ще якийсь час дуже не реґулярно — три, два а то й раз на місяць, а з 18 числом в серпни, 1908 р. в часї великого безробітя, перестала зовсім виходити.

До видаваня і піддержаня "Червоного Прапора" причини-

ли ся головно укр. соц. відділи в Віннїпеґу і Портедж-ля-Прері і тодїшні передові провідники серед українських робітників: П. Крат, Мир. Стечишин, В. Головацький, Г. Сліпченко і др. Редактором був спершу П. Крат, а відтак В. Головацький. Мир. Стечишин помагав "Ч. П." весь час статями і дописями.

Проти українських соціялїстичних орґанїзацій таки на самому початку їхньої появи виступили до борби наємні українські аґенти капіталїстичних партій — консервативної і лїберальної, котрі рекрутували ся з поприїздивших до Канади ріжних неукінчених студентів, старокраєвих писарів, жандармів, дяків, піддячих і т. д. Проти укр. соціялїстів з самих початків виступають часописи "Канадийський Фармер", а відтак "Український Голос".

НОВА ЧАСОПИСЬ "РОБОЧИЙ НАРОД".

Мимо тих і много инших перепон соціялїстичний рух серед укр. робітників і фармерів західної Канади не загинув, хоч після упадку "Червоного Прапора" він був дуже підупав. Але вже в маю 1909 р. починає виходити в Віннїпеґу раз на місяць нова укр. соц. часопись "Робочий Народ", орґан українських соціялїстів в Канадї і Злуч. Державах, під редакцією Мир. Стечишина, котру видає Українська Соціялїстична Видавнича Спілка. Тоді починає ся більше плянова праця задля створеня одноцїльної укр. соц. орґанїзації і ширеня соціялїстичної науки.

Число українських соціялїстичних орґанїзацій почало зростати, цікаво і уміло редаґований "Робочий Народ" зєднував собі щораз то більше читачів і передплатників. Показала ся конечна потреба заснованя української федерації при Соц. Партії Канади. Пляновано отже скликати в падолистї 1909 р. з'їзд представителів всїх укр. соц. орґанїзацій, однак той плян не вдав ся, але скликано на 12 падолиста нараду укр. соціялїстів в Віннїпеґу, на котрій рішено заснувати Федерацію Українських Соціял Демократів в Канадї, котра малаб становити автономну частину Соц. Партії Канади. Сю справу порішено віддати під референдум всїх українських соціялїстичних відділів і постановлено також на випадок, колиб С. П. К. не хотїла признати Федерації, повести дальшу орґанїзаційну роботу самостійно або в злуці з тими відділами С. П. К., котрі не могли погодити ся з тактикою, плятформою і центральним зарядом С. П. Канади.

Відділ У. С. Д. П. в Виннiпегу, Ман.

ФЕДЕРАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ СОЦІЯЛ ДЕМОКРАТІВ В КАНАДІ.

В лютім 1910 р. Федерація Укр. Соц. Дем. зістала остаточно сформована і вибрано її Екзекутиву. До Екзекутиви ввійшли: Мир. Стечишин, з Вінніпеґу (як секретар), Т. Томашівський, з Френк, Алта., І. Богонос, з Фенікс, Б. К., І. Бойчук, з Госмер, Б. К., С. Говда, з Едмонтон, Алта., Ганна Стечишин, з Вінніпеґу і І. А. Павчук, з Фенікс, Б. К. Ф. У. С. Д. числила тоді десять відділів: в Вінніпеґу, Брендоні, Келґари, Едмонтоні, Кардиф, Восток, Фенікс, Госмер, Кенмор і Монтреалі.

"Робочий Народ", орґан Федерації почав в марті 1910 р. виходити два рази на місяць в побільшенім форматі. До Федерації горнуло ся щораз більше українських робітників, а серед її членьства виробляли ся спосібні бесідники і аґітатори.

Тимчасом Екзекутива Соц. Партії Канади зовсім не відповідала чи она признає Ф. У. С. Д. чи ні, а сама С. П. К. почала розпадати ся. Онтерійські соціялісти зібрані в липни 1910 р. на конвенції в Торонто рішили не признавати Домініяльного Екзекутивного Комітету С. П. К. і вести свою роботу самостійно.

СОЦІЯЛ ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ КАНАДИ.

В місяць пізнійше чотири відділи С. П. К. (український, жидівський, німецький і латишський) в Вінніпеґу зробили те саме і рішили заснувати Канадійську Соціял Демократичну Партію. З початком серпня вибрано орґанізаційний комітет, що мав завідувати справами партії до найблизшої її конвенції.

В склад того комітету ввійшло двох Анґлійців, один Німець, один Жид і один Українець (Мир. Стечишин).

ПЕРШИЙ З'ЇЗД ФЕД. УКР. СОЦ. ДЕМ. В ЕДМОНТОНІ.

22 — 27 серпня, 1910 р. відбув ся перший з'їзд Федерації Українських Соціял Демократів в Едмонтоні. В з'їзді взяло участь двайцять шістьох делеґатів, котрі репрезентували десять відділів Федерації. Прочі відділи, переважно нові, не вислали своїх делеґатів через свій лихий фінансовий стан.

З'їзд був вже досить поважною маніфестацією сили соціялістичного руху серед українських робітників і фармерів в Канаді. На з'їзді принято орґанізаційний статут Ф. У. С. Д. в Канаді, засновано Тов. ім. М. Січинського для допомоги укр. визвольному рухови в Австрії і Росії і віддано під його заряд збираний тоді фонд на визвіл Мир. Січинського,

Віддїл У. С. Д. П. в Мішел, Б. К.

рішено, що Федерація має прилучити ся до Канадійської Соціял Демократичної Партії,

рішено заснувати місячне пропаґандове видавництво, а "Роб. Народ" переміняти на тижневник,

вироблено пляни дальшої орґанізаційної і пропаґандової роботи, пляни засновуваня кооператив і т. д.

До головного комітету Ф. У. С. Д. вибрано: Р. Кремара (правдиве назвиско Михайло Солодуха) на секретаря Федерації, М. Фербея, О. Крайківського, Й. Сенюка, І. Гумена, І. А. Павчука і І. Бойчука.

По з'їзді Федерація мала гарні вигляди на дальший розвій, хоч ішла она тернистою дорогою. В Федерації були інтеліґентні сили до праці — Стечишин, Крат, Кремар, Головацький, Томашівський і др., був і гарний гурток інтеліґентних і сьвідомих робітників і взагалі в Федерації були згуртовані самі сьвідомійші укр. робітники і фармері, котрі з запалом і посьвятою працювали для соціялїстичного руху.

"Робочий Народ" почав з початком 1911 р. виходити три рази на місяць. В Вінніпеґу засновано так зв. "Вільну Школу" для уряджуваня в галї укр. соц. дем. відділу популярних відчитів. В других місцевостях також почали товариші роботу з кращими надіями. Здавало ся, що вся праця в Федерації піде скорим кроком вперед. Та не так стало ся.

РОСКОЛ В ФЕДЕРАЦІЇ.

Зараз таки по з'їзді в Едмонтоні почала ся на заході кириня, котра довела до росколу в Федерації. Кириню почав відомий академик Кремар-Солодуха в своїх певних цілях. Кремар-Солодуха в Галичині до партії не належав і соціялїстичним рухом та робітничими інтересами він не дорожив. Йому здавало ся, що ту коштом соц. руху він зробить особистий інтерес і каріеру. Вибраний з'їздом на секретаря Федерації, він не дав протоколів з'їзду до друку, старав ся перенести "Роб. Народ" на захід до Ферні, а коли се не вдало ся, знехтував постанови з'їзду і почав видавати нову часопись "Нову Громаду", котру проголосив "центральним орґаном Федерації Українських Соціял Демократів в Америці", хоч з'їзд признав був орґаном Федерації "Робочий Народ"

Більшість членів Екзекутиви і найменше дві третини відділів Федерації виступили з острим протестом проти роботи Кремара-Солодухи, але він на се не зважав і скликав на 2 мая з'їзд

Відділ У. С. Д. П. в Салт Сейнт Мері, Онт.

Федерації до Едмонтону. В тім з'їзді відділи Федерації відмовили ся брати участь і на нього явили ся делеґати лише трох відділів. Учасники того "з'їзду" рішили вернути ся до Соц. Партії Канади.

З кількох відділів Ф. У. С. Д., що дали себе збаламутити Кремареви-Солодусі і його приклонникам, йому вдало ся заложити нову орґанізацію, Федерацію Українських Соціялїстів, котрої орґаном стала "Нова Громада".

І так був довершений роскол, котрий завдав болючий удар. укр. соц. дем. рухови в Канаді. Між обома ґазетами вела ся сварка, яка викликала страшно деморалїзуючий вплив на членів. Крім того аґітатори Кремара-Солодухи вели руйнуючу роботу на заході.

Щоби запобічи тому станови річий в Федерації скликано при кінци вересня, 1911 р. партійну конференцію Ф. У. С. Д. в Вінніпеґу, на котрій осуджено Кремара за його шкідливу роботу, рішено візвати відділи і членів Ф. У. С. Д. і тих, що оставали невтральними, щоби они вернули назад до Ф. У. С. Д., поправлено орґ. статут Ф. У. С. Д., уложено новий статут для Т-ва ім. Січинського, обговорено справу орґанізаційного фонду та запомогової каси і вибрано новий Екз. Комітет Ф. У. С. Д., до котрого ввійшли: В. Головацький, С. Басїстий і Мир. Стечишин, та Екзекутивну Раду, до котрої ввійшли: І. Бойчук, Н. Пантелюк, І. Ковальський, І. А. Павчук і К. Дзьвідзїнський.

В центрі, себто в Вінніпеґу і околици партійна робота пішла правильним темпом вперед. Ф. У. С. Д. і "Робочий Народ" дістали до помочи двох нових товаришів: М. Поповича, котрий прибув недавно зі старого краю, і І. Навізівського, що приїхав зі Злуч. Держав. Число відділів Ф. У. С. Д. почало скоро зростати, особливож по фармерських кольонїях в Манїтобі. "Роб. Народ" почав з 20 вересня 1911 р. виходити що тижня. В вересні на жадане фармерських відділів з виборчого округа Селкирк Екзекутива Федерації поставила свого кандидата на посла до домініяльного парляменту. Фармерський з'їзд в Іст Селкирк вибрав на кандидата В. Головацького, котрий одначе дістав досить мале число голосів. За те зроблено в тім окрузї добру пропаґанду.

Видавнича Спілка "Роб. Народа" при допомозї Ф. У. С. Д. видала в 1911 р. кілька аґітаційних і популярно наукових брошур, купила "Р. Н." прес-машину, більше черенок і деякі инші річи до друкарні. Т-во ім. Мир. Січинського, що істнувало при Федерації, зібраними фондами допомогло Комітетови Освобо-

Відділ У. С. Д. П. в Сейнт Кетерін, Онт.

дженя Січинського в Галичині до приготованя утечі т. Січинського з вязниці (10 падолиста 1911.) і приїздови дозорців Черевка і Пилипчука, (котрі випустили С.) до Канади.

30 падолиста, 1911 р. відбула ся в Порт Артур конференція представителів Соц. Дем. Партії Канади і Кан. Соц. Федерації повставшої з відірваних від С. П. К. східних відділів, в справі злуки тих двох орґанізацій. Рішенєм конференції а відтак членьства обох тих орґанізацій злучено С. Д. П. К. з К. С. Ф. в одну орґанізацію — Соц. Дем. Партію Канади.

ЗГОДА МІЖ УКР. СОЦ. ФЕДЕРАЦІЯМИ.

Врешті відділи обох укр. соц. федерацій зрозуміли велику шкоду, яку наносила сварка а навіть і іноді погана лайка часописий "Р. Н." і "Н. Г." та амбітних проводирів обох федерацій і остаточно міжпартійна конференція відділів обох сторін, що відбула ся в грудни 1911 р. в Колмен, рішила скликати міжпартійний з'їзд головно для полагодженя і усуненя спорів і непорозумінь між обома федераціями. Такий з'їзд відбув ся на днях 5 — 8-го лютого 1912 р. і рішив справу спорів, які вели ся між Кремаром-Солодухою, Кратом і Стечишином передати товариському судови Д-ра В. Старосольського і М. Ганкевича у Львові, на що обі сторони згодили ся, а також, що обі федерації мають провадити соціялїстичну роботу відповідно до своїх плятформ і прінціпів, перестерігаючи міжпартійну згоду.

Справа спорів між провідниками остала ся одначе не полагодженою, бо Кремар-Солодуха не післав вибраним товаришам судіям своїх обіцяних документів до тої справи і про суд серіозно й не думав.

Підчас коли Ф. У. С. Д. стало і скоро зростала, Ф. У. С. що раз то підупадала а до кінця року цілковито розлетіла ся. Її кращі і чеснїйші члени вернули до Ф. У. С. Д. "Нова Громада" упала зараз на початку 1913 р., а Кремар з кількома йому подібними спекулянтами почали видавати буржуазно-католицько-бизнесову ґазету "Новини" і продавати землю в Атабасці.

В Ф. У. С. Д. здавало ся, знова буде спокій. Партійна робота ішла незвичайно гарно на заході, де вже були старші і більше досьвідчені, діяльні члени, і сході, де почали появляти ся нові, многонадійні члени.

Однак спокій тревав дуже коротко. Нові роздори виникли в марті 1912 р. в самім центрі, в Віннїпеґу. Роздори сї почали ся ізза непорозумінь і спорів проміж хоробливо амбітними лїдерами Федерації, головно між П. Кратом і М. Стечиши-

Відділ У. С. Д. П. в Брул Майнс, Альта.

ном, котрі вже давнійше мали між собою певні "рахунки".

Стечишин зрезиґнував з редактора "Р. Н." і редаґоване орґану поручено редакційному комітетови, а тов. І. Навізівського покликано на відвічального редактора.

Відтак почала ся в Федерації прямо скандальна орґія. Стечишин і Головацький почали плюгавити партійну роботу і справи в ненависній їм колись буржуазній ґазеті "Укр. Голос", за що їх потягнено перед партійний суд; лайки і сварки продовжали ся, аж остаточно Центр. Заряд Федерації зрезиґнував і виступив з Федерації. Все те нанесло страшний удар Федерації на велику втіху її ворогам.

Мир. Стечишин невдовзї опинив ся в Кремарових "Новинах" а Василь Головацький також пропав був десь на довший час в юнійних орґанізаціях на сході і Злуч. Дер. Центральний Заряд вибрано з монтреальських товаришів, котрі (особливо т.т. І. Гнида і А. Дмитришин) щиро взяли ся ратувати Федерацію з її положеня. Спокою і гармонійної роботи в Федерації всеж таки не було, а се страшно прикро впливало на настрій її членьства і на всю роботу в її нутрі. В вересни 1913 р., т. Навізівський зрезиґнував з редактора "Р. Н." а на його місце приїхав від Центрального Заряду т. Е. Гуцайло, що тільки що приїхав був зі старого краю.

На початку 1914 р. шейровці Видавничої Спілки "Р. Н." рішили передати "Р. Н." на власність партії. Зараз же після того т. Гуцайло зрезиґнував з редактора а на його місце приїхав І. Стефаніцкий.

УКРАЇНСЬКА СОЦІЯЛ ДЕМОКРАТИЧНА ПАРТІЯ.

31 січня відбула ся в Монтреалї конвенція відділів провінцій Онтеріо і Квебек, на котрій запропоновано зміну назви Ф. У.С.Д. на Українська Соціял Демократична Партія в Канадї і та пропозиція була відтак принята всїма відділами Федерації. Між іншими ухвалами того з'їзду рішено також щоби Екзекутива партії находила ся в тім самім містї, де видає ся центральний орґан партії. В слїд за тим вибрано до Екзекутивного Комітету т. т. Ів. Гниду, (що працював тодї в друкарни "Р. Н.") на орґанізатора, Н. Єремійчука на секертаря і Д. Качмара на касієра.

Справи У.С.Д.П. стали щораз то більше погіршати ся. "Роб. Народ" зачав підупадати. А тимчасом проміж декстрими провідниками в Віннїпеґу вела ся сварка за маловажні справи. В партії не було нї ладу, нї дисціплїни, нї путящої роботи.

Відділ У. С. Д. П. в Гілкрест, Альта.

Ту ситуацію використовував П. Крат на роблене всяких авантур, до котрих він завсїгди має потяг і вміє їх робити. Він хотів був свого часу ще за Стечишина взяти “Р. Н.” до Едмонтону, тому, що він був в Едмонтонї, відтак за тов. Ґуцайла добивав ся щоби “Р. Н.” перенести до Венкувер, бо він там був; а що “Р. Н.” не міг їздити за ним, то він за кождий раз вертав до “Р. Н.” Видячи, що діє ся в партії, Крат задумав повернути до Віннїпеґу, бо там “Р. Н.” находив ся. По дорозї він вступив до Едмонтону і там на спілку з пресвитеріянами і буржуазними аґентами заснував нову орґанїзацію “Самостійну Україну”, що мала “з оружєм” іти визволяти Україну з російської кормиги. Понастановлявши “гетманів”, “осавулів” і пр. він приїхав до Віннїпеґу і ту з найзавзятїйшими ворогами соціялїстів заснував віддїл тоїж “С. У.” Ба мало того, він почав аґітувати за тою “С. У.” на сторінках “Р. Н.”

В “Р. Н.” не було ладу. Стефанїцкий, з якихсь причин, лишив редакцію.

В руках М. Єремійчука опинила ся вся робота і секретаря Екз. Ком. і адмінїстратора “Р. Н.” через що, розуміеть ся нї одна нї друга не була виконувана як потрібно. Тов. І. Гнида вже давно був виїхав до Монтреалу, але на його місце не було вибраного другого орґанїзатора партії (члена Екз. Ком.).

Невдовзї по внесеню деморалїзації в ряди партії новою орґанїзацією “Сам. Укр.”, Крат нанїс ще більше деморалїзації тим, що вступив на пресвитеріянську теольоґію та заявив в пресвитеріянській ґазетцї “Ранок”, що він нарештї прийшов до переконаня, що тільки біблїя спасе робітників, а в той же самий час не відступав від партії. Він намовив товаришів злучити друкарню “Роб. Народа” з друкарнею “Ранка”, нїби то для ратунку “Р. Н.”, котрий почав дуже підупадати. На дїлї-ж було се зроблено на користь “Ранкови” а на велику шкоду “Р. Н.” Він писав рівночасно противорічні собі статї в “Роб. Народї” і пресв. “Ранку”. Згодом він почав навіть оправдувати себе в “Р. Н.”, що він поступає чесно як соціялїст і християнин. Він бачив, що він нищить партію і копає могилу “Р. Н.”, але не усував ся від партії і від “Р. Н.”

Врештї Крат, видячи велике обурене в партії проти себе, заявив, що з партії виступає, але все таки “опікував ся” “Р. Н.” дальше.

В тім часї на редактора “Р. Н.” покликано тов. І. Ґишку, але той також дуже скоро оставив редакторське крісло, не мігши видержати під “опікою” Крата.

Відділ У. С. Д. П. в Боян, Альта.

У всій тій шкідливій роботі Кратови помагав тодішний секретар Екз. Комітету М. Єремійчук.

До того всего ще на заході мілітарні власти поарештували богато членів партії і декотрі відділи через те попідупадали.

На сході знова, в Торонто, І. Стефаніцкий, проти волї цїлої партії, почав видавати журнальчик "Сьвідому Силу", котру відтак перемінив на тижневу часопись "Робітниче Слово", коли "Р. Н." підупав так, що став виходити лише раз на місяць. Протести цїлої партії проти видаваня того журнала, поки "Р. Н." не буде забезпечений, не мали жадного впливу на чоловіка, що шукав "бизнесу". Східні відділи партії скликали на 11 цьвітня конвенцію в Монтреалї, щоби такому сумному положеню партії щось зарадити, але Екз. Ком. зглядно його секретар "заборонив" відділам застановляти ся над ухвалами конференції, котрі Екз. Ком. зглядно секретар уважав "неконституційними і шкідливими для партії". Колиж Крат був приневолений помістити протоколи монтреальської конференції в "Р. Н.", то помістив їх з ортоґрафічними блудами, щоби осьмішити нелюбих йому товаришів робітників, котрі хоч не кінчили ґімназій, дуже добре розуміли значінє соціялїстичної орґанїзації і щиро для ньої працювали.

Таке трактованє щирих членів партії і партійних справ не могло принести добра партії. Многі відділи партії почали відносити ся до центра партії прямо ворожо. "Р. Н." часом відмовляли ся продавати самі його найгорячійші прихильники через те, що в ньому дуже часто була лише лайка Крата на його ворогів. Се довело до того, що "Р. Н." в червни (1915) вийшов лише два рази на місяць, а почавши від липня став виходити лише раз на місяць.

Вся партійна робота йшла зикзаковатою дорогою. Деякі провідники, що руководили партією, топтали її прінціпи а на її конституцію й не звертали уваги. Редактор партійного орґану, Крат, проповідував в пресвитеріянській церкві.

Всяких протестів і домагань відділів і членів партії секретар Екз. Ком. і редактор "Р. Н." не слухали,їх іґнорували, ще й робили напади на тих, що сьміли протестувати. Дійшло до того, що партійний орґан мав перестати виходити. Тоді якраз тільки що було вибрано новий Екз.Комітет. На той то комітет почали напирати відділи і члени партії з заходу і сходу, котрі не могли дальше стерпіти такого стану річий, аби Е. К. для ратованя партії і його орґану усунув Крата з редактора "Р. Н." і з партії, щоби переніс "Р. Н." з "Ранка" до своєї друкарні,

Відділ У. С. Д. П. в Вегревіл, Альта.

та щоби вивів партію і "Р. Н." на ясний шлях клясової борби і соціялістичної роботи. Члени партії з заходу задумували навіть перенсти "Р. Н." на захід, щоби його ратувати перед не бажаним впливом Крата і перед цілковитим упадком.

І нововибраний Екз. Ком. партії мусів поробити заходи для

ратованя "Р. Н." а то він бувби певно упав, а друкарня його булаб осталась в руках пресвитеріян.

Екз. Ком. усунув Крата з редактора а коли хотів його виключити з партії, то оказало ся, що він до партії вже давно не належав. Тому Екз. Ком. і вінніпеґський відділ оповістили партії, що Крат не є членом партії і через його шкідливу для партії роботу не може бути принятий жадним відділом в члени партії. Відтак Екз. Ком. звернув ся о поміч до т. Поповича, котрий спершу помагав "Р. Н." статями присиланими з фармів, а коли не можна було дістати редактора, він згодив ся приїхати в серпни (1916) на сталого редактора.

По приїзді т. Поповича рішено "Р. Н." перенести до своєї друкарні, купити лайнотайп і инші друкарські прилади, та приступити до видаваня "Р. Н." що тижня. Тов. Попович виїхав на схід, щоби пояснити відділам партії про зміни пороблені в центрі, розбудити партійний рух і зібрати фонди на друкарню "Р. Н." Пороблені зміни викликали дуже відрадний вплив на відділи і членів партії. Протягом яких пятьох тижнів т. Попович зібрав поверх $1000.00 готівки на друкарню "Р. Н." Екз. Ком. купив лайнотайп для "Р. Н." і він почав з початком 1917 р. виходити знова що тижня. Число передплатників "Р. Н." почало скоро зростати. В партії почав ся живий і ентузіястичний рух.

Тому, що двох членів Екз. Ком. виїхало з Вінніпеґу, вибрано в січни (1917) новий Екз. Комітет, до котрого ввійшли: т. т. В. Н. Колісник, орґанізатор, Д. Лобай, секретар, і С. Хваліборa, касієр. Новий Е. К. взяв ся щиро за працю якій в великій мірі належить завдячувати сьвітлий розвиток партії в 1917 р. На домаганє західних відділів партії Е. К. вислав в другій половині січня т. Колісника на орґанізаційну обіздку на захід, котра мала гарний успіх.

В партії почало ся нове житє. Вскорі партійний рух і орґан партії зросли так, що в "Р. Н." як і для полагоджуваня партійних справ потрібно було більше робітників. Тож в маю візвано на адміністратора "Р. Н." многозаслуженого партійного робітника т. І. Навізівського, бувшого редактора "Р. Н." Його праця в великій мірі причинила ся до ще кращого розвитку партійного орґану і партійної роботи. "Р. Н." почав видавати брошурки аґітаційного і популярно-наукового змісту; саму часопись побільшено на шість сторінок і розпочато приготованя, щоби її видавати два рази тижнево.

І чого мало можна було сподівати ся, піднесенє "Р. Н." і

Відділ У. С. Д. П. в Елмвуд, Ман. (гл. на стор. 123)

відновлене партійного руху заболіло І. Стефаніцкого редактора "Робітничого Слова", котрий ждав упадку "Р. Н." аби на його місце органом партії стала ґазетка його спілки. Стефаніцкий почав кириню в своїй ґазеті, але члени партії навчені вже многими досьвідами не дали себе спровокувати. Його виступ тільки викликав обурене членів партії проти його роботи і тих членів торонтонського відділу, що належали до Вид. Спілки "Р. С." і брали участь в кирині Стефаніцкого. Екз. Ком. після недавно принятої партією ухвали засуспендував Стефаніцкого з члена партії аж до з'їзду.

ДРУГИЙ З'ЇЗД У.С.Д.П.

Партія тимчасом готовила ся до другого з'їзду на котрім, між иншим, мала бути полагоджена також і новоповставша кириня. З'їзд відбув ся на днях 16, 17, 18, 20, 21, 22 і 23 серпня. На з'їзд прибуло трийцять делеґатів, що репрезентували 25 відділів або поверх 600 членів партії. По справозданю Екз. Ком., редактора і орґанізатора "Р. Н." з'їзд висловив своє одобрене і признане за їхню працю. Резиґнацій редактора т. М. Поповича і адмін. т. Навізівського з'їзд не прийняв.

Найбільше часу з'їзд стратив, на жаль, на розсліджене і полагоджене кирині Стефаніцкого і тов. Головними виновниками кирині і початих роздорів признано І. Стефаніцкого і М. Еремійчука, котрий брехливими доносами і посуджуванями підбурив членів торонтонського відділу проти Екз Ком. і партійних робітників в "Р. Н." та разом з колишнім своїм ворогом а тепер приятелем Стефаніцким підюдили відділ видати пашквільну летючку до членів партії проти Екз. Ком. і товаришів, що працювали в "Робочім Народі". Ані Стефаніцкий, ні Еремійчук не дали на поперте своїх закидів жадних фактів а Стефаніцкий врешті признав ся до вини і заявив, що се все була його особиста пімста на нелюбих йому товаришах П. і Н. Він їх перепросив і просив, щоби його не викидати з партії.

З'їзд одобрив поступок Е. К. що до суспендованя Стефаніцкого і засудив Стеф. на 3 місяці позбавленя членського права голосу, а Єрем. на суспендоване з партії на 3 місяці, а після тих трох місяців ще на позбавлене права голосу через 9 місяців. Однак пізнійше на його просьбу засуд змінено на відібране членського права голосу через 6 місяців.

Справозданя делеґатів виказали відновлену живу діяльність відділів.

Відтак з'їзд переглянув і поправив та доповнив конститу-

Відділ У. С. Д. П. в Транскона, Ман. (гл. на стор. 123)

цію партії, рішив заснувати при партії "Касу Хорих", видати календар на рік 1918., видати в анґлійській мові книжку т. Левинського "Царська Росія і Українська Справа", купити більшу прес-машину для "Р. Н." і побільшити партійну друкарню; видавати гумористичну часопись при "Р. Н."; приняв пляни для збираня фондів на революційну пресу на Україні; рішив вислати двох платних партійних орґанізаторів т. т. І. Бойчука і С. Васкана для східних і західних провінцій і т. д.

З'їзд ствердив, що відділи нашої партії майже по всіх містах відограють важну ролю в робітничому соціялістичному рухови. Сконтатовано також, що відділи У. С. Д. П. всюди поступають підчас всякої політичної акції згідно і разом з другими місцевими соц. дем. відділами. З'їзд рішив, що в случаю коли в даній місцевости в часї виборів нема соц. дем. кандидата а є кандидат Соц. Партії Канади, то члени партії можуть його попирати.

В виду того, що У.С.Д.П. і фінляндська Соц. Дем. Федерація ідуть все впереді соц. дем. руху в Канаді і що той рух дуже слабо розвиваєть ся серед анґлійських робітників, що дуже прикро відбиває ся на С.Д.П.К. бо через те не можна розвинути ширшої акції, з'їзд рішив всїми способами і средствами допомагати поширеню соц. дем. руху і серед анґл. робітників.

З'їзд поручив також своїм делеґатам на загально партійний з'їзд С.Д.П.К. щоби они порушили конечність поправленя конституції партії і сконтрольованя, та доповненя плятформи С.Д.П.К.

З'їзд висловив свою вірність інтернаціональному революційному соціялїстичному рухови і вислав відповідні резолюції на скликувану соціялїстичну конференцію в Штокгольмі.

Відтак виготовлено пляни дальшої партійної роботи.

З'їзд одобрив також виключенє Е. К. П. Крата з партії і більшість делеґатів висказала ся проти принятя його назад до партії. Крат прийшов на засїданє з'їзду, коли обговорювано справу виключеня його з партії і почувши вислїд голосованя над його принятєм з вдаваним плачем вийшов з льокалю. Всеж се мало той вплив на делеґатів, що они серед повставшого замішаня рішили другий раз більшістю голосів приняти його до партії, коли загал членів партії через референдум на се згодить ся.

Однак по з'їздї Крат надіючи ся некорисного вислїду голосованя над справою його принятя, заявив Екз. Ком., що він

Відділ У. С. Д. П. в Веленд, Онт. (гл. на стор. 135)

не хоче належати до партії.

Вибрані на з'їзді нові члени Екз. Ком. — т. т. Л. Никоряк секретар, В. Н. Колісник, орґанізатор, А. Дзьола касієр, А. Хома і П. Кульчицький, і окружні комітети на сході і заході, та товариші, що працювали в "Роб. Нар." повели по з'їзді партійну роботу енерґічно дальше вперед, а ціла партія ту роботу щиро поперла.

З початком грудня "Р. Н." після закупна більшої і лучшої прес-машини, почав виходити два рази на тиждень і циркуляція його почала ще скорше збільшати ся. З початком 1918 р. "Р. Н." став виходити в збільшенім форматї. Від місяця вересня 1916 р. до кінця 1917 р. число передплатників "Р. Н." побільшило ся о значно більше чим 3.000, а маєток "Р. Н." зріс на більше чим $10.000.00. Від мая 1917 р. до кінця тогож року "Р. Н." видав вісїм брошур в загальнім числї 18.000 примірників.

Число відділів і членів партії почало так збільшуватись а партійний рух зростати, що являєть ся конечна потреба для партії мати найменьше двох платних сталих урядників для полагоджуваня партійних справ і руководства ними.

НОВА АЛЕ БЕЗУСПІШНА КИРИНЯ.

Тільки партії судило ся мати ще маленьку авантуру в її нутрі. Коли в центрі по усуненю з нього амбітних авантурників наста ла повна гармонія і пішла щира, жива, кипуча робота, то авантурники роблять кириню з боку.

Давні вороги, а нинї щирі приятелї П. Крат і І. Стефанїцкий зібрали ся в Торонто і почали нову кириню. Они заснували там нову орґанізацію "Комітет Помочи Українським Іміґрантам" у спілці з аґентами буржуазних партій і лютими ворогами соціялїстичного руху і почали тою орґанізацію розбивати відділи партії і нищити партійний рух. Крат став редактором "Роб. Слова", котре проголошено орґаном К.П.У.І. і до того почав видавати гумористичну ґазетку "Кадило" та в обидвох тих ґазетках почав борбу проти передових партійних робітників, проти "Робочого Народа", проти збираня фонду на революційну пресу на Україні і т. д. І на жаль найшли ся в торонтонськім відділї члени партії, переважно сї самі, що недавно помагали киринї Стефанїцкого і Єремійчука, що знова поспішили помагати новій киринї.

НА ПОРОЗЇ 1918 РОКУ.

Однак ся кириня в партії буде мабуть послїдною. Члени нашої партії вже на стільки сьвідомі і досьвідчені, що не дали

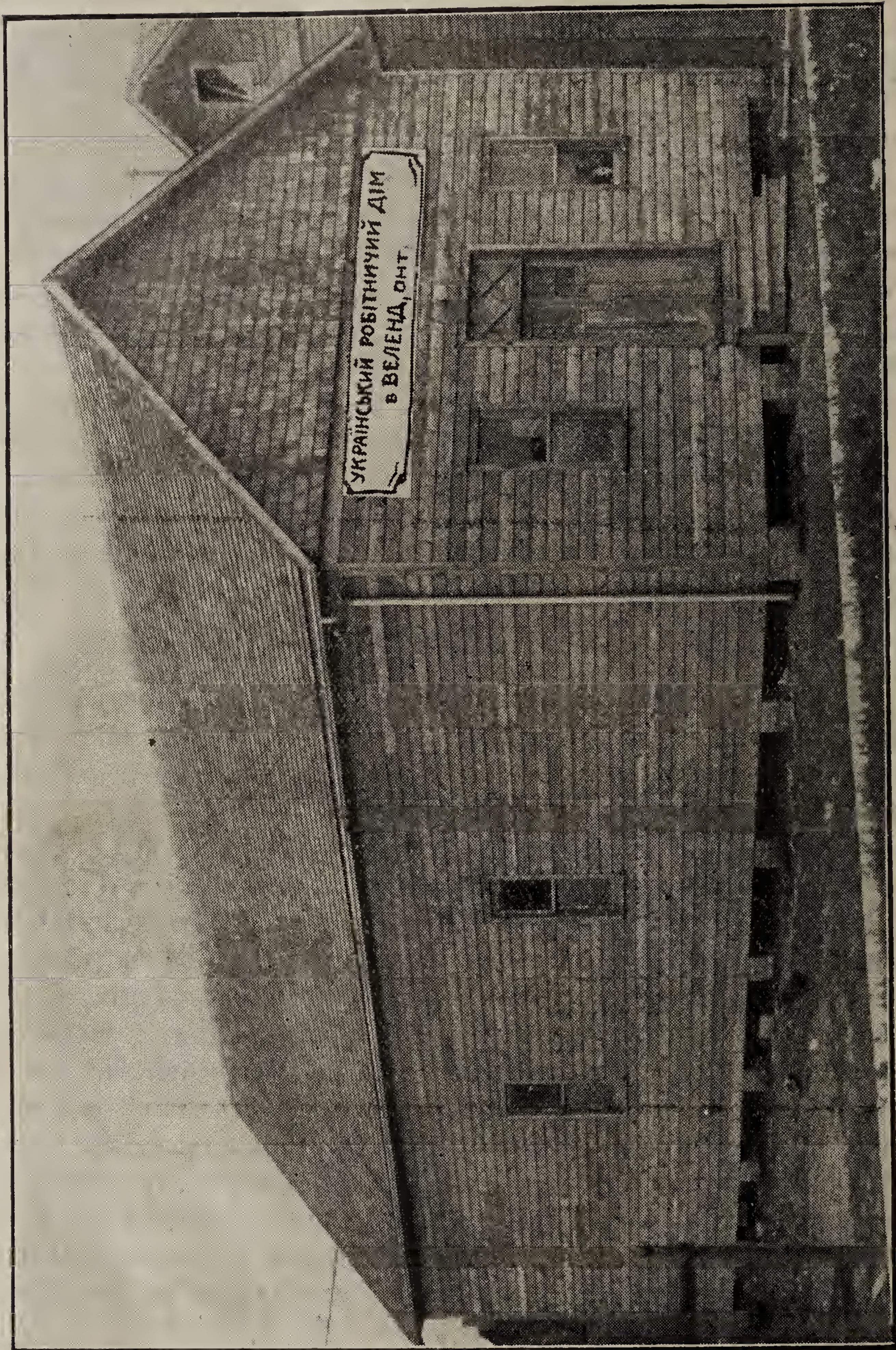

Український Робітничий Дім в Веленд, Онт.

ся вже і не дадуть ся на будуче збаламутити авантурникам і ворогам партії. Не лише члени У.С.Д.П. в Канаді, але й члени У.Ф.С.П. в Злуч. Державах дали тим киринникам таку відправу, що ті зрозуміли, що час для їхньої шкідливої роботи в робітничих соціялїстичних орґанїзаціях вже минув.

З початком 1918 року наша У. С. Д. П. числить около півтора тисячі членів і виступає вже як солїдна орґанїзація сьвідомого українського пролетаріяту, що йде певним кроком шляхом борби за новий лад на сьвіті, — за соціялїзм. І не дасть ся она вже більше звести анї завернути з того шляху жадним авантурникам, демаґоґам і своїм ворогам.

Іван Франко.

НА СУДІ.

Судіть мене, суддї мої,
Без милости фалшивої!
Не надійтесь, що верну я
З дороги "нечестивої",
Не надійтесь, що голову
Пред вами смирно схилю я,
Що в добрість вашу вірити
Буду одну хоч хвилю я.

Судіть мене без боязни, —
Таж сильні ви, то знаєте!
Судіть без встиду, таж ви встид
На привязи тримаєте;
Судіть, як каже право вам,
Судіть острійше, тяжше ще, —
Таж ви і право — то одно
В одній машинї колїсце.

Одно лишень, прошу я вас,
Скажіть виразно й сьміло ви:
Яка вина моя і тих,
Що враз зо мною йдуть і йшли?
Скажіть виразно: Люди ті,
Се зрадники! Вони хотять
Перетворить, перевернуть,
Звалити наш суспільний лад!

Тай ще скажіть, за що хотять
Перетворити лад цїлий?
За те, що паном в нїм богач,
А гнесь слугою люд нїмий,
За те, що чесна праця в нїм
Придавлена, понижена,
Хоч весь той ваш суспільний лад
Піддержує й живить вона.

За те, що дармоїдство тут
З робочих рук ссе кров і піт;
За те, що тут з катедр, амбон
Ллєсь темнота, не ясний сьвіт,
За те, що ллєсь мілїонів кров
По прихоти панів, царів;
За те, що люди людям тут
Кати, боги, раби гірш псів.

А ще скажіте, як сей лад
Перевернути хочем ми?
Не збруєю, не силою
Огню, зелїза і війни,
А правдою і працею
Й наукою. А як війна
Кровава понадобить ся,
Не наша буде в тім вина.

Та ще скажіть, що ви й самі
Не відмовляєте нам то,
Що правду ми говоримо,
Що прямо, чесно ми йдемо
За правдою. Все те скажіть,
Суддї мої, по щирости,
Тодї в імя **сього** ладу
Судіть мене без милости!

Відділ У. С. Д. П. в Ферні, Б. К. (гл. на стор. 125)

КОРОТКІ ІСТОРІЇ ВІДДІЛІВ У. С. Д. П.

ВІДДІЛ У. С. Д. П. В ЕЛМВУД, МАН.

(До фотоґрафії на стороні 114)

Відділ У. С. Д. П. в Елмвуд, Ман. засновано перший раз за старанєм М. Стечишина і В. Головацького в маю, 1912 р. і відділ почав зразу гарно розвивати ся і належало до него поверх 25 членів і членкинь. Опісля, коли настало в партії безладє, яке спричинило підупадок У. С. Д. П. в Канаді, а се в тім часї, як М. Стечишин зрезиґнував з редактора "Р. Н." і виступив з партії, більше чим половина членів з несьвідомости оставила партійну роботу. А ті, товариші, котрі бажали щиро працювати для партії, були безсильні, бо їх мало що лишилось. І так елмвудський відділ упав, і не істнував майже півтора року так, що й чутки про него не було.

Відтак 2 марта, 1914 р. сьвідомі товариші порозумівши ся з Екз. Комітетом партії відновили знова відділ і тодї вписалось значне число членів і членкинь, крім тих попередних. Відділ почав гарно розвивати ся, члени вписувались, устроювано пропаґандові віча, наукові відчити і т. д. Були часи, що члени роз'їздили ся по роботах, але всеж не забували за партійну роботу, а старались силою підтримувати відділ, а так само докладали всїх старань, щоби підтримати наш славний боєвий орґан "Робочий Народ".

Хоч елмвудський відділ не числить тепер много членів, то всеж можна сказати, що се дїйсні борцї за кращу долю робочого народа і вірні члени міжнародної пролєтарської армії — Інтернаціонала.

І. Корчинський.

ВІДДІЛ У.С.Д.П. В ТРАНСКОНЇ, МАН.

(До фотоґрафії на стороні 116)

Відділ У.С.Д.П. в Трансконї, Ман. засновано в 1912 р. за старанєм тов. Ів. Гниди. Онак не довго він прожив тим зерном соціялїстичної науки, котре посїяв т. Гнида. Спершу оно прийняло ся ,але прийшла негода єго знищила. Відділ заснув блаженним сном і проспав цїлих три роки а робітнича нива в Трансконї заросла бурянами.

Але після трох років приїхав до Транскони 21 лютого, 1915 р. т. Г. Ткачук і відновив відділ, до котрого вписало ся гарне число членів, котре до місяця мая зросло до 100. Особливож почав відділ зростати в часї безробітя,

Відділ У. С. Д. П. в Белвю, Альта. (гл. на стор. 127)

котре заставило робітників до думаня і орґанїзації.

Колиж настали трохи лучші часи робітники призабули про потребу єдности і в віддїлї остало ся лише кільканайцять членів, котрі всеж таки вдержували відділ при житю і робили партійну роботу.

Невеличке число членів в віддїлї і тепер, але се гурток щирих і сьвідомих товаришів, котрі в 1917 р. зробили богато хосенної роботи і причинились в великій мірі до осьвідомленя широкого круга місцевих робітників та дали партії і її орґанови у всякій роботї значну поміч.

В. Чурко.

Віддїл У. С. Д. П. "Воля" в Ферні, Б. К. в році 1917.

(До фотоґрафії на стороні 122)

Віділ У. С. Д. П. "Воля" в Ферні, Б. К. засновано в марті 1912 р. Основателї були т.т. Ф. Василїв, Ів. Грицай, С. Підлясецький, Н. Коплес і Н. Підлясецький.

Наразї товариші взяли ся були до гарної і щирої партійної роботи. Живу участь брали у провінціональних і домініяльних виборах. Все і всюди вели они велику аґітацію в користь соціялїстичного кандидата. З часом почали деякі передові товариші розїздитись і рух у віддїлї припинив ся був цїлком через цїлих два роки.

Коли в липнї, 1914 року зійшлось знов кількох щирих і сьвідомих товаришів, а ще до того загостили по дорозї з Венкувер, Б. К., П. Крат і П. Почтар, так удало ся відновити віділ, який і до сего часу провадить гарну просьвітну партійну роботу.

Почала ся була вечірна школа анґлїйської і української мов, до якої учащали майже всї члени і богато з поза членів і всї они досить богато зі школи скористали. Дальше відбували ся дебати, пропаґандові віча і відчити. При віддїлї заложено також драм. кружок, який своїми виставами здобув собі симпатію цїлого укр. громадянства в Ферні і приєднав много членів до віддїлу. Більше духа товаришам до партійної роботи і просьвіти додавали час від часу переїзджаючі орґанїзатори У. С. Д. П. як т.т. Гг. Ткачук, Т. Корейчук, В. Н. Колїсник, П. Крат і А. Дзьола. Коли зорґанїзовано ще до того Зах. Окр. Комітет, так порозуміне для провадженя партійної роботи на більшу скалю поміж віддїлами було більше. Члени почали жваво інтересуватись не менше льокальними, але і окружними і загально партійними справами. На ріжнї партійні з'їзди і конференції віддїл кождий раз висилав своїх репрезентантів.

На орґан "Роб. Народ" заходом фернїйського віддїлу вислалось ріжними датками від року 1914-го поверх $600.00. Членів було вписаних у віддїлових книжках від 1-го липня 1914 р. до 30 вересня 1917 р. 109, а при кінци вересня 1917 дїйсних членів осталось 42. Віддїл має гарну бібліотеку, розпродує богато соц. літератури, а часописи передплачує самі робітичі, поступові, як нпр.: "Роб. Народ", "Робітник", "Роб. Слово", "Кенедіян Форверд", "Апіл ту Різ'н", "Вестерн Клеріон" і др. Майно віддїлу обчислюєть ся на $150.00.

Сьміло можемо сказати, що часопись "Роб. Народ" заходом деяких фернїйських товаришів завоювала сї околиці і инші укр. часописї ріжних закрасок ту впливу зовсїм не мають.

Однак не обійшлось і без ріжних перешкод в партійній роботї в Ферні. 1915 р. заарештували мілїтарні власти 19 фернїйських товаришів як воєнних

Відділ У. С. Д. П. в Летбридж, Альта. (гл. на стор. 127)

бранців і аж по цілорічнім перетриманю їх у "детеншин кемп"-ах випустили. Знов безробітє того самого року спричинило занепад у парт. роботї відділу, а також страйки в майнах час від часу не мало пошкодили парт. рухови.

Всеж ті ріжні перешкоди не вбили цїлком духа боротьби в членів відділу. Їх переживало ся і робота у відділї, можна сказати, йшла і йде досить вдоволяючо все вперед.

І так, де колись укр. робітник нїчим не інтересував ся, окрім того, щоб лише богато робити, а читав часописи, які нїколи єму правди не казали і не кажуть, він нинї гордий з того, що в так короткім часї в соціялїстичній орґанізації єму отворили ся очи і він тепер сьміло може стати до борби о свої належні права.

Лише в орґанїзації наша сила, а в єдности наша побіда. Тож гуртуймось, робітники, в ряди соціял-демократії!

Д. М.

ВІДДІЛ У.С.Д.П. "ВІЛЬНА ДУМКА" В БЕЛВЮ, АЛТА.

(До фотоґрафії на сторонї 124)

Відділ У.С.Д.П. "Вільна Думка" в Белвю, Алта з'орґанїзовано 21-го липня, 1914 р. за старанєм т. Григорія Ткачука, котрий під той час був на орґанїзації на заходї.

На початку при заложеню вписалось до відділу 13 членів. До двох місяців, завдяки праці кількох товаришів у відділї, число членів зросло до 30 і робота йшла гарно вперед. В 1915 роцї підчас крізи осталось тільки сїмох членів у Відділї, а більшість членів змушені були виїхати хто куда міг, щоби ратувати ся від голоду. Пізнїйше коли в майнах запотребовано більше робітників, то число членів в відділї знова значно зросло і партійна робота мала добрий успіх.

На веснї 1917 р. з причини страйку в майнах 18-го дістрікту, члени знова були змушені роз'їхатись. Як лиш страйк скінчив ся члени вернулись назад і далї провадять партійну роботу.

З початком падолиста 1917 р. відділ числить 13 дїйсних членів, має біблїотеку вартости $15.44 і інші знаряди вартости на $35.00.

Відділ передплачує часописї: "Роб. Народ", "Робітник", "Роб. Слово" і кілька инших. Відділ завсїгди старав ся і стараєсь збирати фонди для партійного орґану "Роб. Народ."

Н. Стефанец.

ВІДДІЛ У.С.Д.П. "БОРОТЬБА ЗА ВОЛЮ" В ЛЕТБРИДЖ, АЛТА.

(До фотоґрафії на сторонї 126)

Відділ У.С.Д.П. "Боротьба за Волю" в Летбридж, Алта. заснований т. Томашевським 10 липня, 1910 р. Спершу відділ почав був добру роботу. Відтак з причини якихсь роздорів упав на якийсь час.

Аж відтак 12 липня, 1914 р. приїхав до Летбридж т. Г. Ткачук і відновив відділ, котрий істнує до нинї і робить дуже гарну роботу.

В. М. Ґонташ, секертар.

Відділ У. С. Д. П. в Брентфорд, Онт. (гл. на стор. 129)

ВІДДІЛ У.С.Д.П. В БРЕНТФОРД, ОНТ.

(До фотоґрафії на стороні 128).

Відділ У.С.Д.П. в Брентфорд, Онт. засновано в літі 1917 р. за старанєм т. І. Писанюка. Вже тому три або чотири роки ту був заснований відділ У.С.Д.П. т. Ів. Гнидою, але задля браку сьвідомійших робітників, він упав, бо не було кому єго піддержати.

Наш новий відділ зробив найкращу орґанізаційну і пропаґандову роботу від часу партійного з'їзду. В Брентфорд жиє около 500 українських робітників і є надія, що вскорі значна часть з них буде належати до відділу.

І. Писанюк.

Відділ У. С. Д. П. в Гемилтоні, Онт.

(До фотоґрафії на стороні 130).

КОРОТКИЙ НАЧЕРК ІСТОРІЇ ВІДДІЛУ У. С. Д. П. В ГЕМИЛТОНІ, ОНТ.

Відділ У. С. Д. П. в Гемилтоні заснований т. Стефаніцким 22-го жовтня, 1915 р. з малим гуртком щирих товаришів робітників. Се було тоді, коли то ще гемилтонське укр. робітництво бокувало від робітничої орґанізації і бояло ся мов чорт ладану всїх радикальних напрямів серед більше сьвідомих робітників.

Працювати між таким несьвідомим елементом приходилось дуже тяжко. Не дивниця отже, що відділ в кілька місяців по заснованю майже розпав ся, а лишило ся лиш трох товаришів, котрі все таки вірили в будучність і не тратили духа, щоб відділ назад якось воскресити і почати плянову соціялїстичну роботу між укр. робітниками в Гемилтонї.

В маю 1916 р. приїхали товариші з монтреальського віділу, як Ю. Демедюк, В. Майданський, а з початком червня приїзджає і т. П. Ковалишин і починаєсь тут відновляти відділ. Новоприбувші товариші сейчас по своїм приїздї скликають масові мітінґи, дають лекції, устроюють дискусії, так, що відділ в протягу двох місяців зростає до 75 членів і робить активну партійну роботу. До кінця 1916 р. відділ числить 125 членів і має за собою сотки симпатиків. Поза мітінґи і пропаґанду соціялїзму відділ устроює з часта балї і представленя, на котрі приходять масово робітники.

Так віділ розвивав ся на причуд гарно аж до кінця мая 1917 р. Прийшли непорозуміня. Счинилась заверюха, поробились сторонництва. Найбільші непорозуміня, які були, то були ті, котрі повстали підчас полєміки "Р. С." з "Р. Н." Они прямо захитали цїлим віділом і завдали єму майже смертельний удар. Аж коли загально-партійний з'їзд в серпни 1917 р. висьвітлив непорозуміня і знайшов правдивих виновників тих же, від тодї наш відділ знова мов відродив ся і в нїм повіяло легоньким теплим вітром, як звичайно буває по бурі або тучі. Самі непорозуміня не розчарували товаришів, але дали декотрим із них практичну лекцію, зробили їх більш тактовними і всесторонними та загартували цїлий відділ до боротьби за кращу будучність.

Відділ не може робити тепер таких великих мітінґів як робив колись разом з другими соціялїстичними орґанізаціями міста Гемилтону, бо власти роблять перешкоди. На мітінґи сходить ся тепер менше слухачів зі страху перед переслїдуванєм властями.

Відділ числить тепер 75 активних членів. Від початку свого істнованя відділ завсїгди ширив партійний орґан "Р. Н." і збирав датки при кождій нагоді, де лиш трафлялось, на прес. фонд "Р. Н." По нинїшний день зібрано

Відділ У.С.Д.П. в Гемілтоні, Онт. (гляди на стороні 129).

в самім Гемилтоні около $900.00 на "Р. Н.". На ту суму майже половину виасиґнувано з самої каси відділу. На кождий партійний поклик відділ спішив з матеріяльною або моральною помічю. На мітинґах виступають, як бесідники т.т. П. Ковалишин, Ю. Демедюк і В. Майданський. Лєкції дають т. т. П. Ковалишин і М. Камінецький.

Недавно при відділї засновано драматичний кружок, котрий при участи д. І. Квасняка, як режісера і учителя сьпіву, гарно розвиваєть ся, а в штуці "Безталанна" недавно ним виставленій здобув собі велику симпатію в гемилтонської публики. Хотяй переслїдуваня властями і шпіонами є тепер звичайним явищем дня, — наш відділ старав ся робити все, що є в его силї над поширенєм соціялїстичної ідеї між укр. робітниками в Гемилтонї і хоче ся вірити, що нічо не спинить робітничого вольного духа, бо він неповздержно рветь ся туди, де сходить вже золоте сонце свободи, де клекотить буря соціяльної революції.

Гемилтон, 10-го жовтня, 1917 р. **П. Ковалишин.**

ВІДДІЛ У. С. Д. П. "НОВЕ ЖИТЄ" В ОТТАВІ. ОНТ.

(До фотоґрафії на сторонї 132).

Віділ У. С. Д. П. "Нове Житє" в Оттаві, Онт., зістав з'орґанізований 25-го лютого, 1912 р. при помочи В. Головацького і кількох сьвідомійших оттавських товаришів робітників. На першім мітинґу вписалось до віддїлу 36 членів. Через те, що майже через цїлий рік відтак нїхто з партійних орґанізаторів до Оттави не приїздив, віддїл підупав і лишилось в ньому лише кількох сьвідомих і діяльнїйших членів, як т.т. М. Чоповик, П. Якубовський, Ф. Марак, В. Пристай, Я. Чоповик, Ів. Сагайдак і Ґ. Бобінський (старший), котрі належать до партії і до нинї.

В марті 1913 р. приїхав до Оттави т. Ів. Гнида з Монтреалу і разом з оставшими в відділї товаришами зреорґанїзував віддїл, котрий від тодї починає активну роботу. Устроювано пропаґандові мітинґи, представленя, куплено біблїотеку і поведено працю на кращу дорогу. В липни тогож року загостив до Оттави т. Е. Гуцайло, делєґат У. С. Д. П. Галичини і Буковини і вніс ще більше житя в віддїл.

В 1914 р. оттавський віддїл зробив богато корисної соціялїстичної роботи. Був то рік безробітя і тяжкого положеня робітників. Віддїл скликав масові віча і поясняв причини того безробітя і лиха та вів соціялїстичну пропаґанду. На тих вічах ухвалювано відповідні резолюції до мінїстерства праці і до міської ради, наслїдком чого міська рада відкрила деякі нові роботи для безробітних, а міська запомогова інституція дала безробітним безплатно молоко, котре один товариш і одна товаришка з нашого віддїлу роздавали нашим укр. робітникам. Тогож року віддїл взяв участь в монтреальській партійній конференції..

З початком 1915 р. оттавський віддїл взяв участь в партійній конвенції, що відбулась в Монтреалї. В тім роцї оттавський віддїл розвинув ще ширшу діяльність. Устроєно богато пропаґандових мітинґів, представлень, концертів, сьвяточні вечері в память Т. Шевченка і М. Павлика.

В 1916 р. віддїл продовжав свою живу діяльність. При віддїлї робив гарну роботу хор ведений т. Ф. Мараком. В осени того року прибув до Оттави т. М. Попович, редактор "Робочого Народа" і устроїв масове віче, котре мало значний вплив на дальший хід роботи в віддїлї. Віддїл взяв участь в конвенції східних віділів, котра відбула ся на днях 29, 30 і 31 жовт-

Відділ У.С.Д.П. в Оттаві, Онт. (гл. на стороні 131).

тня в Оттаві з нагоди побуту т. Поповича на сході, підчас єго орґанізаційної обїздки. Конференція дуже допомогла проясненю непорозумінь в партії і обєднаню відділів до дальшої партійної роботи, піднесеню партійного орґану та викликаню оживленого руху в партії. Відділ в Оттаві зложив досить значну підмогу партійному орґанови "Р. Н."

В 1917 р. приїхав до Оттави т. Т. Корейчук, котрий також поміг в роботі відділу. В серпни того року відбув ся в Віннніпеґу другий партійний з'їзд, на котрий оттавський відділ вислав свого репрезентанта т. М. Чоповика. По повороті т. Чоповика зі з'їзду і вислуханю єго справозданя, відділ зараз же взяв ся за виконуванє постанов і припоручень з'їзду. Відділ зібрав більше фонду на нашу пресу і зробив досить корисної роботи.

Є надія, що й на будуче наш відділ буде з щораз більшим успіхом працювати для поширеня міжнародної соціялїстичної ідеї серед місцевих робітників і поліпшеня їх долї.

А. Книш, орґанїзатор. **Петро Гайдейчук,** секретар.

ВІДДІЛ У.С.Д.П. "БОРЦІ ЗА ВОЛЮ" В САВТ ПОРКЮПАЙН. ОНТ.

(До фотоґрафії на стороні 136).

В Савт Поркюпайн був вже укр. соц. дем. відділ кілька літ тому назад, однак він переніс ся до Тіммінс, Онт. а в Савт Поркюпайн настала темнота. Але через ту непроглядну темноту знова блиснули лучі сьвітла поступу, світла сонця свободи для робочого люду — лучі соціялїзму.

14 серпня 1917 р. основано ту відділ У.С.Д.П. Оснувало єго кількох сьвідомих товаришів майнерів, що вже знали, що таке соціялїзм. Згаданого дня ненадійно ті товариші, розмовляючи про війну і страшно прикре положенє робітників, рішили відбути мітінґ, на котрім прочитано плятформу і конституцію У.С.Д.П. та засновано її відділ, до котрого вписало ся 20 членів. По виборі заряду відділу товариші взяли ся до праці і тепер нас є 30 членів та надіємось в скорому часї збудувати свою галю, котрої нам конечно потрібно, для ширеня пропаґанди і всьої партійної роботи.

Надіємось, що за рік відділ буде мати за собою гарну історію своєї діяльности.

Т. Сакалюк.

ВІДДІЛ У.С.Д.П. В ОШАВІ, ОНТ.

(До фотоґрафії на стороні 134).

Відділ У.С.Д.П. в Ошаві, Онт. зістав заснований 6 мая, 1917 р. Помимо дуже прикрих обставин серед яких жиє около 300 українських робітників в Ошаві, помимо їх страшної темноти, гурток сьвідомих робітників вдержав відділ при житю і розвинув єго так, що вже в вересни було в ньому 52 членів.

Темні робітники, що весь свій час проводять на піятиції, при грі в карти і розпустї держать ся під впливом попа. Однак і з прожім них відривають ся ті робітники, котрі приходять до зрозуміня темноти і зла в якому они жиють. Відділови тому належить ся заслуга за єго цінну працю над осьвідомлюванєм нашим робітників.

Українські робітники в Ошаві зачинають розуміти значінє клича: Пролетарі всїх країв єднайте ся!

М. Бойчишин, секретар.

Відділ У.С.Д.П. в Савт Ошаві, Онт. (гл. на стороні 133).

ВІДДІЛ У. С. Д. П. В ТІМІНС, ОНТ.

(До фотоґрафії на стороні 139).

Відділ завязав В. Головацький, 3 січня, 1913 р. і вписалось до него 38 членів. З початку відділ розвивав ся досить гарно, та коли скінчив ся поркюпанський страйк в майнах члени відділу порозїздились з причини прогнаня їх від роботи за те, що належали до юнії і соц. партії. Опісля відділ зачав помалу завмирати і через якийсь час він так як би не істнував. Осталось всего чотирох членів відділу і ті не мали нагоди скликати партійних мітінґів тому, що не мешкали близько себе.

Аж в 1914 р. декотрі з робітників, котрі стояли при своїх думках почали скликати юнійні мітінґи майже кождої неділї, щоби в той спосіб призвичаїти робітників сходитись і спільно ділитись своїми думками. Доперва в цьвітни 1914 р. кількох робітників скликали мітінґ і відновили відділ. Тов. Ю. Рубанець, котрий був вибраний секретарем і т. І. Грицинюк, орґанізатор відділу, енерґічно взялись до праці і відділ зачав гарне житє. Товариші почали вести роботу спільно устроювати представленя, концерти, вечерки і так гарно відділ розвинув ся, що до року він числив вже 68 членів.

Коли вибухла европейська різня, наші галицькі українські робітники спільно з українськими робітниками з рос. України відбували пропаґандові зібраня, і обяснювали робітникам, хто викликав різню між нашими братами і товаришами і хто має з ньої користь а хто шкоду. Відділ ширив сьвідомість, щоби робітники не задивлялись на братовбійчу війну в Европі і не ширили ворожнечі між собою, але щоби єднали ся і спільно бороли ся полїтично і економічно проти спільних ворогів робітників, — капіталїзму і мілїтаризму. Відділ також постарав ся о досить гарну фінансову поміч для партійного орґану "Робочий Народ".

Так відділ продовжає свою діяльність від початку відновленя аж до сего часу. **Марущак,** секретар.

ВІДДІЛ У.С.Д.П. В ВЕЛЛЕНД, ОНТ.

(До фотоґрафії на стороні 118).

Відділ У.С.Д.П. в Велленд, Онт. зістав заснований 25 цьвітня, 1913 р. т. Ів. Гнидою. При заснованю відділу вписало ся 14 членів. По двох місяцях свого істнованя відділ підупав з причини виїзду многих товаришів з Велленд. Аж в грудни 1913 прибув до Велленд т. І. Стефаніцкий з Торонто і відновив роботу в відділї, але після яких чотирох місяців відділ упав. Аж після прибутя т. Якима Помейчука з Торонта на сталий побут до Велленд, при его помочи відділ відновлено, а в 1915 р. коли приїхали до Велленд т. т. А. Дмитришин і С. Сорока, робота в відділї дуже гарно розвинула ся. Число членів зросло на 54, а з початком 1916 р. на 94.

З початком 1916 р. відділ спроміг ся вже на закупно лота за $300.00 на котрім розпочато будову "Робітничого Дому". Будови "Р. Д." не докінчено скоро, бо аж в 1917 р. тому, що при кінци 1916 р. відділ підупав, через заборону властями скликуваня мітінґів і крізу, з причини якої товариші порозїздились з Велленд. Доперва з приїздом т. М. Поповича до Велленд, підчас его орґанїзаційної обїздки, скликано перший після заборони пропаґандовий мітінґ і від тодї відділ знова почав живійшу роботу.

Відділ докінчив будову "Робітничого Дому", котрого вартість виносить поверх $2000.00 і партійна робота продовжає ся успішно по нинїшний день. **Н. Харик,** секретар.

Відділ У.С.Д.П. в Савт Поркюпайн, Онт. (гл. на стороні 133).

Іван Франко.

КАМЕНЯРІ.

Я бачив дивний сон. Немов передомною
Безмірна, а пуста і дика площина,
А я, прикований ланцом зелїзним стою
Під височенною ґранїтною скалою,
А далї тисячі таких самих, як я.

У кождого чоло жите і жаль порили,
І в оцї кождого горить любови жар,
А руки в кождого ланци мов гадь обвили,
А плечі кождого до долу ся схилили;
Бо давить всїх один страшний якийсь тягар.

У кождого в руках тяжкий зелїзний молот,
І голос сильний нам з гори мов грім гримить:
Лупайте сю скалу! Нехай нї жар, нї холод
Не спинить вас! Зносїть і труд і спрагу й голод,
Бо вам призначено скалу сесю розбить.

І всї ми як один підняли в гору руки
І тисяч молотів о камінь загуло.
І в тисячні боки розприскали ся штуки
Та відривки скали; ми з силою розпуки
Раз по раз гримали о камяне чоло.

Мов водопаду рев, мов битви гук кровавий,
Так наші молоти гриміли раз у раз,
І пядь за пядею ми місця здобували. —
Хоч не одного там калїчили ті скали, —
Ми далї йшли, нїщо не спинювало нас.

І кождий з нас то знав, що слави нам не буде
Нї памяти в людий за сей кровавий труд,
Що аж тодї підуть по сїй дорозї люде,
Як ми пробєм її та порівнаєм всюди,
Як наші кости тут під нею згниють.

Тай слави-ж людської зовсім ми не бажали,
Бо не герої ми і не богатирі.
Ні, ми невільники, хоч добровільно взяли
На себе пута. Ми рабами волї стали,
На шляху поступу ми лиш каменярі.

І всї ми вірили, що своїми руками
Розібємо скалу, роздробимо ґраніт,
Що кровю власною і власними кістками
Твердий змуруємо гостинець і за нами
Прийде нове житє, добро нове у сьвіт.

І знали ми, що там далеко десь у сьвітї,
Котрий ми кинули для працї, поту й мук,
За нами сльози ллють мами, жінки і дїти,
Що други й недруги гнївні та сердиті
І нас і нашу мисль і дїло те клинуть.

Ми знали се, і в нас нераз душа болїла
І серце рвало ся і груди жаль давив.
Та сльози анї жаль нї біль пекучий тїла,
Анї проклятя нас не відтягли від дїла,
І молота нїхто із рук не опустив.

І так ми далї йдем в одну громаду скуті
Всесильнов думкою, а молоти в руках.
Нехай прокляті ми і сьвітом позабуті,
Ми ломимо скалу, рівнаєм правдї путї,
А щастє всїх прийде по наших аж кістках.

Відділ У.С.Д.П. в Тімінс, Онт. (гл. на стороні 135).

Делеґати II-ої конвенції Західного Аґітаційного Округа У. С. Д. П. в Канаді, 1-го мая 1916 р. в Белвю, Алта.

(До фотоґрафії на стороні 141).

Зріст пратійного руху викликав потребу з'орґанізованя на сході, заході і в центрі аґітаційних округів і встановленя Окружних Комітетів для успішнійшого веденя орґанізаційної роботи.

Відділи певного аґітаційного округа усї свої справи полагоджують через свого окружного секретаря, беруть в него стемплї, ведуть усю дотичну їхнього округа роботу. Себто кождий такий округ має цїлоквиту самоуправу.

Потребу з'орґанізованя такого округа відчули відділи У. С. Д. П. на Заході і за почином кількох відділів вдалось такий Аґ. Окр. Ком. заложити.

З'їхались делеґати поодиноких відділів, вибрали заряд, вибрали сталого орґанізатора, уложили пляни орґанізаційної роботи на Заході і Комітет розпочав свою роботу почавши від вересня 1914 року.

Партійна робота йшла вдоволяючо. Відділи були в тїснійшому порозуміню між собою, орґанізатор переїзджав округ час від часу, а комітет все старав ся помагати партійній роботї і полагоджувати всї справи в своїм окрузї. Так проминуло півтора року.

Коли скликано другу конвенцію З. А. О. в маю, 1916 р. в Белвю, Алта, то тодї з'їхалось вже поважнїйше число делеґатів і гостий, які вже далеко більше і жвавійше інтересувались ріжними партійними справами, чим се було на початку. Наради провадились два дни. І було над чим радити. Одно радили як би визволити наших товаришів з неволї, в яку забрали їх мілїтарні власти, друге непорозуміня поміж передовими одиницями нашої партії, а трете і найважнїйше се те, що нашому орґанови "Р. Н." грозив упадок.

Перше якось само собою полагодилось, друге дало ся залагодити протестами і просьбами, а що до третого, себто до упадку "Р. Н.", то товариші делеґати піддали таку хитру думку ратованя "Р. Н." цїлому членьству У. С. Д. П., що нинї істноване "Р. Н." можна лише завдячити Зах. Окр. Ком. з 1916 р. Коли найбільша потреба була ратованя "Р. Н.", тодї З. О. К. так по провадив роботу, що за его почином тисячі гроша посипались на "Р. Н." з усїх кутків Канади. Третя конвенція Зах. Аґ. Окр. відбулась в маю 1917 р. в Ферні, Б. К. З'їхалось знов споре число делеґатів, які репрезентували гарне число відділів і заразом велике число членів.

Вибрано новий заряд і полагоджено богато старих, а також богато нових партійних справ.

Нинї Зах. Аґ. Округ має сталого орґанізатора, який вже заложив кілька нових відділів, як такожприєднав много передплатників для "Р. Н.", а також і богато симпатиків для нашої ідеї. І так постепенно з'єднуємо щораз ширші маси для соціялїзму, а робітництво українське приходить чим раз до сьвідомости і починає розуміти де єму місце, чи між тими, що єго ріжними релїґійними доґмами затуманюють, націоналїзмом і патріотизмом дурять, чи між тим, що дають єму змогу пізнати сьвіт і вчать боротись за лїпше житє, щоб враз з робітництвом цїлого сьвіта здобути працюючому народови загарбані горсткою визискувачів богацтва і самим з своїми дїтьми користуватись ними.

Темнота гине. Сьвідомість бере верх. Соціялїзм надходить.

Д. М.

Делеґати ІІ-ої конвенції Західного Аґітаційного Округа У.С.Д.П. в Канаді, 1-го мая 1916 р. в Белвю, Альта (гл. на ст. 140).

Читай з ліва: І ряд з долини: Н. Ткачук (Ферні, Б. К.), В. Лазарук (Летбридж, Алта.), П. Баранюк (Колмен, Алта.), (секр.) Н. Стефанець (Белвю, Алта), ІІ. ряд: С. Данилюк (Колмен, Алта.), Ґр. Кізима (Кенмор, Алта.), Д. Мойсюк (Ферні, Б. К.), (гол.), П. Рошко (Белвю, Алта.) (контр.)
ІІІ. ряд: Ю. Виростик (Летбридж, Алта.), С. Стефанець (Белвю, Алта.) В. Теленко (Ферні, Б. К.).

УКРАЇНСЬКА ФЕДЕРАЦІЯ АМЕРИКАНСЬКОЇ СОЦІЯЛЇСТИЧНОЇ ПАРТІЇ.

Так само як й робітники-іміґранти всіх иньших націй по прибутю в Америку не лишились пасивними глядачами в тім великім конфлїкті, який відбуваєть ся між капіталом і працею, між гнобителями і пригнобленими, а виступили в нїм як живий, активний чинник, — так само зробили й українські свідоміщі робітники: й вони стали соучастниками спільної праці і змагань в боротьбі клясово свідомої армії пригноблених з своїми гнобителями, приєднуючись до американського соціялїстичного руху а через те й до соціялїстичного Інтернаціоналу.

Правда, не так давно це сталось, бо всього лиш пару лїт тому назад, і не можна не жалїти що не сталось воно передше, як тільки ступила на сю "обітовану землю" нога українського робітника-зарібника, але з другого боку не можна не бути втішним і за се. Лїпше пізно як нїколи. Добре що хоч нарештї тепер сталось те, що повинно було давно статись.

Добро й в тім що нарештї аж тепер скінчилось для нас те прикре положенє, яке увесь час трезало що, мовляв, тільки Українців нема в рядах клясово сьвідомої соціялїстичної армії, поєднаної спільною недолею і спільною працею для визволу з тої недолї.

Кілька років тому назад українське робітництво дійсно стояло осторонь від пролєтарської боротьби за своє освобдженє, виявляючи зовсім малу охоту ставати в ряди соціялїстичної армії, яка давно вже провадила нерівний бій з своїм смертельним ворогом — капіталїзмом. На полї клясової боротьби українських пролєтарів, як зорґанізованої сили, не було і тільки дене-де одиниції приєднувались до американського соціялїстичного руху, вступаючи впрост до американських соціялїстичних відділів або до близьких по мові польських та російських. Та й се були случаї рідкі і вони не зміняли загального стану річи: Українців, як з'орґанїзованої сили, в соціялїстичних рядах не було.

Само собою розуміеть ся, що подібний стан річи не промовляв в користь української півмілїонової іміґрантської маси, яка терпіла на рівні з усіма робітниками ту саму недолю і гнет, а проте не реаґувала на се так як робітничі маси иньших націй.

Члени Екзекутивного Комітету Укр. Федерації Соц. Партії в Злуч. Держ.

(Горішний ряд): Никола Корж, Д. Мойса.
(Долїшний ряд): Андрій Дмитришин, Григ. Ткачук.

Се було дуже гнітуче положенє і досить прикрий стан! Сьвідоміщі одиниці з поміж українських пролєтарів-іміґрантів не могли невідчувати його і не боліти душею.

Так, вони вповні відчували його і врешті решт почали шукати з него виходу.

І найшли.

Мало по-мало, то тут то там, неначе зірки на безмежнім фоні вечірнього неба, почали з'являтись й серед українських кольоній соціялїстичні відділи, ті перші вістники будучого соціялїстичного руху. І хоч ріжні самозванчі батьки українських іміґрантів, сьвітські і духовні, в нелюдський спосіб накинулись на сей перший прояв соціялїстичного руху і на перші спроби ініціяторів його, стараючись, як то вони висловлювались, "здушити червоного червака в зародку", то всеж не потрафили перемогти непереможне. Соціялїстичний рух між українськими іміґрантами почав все міцнійше і міцнійше пускати паростки і прибирав поволї масовий характер.

До істнуючих кількох соціялїстичних відділів в наслїдок письменної і устної — що правда — досить скромної аґітації, почали все більше і більше горнутись сьвідомійші одиниці українського пролєтаріяту і почали зявлятись нові відділи в ріжних місцевостях широкої Америки.

Рух започаткував ся на добре, заповідаючи чим раз лїпші вигляди.

Щоби придати йому характер пляномірности і зорґанїзованости та запевнити кращі умовини дальшого розвитку, зібрано всї істуючі відділи до купи і прилучено їх до американської Соціялїстичної Партії під назвою: **Українська Федерація Соціялїстичної Партії.**

Се було на весні 1915 р.

Від того часу й починаєть ся властива історія зорґанїзованого соціялїстичного руху серед українських іміґрантів в Америці, історія невтомної, неустанної спільної праці і змагань і боротьби за соціялїзм й українських пролєтарів-іміґрантів в рядах згуртованого під червоним прапором пролєтарського сьвіта.

* * *

Вісім відділів соціялїстичних стались, так би сказати, тими краєкутними каменями, на яких оперто нову будову, нову орґанїзацію українських пролєтарів-іміґрантів — Українську Федерацію Американської Соціялїстичної Партії.

В тих осьмох відділах всьпіло згуртуватись заледве дві

сотні сьвідомійших українських робітників-іміґрантів з величезної півміліонової маси.

Дві сотні з 500,000!

Деж була решта?

Решта зовсім не була зорґанізована і тільки якийсь незначний процент з того гуртував ся під крилом "посмертних" орґанізацій, або так званих запомогових, асекураційних, які, між иньшим, й становили досі єдиний популярний тип орґанізації українських робітників-іміґрантів.

Дбати не про "досмертні" справи, а про "посмертні", ставили собі за завдане ті орґанізації і в такім дусі виховували вони робітничі маси. Се називалось "політикою". І "досмертні" справи через те стались такими занедбаними, запущеними як ніщо иньше.

Такий стан застала перша "досмертна" орґанізація українських робітників-іміґрантів — Українська Федерація Соціялістичної Партії і при такім положеню прийшлось ій станути на шлях свого політичного житя.

З осьмома відділами, з пару сотками членів і з незабезпеченою під зглядом фінансовим тижневою ґазеткою "Робітник", прийшлось станути перед, здавалось, непосильною задачею новій орґанізації.

На долю її випала дійсно тяжка задача: насамперед їй прийшлись розбити ту фіктивну віру в "посмертне", яку десятками літ впоювали в мозґи українських пролетарів ріжні посмертні орґанізації, а натомість виробити цікавість до досмертних справ, окружаючих робітників таки на сім грішнім сьвіті.

Богато праці і зусиль се коштувало її!

Мало хто й сподівав ся, що вона справить ся успішно з своєю задачею Давида над Голіатом. Але тепер вже не може бути й найменьшого сумніву, що вона дякуючи рос. революції справилась належно.. Про се сьвідчить той зворот в думках українських робітників, який не трудно тепер заввважити, а який проявляєть ся в тому, що український пролетаріят з кожним днем починає виявляти все більше і більше цікавости до досмертних справ, гуртуючись громадно під прапор своєї єдиної орґанізації, орґанізації соціялістичної, котра одна з поміж численних тутешніх орґанізацій займаєть ся досмертними справами. Й про се сьвідчить теперішна цікавість соціялізмом і евентуально зріст самої соціялістичної орґанізації.

Посмертні турботи відходять на задний плян. На фронт виступають турботи дочасного житя! Ось що не трудно завва-

Дирекція Друкарні Видавничої Спілки "Робітник".

І ряд з ліва сидять: Гр. Леґун, предс., А. Карась, касієр, А. Кушляк, секр. II ряд, стоять: Н. Гевусь і С. Боднарук, радні.

жити тепер, приглянувшись уважнійше до житя української імі-ґрації в Америці.

Все, що є живого і діяльного між великою масою української іміґрації в Америці, все те струшує порох з ніг своїх, лишає турботи про посмертне мертвим орґанізаціям і переступає поріг живої орґанізації — Української Федерації Соціялїстичної Партії, щоб в ній віддати посильну частину своєї праці для приспішеня світлої будучности і нових порядків на світі.

І ростуть відділи Української Федерації Соціялїстичної Партії, міцніє соціялїстичний рух між найбільше колись байдужними до своїх справ робітниками, ширить ся клясова свідомість і розумінє своїх інтересів. Від часу як загреміло в Росії, як прокотилась там буря, що віщує віками гнобленому пролєтарському сьвіту нові, ясні погідні днї, від того часу й найбільш байдужі робітничі серця починають вже стукати в такт соціялїзму.

Соціялїстична орґанізація нагло зміняє в очах навіть найбільше засліплених ріжними дурисвітствами українських робітників свій колїр і вони просто інстинктом починають вже відчувати, що їх місце іменно й є в рядах ще так недавно проклинаної і очернюваної орґанізації.

І вони чим раз то все смілїйше і смілїйше гуртують ся в її ряди.

Друга половина 1917 р. ознаменувалась під тим зглядом для Української Федерації Соціялїстичної Партії чи не найкраще: ряди її подвоїлись, партійний орґан з тижневника перемінив ся в денник. Вже та одна обставина що з непевного тижневника партійний орґан зміг перемінитись в денник і значно при тім скріпити свої позиції, свідчить про великий зріст соціялїстичного руху і соціялїстичної думки між українським робітництвом в Америці за останнї часи. І дійсно воно так й є.

В той час як ще так недавно Українська Федерація Соціялїстичної Партії складалась з яких 10 відділів з пару сотками членів, то тепер вже в склад її входять 70 відділів, в яких гуртуєть ся близько двох тисяч членів.

Само собою розумієть ся, що коли взяти процентово то се — мале ще число і не так вже й втішні результати упертої орґанізаційної праці т.т. орґанїзаторів і партійного орґану. Малочисленна ще Укр. Фед. С. П. в порівнаню з посмертними союзами! Посмертні союзи можуть похвалитись і богато більшим числом членів і матеріяльними средствами. Але се нас

зражати не може і не повинно. Бо ми — слабші числом, але за те кріпші духом.

Наш шлях простий.

Наші ідеали чисті.

Наші стремліня — святі.

І в тім власне й лежить запорука дальшого систематичного розвою і поширеня нашої соціялїстичної орґанізації, як що будемо на далї ще з більшим завзятєм і охотою працювати нїж працювали до сього часу.

Українське робітництво, як не зараз то пізнійше стане на наш шлях, прийме наші ідеали, перейметь ся нашими стремлїнями. Бо світ йде до соціялїзму. Тільки в соціялїзмі спасенє людства.

Часи спасаня робітництва ріжними посмертними обіцянками безповоротно минають.

Робітництво вже не хоче довше жити обіцянками посмерт ного щастя, але хоче щастя за житя.

Щастє за житя може дати тільки соціялїзм.

Дійти ж до соціялїзму робітництво може тільки одним шляхом, яким веде його соціялїстичний Інтернаціонал.

Складові частини його — **Українська Соціял-Демократична Партія в старім краю і в Канаді і Українська Федерація Соціялїстичної Партії тут в Америці, для українських робітників являють ся тими обєднавчими центрами, які ведуть їх простим шляхом в царство будучности, в новий і справедливий світ соціялїзму, де не буде визиску і кривди, недолї і сліз, і злудних піклувань про щастє по смерти, що тільки відтягає робітників від боротьби за щастє ще перед смертю "на сїй оскверненій землї".**

Тому, українські робітники в Америці, під прапор своєї орґанізації, яка поведе вас простим шляхом до нового, щасливого житя — в царство соціялїзму!

Ставайтеж громадно в ряди Української Федерації Соціялїстичної Партії, щоб належно приготовитись до встрічи нового грядучого дня, якого ви може й несвідомо, віками чекали, дня Нового Месії всїх гноблених, визискуваних і кривджених, дня Соціялїзму.

К.

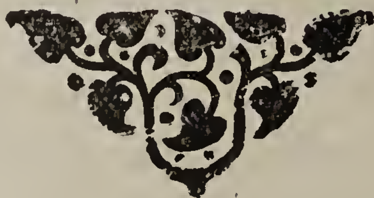

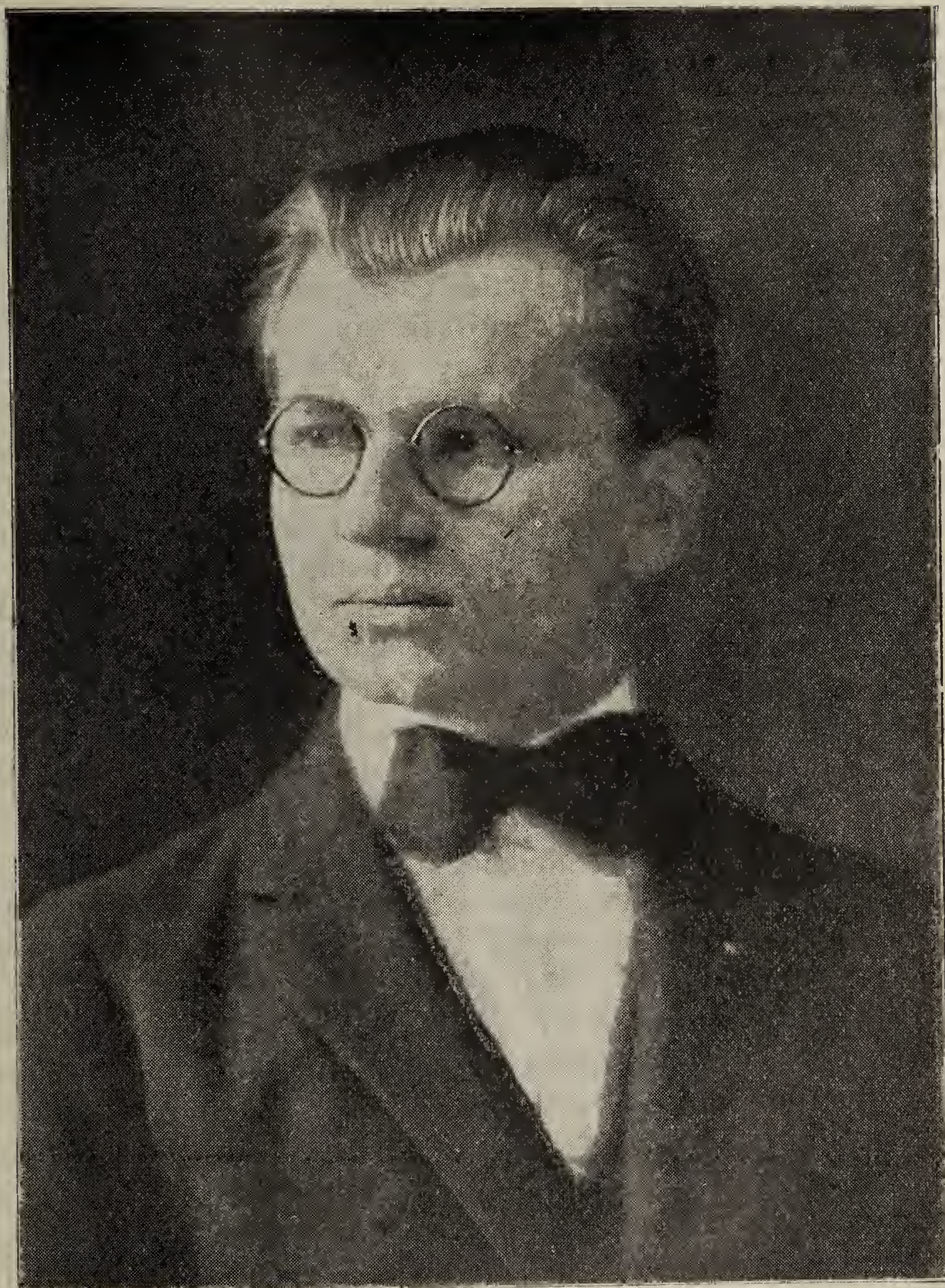

Евген Крук

редактор "Робітника".

Ф. Коморніцкий.

ЯК ПОВИННІ СОЦІЯЛЇСТИ ВИХОВУВАТИ СВОЇ ДІТИ?

Є дві головні причини, котрі змушують родичів-соціялїстів до глубшого занятя ся вихованєм своїх дітий. Одною є — щораз більше заострююча ся боротьба кляс, котра ставить борючим ся одиницям щораз висші духові і моральні вимоги, і тому конечним є будити в дітях відповідні прикмети характеру. Другою причиною є — хиби і блуди наших публичних шкіл. Правлячі полїтичні круги щораз брутальнїйше і безвзляднїйше спихають школу на уровень з варстатом, на котрім они хочуть кувати знаряди своєї реакційної полїтики. На домір лиха, учителї, в більшости случаїв, замість злити ся з народом і гордити ся своїм становиском сївачів правдивої осьвіти і свободолюбних ідей, підлягають з року на рік щораз більше впливам правлячої клїки допомагають до того, аби шкільна система виробила в дїтях духа рабської покори і слїпої віри, — щоб тим лекше в будуччинї поневолювати своїх підданих.

Родичі-соціялїсти не повинні дивитись спокійно на того рода затроюванє духа у своїх дітий — і не лише їх правом, але і обовязком зглядом партії і молодого поколїня є протидїлати тим шкідливим впливам школи.

Правда, не всї родичі є в станї опертись сильно ворожим всякому поступови змаганям шкільної системи — не вистарчаюче власне образованє, або абсолютний брак часу до пікловання ся дїтьми стає тут найчастїйше на перешкодї. Однак, коли родичі-соціялїсти переймуть ся сильно тим переконанєм, що они є з'обовязані до такого виховавчого співдїланя зі школою, то прецїнь можна би зробити щось більше в тім напрямі чим до тепер. Користають на тім і самі навіть родичі, що хотять представити своїм дїтям пр. певну історичну добу згідно з своїм сьвітоглядом, — бо передше они мусять самі дещо прочитати, щоби бути приготованими на питаня дїтий.

Такі поясненя не повинні бути давані в тонї неприхильнім зглядом школи — дїти повинні самі дорозуміти ся, що лише любов правди склонює родичів до таких пояснень. Зі всїх фактів історії, найбільше общіпано француську революцію. Родичі, котрі слїдять за наукою своїх дітий в школї, можуть легко догадати ся, коли будуть дїтям в школї викладати францу-

ську революцію, — тому вже завчасу повинні они прочитати якийсь твір о тій добі, походячий з під партійного пера. Тоді они будуть в можности говорити з дитиною про революцію, критикувати шкільний погляд на сей, так важний історичний факт і в сей спосіб запобічи тому, аби в умі дитини не вкорінив ся погляд блудний і заразом ворожий ідеалам борби робітників за волю.

Але тут ходить не лише о спростовуванє перекручених або блудно пояснених фактів — шкідливішим від сего є той дух, що проникає сьогодня народну школу у всїх її чинах і проявах діяльноси: є то дух беззлядного послуху, дух, котрий жадає глубокої покори перед всяким авторітетом, і взагалї перед усїм, що є признаним за висше і лучше. Нам, однак, треба зірвати з тими популярними засадами покори, підданьства, вдячности, скромности і послуху. Сей дух, плеканий віками в школї і... навіть, на жаль, дома, допровадив людство до того, що почутє власної гідности є тут дуже упокореним.

Кождий думаючий соціялїст, опираючись хотяй би лиш на власнім сьвітоглядї, легко дійде до вияснeня собі кількох головних засад, котрих може уживати в своїй виховавчій діяльности.

Поперед усього требаб поставити потребу виховуваня дітий в дусї соціялїстичнім. Се ще не значить, щоби робити з них готових вже малих партійних товаришів, в тїснім розуміню сего слова. Не треба запізнавати їх з прикростями і темними сторонами полїтичної борби: булоб навіть шкідливим вимагати від них виученя на память засад соціялїстичної програми і тим подібних не зрозумілих для них річий. Нї, — бо за полїтичну програму діла, котра дає соціялїстичній партії сильну підставу в полїтичній борбі, соціялїзм як сьвітогляд сягає о много дальше. Він запалює голови, поривае людські серця і наповняє їх новими понятями, новими ідеалами, бажанями, новим духом. Перед тою филею поступу мусить дрожати все, що старе, що походить з буржуазної минувшини. Дотеперішні понятя о моральности разом з її вимогами ставленими людям, зможуть остатись лиш в части супроти соціялїстичного сьвітогляду. Тому власне обовязком родичів є защіплювати в своїх дїтях з маленьку ті прикмети і властивости характеру, які є згідні з соціялїстичним поглядом на сьвіт.

З духом соціялїзму, на примір, не годить ся невільниче піддаванє ся одної людини другій, як також всякі брутальні

Відділ Укр. Федерації Соц. Партії, ч. 6, в Нюарку, Н. Дж.

способи кари при помочи кия, котрих однак ще дотепер уживаєть ся в буржуазних школах до "помочи" в виховуваню. Тому соціялїст, котрий хоче виховати дїти, мусить рішучо виречи ся уживаня кия. Се вимаганє не є легким, коли зважити, що маєть ся до дїла з сильно закоріненими між людьми звичаями і понятями, що се не є зовсїм зле, єсли підносить ся руку на власну дитину. А однак битє є нїчим иншим як брутальним актом насильства, який передовсїм ломить і нищить в чоловіцї-дитинї почутє людської гідности, повагу і любов свободи.

Битє є при тім средством, яке не провадить нїколи до властивої цїли, тому і з педаґоґічних зглядів є она недопустимою: дїти карані битєм стають або облудними лизунами, або затинають ся в своїм гнїві і ненавидять бючу їх руку, та ожидають лиш хвилї дістати ся на свободу. О много шкідливійшими є наслїдки такого караня, єсли оно є практиковане соціялїстом! Соціялїзм не потребує боягузів нї покірних, що цїлують кий, що їх бє — він вимагає характерів бодрих, мужних, кортіб всяким актом насильства почули ся глубоко ображеними в своїй гідности людини. Длятого треба вже дуже вчасно впоювати в дїтий відразу до осяганя яких небудь цїлий дорогою насильства, — тому передівсїм не бити їх, або, инакше, не уживати насильства зглядом них самих. Батько, котрий бє дїти не потрафить тим чином вщіпити в них любов до соціялїстичної ідеї, бо дїти станут таким робом аж надто склонними пристосовувати ту ідею до власного батька! При тім як можна, бючи, збуджувати у дїтий довірє і щирість, які є так важними чинниками в вихованю.

При помочи битя старають ся родичі може і в добрій вірі вщіпити в свою дитину послух. Послух цїнить ся незвичайно високо в буржуазній родинї і в школї — ба навіть є потрібним в буржуазнім вихованю, бо без вчасного призвичаєня до слїпого послуху жовнїр в критичній хвилї не стріляв би до рідного батька або матери! Соціялїсти мають розуміти послух инакше. Природно, що дїти повинні слухати старших, подібно як і ми, соціялїсти піддаємо ся без ваганя і нарікания приписам, котрі ми сами собі настановили в інтересї загалу. Але не муштруймо дїтий в безумнім послуху, — позволяймо їм розбирати наші прикази, щоб они усе розуміли, щоб знали для чого іменно вони щонебудь роблять, а они, переконавши ся, що їхнї родичі не вимагають від них нїчого злого анї шкідливого, будуть послушні навіть тодї, колиб на разї приказу і не зрозуміли.

Як дуже нарікаєть ся нераз на впертість і зарозумілість дітий! А однак то є прикмети дуже пожиточного характеру, лиш не можна позволити їм розвивати ся в злім напрямку, але зробити з дітий людий о сильній волї, сталім характері і увірених в свої сили.

Соціялїстичні родичі повинні користати з кождої нагоди, щоби в своїх дітях розвивати і зміцнювати почутє справедливости і любов правди, мужність і цивільну відвагу; загрівати їх до пожертвованя для других і солїдарного дїланя, аби они стали колись бодрими партійними товаришами. Дитина не повинна нікому робити кривди, анї зносити, щоби в її присутности кривдженю кого небудь; мусить завсїгди говорити правду, мати відвагу зносити наслїдки своїх діл. Словом, треба старати ся виховувати дітий на таких людий, якими-б хотїлось нам бачити своїх співтоваришів, якими самим бажає ся бути і якими мріялось ще за молоду бути.

Але найважнїйшою тайною доброго вихованя дітий є особистий примір батька і матери. Не можна під тим зглядом за досить на себе уважати: дїти обсервують старших дуже пильно, а люблять своїх родичів, уважають їх за взір гідний наслїдуваня і радо їх наслїдують. Звідси виростає для соціялїстів велика і сьвята задача: поступати так, щоби не потребували встидати ся за вчинки своїх дітий, котрі становлять зеркало їхнього власного житя. Осягнуть при тім і се, що дїти, коли дійдуть до віку, в котрім зможуть розпоряджати самі собою, підуть слїдами своїх родичів в їхнім суспільнім житю.

Подали ми ось тут лиш пару вказівок що до вихованя пролєтарських дітий — хто поважно бере ся до сего діла, той може легко доповнити повисший нарис плянами з власної практики. Готових виховавчих приписів давати не можна, бо дїти, се матеріял живий і з дуже ріжнородними фізичними і психічними прикметами так, що те, що для одної дитини булоб відповідним, для другої могло би бути навіть шкідливим. Одно тільки дасть ся завсїгди пристосувати: треба відносити ся до дітий з незвичайною любовою і з сильною постановою зробити з них характери бодрі, мужних борців за найвисші цїли людства. В той спосіб будемо робити рівночасно на користь соціялїзму і на користь власних своїх дітий.

Відділ Укр. Федерації Соц. Партії, ч. 4, в Філядельфії, Па.

Михайло Островський.

В ШПИТАЛЇ.

(З польської мови переклав **О. Вуличний.)**

Чорна, понура ніч — як житє робітника — неспокійна ніч кінчила ся. Я не спав вже від кількох годин. Я лежав з широко отвореними очима, вдивляв ся в окружаючу мене темноту і вслухував ся в дике витє бурі.

Палила мене горячка. Тяжка праця, нужденна платня, що вистарчала ледви на скупе віджливлюванє, підтяли моє здоровлє. Від кількох днів я відчував сильний біль і загальне ослабленє. Годинник вибив пяту годину. Перші лучі зорі втискали ся через мале віконце і розвівали ся по кімнатї. З трудом я підвів ся з ліжка і почав збирати ся до працї. Тяжко се менї приходило, сил не було, але мус переміг. В фабрицї дуже строгий надзір. Як котрий з робітників не прийшов до роботи, то без огляду на те, що його до сього зневолило, записувано йому кару, а за третим разом викидувано за браму. Робітникови не вільно хорувати.

Як жалував ся на яку недугу, то з нього собі кпили і обкидували лайкою.

— Було не пити вчора, хаме, то нинї морда не болїла би, —говорив директор, налоговий піяк, що все щикав. — Як не можеш працювати, то йди до чорта! На твоє місце прийде сто здорових і сильних, а ти не показуй ся менї більше на очи! Менї до фабрики треба здорових, зелїзних людий, а не хирляків — зрозумів?

Відвертав ся задом і відходив щикаючи. А страх, кинений директором робив своє.

Робітник розуміє, що як його викинуть за браму, то він засуджений з цїлою сїмєю на нужду і повільну, голодову смерть. І знов вертає до роботи і добиває підірваний надмірною працею і нужденною поживою орґанізм.

Я вийшов на вулицю. Сїріло. Віяв сильний вітер. Я скулив ся і ледви волїк за собою ноги. Раз обливав мене піт, то знов я тряс ся як в пропасницї. Усе крутило ся менї перед очима, голова була тяжка, як олово. А я таки долїз до фабрики і точно о шестій станув до роботи.

Праця йшла менї дуже тяжко, я був дуже обезсилений, ноги тремтїли підомною. Я жалував ся перед товаришами.

— Зголоси ся до директора — радив один з робітників.

— Шкода губи псувати, — сказав другий — чи-ж не знаєте, який з нього песій син?! Не повірить, а ще возьме на око і готов викинути з фабрики. Найліпше дотягнути до вечера, а на ніч випий кілька шклянок горячого липового цьвіту, положи ся і накрий ся чим лише можеш, випотиш ся, а завтра будеш здоров як риба.

— А як се не поможе? — запитав я.

— То тоді підеш в сиру землю... Вона витягне із тебе всю хоробу. Така судьба наша, брате! — жартував третий.

Я перебідував з трудом до полудня. Робітники йшли на обід. Переходячи через фабричне подвіря, я почув, що ноги підімною захитали ся, голова закрутила ся, в очах потемніло, я заточив ся і впав без памяти на землю. Робітники кинули ся ратувати мене, підвели і майже занесли до найблизшого фельчера. Там дали мені першу поміч, привели назад до памяти, а опісля двох робітників відвезло мене до шпиталю. В канцелярії дижурний лікар сказав, що нема місця, але по довгих просьбах моїх товаришів приймив. Шпитальні послугачі повели мене до купелї. Я був дуже ослаблений і не мав охоти лїзти до горячої води.

Я просив ся.

— Доктори казали нам кождого хорого пхати до горячої води, нехай би він мав сконати — сказав один послугач.

— Наш доктор каже, що робітники брудні і бридить ся ними, каже їх купати, щоби стали чисті перед божим судом — додав другий і насильно, мимо моїх протестів, всадили мене до горячої води.

Менї зробило ся гірше і я зімлїв; тодї вони заволїкли мене до салї і положили на ліжко. Через кілька днів я мав сильну горячку, не бачив, що навкруги мене дієть ся. Але відпорний орґанїзм не подавав ся. Що день рано лїкарі обслухували мене, пукали, тиснули, трясли мною і записували лїки. Монахиня крутила ся між хорими. Одного дня станула перед моїм ліжком, схилила ся надімною і шепотом порадила менї висповідати ся.

Я відмовив.

— Чому не хочете висповідати ся? Тут в шпиталї кождий хорий мусить очистити ся з гріхів.

— Можливо, але мене прошу лишити в спокою — рішучо відповів я.

— Для таких недовірків нема тут місця. Я скажу про вас

Відділ Укр. Федерації Соц. Партії, ч. 8, в Гемтремк, Міч.

панови докторови і він вас випише.

Монахиня почервоніла зі злости і скоро відійшла, злобно оглядаючи ся.

На другий день приступив орденуючий лїкар до мойого ліжка і через зуби запитав:

— Чому ви, "пане", не хочете висповідати ся? Обовязком монахинї є лїчити хору душу і ви не повинні їй опирати ся.

— Так, пане доктор, але я прийшов до шпиталю хорий тілесно, — духово я цілковито здоров.

— Се вам так лиш видаєть ся. Ви збаламучені і не релїґійні... А се зле, бо віра підносить чоловіка і скріплює знеможеного духа — говорив обурений лїкар.

— Моя віра опираєть ся на волї і розумі. Своє релїґійне переконанє уважаю за свою особисту річ і тому не позволю собі накидати релїґійних практик. Я фільософ і вірю лиш в те, що потвердила наука — сказав я рішучим голосом.

Лїкар жалібно подивив ся на мене. Йому нїяк не могло поміститн ся в голові, що робітник може трохи инакше думати і бути фільософом. А по хвилинї сказав:

— Ви цілком милите ся, а при тім як хорий, мусите приготовити ся на всяку можливість, щоби по людськи зійти з сього сьвіта.

— Я приготований на все і можу спокійно вмерти.

— Але Господь Бог даровує і найбільш твердим грішникам, як сповідаючи ся, щиро жалують за свої гріхи — навчав мене лїкар.

— А я знову думаю, що ви, пане доктор, хочете вмовити в мене гріхи і змусити мене, щоби я піддав ся сьвященникови. Ні, пане доктор, я рішучо сьому противлю ся; в моїх переконанях мене ніхто не захитає.

Лїкар уже нїчого не сказав, подивив ся собачим зором на мене, взяв за виски, помацав голову і записав "бром".

Від тодї зроблено з мене єретика. Монахиня неможливо докучала менї, не давала в означений час лїків і їди.

А щоденно при молитві до слів: "Від наглої і несподіваної смерти" додавала: "і від єретиків хорони нас, Господи!" — Роз мовляючи з хорими, показувала на мене пальцем, як на опутаного злим духом, називала мене "паршивою вівцею" і казала не стикати ся зі мною.

— — — — — — — — — — — — —

Ліжко, що стояло коло мене, було вільне. Недавно винесли його "властителя" і воно чекало на сьвіжу жертву працї.

Жертва знайшла ся: прийшов молодий робітник, столяр. Пролежав кілька днів, хороба змагала ся, горячка була чимраз більша.

Одної ночи я почув, що хтось тягне мене за руку. Я отворив очи: коло мене стояв молодий робітник і в своїх горячих долонях тримав мою руку.

— Товаришу, брате любий, — просив мене шепотом — потримай менї раму, я мушу її докінчити, бо майстер буде гнївати ся, буде мене проклинати, а потім викине мене за двері... — Говорив і дрожав цїлим тїлом, а рясні сльози котили ся по його лицї.

Я встав. Хорий дав менї щось невидимого до руки.

— Тримай, товаришу! — І я тримав.

Шпитальну кімнату давить тишина. Хорі сплять, в кутї горіла мала лямпка і блимала слабим сьвітлом. Від часу до часу було чути тихий шепіт, тяжкий стогін, хрипкий кашель і гранє в грудях...

Се армія робітнича відпочиває по трудах нужденного житя і вичікує смерти-спасеня...

А хорий столяр мучив ся: гиблював, втинав, прибивав. Був дуже занятий працею. Заховував ся спокійно. Я держав невидиму раму в воздусї, щоби його вдоволити. Сили його опускали і він сїв на підлогу відпочати. Я підніс його на ліжко. Він стратив память, лежав бездушно і тяжко віддихав. Я не спав до ранку, пильнуючи його. На другий день йому погіршало, горячка змогла ся, він що хвилини зривав ся, страшно кричав, що йому не дають працювати, що його викидають з варстату. Мусїли привязати його до ліжка шнурками. Він був сильний і розривав їх. Його перенесли до другої кімнати і слїдуючого дня він сконав.

— — — — — — — — — — — — —

Ліжко знов ждало нового гостя.

— — — — — — — — — — — — —

Менї ставало чимраз ліпше, так, що я міг навіть ходити. Одного разу я вийшов на коридор. Вікна були отворені і виходили на город. Була весна, день гарний, сонїчний. Природа будила ся до житя. Дерева починали вкривати ся нїжним, дрібним листєм. З маленької трави несьміло визирали білі головки весняного первоцьвіту. Пташки щебетали, а сонце сипало своє золоте промінє.

Стоячи при вікнї, я розкошував ся, вдихав повною грудю. сьвіжий, запашний воздух. Коридором несло двох слуг

Відділ Укр. Федерації Соц. Партії ч. 25, в Монесен, Па.

хорого. За ними йшла молода, але збідована жінка, заслонила лице руками і плакала. Я поглянув на хорого. Високий, чорний, страшно висох, очи страшні, запали глубоко і дико дивлять ся перед себе. Я пішов за ними до салї. Послугачі положили хорого на вільнім ліжку коло мойого. Скіра і кости, ноги тонкі гей патики, коліна випуклі, набренїлі — пригадували ноги замученого коня. Я ще не бачив так страшного чоловіка.

Жінка стояла коло ліжка і ревно плакала. Я приступив до неї і запитав:

— Чи се ваш чоловік?

— Так — відповіла вона тихо через плач.

— А при чім робив?

— Був шлїфарським робітником.

І вона дальше менї оповідала, що має четверо дїтий, що сама ходить до послуги, бо він від якогось часу дуже мало заробляв.

— Кілько мав літ?

— Трийцять, але від малої дитини тяжко працював в шлїфарській фабриці, а порох з каменя і сталеві опилки знищили йому легкі.

Я здивував ся. Як — сей чоловік має лиш трийцять років, а виглядає на шістьдесять?..

Хорий лежав тихо, розглядав ся навкруги і порушав губами. Жінка схилила ся над ним і він шептав їй щось до уха — голосно не міг говорити. Жінка втирала заплакані червоні очи, гладила хорого по голові і успокоювала.

Хорий бояв ся, прочував, що звідси вже не вийде, що на тім ліжку прийдеть ся йому закінчити нужденне житє.

— А чомуж ви скорше не дали його до шпиталю?

— Мій пане, він був такий роботящий і доки сил йому ставало, не хотів відійти від працї. Все говорив, що хороба проминe — і мало заробляв. І я також слабувала, такі дрібні дїти і також слабують. А все хоче їсти, треба їх вбрати... Я хотіла його ратувати, на лікаря не було гроший, ліків нїзащо купити. А фабричний лїкар? Ви-ж прецїнь їх знаєте! Знаєте, як вони дбають за робітників і які дають їм лїки...

— Знаю, знаю... Голодному робітникови записують на порожний жолудок рицинус.

— Так, дорогий пане. Він навіть не ходив до нього, бо і пощо. Він навіть крив ся з хоробою, бо як би був його узнав за хорого, то фабрикант був би викинув його на вулицю без милосердя. А він стратив у нього своє здоровлє і силу. Аж

тепер, коли вже сил не має, не може встояти о власних силах, просив, щоби відвезти його до шпиталю. Не знаю, що тепер з ним буде. Як би мав очи замкнути, то я воліла би, щоби вже в хатї, щоби бодай попращав ся з дїтьми і зі мною. Жаль менї за ним, бо був добрим, чесним чоловіком; хоч любив часом трохи випити, але се для зміцненя сили...

Задумала ся і говорила далї:

— Я мушу йти до дому, бо ходжу до послуги, щоби дїти не повмирали з голоду. Але я також не годна... Не маю за що лїчити ся. А дїти?.. Бо чим ми живемо? — І махнула рукою.

— Мій пане, наглядайте трошки, бо монахинї збиткують ся часом над такими як він безсильними. Не дайте йому зробити кривди. Ви-ж прецїнь теж робітник... Я прийду в недїлю, то принесу йому дещо...

Просила мене зі слїзми в очах. Я прирік їй. Вона схилила ся над хорим, поцїлувала і погладила по голові. Він був байдужий, на пів мертвий. І вийшла, втираючи сльози.

— — — — — — — — — — — — —

Я сїв на ліжку і придивляв ся хорому. Він був страшний, лице аж чорне, спалене і таке сухе, що виглядало гей зварене. Зуби були великі і чорні. Очи великі, запалі, страшні... Лежав тихо і лиш деколи водив блудним зором по других ліжках.

Прийшла монахиня, поставила при нїм шклянку молока, байдужно подивила ся на нього і відійшла.

Хорий подивив ся на мене і я зрозумів, що він хоче пити. Я подав йому молоко. Лакомо випив до послїдної краплї, страшно дивлячи ся на мене. Потім замкнув очи і довго лежав без руху.

На другий день рано монахиня привела сьвященника, але він вже не міг його сповідати, тільки намастив олійом. Прийшов лїкар, подивив ся, махнув рукою і пішов далї. З полудня робітник почав конати. Монахиня обставила його параваном, заказала нам там входити і відійшла. За хвилину я всунув ся за параван. Вмираючий робітник лежав горілиць і водив блудними очима по стелї. Я нахилив ся над ним.

— Брате, дай менї горівки, — просив мене тихим шепотом.

Я на разї не знав що робити, що йому подати — подав йому шклянку з молоком і підніс йому голову. Він лакомо випив.

— Ох, яка добра горівка...

На хвилинку оживив ся, очи заблищали, лице викривив і великі, чорні, зіпсовані зуби. Се був його усьміх. Йому здавало ся, що пив горівку. Потім зачав скубати коц сухими, спра

Відділ Укр. Федерації Соц. Партії ч. 40, в Гартфорд, Конн.

цьованими пальцями і уважно їх оглядав. Менї в голові товкли ся прикрі, смутні думки. Перед моїми очима стануло смутне житє сього на пів трупа.

— Нуждаре! Від колиски ти терпів холод, голод, нужду... Вони вигнали тебе до тяжкої праці. На самім вступі в житє хороба закрала ся в твоє тіло. Ти тяжко працював, се видко по тобі, і що маєш з того? Яке було твоє житє? Що ти бачив поза нуждою і упокоренєм? Брехню і визиск! Тебе годували брехнею, показували тобі ріжні блискучі забавки, щоби тебе отуманити, використати, обкрасти... Морили тебе голодом, щоби ти був покірним, обіцяли тобі нагороду "**там**", а ти їм вірив... Ти працював, як віл, понад сили. Ти знищив своє здоровлє для їх добра. А вони жиють з твоєї праці спокійно з дня на день, не журять ся про завтра і плавають у роскошах та достатках. А ти? Ти ось тут конаєш, заслонений параваном, нема при тобі навіть родини... Нема тобі з ким пропращати ся, нема кому очий тобі замкнути...

Що ти лишив своїй родинї? Чи ти, працюючи гірко, кроваво, довгі роки, дав їй яке забепеченє на будуче, чи ти дав своїм дітям яке образованє? Нужду і скрофлї — се ти їм лишив! Се їм лишаєш по собі!.. Ти засудив їх на страшну нужду, хороби і смерть з надмірної праці. І пощо ти їх зродив? Нуждаре! Трупе, робітнику, мій брате!..

Конаючий робітник виконував якісь механїчні рухи руками, то витягав перед себе руки, то притягав і примикав очи; було видко, що він висилював ся. Змучив ся, руки безсильно упали, замкнув очи і лежав бездушно.

— — — — — — — — — — — — —

По хвилинї отворив очи і побачивши мене, витягнув шию і щось шепотів до мене. Я нахилив ся над ним.

— Пересунь, брате, пас на машинї, я відпічну трохи, змучив ся — шепотів він благальним тоном.

Я зробив рух, наслїдуючи пересуванє паса. Він хотїв усьміхнути ся. Не міг. Скіра на лиці так висохла, що не вистарчала на усьміх. Він тільки викривив лице, глубоко зітхнув і вліплені в одну точку очи станули нерухомо. Випростував ся. Кости тріщали гей сухе дерево. Він витягнув ся, його очи мутнїли, повіки помалу спускали ся і в половинї дороги стали. На пів замкнені очи заходили більмом, чорна скіра на лици викривила ся, ззa розтворених губ виглядали чорні зуби, а з горла добував ся свист і глухе булькотанє. Він випростував ся ще сильнїйше, його зморені, сухі руки безсильно опали, а

грудь що раз слабше підносила ся...

Він сконав, працюючи до останнього віддиху.

— — — — — — — — — — — — —

Я вийшов зза паравану, в голові мені шуміло. Обсіли мене гіркі думки.

На салю війшла монахиня. Справдила смерть. Відставила параван — і клякнула при ліжку мерця з запаленою сьвічкою. Говорила голосно молитву.

— Отче наш... Перед лицем твоїм гріхи наші приносимо... Господи!...

Хорі нуждарі повклякали, або сидячи на ліжках били ся покірно в груди і горячо молили ся за грішника, з котрого виссав капіталїстичний устрій послїдні соки. І я також клякнув і похилив голову перед повагою смерти, що принесла визволенє тому братови робітникови. Але я не молив ся...

Перед очима стояла менї смерть того мученика працї і я не міг за нього молити ся. Так говорили менї воля, розум і совість.

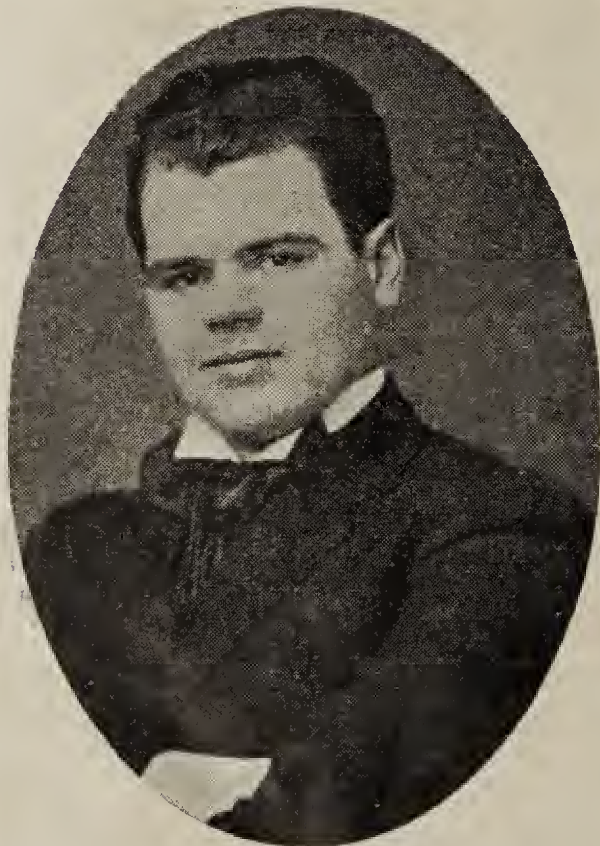

Павло Ладан
адмінїстратор "Робітника" в Злуч. Державах.

Темотей Починок
член Екз. Ком. У.Ф.С.П. в Злучених Державах.

ЩО КОЖДИЙ СОЦІЯЛДЕМОКРАТ ПОВИНЕН ЗНАТИ?

Хто належить до соціялдемократичної партії?

До соціялдемократичної партії належить той, хто:

1) визнає програму партії,

2) сю програму після своїх сил ширить,

3) партію морально і матеріяльно спомагає,

4) належить до своєї фахової (заводової) орґанїзації.

Хто не належить до соціялдемократичної партії?

а) Хто виступає проти програми партії, хто проти інтересів фахово зорґанїзованих робітників провинить ся, або

б) хто допустить ся якого нечесного діла.

Як можемо виповнювати сї обовязки?

Хто хоче освоїти собі програму партії, мусить її наперед пізнати. Тому кождий член партії мусить її мати у себе і так її вивчити, щоби в кождому випадку міг її доказати.

Як маємо ширити основні засади програми партії?

а) Коли устно аґітуємо і ширимо партійні виданя,

б) коли пильно ходимо до товариства і на збори та віча,

в) коли стараємо ся про розвій орґанїзації,

г) коли скликуємо збори і закладаємо товариства.

Кождий член партії повинен так починати аґітацію, що устно ширить основні засади партії. Таку аґітацію може всюди вести. В роботї, на фабрицї, в копальнї, підчас працї, при забаві, підчас подорожі, на прогульках та взагалї при кождій нагодї. А навіть і тодї, як дорога веде до церкви. Всюди, де збереть ся більше людий, можемо устно аґітувати. Не треба се так розуміти, що треба на кождому кроцї кричати: "Я червоний соціялїст", — бо таким пустим говоренєм тільки відстрашуєть ся людий.

Не будь також влїзливий; до бесіди вибери собі відповідну пору. Не говори про такі теми, яких твої співбесїдники не можуть зрозуміти, або яких ти сам добре не розумієш.

Не наслїдуй слїпо другого, але говори сам своїми власними словами.

Не вживай чужих слів, яких у щоденному житю не вживають.

Не говори тільки сам, але нехай і другі говорять. Свойому бесїдникови відповідай усе річево, не будь нечемний, або крикливий, нїкого не обиджай. Не марнуй богато часу на таких, яких саме матеріяльне і полїтичне положенє пхає до другої партії.

Так як устно аґітуємо, так мусимо й ширити виданя партії. Тримай коло себе завсїгди ґазету, відозви, брошурки, щоби їх можна роздавати або позичити.

Постарай ся, щоби кождий, хто належить до соціялдемократичної партії, читав і передплачував головний орґан партії.

Аґітуй, аби люди ходили на віча та щоби полїтична і фахова орґанїзація позискувала як найбільше членів.

Партії помагаємо матеріяльно, коли точно платимо партійний податок та стараємо ся про се, щоби кождий член партії також точно платив партійний податок і коли крім того при кождій нагодї не забуваємо про ширенє соціялїстичної преси, а головно партійного орґану і соц. лїтератури. Підчас

Відділ Укр. Федерації Соц. Партії ч. 29, в Рочестер, Н. Й.

збірок не звертай ся безнастанно до тих самих товаришів, про яких знаєш, що й так виповнюють свої обовязки. Уважай, щоби таке збиранє не перемінило ся в жебранину. Памятай бути все ввічливим.

Хто шкодить і погано прислугуєть ся соціялдемократичній партії?

Сей, що обкрадає або ошукує робітничу орґанізацію або буде зрадником на услугах поліції або ворожої партії; хто зрадить солідарність зі своїми співтоваришами, одним словом, хто прогрішить ся проти робітничої справи.

Член буржуазної (міщанської) партії не може належати до соціялдемократичної партії.

Соціялдемократ не може бути членом такого товариства, що бореть ся проти основних змагань соціялдемократії.

До несоціялїстичного товариства або орґанізації соціялдемократови не вільно належати.

Після сього нехай поступає кождий член партії.

Обовязки зорґанізованого робітника.

В першому ряді мусить кождий зорґанізований робітник знати, що особиста участь у робітничім руху, на вічах і зборах, нарадах, відчитах, далї точне плаченє вкладок до полїтичної та фахової орґанізацій є його обовязком. Орґанізаційних тайн, обговорюваних на зборах не повинен легкодушно виносити між чужих людий.

Зорґанізований робітник має старати ся, щоби всьо своє знанє і спосібність використував для скріпленя своєї орґанізації, щоби вона в кождім часі була спосібна до боротьби з капіталїзмом. Має старати ся про се, щоби несьвідомих робітників єднав у ряди зорґанізованого пролетаріяту. Партійну лїтературу має кождий пренумерувати і ширити.

Зорґанізований робітник має заховувати ся супроти своїх наставників (майстрів, фабрикантів, інжинєрів і т. д.) все чемно, отверто, гідно, але нїколи не унижати ся або підлещувати ся.

Зорґанізований робітник нехай нїколи не позволить щоби проти нього виступали остро, несправедливо, без нїякої причини, але нехай супроти такого захованя, в пересьвідченю своєї правди, виступить з цїлою рішучістю, а коли потрібно, має тут помагати й своїм товаришам.

Зорґанізований робітник має старати ся про се, щоби до орґанізації не дістали ся запроданцї та лизуни, що зраджують інтереси робітників.

Зорґанізований робітник має при пошукуваню працї в першім ряді звернути ся до свого фахового товариства.

Коли прийде до роботи новий робітник, треба спитати його в відповідній хвилинї, чи належить до орґанізації, а коли він не належить, треба звернути його увагу в чемний спосіб на орґанізацію і старати ся осьвідомити його і пересьвідчити про її гарні цїли. А коли й потім не хоче вступити до орґанізації, нехай порішать самі зорґанізовані робітники, чи стерплять його між собою, чи нї.

Кождий зорґанізований робітник має при своїй працї старати ся чимраз краще її пізнавати. Зорґанізований робітник одначе не сьміє працювати понад свої сили і надмірною працею шкодити своїм товаришам. Робоча сила є найбільшим майном, яким треба совісно кермувати і чим стараннїйше його уживаєть ся, тим більшу має воно вартість.

Спільні ухвали й розпорядженя треба совісно переводити, бо від сього дуже часто залежить положенє товаришів, розвій і добро орґанізації. Чим більше старанно й докладно переводить ся спільні ухвали, тим більше може

помогти орґанїзація своїм членам.

Супроти своїх товаришів повинен зорґанїзований робітник бути жертволюбивим, братерсько успособленим і примірним. Повірені орґанїзацією гідности нехай совісно виповнює. Хто з орґанїзаційних гроший хочби один сотик легкодушно для себе затримав, той не заслугує, щоби був між зорґанїзованими робітниками.

В своїм приватнім житю нехай буде чесний, нехай не уживає алькоголю, не грає в нїякі газардові гри і нехай здобуває собі довірє і поважанє у других.

В родинї має бути добрим подругом і батьком, а свої дїти нехай виховує на добрих і чесних соціялїстів.

Хто так поступає, сей добрий товариш, муж, батько і брат, що виповнює свої обовязки супроти себе і своїх співтоваришів.

Коли перебуваєш у якій місцевости довший час, де не було нїколи соціялдемократичного людового віча, порозумій ся з найблизшою партійною орґанїзацією, аби скликала таке віче. Коли би ти не знав адреси, зверни ся до заряду української соціялдемократичної партії. Коли ти знова будеш у такій місцевости, де нема ще орґанїзації, але є робітники, яких можна би зорґанїзувати, постарай ся заснувати товариство. Коли би ти не знав, як засновуєть ся орґанїзацію, то зверни ся до редакції "Робочого Народа" о потрібні вказівки.

Партії помагаємо морально, коли стараємо ся безнастанно позискати нових членів і коли робимо все, щоби ідею нашої партії найбільше розширити. Тому треба виносити на денне сьвітло всї надужитя, які дїють ся в місцевости, а се при помочи ґазети; як у ґазеті буде се описане, треба її ширити серед тих, що в тій справі є інтересовані. А треба уважати, щоби писати правду, аби в разї потреби можна се доказати. Не пиши сплетень, але правдиві річи. Не пиши про кожду дрібницю, не кидай ся на особи, яких особисто ненавидиш, але пиши про такі річи, що кривдять загал робітників, а з другого боку не щади таких людий, які в сьому беруть участь, хочби вони були й найкращі твої особисті други.

Партії помагаємо також і тим, коли говоримо на зборах і вічах та пишемо статї до наших часописий.

Партії помагаємо матеріяльно, коли правильно платимо партійний податок.

Відділ Укр. Федерації Соц. Партії ч. 14, в Лічбурґ, Па.

СОЦІЯЛЇСТИЧНИЙ КАТЕХІЗМ.

10 ЗАПОВІДИЙ ПРОЛЄТАРА.

Орґанїзація виведе тебе з єгипетської землї, з дому неволі.

1. Ніде не найдеш помочи, лише в соціялїстичній орґанїзації!

2. Не шукай в орґанїзації особистих користий! Працюй для загалу, а поможеш і собі!

3. Памятай! У сьвяточний день будь у товаристві, читай соціялїстичні часописї і книжки та навчай других соціялїзму!

4. Жий зі своїми товаришами праці в солїдарности, а добре вам буде й скинете з себе ярмо!

5. Не вбивай свого духа й тїло напитками!

6. Не зрадь своєї кляси нї в економічній нї в полїтичній боротьбі!

7. Не окрадай себе, купуючи буржуазні часописї, або коли належиш до буржуазних товариств!

8. Не будь лизуном у того, що купує твою силу!

9. Заступай ся за охороною і рівноуправою жінки!

10. Жадай всюди права до людського житя, яке забрали визискувачі в свого ближнього!

Головні гріхи.

1. Рабство.
2. Скупість супроти робітничої орґанїзації.
3. Полїтична служба для панських партій.
4. Ломленє страйку (страйколомство).
5. Надмірне уживанє горячих напитків.
6. Ненависть до свого товариша праці.
7. Байдужність супроти орґанїзації.

Гріхи проти людського духа.

1. Надмірна надія на небесне царство.
2. Безнадійність у свої власні сили.
3. Супротивленє ся пізнаню соціялїстичної правди.
4. Закаменїлість на соціялїстичні науки й напімненя.

Чотири послїдні річи.

1. Зорґанїзований робочий люд здобуде власть.
2. Він осудить капіталїстичний лад.
3. Знесе його.
4. Заведе соціялїстичний лад.

ДЕСЯТЬ ЗАПОВІДИЙ КАПІТАЛУ.

1. Я Бог твій і Пан, що випровадив тебе з царства свободи й кинув у рабство. Не сьмієш мати інших богів крім мене.

2. Не старай ся о богацтва, нї по образу й подобі тих, що в небесах, над нами, нї тих, що в глубинї вод під нами, без того, щоби була як будь користь для мене!

Ти раб мій, а я капіталїст, всесильний Владика твій. Я ревно уважаю, щоби убожество батьків було наслїдством їх дїтий і щоби кожде поколїнє видавало богацтво для мене.

Я покровитель тисячів хулїґанів, яких серця переповнені любовю до мене і які помагають менї дерти з тебе сім шкір.

3. Не пробуй навіть старати ся о що небудь для себе, бо я не пропущу нїкому, хто намагав би ся до того, хоч би й надармо.

4. Памятай на днї робочі й проводи їх так, як я, капіталїст, того забажаю. За непослух я строго караю.

Пять днів маєш працювати на мене, шестий для себе. А семий день нехай буде тобі відпочинком, щоби ти набрав сили до дальшої працї для мене, Бога й Пана твоєго. Того дня нї ти, нї жінка твоя, нї дїти твої не сьміють нїчого роботити, щоби з тим більшою енерґією забрати ся до роботи для мене з новим тижнем. Лише тим, що услугують менї та забавляють мене, нехай буде вільно працювати й в недїльні днї.

5. Шануй і слухай господара й підприємців, другів і спільників моїх, так, щоби днї твого житя були їм на услуги, а менї на пожиток.

6. Убивай, коли менї того потрібно.

7. Жінку й дочки твої маєш дати для заспокоєня моєї жадоби.

8. Не кради, бо се право належить тільки одному менї, твому Господу й Богу — капіталїстови.

9. Роби ложні доноси на ближнього твого, коли тільки він є соціялїст.

10. Не пожадай нїчого з того, що твориш руками твоїми. Не пожадай землї, на котрій ти родив ся, нї всього добра, на котре склала ся праця твоїх попередників, нї богацтва і майна богатих, словом, не пожадай нїчого того, що є власністю капіталу.

ЧОМУ НАЛЕЖУ Я ДО ОРҐАНІЗАЦІЇ?

Позаяк маю відвагу держати ся разом з моїми товаришами праці й жадати своїх прав.

Позаяк хочу, щоби кождий мужчина, кожда жінка, кожда дитина мала достаточне удержанє, достаточний покарм і одіж.

Позаяк борю ся проти брудів і глупоти а бажаю здоровля і просьвіти.

Позаяк більше шаную чесний характер, хоч він лахманами вкритий, як зарозумілого богатого дурня.

Позаяк зорґанізованого робітника загально шанують, крім неприятелів його, для яких чеснота — се гріш.

Позаяк через оплачуванє вкладок маю сю певність, що можна буде щось зробити для поліпшеня нашого положеня, що можна буде помочи зголоднілій жінці та дітям.

Позаяк волю зірвати з цілою юрбою назадницьких противників, як полишити свого товариша.

Позаяк домагаю ся більше хліба, більше житя, а менше вижиску! Більше поживи, а менше збитків! Більше здорових і чистих мешкань, а менше злочинів! Більше добробуту й щастя, а менше пекла й нужди! Більше просьвіти, а менше забобонів! Більше щасливих супружеств, а менше брудних і пяних мущин та жінок!

“Сучасна Голгота”.

Відділ Укр. Федерації Соц. Партії ч. 9, в Елізабет, Н. Дж.

Осип Маковей.

МОЛОХ.

Над Ливаноном небо синє
не мало хмарочки кругом;
горячий вітер дув з пустині
і віяв скрізь сухим піском.
Огнем жарило сонце днями,
в ночи, мов ватра, камінь грів;
над висохлими жерелами
верблюд стояв, зі спраги млів,
зівяла зелень вся з погоди,
змарніла вся краса природи.

Настала в Балбеці посуха,
чума ширила смерть і страх,
валила з ніг людий задуха,
всї крились в тіни по домах.
Як подорожні на оази,
так ждали на холодний час,
молились всї, щоб від зарази
їх милосердний Молох спас,
та все вмирало їх чимало
і в місті мов житя не стало.

До храму Молоха страшного
зійшлись поважнії старцї,
страшні для народу цїлого
обстрижені сьвяті жрецї.
І раду там вони зложили,
як з міста вигнати чуму,
чим Молоха так прогнївили,
що в жертву принести єму, —
аж назначили богу сьвята
і в жертву принесли дївчата.

Лякались всї посухи в місті,
лякались лютої чуми,
та більш злякались, як сї вісти
про жертви стали між людьми.

І ждали всї кінця наради,
кого на жертву призначать,
щоби спасти всїх від заглади,
хто мав померти із дївчат?
Непевний жребій мав рішити,
котрим вмирати, або жити.

На другий день, як з небосклону
скотилось боже сонце вниз
за білі гори Ливанону
і тілько промінь ще заблис
та сяєвом ярким, кровавим
на мурах міста заяснів, —
там перед храмом величавим
скрізь нарід страшно гомонів.
Лунав там плач і сьміх і крики
і шал напав товпи великі.

Один стояв на бога лютий,
другий моливсь на майданї;
а велит-бог, з зелїза кутий,
сидїв при храмі при стїнї.
Як віл, мав голову і роги,
а толуб схожий, як в людий,
погані руки, довгі ноги
і камені замість очий.
Весь чорний був і закоптїлий
і погляд мав хмарний, несьмілий.

До рук він дошку мав прибиту,
на ню всї жертви принимав
і в чорну грудь свою відкриту
в огонь страшний на смерть кидав.
Поклавши на колїна руки,
з гори на всю товпу густу
дививсь і ждав на людські муки,
бо грудь без серця мав, пусту.
Сидїв так сонно і лїниво
та ждав на жертви терпеливо.

Жреці то Молоха мертвого
там посадили на престіл

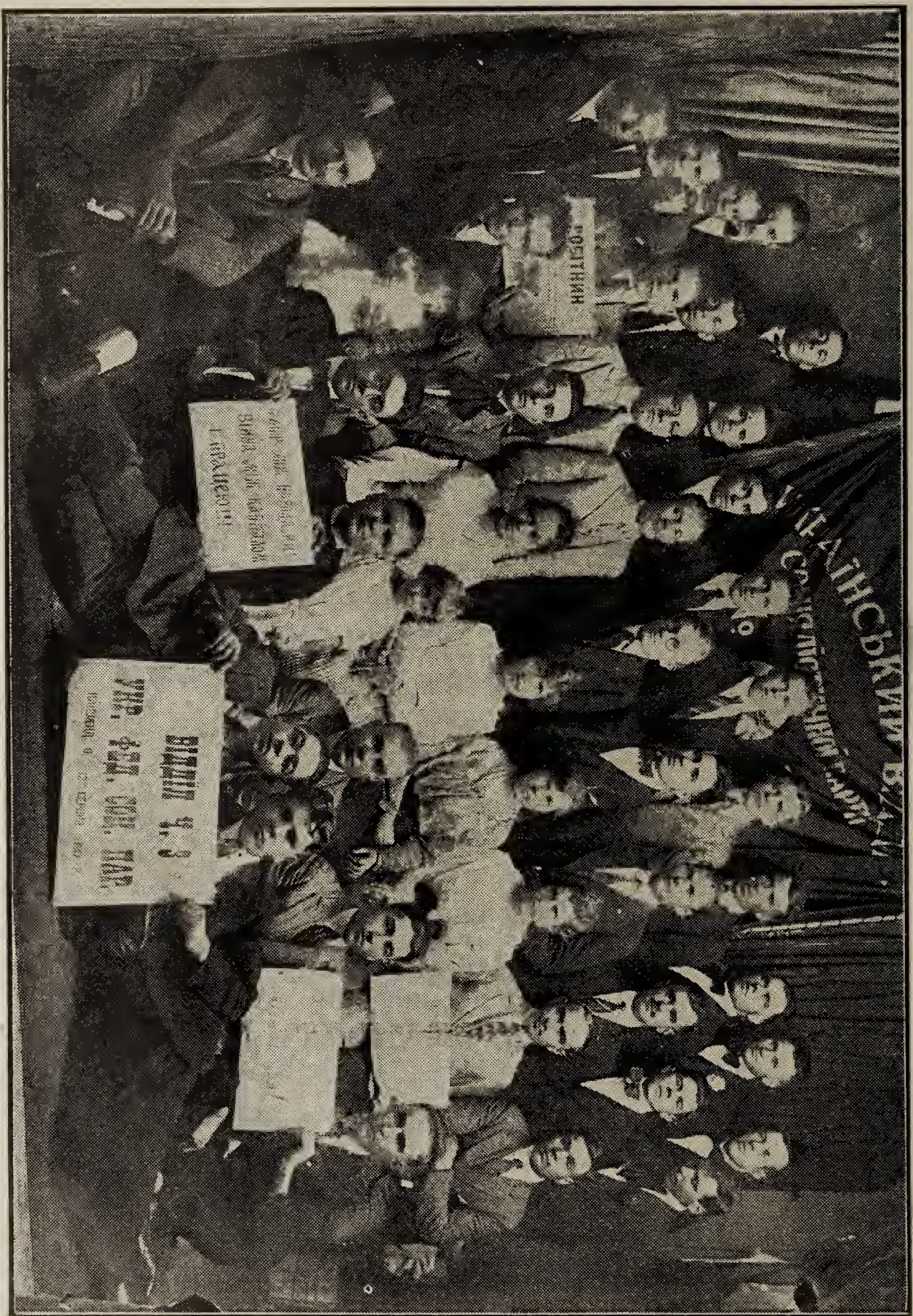

Відділ Укр. Федерації Соц. Партії ч. 3, в Клівленд, О.

і вічно пильнували строго,
щоб хто єго не скинув в діл...
Вже почали дрова горіти
у божім животї страшнім
і бог почав вже червонїти
на своїм тронї камінним.
Дївчата-ж ті, що мав їх зжерти,
в сьвятини дожидали смерти.

Вже Молох розжарив ся всюди,
від ніг до лоба счервонїв,
розлютивсь і з цїлої груди
немов ревіти захотїв.
Запахли навкруги кадила,
настала всюди тишина
і чули всї, як десь квилила
на пальмі пташка нежурна.
Жрецї, до обряду готові,
зійшлись на сходи мармурові.

Загомонїли бубни, роги,
тимпани, труби, сопілки,
скричали матери-небоги,
як з храму вийшли їх доньки.
Хоч люди плакати не сьміли,
коли на смерть їх дїти йшли,
та жалю здержати не вміли,
стояти тихо не змогли.
Луна ішла від криків, стонів,
плачу, музики і проклонів.

Дївчата гарні, соромливі
зійшли ся без одежі всї
і ждали в купцї нещасливі
в плачу, розпуцї і страсї.
А зміж них найкрасша Ада,
донька купця, така сумна!
Аж застогнала вся громада,
що вмерти мала і вона.
Волосєм вкрила біле тїло,
а серце в нїй хололо, млїло.

Ось з них одну жреці жорстокі
ледви живу до рук взяли,
на сходи вивели високі
і богу в жертву піднесли.
Бог притулив еї до груди,
роздав ся в клубах диму крик —
та заглушили крик сей люди
і сьпів жреців і гра музик.
Так дві єще пішло на муки
на розжарені божі руки.

Кричали всї — а перед ними
явив ся Гірам молодий,
очима подивившь гнївними,
а вид мав лютий і страшний.
На Аду глянув безнадійно
і на громадку сих дївчат,
та жрець прискочив неспокійно,
запхав єго в товпу назад.
Як лев, він кинувсь сам що сили
в збіговище і щез по хвили.

То Ада вже за хвилю згине
і стане попелом марним,
на віки Гірама покине
і не затужить вже за ним?
І мусить згинути конечно,
щоб місто позбулось чуми?...
А вчера ще собі безпечно,
найшасливійші між людьми,
обоє серед пальм сидїли!...
Давайте лук, давайте стріли!

А де царівна гарна дїлась?
Спалити мають і еї!
У батька дома притаїлась,
нема еї на майданї!...
І руки в Гірама тремтїли
і весь дрожав від сих гадок,
побіг домів, ухопив стріли
і з луком вибіг на горбок.
Як лютий тигр, жадний був крови
і скоро ладив лук кедровий.

Члени "майнерської комуни" при відділі У.С.Д.П. в Белвю, Алта. (гл. на стороні 188).

Ось вже до Ади жрець зближив ся,
за білу руку взяв єї
і — впав, по сходах покотив ся
вниз головою до землї.
То Гірам так із лука стрілив
і в голову жреця влучив,
приміривсь знов і в груди вцілив —
найстаршого жреця убив.
Звалив їх, а вони руками
боролись хвилю зі стрілами.

Та не спинив шакалїв стада;
до жертв прискочили вони, —
страшна хвилина — і вже Ада
конала в Молосї в огни.
А стріли круками летїли
на стадо звірів, божих слуг;
в розпуцї матери всї млїли
і зойк і крик лунав вокруг.
Нїхто-ж не рушив і ногами,
прикутий ланцухом нестями.

Напала всїх жреців тревога,
втїкати кождий був готов...
Де сей безбожник, що слуг бога
стріляти з лука ту прийшов!
Скоренько жертви повкидали,
убитих спрятали у храм,
самі чимскорше повтїкали —
і Молох полишив ся сам.
Ану-ж відкрили люди тайну
і смерть їм принесуть нечайну?...

Зворушивсь нарід остовпілий,
мов пробудивсь з тяжкого сну.
Там жертви в Молосї горіли,
а ту посеред майдану,
убиті лютою чумою
лежали купи неживих...
Зжахнулись люди і товпою
пішли здалека від мертвих
до дому з думками журними, —
аж Гірам появивсь між ними:

“Заждіть! Там в грани ваші діти,
а чи царівна там горить?
Що мала з другими згоріти,
то в батька схована сидить!
Невільницю за ню підставив,
з жрецями змовивсь, заплатив,
з маєтками у храм відправив
і бога так і нас здурив.
Ходім у храм, жреців побємо
і в жертву богу принесемо!”

Так він сказав, а вколо нього
зібрались родичі дівчат;
у храм пустило ся з них много,
та геть вернули ся назад.
“Ану-ж тепер чума устане,
а бог скарає сам жреців?
Ждім!” — сказали всї міщани
і тихо розійшлись домів.
А Молох довго ще курив ся
і довго дим і чад стелив ся.

Сім днів всї ждали неспокійно,
непевні завтрішнього дня, —
сім днів минуло безнадійно
і вмерла неодна сімя.
Палила дальше ще посуха,
чума ширила смерть і страх,
валила з ніг людий задуха,
всї крились в тіни по домах;
а бог сидів собі лїниво
і ждав на жертви терпеливо.

Настала ніч. Заснули люди
тревожним неспокійним сном
і тишина настала всюди,
лиш теплий легот дув часом,
за містом шакаль вив понуро
і гай циприсів десь шумів,
і місяць на счорнїлі мури
сьвітив і в мармурі блестів —
кидали дерева і стїни.
і по земли далекі тїни

Члени “майнерської комуни” при відділі У.С.Д.П. в Ферні, Б. К. (гл. на стороні 189).

Далеко чорною стїною
сягав у небо Ливанон,
дрімали гори, вкриті тьмою,
аж крик якийсь сполошив сон.
По півночи було вже, пізно,
вже місяць заходив блїдий,
як люди десь скричали грізно,
а їх зловіщий крик сумний
загув у почорнїлих стїнах,
як голос пугачів в руїнах.

При храмі чорного ідола
зібрались народу товпи,
а бог дививсь на них з престола
і мовчки ждав, чого прийшли.
А ті питались лиш покірно
про те, чи ситий їх дїтьми,
про слуг, що так служили вірно,
і про конець який чуми.
Та бог не говорив з товпами,
а Гірам обізвавсь словами:

"Сидить собі наш бог в спокою,
на нас з під лоба задививсь —
такою жертвою страшною
не наситивсь, не вдоволивсь!
Та щож він зробить, як не може,
хоч кажуть вам, що має власть?
В нїчім вам молох не поможе,
а все зжере, що нарід дасть;
молитов ваших не почує —
а ваших жертв не потребує!

Не шле він на нїкого кари,
не мстить ся нї на слугах злих,
він помічний збирати дари,
бо сам є наймитом у них.
Жреці давно себе здурили,
а нас обманюють тепер —
і так вам марно попалили
безпомічних дочок, сестер!
Вже знищив Молох жертв так много,
а нам так з ним, як і без нього!"

І Гірам тяжко зажурив ся,
коли на Аду спогадав,
на бога гнївно подивив ся
і враз з людьми его напав.
Хоч Молох був з зелїза кутий
і мармуровий мав престіл,
та як завзяв ся нарід лютий,
звалив ся бог безсильно в діл.
На землю з громом впав розбитий
і попелом з дївчат покритий.

І втїшно всїм, що се вчинили,
і лячно, бо то бог лежав,
ось ждуть, чи всї помруть в тій хвили.
Зелїзо на земли лежало
і бога не лякавсь нїхто...
Над ним кількох вже розмишляло,
як знов зложили би его...
Жерцї-ж не ждали в храмі скону,
були вже в горах Ливанону...

Те, що ви робите для других, ви робите для себе. Ось чому дїло милосердя заставляє вас почувати в собі доброту, а дїло жостокости — злобу.

Люсі Малорі.

Чоловік, котрий думає тільки про себе і у всьому шукає своєї вигоди, не може бути щасливим. Хочеш жити для себе, жий для других.

Сенека.

Мудрість Сократа полягала в тім, що він не думав, що знав те, чого не знав.

Ціцерон.

Мудрець шукає всего в собі, безумець шукає всього в других.

Конфуцій.

Май мужність користуватись власним розумом. Се є девіз просьвіти.

Кант.

Все дослїджуй, давай розумови перше місце.

Пітаґор.

Приміщенє "майнерськоі комуни" при відділі У.С.Д.П. в Ферні, Б. К.

"МАЙНЕРСЬКА КОМУНА" ПРИ ВІДДІЛІ У.С.Д.П. В БЕЛВЮ, АЛТА.

(До фотоґрафії на стороні 181).

Робітники можуть всьо зробити при своїй орґанізації і товариській згоді. І так наприм. товариші з відділу У.С.Д.П. в Белвю, Алта. на однім з своїх адміністраційних засїдань рішили заложити спільну їдальню і спільне мешканє, що показалась дуже а дуже користним для них в теперішнім капіталїстичнім ладї.

Вони винайняли просторий будинок на мешканя і їдальню; найняли кухаря, накупили спільно ріжних знарядів до кухнї як і до кімнат, а купуючи їх в більшій скількости, они дістали все по низшій цїнї, чим звичайно. Почалось гарне і веселе житє. Користь з такої "Комуни" велика; бо по перше, коли они попередно по скінченю щоденної роботи змучені мусїли декотрі самі собі варити і час на тім тратити, то тепер прийшовши до дому они застають все готове, як здорову і смачну їду, так і гарну, простору і чисту кімнату до спаня, а час, який вони колись тратили самі при кухнї, проводять на читаню гарних і поучаючих книжок та часописий. По друге, харч виносить їх далеко дешевше чим в якім небудь готели або реставрациї а при тім о много лучший і здоровший.

Взагалї мешканє і харч виносять нас в нашій "комунї" менше чим всякого иншого майнера, а до того мешканє наше краще і харч здоровший і лучший від того, на що спроможе ся всякий инший майнер одинцем. При тім маємо неоцїнені користи спільницького товариського житя.

І коли так можна робітникам в теперішнім ще ладї спільно поліпшати собі житє, то булоб дуже пожаданим, щоби наші українські робітники всюди закладали такі спільні помешканя і їдальнї бо користь з них велика.

"Комунар."

Коли маючі піддержують тих, які терплять недостатки, то вони нїчого не дарують, лише віддають їм назад їх добро.

Богачі хотять більше чужого хлїба як свого.

Причиною бідноти є захланність. Все, що криє ся в капіталах, є лихва. Природа дає всї добра людям для спільного уживаня.

“МАЙНЕРСЬКА КОМУНА” ПРИ ВІДДІЛЇ У.С.Д.П. В ФЕРНІ, Б. К.

(До фотоґрафії на сторонї 184).

Ми українські майнери в Ферні, Б. К. богато чули про кооперативний рух серед фінляндських товаришів, котрі далеко випередили своєю орґанїзованістю робітників инших народностий. Ми бачили їх чудові галї, кооперативні готелї, кухнї, пекарнї, склепи, купальнї і пр. Тому й ми рішили собі завести спільницьке житє і заснували “майнерську комуну”.

Наша “комуна” дуже проста але вельми корисна річ. В цьвітни 1916 р. ми винайняли дім і там спільним коштом гарно умеблювали собі кімнати, устроїли кухню як треба і почали спільне житє.

Всї потрібні річи і споживчі запаси купуємо разом; всї росходи, як наприм. на кухаря, рент і пр. розпредїлюємо також рівно на кождого “комунара”.

І показалось, що наше житє немов повеселїйшало. Маємо гарні мешканя, здоровий харч, не клопочемо ся варенем і не очікуємо на їду, маємо час для читаня і дискусій, — а за те все платимо місячно менше, чим попередно, чим платять инші робітники, що живуть з поодинока.

А до того всего довела нас орґанїзація.

Хто не хоче краще жити, нехай оминає робітничу орґанїзацію.

Хто хоче кращого житя, нехай єднає ся з нами в Українській Соціял Демократичній Партії.

Майнер.

Нагромаджене богацтва по одній сторонї, є заразом нагромадженем нужди по другій сторонї.

К. Маркс.

Робітники є скалою, на якій буде побудована церква будуччини.

Ф. Ляссаль.

Живучи увійти першими в нове житє, отсе повинно бути нашим призначенем.

К. Маркс.

Чоловіче, не шукай причини зла. Ти є тою причиною.

Руссо.

Всяке насильство противить ся розумови і любови. Не принимай в ньому участи.

Л. Толстой.

ЦІНА ВІЙНИ.

1. ДОВОЄННИЙ МІЛІТАРИЗМ.

До повних коштів війни треба передівсім числити ціну довоєнних приготовань, скільки витрачували воюючі держави ще перед війною на те щоби приготовити ся до майбутної війни. Відомо, ті держави ще перед війною готовили ся на всякий случай, здавна удержували великі армії, строїли могутні кріпости і воєнні пароходи, перестроювали їх на ново і будували все новійші і могутнійші, готовили армати і рушниці, скупляли амуніцію, набирали міліони жовнір, будували для них казарми, годували, вбирали і муштрували, удержували і вчили професіональних офіцерів. Все те коштувало гроші і все те діяло ся власне задля війни.

Кошти були різні. Анґлія, котра мусіла наймати жовнір і держати фльоту на всїх кінцях світа, витрачувала більше ніж Франція або Німеччина з обовязковою воєнною службою і без колоній. Німеччина, з найвищою воєнною індустрією і орґанізацією, могла за менші гроші ліпше оружити ся ніж Росія. Молода Італія мусіла доганяти стару мілітарну Австрію. Всї оружили ся як могли.

В послїднім мирнім роцї перед війною витратили на армію і фльоту:

Австрія	поверх	124	міліони	долярів
Анґлія	,,	461	,,	,,
Франція	,,	281	,,	,,
Італія	,,	132	,,	,,
Німеччина	,,	293	,,	,,
Росія	,,	435	,,	,,

Та се тільки кошти одного року. Взагалі-ж крепко оружитись почали всї европейські держави ще від 1871 року, від побіди пруського мілітаризма над Францією, а від 1908 року вже майже вся економічна сила Европи йшла на воєнні приготованя на суші і морі.

І се тільки кошти шести держав. Всї-ж ті держави що тепер воюють, в остатних роках перед війною витрачували разом на армії і фльоти около двох білїонів (2,000 мілїонів) долярів в один рік.

Отсе, так сказати, були кошти війни нїм війна ще почала ся. А далї вона й почала ся.

2.ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ.

Житє і здоровлє чоловіка цінне не лише для него самого, його родини і приятелїв. Воно має також свою економічну цїну. Адже чоловік живе, працює і творить річи потрібні і корисні для громадського житя, додає свою пайку до народного богацтва. Колиж чоловік передчасно погиб або зробив ся нездатний до праці, то виходить утрата для загалу. І ту цїну людського житя і здоровля економічна наука капіталїзує, значить обчисляє в грошах.

У війнї погибли мілїони живих людей, котрі могли жити і працювати. Мілїони зробили ся нездатними до працї калїками. І до коштів війни треба додати ту втрату через смерть і калїцтво, треба обчислити в грошах цїну втраченого у війнї житя і здатности до працї.

Капіталїзуючи ту цїну анґлїйський журнал "Економіст" обчисляє, що через смерть і калїцтво своїх людей втратили в перших 16 місяцях війни:

Анґлїя	680	мілїонів	долярів
Франція	1,263	"	"
Росія	1,312	"	"
Італїя	243	"	"
Бельґія і Сербія	218	"	"
Нїмеччина	2,142	"	"
Австрія	1,641	"	"
Туреччина і Болгарія	194	"	"

Разом .... 7,693 мілїонів долярів за неповних 16 місяців, перед великими і кровавими битвами під Верден, на Сомі, на Ґалїполї, в Польщі, Галичинї, Сербії, Румунії і Італії, коли ще Америка, Румунія і Греція не були у війнї і Туреччина, Болгарія і Італїя тільки що починали воювати.

Розумієть ся, те обчисленє не є точне і повне і взагалї не можна точно й докладно оцїнити, скільки людського житя погибло і яка його матеріяльна вартість. Можливе, що ті числа зовсїм невірні й ошибочні, але се є власне найнизші числа, які взагалї подають ся. Статистик Е. Кремонд обчисляє, що економічна втрата через смерть на полях бою була богато більша. І коли приняти його оцїнку, то матеріяльна вартість погибшого за три роки війни людського житя перевисшила 100 білїонів (сто тисяч мілїонів) долярів.

Та не тільки жовніри в бою гинуть. Вмирає передчасно богато полонених. В районї битв гине богато цївільного населе-

ня. Гине богато біженців. Взагалі збільшаєть ся смертність. Непомірно зростає число калїк і інвалїдів. За те в час війни родить ся менше дітей. І все те економічна втрата.

3. РУЇНА.

До коштів війни треба числити також шкоду заподіяну війною на полях бою, руїну людського добра спаленого огнем, розбитого арматами і столоченого кіньми.

Обчисляючи шкоду заподіяну Нїмцями в Бельґії, бельґійське правительство показує, що самих жерел економічного богацтва, засобів продукції і транспорту, зруйновано на $1,000,-000,000 (оден білїон або тисяч мілїонів долярів). В ту суму не вчислено зовсім знищеня приватної власности. І се тільки одна мала Бельґія.

Кремонд подає вартість всякого добра зруйнованого в першім році війни так:

в Бельґії	1,200	мілїонів	долярів
в Франції	800	,,	,,
в Росії	500	,,	,,
в Австрії	500	,,	,,
Разом	3,000	мілїонів або три білїони долярів.	

Та се тільки перший рік великої руїни. Опісля прийшло ще два роки, певне зруйноване Сербії, руйнуючі кампанії в Італії, Румунії, Польщі, Литві, Курляндії, нові битви в Франції і Галичинї, війна в Малій Азії і Мезопотамії, бої на всїх фронтах і нищеня анґлїйської торговельної фльоти нїмецькими субмаринами.

Яка цїна всему зруйнованому добру, які результати великої руїни, звісно, не можна навіть приблизно знати. Хто знає, як виглядає тепер в Галичинї, Польщі, Сербії, Арменії, і хто цїнив заподіяні шкоди? Скільки лїт мине, поки зявлять ся точні числа, поки матеріяли війни будуть зведені в систему і покажуть скільки народного богацтва було зруйновано війною.

За три роки зруйновано 450 міст. Пропали давні памятники науки і мистецтва, історичні будинки, біблїотеки і музеї. А скільки спалено місточок, сіл, хуторів, окремих хат, на те нема жадної статистики, жадних чисел.

Тисячі торговельних пароходів на днї моря. Знищені тисячі миль зелїзної дороги. Зрубані сотнї тисяч акрів лїса і най-

менш 50 літ треба, щоб той ліс знов виріс. Тай ледви він знов виросте. Люде повтікали і як вернуть ся назад, так буде в них пильнійша робота ніж садити ліс. Сотні тисяч акрів урожайних і оброблених піль зробили ся пустинею, вигоріли в огни, перериті траншеями і столочені арматами і кулями, і не скоро їх знов оратимуть плугом і засївати житом.

4. ГОСПОДАРСЬКА ВТРАТА.

І ще одною ціною оплачуєть ся війна, а власне коштом незлічимих утрат в господарській продукції. Ті втрати за перший рік війни обчисляє Е. Кремонд так:

Бельґія	178	міліонів долярів
Франція	2,690	„ „
Росія	2,916	„ „
Анґлія	3,441	„ „
Австрія	2,731	„ „
Німеччина	4,559	„ „
Разом	16,515	міліонів або поверх 16

білїонів долярів втратило шість держав тільки в однім році війни. В чім та втрата?

За три роки війни мобілїзовано до воєнної служби яких 40 міліонів людей. Більшість била ся або бєть ся на фронтї, решта занята за фронтом, на військових зелїзницях, фабриках оружія й амуніції і військових урядах. Всї ті люде, власне всї сильні і здорові мущини воюючих держав, на цїлі роки відірвані від своїх занять, не робили і не роблять жадної продуктивної і корисної роботи і в тім власне втрата.

Окрім жовнїрів ще й міліони не-військових людей мусїли покинути свою продуктивну роботу. Міліони біженців лишили за собою свою господарську діяльність і довгий час не продукували нічого. Цілі маси арештованих і засланих в Росії і в Австрії. Німецький уряд примушував людей в занятих краях працювати в воєнних промислах, відриваючи їх тим робом від корисної праці.

Втрата ще й у тім, що безмірні поля і ниви на боєвім тереві лежать облогом, не родять нічого. Те саме треба сказати про індустріяльні засоби продукції. Війна розстроїла і розбила все сьвітове господарство.

Скільки примірів. В першім поході німецька армія заняла Бельґію і північні департаменти Франції. Бельґія є найбільш промислова країна в Европі. Занятий французький простір

невеликий, менш нїж десята часть всеї Франції, але власне теж найбільш індустріяльна часть. Тут добувало ся 70% зелїзної руди, тут були майже всї французькі фабрики ваґонів і паровозів і всї цукрові промисли. І ось війна зупинила всю бельґійську і головну французьку індустрію. Правда, опісля Нїмцї ожи вили її знов, та не всю. В самій Бельґії вони сконфіскували машин вартости 400 мілїонів долярів. А те що продукуєть ся, призначене найбільш для воєнних цїлий, значить без господарської вартости. А далї наслїдок ще той, що Французи котрим забрано найпотрібнїйшу для війни індустрію, мусїли творити її наново, мусїли мирні промисли і фабрики перестроїти на воєнні, для продукції предметів потрібних у війнї.

У всїх европейських воюючих державах є тепер около 200,000 підприємств і фабрик занятих роботою для війни. Ті воєнні промисли у великій части нові, але у великій части давні фабрики занехали свою мирну продукцію і занялись воєнною. В тих фабриках і заводах працюють мілїони робітників і робітниць. Всї вони покинули свої мирні заняття, всї вони пішли робити на війну, всї вони вичеркнуті з народно-господарського житя.

За оден день нищить ся у війнї стільки зелїза, стали, міди, олова, ніклю і инших металїв, що вистарчилоб його на виготовленє найлїпших і найновійших рільничих приладів і знарядів для цїлого культурного сьвіта, більш нїж потребувалиб всї воюючі держави, щоб як найкраще заосмотрити своє сїльське господарство.

5. ПРЯМІ КОШТИ.

Звичайно як кошти війни розуміеть ся не вище сказане, а тільки прямі росходи воюючих держав на війну, їх воєнні видат ки від 1-ого авґуста 1914 року. Ті прямі кошти війни можна вже тепер обчислити.

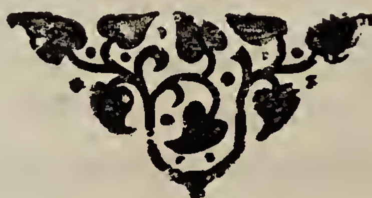

КОШТИ ВІЙНИ.

Скільки коштує війна? Скільки коштує вимуштруванє і виживленє воюючих армій, армати, рушниці, амуніція, воєнна організація, команда і шпіонство, взагалі щоденна боротьба на всїх землях і морях? Скільки грошей витрачують правительства воюючих держав на війну день за днем і місяць за місяцем, отсе вже четвертий рік?

Які ті прямі кошти війни, можна уявити собі коли зважить ся, що саме тільки удержанє і прокормленє одного жовніра коштує в Австрії $1.00 на день, в Росії $1.20, в Франції і в Німеччині $1.60, в Анґлії $4.00, коли зважить ся, що війна тріває вже три роки з половиною, і що число жовнірів у всїх арміях дійшло вже до 38 міліонів.

Точнійше, які ті прямі кошти війни, можна приблизно обчислити на основі буджетових даних, міністерських заяв, парляментських дискусій і статистик оголошених лондонським "Економіст"-ом, копегаґенським Бюром для пізнаня соціяльних наслідків війни, і деякими американськими банками.

Звісно, тільки в парляментських державах: Анґлії, Франції і Італії оголошують ся державні росходи менше більше докладно. І хоч і там не всї воєнні видатки попадають в буджети, але-ж головна маса росходів все таки реґістрована. Тяжше знати росходи Німеччини й Росії, а найтяжше Австрії і Туреччини. В Австрії за три роки не скликувано парляменту, не дискутовано буджету, державний банк перестав публікувати свої рапорти і приходить ся вірити міністрам на слово.

Точні воєнні кошти будуть відомі аж по війнї, коли прийдеть ся платити воєнні довги. Та поки що для головних европейських держав вони представляють ся приблизно так — за перших три роки і в долярах:

Перший рік війни (до серпня 1915)

Анґлія	3,450	міл.	дол.	за	рік,	або	поверх	9	міл.	денно
Росія	3,540	"	"	"	"	"	"	9	"	"
Франція	3,110	"	"	"	"	"	"	8	"	"
Італія	770	"	"	"	"	"	"	2	"	"
Німеччина	4,200	"	"	"	"	"	"	11	"	"
Австрія	2,430	"	"	"	"	"	"	6	"	"
Разом	17,500	"	"	"	"	"	"	47	"	"

Другий рік війни (до серпня 1916).

Анґлїя	8,860	міл.	дол.	за	рік,	або	поверх	24 міл	денно
Росія	6,560	”	”	”	”	”	”	17 ”	”
Франція	4,660	”	”	”	”	”	”	12 ”	”
Італїя	1,400	”	”	”	”	”	”	4 ”	”
Нїмеччина	7,020	”	”	”	”	”	”	19 ”	”
Австрія	3,030	”	”	”	”	”	”	8 ”	”
Разом	31,530	”	”	”	”	”	”	86 ”	”

Третий рік війни (до серпня 1917).

Анґлїя	13.600	міл.	дол.	за	рік,	або	поверх	37 міл.	денно
Росія	7,060	”	”	”	”	”	”	19 ”	”
Франція	7,980	”	”	”	”	”	”	20 ”	”
Італїя	2,980	”	”	”	”	”	”	8 ”	”
Нїмеччина	10,910	”	”	”	”	”	”	29 ”	”
Австрія	4,350	”	”	”	”	”	”	11 ”	”
Разом	44,880	”	”	”	”	”	”	123 ”	”

Отсе воєнні росходи головних европейських держав за три роки війни. Показуєть ся, що ті росходи швидко росли, майже подвоїли ся в другім роцї і в двоє з половиною виросли в третім. І так вони збільшали ся і збільшають ся ще далї не тільки з року на рік, а й з місяця на місяць і з дня на день. Щоденний росхід Росії зріс з 5 мілїонів долярів в перших днях війни до 20 мілїонів по трох роках. В Анґлїї він підняв ся від 5 мілїонів долярів на початку війни до повних 30 мілїонів в день вже при кінцї 1916 року. На самім початку війни берлїнський професор Вольф обчислив однодневні росходи Нїмеччини й Австрії на 15 мілїонів долярів, а два роки пізнїйше нїмецький мінїстер фінансів Гелферіх заявив, що росходи центральних держав доходять до 28 мілїонів в день. По словам анґлїйського мінїстра фінансів Бонар-а Ло—Нїмеччина витрачувала на початку 1916 року 100 мілїонів долярів на місяць, а вже в половинї 1917 року її місячні росходи на війну дійшли до 700 мілїонів.

Взагалї-ж за перших три роки воєнні кошти були разом такі:

Анґлїя	25,910	мілїонів	долярів
Росія	17,160	”	”
Франція	15,750	”	”
Італїя	5,150	”	”
Нїмеччина	22,130	”	”

Австрія	9,810	”	”
Разом	95,910	мілїонів	долярів

Колиб вчислити ще воєнні росходи менших держав, Болгарії, Туреччини, Румунії, Сербії, Бельґії, Японії і Злучених Держав, котрі при кінци третого року пристали до війни, то кошти війни за три роки перейшли 100 мілїярдів (сто тисяч мілїонів) долярів.

Які се великі кошти, можна бачити коли порівнати їх з державними росходами мирного часу. До війни державні буджети Анґлії, Франції, Росії, Італії, Німеччини й Австрії показували разом коло 6,200 мілїонів долярів річного росходу. В першім році війни той росхід виріс в півтретя разів, в другім році в пять, в третім в сім разів.

Які се великі гроші, видно ще лїпше, коли порівняти їх з національним богацтвом тих держав. Національним богацтвом називаєть ся, як відомо, все те богацтво що єсть в державі: всї поля, лїси й луги, вся земля, копальнї, фабрики, доми, машини, зелїзницї, пароходи, скот і збіже, всї золоті й срібні гроші, що є по банках і в людий, взагалї все, що має грошеву вартість, включаючи навіть хатну посуду і ту одїж, що є на людях. Все те обчислюєть ся в грошах і скільки гроший треба, щоб купити все те, що єсть в державі, така власне вартість національного богацтва.

Національне богацтво головних европейських держав приблизно таке:

Анґлїя	80,000	мілїонів	долярів
Росія	58,000	”	”
Франція	60,000	”	”
Італїя	25,000	”	”
Німеччина	75,000	”	”
Австрія	35,000	”	”
Разом	330,000	мілїонів	долярів.

Значить, війна коштувала доси більш нїж четверту часть (28%) національного богацтва тих держав. Або-ж: за ті гроші, що коштувала війна за три роки, можнаб купити все національне богацтво Росії і Австро-Угорщини, всю землю, всї поля і лїси, всї фабрики і машини, всї доми і зелїзницї, скот і збіже, всї гроші, всю одїж, всї меблї, взагалї все що єсть в Росії і Австро-Угорщинї.

Звісно, війна по трох роках не скінчила ся і кошти все ростуть й ростуть. Редактор "Лондон Економіст" Ф. В. Горст обчисляє, що до кінця зими 1918 року воєнні росходи усїх держав будуть до суми 145 міліярдів (145,000 мілїонів) долярів. Після оцінки нюйорської "Метал Нейшенел Бенк" чотири роки війни (до серпня 1918) коштувати муть 155 мілїярдів (155,000 мілїонів) долярів. Кошт одного дня війни був на початку 50 мілїонів долярів, зріс з кінцем 1916 року до 100 мілїонів, і з кінцем 1917 року до 160 мілїонів долярів або 6½ мілїона на годину.

Друге питаннє: як воюючі правительства покривають ті росходи, звідки черпають фінансові засоби на війну, звідки беруть ся гроші?

Для того є три жерела.

Перше, найзвичайнійше, а власне податки, нові і збільшені.

У всїх воюючих державах наложено в час війни нові податки, передівсїм на воєнні зиськи. Той податок значний в Анґлїї (до 80%), в Франції (до 50% доходу), менший в инших державах. Всюди повисшено доходовий податок і установлено деякі посередні податки (на алькоголь, тютюн, сїрники, зелїзничі білєти, театри), збільшено почтові оплати, оподатковано комфорт.

Та на ділї тільки в одній Анґлїї ті податки мають свою вагу для покритя воєнних росходів. Анґлїя має найсильнійшу фінансову орґанїзацію, найбільше національне богацтво і менше потерпіла від війни. Внїшна торговля хоч і потерпіла, та не зовсїм зупинила ся, порти не відрізані від сьвіта, городи не знищені ворожими арміями, деякі промисли стануи або працюють на війну, та не всї і все таки Анґлїя богато товарів вивозить, торгує і господарське житє не зовсїм завмерло. Так і єсть можливість добувати нові податки і тими податками Анґлїя оплачує четверту часть воєнних росходів.

В инших державах дезорґанїзація господарського житя підорвала й податкову силу. Хоч і установлено нові податки, та за те вменшив ся дохід з давних. Всюди зупинив ся промисл і торговля, ввіз і вивіз товарів. Франція втратила хоч невелику та найбогатшу частину краю (камінний вугоиь, кокс, зелїзна руда, цукор, метальові фабрики), стратила можливість збирати там звичайні податки, і прийшло ся покривати недобори звичайного буджету,давати поміч біженцям і купувати за ґраницею найважнїйші продукти. Росія втратила свій найбільший дохід — з винної монополії —, втратила промисли Польського Королївства, Курляндії і Литви, через дезорґанїзацію транспорту,

недостачу робучих рук і машин вменшила площу своїх засівів. Італія втратила заробітки еміґрантів за границею і дохід з туристів. Через анґлійську бльокаду в Німеччині обірвала ся вся внішна торговля, ввіз і вивіз впав низше половини, внутрішний ринок збіднів, всї промисли роблять на війну. Всюди, найгірше в Росії і в Австрії, дорожнеча а то й голод.

І так податки, разом з новими і збільшеними, ледви вистарчають на покритє звичайних, не-воєнних росходів. В Австрії вони впали до того, що й звичайних росходів не покривають, не говорити вже про сплату процентів від державних довгів.

Другий спосіб, як добувати гроші на війну, дуже простий: воюючі правительства випускають цїлу масу паперових грошей.

Звісно, на покритє тих банкнотів служить запас золота в державнім банку і паперові гроші тільки тоді мають свою вартість, коли в державнім банку єсть досить золота за ними. На ділї, вже перед війною ні один державний банк не мав стільки золота, скільки випускав паперових грошей. Найліпше з того погляду стояла Франція, котра своїм золотом покривала поверх 90% французьких паперових грошей. Австрія 60%, Німеччина тільки 40%.

В час війни золотий запас збільшив ся трохи в Анґлії і Німеччині, вдержав ся у Франції і значно зменшив ся в Росії і в Австрії. Звісно, німецьке правительство і німецькі капіталісти не продавали свому союзникови — Австрії воєнних засобів за "скреп оф пейпер", а за золото. І так-же само Росія і Італія мусїли вивезти частину свого золота в Анґлію і Злучені Держави.

Та не вважаючи на те випускали і досї випускають паперові гроші всї европейські правительства. В Франції паперових грошей тепер три рази стільки, як було до війни, в Німеччині пять раз, в Росії вісім раз стільки, в Австрії взагалї без жадної міри. Австрійський державний банк не оголошує своїх рапортів, одначе певне, що паперових грошей він випустив найменш 10 раз більше ніж має золота. І хоч на кождім австрійськім банкноті написано, що "на бажанє австро-угорський банк виплатить за нього золотом", але на ділї, якби всї захотїли свої банкноти міняти, так ледви за паперову сотку дісталиб десять корон золотих.

Третий і головний спосіб покритя воєнних росходів, трете і головне жерело, звідки добувають ся гроші на війну, се — будуччина. А власне всї правительства позичають гроші і тими позичками оплачують воєнні кошти. І майже виключно (окрім Анґлії) тими позичками оплачують ся росходи на війну.

Всї аліянтські держави позичали гроші в Америцї, Анґлія ще й трохи в Японії. Крім того Італія, Сербія, Румунія позичали в Франції і передівсїм в Анґлії. З другого боку Німеччина давала кредит Австрії, Болгарії і Туреччинї. Та ті заграничні позички невеликі в порівнаню з внутрішними, від своїх власних горожан, з тими усїми державними позичками Свободи, Побіди, Війни, що були заняті в усїх державах в остатних роках.

І так через війну непомірно збільшили ся довги всїх воюючих держав. Особливо скоро і значно виросли державні довги великих держав, Німеччини, Австрії, Росії, Анґлії, Франції й Італії. Подвоіли ся, потроіли ся, а то й збільшили ся в десять раз. Ті державні довги приблизно такі:

Анґлія:	п. війною	3.430 міл. дол.,	по 3 роках	18.800 міл. дол.
Росія	”	4.470 ” ”	” ” ”	15.800 ” ”
Франція:	”	6.400 ” ”	” ” ”	17.700 ” ”
Італія	”	2.770 ” ”	” ” ”	7.300 ” ”
Німеччина	”	4.215 ” ”	” ” ”	27.000 ” ”
Австрія	”	3.640 ” ”	” ” ”	13.900 ” ”

Можливість здобути ті гроші в війнї, у формі контрибуції чи якій иншій, — виключена. Кожда держава буде мусїти платити свої довги, бодай проценти, своїми засобами. Значить, горожане воюючих держав будуть мусїти платити нові податки на воєнні довги, бодай на сплату процентів.

Що се значить — оден примір. Перед війною австрійська держава збирала з своїх горожан поверх 5.000 мілїонів корон в рік на “державні потреби”. Звісно, по війнї ті державні потреби як не зростуть так певно не змалїють, і прийдеть ся далї збирати на них податки, прямі і посередні. Але кромі того прийдеть ся ще платити проценти від воєнних довгів, найменше яких 3.000 мілїонів корон в рік. Разом 8.000 мілїонів корон.

Весь річний дохід усїх австрійських горожан доходить до 30.000 мілїонів. Значить більше нїж четверту часть вони будуть мусїти віддавати на заплату податків і процентів воєнних довгів.

Очевидно се не можливе. Очеривно не можливе, щоб австрійська родина зложена з чоловіка, жінки і двоє дїтей, котра в Австрії має місячного доходу пересічно 200 корон — віддавала з нього поверх 50 корон державі. А війна йде далї і довги ростуть.

Отсе оден примір з сотнї, що війна до того розстроїла і дезорґанізувала сучасний державний і економічний лад, що його основний переворот є неминучий.

АМЕРИКАНСЬКІ КОШТИ.

В серпню 1917 року Секретар Фінансів предложив фінансовим комітетам конґресу буджетову оцінку росходів Злучених Держав в фіскальнім році 1918 (від 1 липня 1917 до 30 червня 1918). Після тої оцінки росходи Злучених Держав в тім першім воєннім році мають перевисшити 10 біліонів, або-ж точнійше, Злучені Держави мають видати в тім році $10,735,807,007 (10 біліонів, 735 міліонів, 807 тисяч і 7 долярів).

Та сума є десять раз більша нїж росходи американського правительства в попереднім році (1917) і є більша нїж росходи за цїлих попередних 17 мирних лїт (1901 — 1917) в купі. Вона така велика власне через війну і близько 85% усїх росходів іде на армію і фльоту, а власне:

воєнний репартмент	$7,864,240,483
морський департмент	1,200,000,000
Разом	$9,864,240,483

(9 біліонів, 864 міліони, 240 тисяч і 483 доляри).

Після того в першім воєннім році кождий день війни коштувавби поверх 24 міліони долярів.

Добавити треба, що в ту суму росходів не вчислені позички виплачені союзним державам.

В слїдуючім році кошти зростуть. А власне Конґресови Злучених Держав, котрий зібрав ся 3 грудня 1917 р. був предложений Департментом Фінансів буджет державних росходів в фіскальнім році 1919 (від 1 липня 1918 до 30 червня 1919). Всїх державних росходів має бути в тім році поверх 13 біліонів, абож точнійше $13,018,725,595.

З того близько 11 біліонів долярів на війну, а власне:

воєнний департмент (армія)	$6,615,936,553
морський департмент (фльота)	1,014,077,503
фортивікації і артилєрія	3,332,445,122
Разом	$10,962,459,178

(10 біліонів, 692 міліони, 459 тисяч і 178 долярів).

Розділивши той річний росхід на днї, виходить що кождий день війни коштуватиме 30 міліонів долярів.

Звідки правительство ті гроші бере і буде брати?

Передівсїм позичає. Більшу половину дотеперішних росходів, власне 6 біліонів, покрили дві внутрішні позички (Ли-

берті Лон) від американських горожан. Гроші позичені на Либерті Бондс держава очевидно мусить колись віддати і мусить платити процент. Також в будуччинї на воєнні росходи мають бути росписані нові позички, Либерті Лонс.

Другий рід позички, росписаної на 2 біліони долярів, се так звані "воєнні ощадности". Позичаєть ся гроші державі купуючи відповідні стемпси на невеликі суми.

На решту росходів призначені нові податки.

Податок на воєнні зиськи, від тих що заробляють на війнї, має принести річно найменш 1,200 міліонів.

Менш більш стількиж саме має дати поширений і збільшений доходовий податок від корпорацій і окремих людей.

З податку на алькогольні напитки має прийти поверх 200 міліонів.

Зелізні, телеґрафічні і телєфонічні компанії 170 міліонів.

Повисшена почтова оплата на листи і ґазети 80 міліонів.

Такси на так звані вигоди (автомобілї, спортові човни, фоноґрафи, музичні інструменти, фотоґрафічні прилади, біжутерія, перфуми) 60 міліонів.

Такси за вхід до театрів, концертів і клюбів 50 міліонів.

Та все, і ще скільки менших, є нові, воєнні податки.

Овочі Війни.

ПОГИБШІ, КАЛЇКИ, РАНЕНІ.

Французи обчисляли втрати німецької армії за перших три роки війни, до 1-го серпня 1917 року так:

Убитих Німців	1,056,975
Ранених	919,000
Калїк і інвалїдів на все житє	3,000,000
В полоні	630,000
Разом	5,606,784

Анґлійська оцінка німецьких втрат за той сам час трохи инакша. Вона не відрізняє ранених і інвалїдів і подає їх менше ніж французька, за те більше вбитих:

Убитих Німців	1,158,601
Ранених	2,922,320
Полонених	710,454
Разом	4,791,375

Врешті сам німецький уряд подавав офіціяльний виказ своїх втрат. В тім виказї він признаєть ся сам до більше вбитих ніж обчислили Французи і менш більш згоджуєть ся з анґлійською оцінкою. Що до ранених, то признає їх більше ніж допускали Анґлійцї і менше ніж Французи:

Убитих	1,132,963
Ранених	2,888,787
Калїк і інвалїдів на все житє	602,858
Полонених	602,506
Разом	5,227,114

Скільки ранених подужує і скільки лишає ся калїками, невідомо. Німецький уряд очивидно "блофує", що 90% ранених вигоївшись іде знов на фронт. Правдиве мабуть фрацуське обчисленє (що до всїх армій), що на фронт вертаєть ся тільки 50% ранених.

На дїлї противники не могли знати точно німецьких жертв і німецький уряд ледви до всїх признаєть ся. І на дїлї німецькі втрати були ще більші. Так виходить з статистики поданої копенгаґенським (про-німецьким) "Товариством для дослїду соціяльних наслїдків війни". Врешті независимий соціял-демократичний посол Лєдебур говорив в німецькім парляменті: "Ясно, що ви, панове, не уявляете собі точно, що значить війна. Ми

мали півтора міліона вбитих і три або чотири міліони ранених, з котрих пятьсот тисяч є каліками на все житє і два міліони інвалідами. Разом, на протязї трех літ ми втратили шість міліонів людей."

Та дуже різко всї ті числа від себе не відріжняють ся. І комбінуючи всї ті дані, можна приняти як зовсїм певні такі втрати німецької армії за три роки війни, до 1-го авґуста 1917 року:

Вбитих і померших від ран	1,300,000
Померших від хоріб	100,000
Абсолютних калїк	700,000
Ранених, котрі лишать ся довічними інвалїд.	1,700,000
Ранених, котрі вигоїли ся або ще вигоять ся	1,700,000
Полонених	700,000
Разом	6,200,000

Поверх 6 міліонів з армії 13 міліонів людей, котрих Німеччина мобілїзувала від початку війни. І війна йде далї.

Значить, з кождої тисячі німецьких жовнїрів що йшли бити ся за Кайзера і Фатерлянд, по трех роках було:

Вбитих і померших від ран	100
Померших від хоріб	8
Абсолютних калїк	54
Інвалїдів	130
Лекше ранених	130
Полонених	54

Зовсїм нераненних і здорових лишило ся з тисячі 524. Добавити треба, що вбиті і ранені були на фронтї, значить люде молодші, поміж 17-им і 45-им роком житя. І колиб тільки їх брати на увагу, а не всїх мобілїзованих, то процент жертв булби ще більший. Тай скільки поміж тими здоровими і нераненими хоріб, на віки розбитих нервів, скільки сухітників і тяжких неврастенїків, годї й приблизно сказати.

Тяжше уявити собі втрати французької армії. Французький уряд не публїкував лїсти втрат і коли, напримір, говорить ся, що обороняючи Верден Французи втратили пів міліона людей, так се тільки здогад опертий на тім, що боротьба була дуже завзята і тревала скільки місяців. Взагалїж німецькі цифри абсолютно прибільшені, французькі за малі.

Розумієть ся, французькі втрати були менші нїж німецькі. Французька армія менша на половину і Франція ледви могла мобілїзувати богато більше над 6 міліонів людей. Часть тих мобілїзованих занята в воєнній індустрії, котра задержала за фрон-

том богато індустріяльних робітників. Далї, Французи в перших трох роках били ся тільки на західнім фронтї, підчас як Нїмцї були заняті на двох фронтах і ще перевели сербську і румунську кампанію. Врештї Нїмцї майже всюди наступали, тодї як Французи найбільш тільки обороняли ся, і звісно оборона укріплених позицій менше коштує нїж наступ на них.

Та проте й французські втрати ідуть в мілїони. За три роки війни можна приблизно числити:

Вбитих	600,000
Калїк і інвалїдів	900,000
Лекше ранених	1,000,000
Полонених	400,000
Разом	2,900,000

У Франції, на воєннім теренї, ще тяжко потерпіло цивільне населенє.

Чим далї на схід, тим менша цїна людському житю, менша увага для людської смерти, менше опіки для ранених, гірша орґанїзація воєнної помочі і тяжше знати, скільки жертв упало на полю бою. У всякім случаю самих вбитих можна певно числити в Австрії оден мілїон, в Росії ще більше.

чині, Польщі, Литві, Росії, на Кавказї, в Азії і Африцї і на всїх

Скільки людей погибло і поробило ся калїками у всїх арміях і на всїх фронтах, в Бельґії, Франції, Сербії, Румунії, Галиморях, — можна буде знати щойно довго по війнї. В маю 1917 року Артур Гендерсон, провідник анґлїйської Робітничої Партії і тодїшний член Воєнної Ради, подавав число жовнїрів вбитих на війнї на 7 міл. За три роки, значить, можна числити $7\frac{1}{2}$ мілїона.

І стількиж довічних калїк і інвалїдів, слїпих, безруких, безногих.

Від початку війни, значить, кождого дня гине сїм тисяч жовнїрів. І стількиж на віки калїчіє.

ВОЄННІ ЗИСКИ.

В 1916 році признані воєнні зиски в Злучених Державах перевисшили $2.000,000.000 (два білїони або дві тисячі мілїонів долярів).

З того 21 корпорацій заробило на чисто більш нїж по десять мілїонів:

United States Steel Corporation	207	мілїонів
E. I. Dupont de Nemours & Co.	76	”
Bethlehem Steel Company	40	”
Utah Copper Company	32	”
International Mercantile Marine Co.	25	”
General Motors Corporation	24	”
Standard Oil Company of New York	20	”
Pennsylvenia Railroad Company	15	”
Hercules Powder Company	15	”
Standard Oil Company of Indiana	15	”
Armour & Co.	15	”
Phelps, Dodge & Co.	14	”
Westinghouse Electric Company	14	”
American Smelting & Refining Company	13	”
Swift & Co.	12	”
Republic Iron and Steel Company	12	”
Central Leather Company	12	”
Newada Copper Company	11	”
Lackawanna Steel Company	10	”
Ray Consolidated Copper Company	10	”
Texas Oil Company	10	”

В 1917 році воєнні зиски значно зросли, може й подвоїли ся.

Соціялїстична Партія стоїть за тим, щоби кошти війни були заплачені богачами, щоби на війну “дрефтувати” богацтво, так як є “дрефт” на рекрутів.

Те домаганнє виставлено також в Сенаті Злучених Держав. А власне дискутуючи закон про воєнні податки сенатор Джансон з Каліфорнії домагав ся, щоби на воєнні зиски наложено 73-процентову таксу. В купі з істнуючим податком та такса становила би 80 процентів від доходу, значить, від кождої сотки воєнного зиску держава забирала би 80 долярів. Такий воєнний податок установлено вже давно в Анґлії. “Ми не хочемо, — говорив сенатор Джансон, — відбирати корпораціям

їх звичайні, мирові зиски. Ми хочемо взяти тільки гроші биті з людської крови. Американський народ домагаєть ся, щоб ми спіймали і заняли ті роздуті воєнні зиски і кинули їх в воєнне горнило. Чого ми ждемо? Ми-ж не ждали тоді, як прийшло ся брати людий з нашого краю і посилати їх на чотири кінці сьвіта".

Внесенє Джансона Сенат відкинув 62 голосами проти 17 і так само відкинув внесенє сенатора Ла Фолет з Висконсин за 72-процентову таксу. Ла Фолет говорив: "Се був би сором для нашої цівілїзації, як би ми допустили, щоб одна, розмірно мала кляса наших горожан безмірно розбогатїла з війни, тодї як друга богато більша кляса через війну біднїє. Тепер кожда війна несправедливо і невірно накладає тягарі на народ. І про сю і про кожду иншу війну треба сказати правду, що одні люде мусять жертвувати усїм, житєм, здоровлєм і майном, тодї як другі збирають у війнї тільки незлїчимі зиски. Як би можна найти спосіб, щоб великі тягарі всїх однаково давили, богача і бідного, сильного і слабого, пануючого і підданого, тодї і вгу, а маєм дозволити, щоб одиниці і корпорації заняті в воєнній продукції ховали в свою кишеню сотки мілїонів і може й війни не було-б". "Ми накладаєм на народ девять білїонів добілїони долярів наживи?"

Кари наложені законом на ті корпорації, що затаюють свої зиски або старають ся обійти податковий закон, Ла Фолет назвав сьмішними. "Завважте, що хто відмовить ся дати рапорт або занедбає його або не достарчить тих інформацій, яких вимагає закон, на того наложено гривну не менш нїж двайцять і не більш нїж тисячу долярів. В імя простої приличности наложім такіж строгі кари за провини проти податкового закона, як єсть за провини проти дрефтового закона. Чи більший злочин того батька або матері, що обходять дрефтовий закон аби спасти житє свого сина, чи більший злочин того мілїонера, що проти закона спасає доляри, добуті з усїх страхіть війни?"

Кінець кінців Сенат ухвалив проґресивний податок від 12 до 60 процентів. Найвищу, 60-процентову таксу, платять корпорації, котрі мають більш нїж 300 процентів зиску.

БОГАЧІ І МІЛЇОНЕРИ.

В 1914 роцї було в Злучених Державах 44 людей з річним доходом (в кождого з окрема) поверх $1,000.000. В 1915 роцї число таких найбогатших богачів зросло до 60. В 1916 роцї воно подвоїло ся і вже 120 Американцїв признало ся, що кождий з них має поверх оден мілїон долярів чистого зиску в рік.

Так показуєть ся з річного рапорту комішенера В. Г. Осборна про федеральний доходовий податок (федерел інком текс). Як відомо, той податок платить кождий, окремі люде ї корпорациї, хто має більш нїж (3.000 чистого річного доходу. Розумієть ся, три тисячі чистого зиску в рік, віднявши всї росходи.

В 1916 роцї платило той податок взагалї 336.652 окремих людей. Значить, не цїлих 337 тисяч Американцїв могло похвалити ся, що в них є більш нїж три тисячі долярів чистого доходу в рік. Ті богачі дїлять ся так:

127.994	осіб	мало	чист.	річн.	доходу	по	$3.000 до	$5.000
120.402	"	"	"	"	"	"	$5.000 —	$10.000
50.577	"	"	"	"	"	"	$10.000 —	$20.000
27.008	"	"	"	"	"	"	$20.000 —	$50.000
6.847	"	"	"	"	"	"	$50.000 —	$100.000
2.517	"	"	"	"	"	"	$100.000 —	$200.000
978	"	"	"	"	"	"	$200.000 —	$500.000
209	"	"	"	"	"	"	$500.000 —	$1,000.000
120	"	"	"	"	"	"	міл. дол. або більше,	

В купі вони заплатили не цїлих 68 мілїонів доходового податку; окрім того корпорациї заплатили ще поверх 56 мілїонів. В 1917 роцї Сенат повисшив о 25 мілїонів податок на доходи висші нїж 75 тисяч в рік і наложив 46 мілїонів податку на більш нїж півмілїонові доходи.

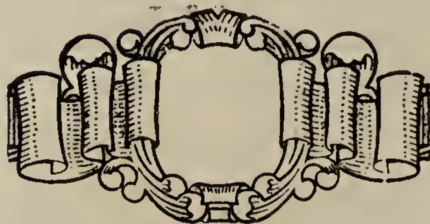

ДОРОГЕ ЦАРСТВО.

Дорого стояло Росію царство, дорого в кождім змислї того слова, між иншим дорого на гроші. За послїдних сто лїт заплатила Росія своїм царям самої платнї за їх царюванє 140 мілїонів рублїв. 55 мілїонів заплатила Росія за тих сто лїт на царські паради, будинки і меблї. Росія заплатила 24 мілїони як віно і посаг для царських синів і дочок. І 8 мілїонів за царські подорожи.

Отсе, так сказати, важнїйше, що Росіяни "жертвували" своїм царям в готових грошах. А скільки заграбили, зрабували і взагалї "заробили" собі самі?

Поки Тимчасове Правительство не секвеструвало царських земельних маєтків, до того часу Николай Романов був одним з найбогатших земельних богачів. Його були поверх 42 мілїони десятин (поверх 100 мілїонів акрів) землї в Алтайській і Нерчинській области на Сибірі, з сотками містечок, сіл, млинів, фабрик, копалень золота і срібла.

В самій Росії він мав коло 8 мілїонів десятин (поверх 21 мілїонів акрів), здебільша найкращої землї, чорнозему, городів, парків. Рільну землю здебільша арендував селянам. Селяне платили 12 мілїонів рублїв в рік аренди.

Цар мав півтора тисяч млинів, чимало фабрик паперу і скла. І якби не прийшов наглий конець, то богатів би все більше і швидше. А власне його копальнї золота і срібла ще далеко не експльоатовані і здатні продукувати все більше і більше.

Свому послїдному цареви платила Росія на удержанє царського двора 17 мілїонів рублїв в рік. Цариця діставала двісті тисяч, царевич сто тисяч, зрештою кождий инший царський хлопець або дївчина двайцять тисяч.

Взагалї-ж царі брали собі що могли. Відомо, що царська родина має найкращі маєтки на Криму і на Кавказї, але яким правом і по якому закону вона їх надбала, того нїхто не знає, жаден суд не доходив і не дійде. За те ясна була справа, як в свій час цар Александар II присвоїв собі в Туркестані, коло Мерви, 435 квадратових миль землї, дуже здатної під бавовну.

Цар Александер II був "добрий" чоловік, скасував кріпацтво і освободив кріпаків. Зробив людям добро, але й собі не зашкодив. А власне за освободженє казав кождому кріпакови заплатити 12 рублїв. І так як сам мав чотири мілїони кріпаків і кождий кріпак заплатив йому 12 рублїв, то й банкове конто

царя-освободителя нічого собі підросло.

Царські гроші, "кеш", здебільша депоновані в анґлійськім державнім банку, Bank of England. В час війни цар старав ся добути їх, але Анґлійці не дурні, не давали зараз. Цар хотів зробити окремий мир з Німеччиною і волів мати гроші дома ніж в Лондоні, але Анґлійці знали, що царські гроші певнійші ніж царське слово, і не спішили ся виплачувати.

КУПУЙТЕ НА ПАМЯТКУ!

По зниженій ціні — 2 за 5 центів!

ДОРОГИЙ КАЙЗЕР.

Кайзер Вільгельм дістає річно на себе і на свою родину 15½ міліонів марок. Стільки платить йому Прусія, так як кайзер є рівночасно пруським королем. Инші німецькі краї мають своїх королів, котрі їх также не дешево коштують. За те кайзер має ще свої приватні земські маєтки і намагає всякими індустріяльними бизнесами, починаючи від глиняних кахель і кінчаючи фабриками амуніції. Тай пятнайцять міліонів пруських марок также собі добрі гроші і від коли не стало царя, ще тільки оден австрійський цісар бере більшу "пейду" за своє пановане.

Не вважаючи на те, кайзер вважаєть ся сорозмірно небогатим чоловіком. А власне всї свої міліони він витрачує на паради, забави, принятя, подорожі, блискучі уніформи і парадні убраня, коштовні палаци і будівлї і передівсім на удержанє свого двора. На своїй службі кайзер держить пятнайцять сот людей, двірських урядників і дам, льокаїв і покоївок, всїх вбирає в парадні уніформи, годує і платить пенсії. Берлїнський "Шльос" все осьвітлений і вбраний, кожда лямпа горить і кождий льокай стоїть на своїм місци, навіть тоді, як нікого нема дома. Тим царським блеском кайзер сліпить очі своїм підданим, за їх власні гроші.

Як 6 октобра 1789 року везли під ґільотину француського короля Луі-XVI і його жінку Марію Антуанету, француські міщане в Парижі вигукували за ним: "Глядіть на того людомора, що зжер наших двайцять пять міліонів!"

Що значить двайцять пять міліонів? За час свого пованя кайзер Вільгельм особисто "зжер" сто шістьдесять міліонів.

Люде дали гроші, а бог апетит.

ЦЇСАРСЬКА ГОДИНА.

Австрійський цїсар належить до найбогатших людей на сьвітї. Габсґурґи панують і царюють вже шесте столїтє. 600 лїт вони панували й добували, збирали і складали, і незміряне і незлїчене богацтво заховане в старім двірськім скарбі.

Окрім того в кождім австрійськім краю цїсар має свої добра, поля, села, лїси і луги.

І ще окрім того Австрія платить свому цїсареви 11 мілїонів корон в рік і Угорщина платить свому королеви 11 мілїонів корон в рік. І так австро-угорський цїсар і король дістає 22 мілїони корон в рік.

22 мілїони на рік, то значить поверх 60 тисяч на день. За кождий день свого пановання, за буддень і за недїлю, австрійський цїсар дістає 60 тисяч корон. Чи він той день проспав, чи прозївав, чи прогуляв, чи робив що, чи нї. Чи він здоровий, чи хорий, чи такий молодий, що ще нїчого не розуміє, чи вже такий старий, що самого себе не памятає.

Або-ж, ще иншими словами, 22 мілїони на рік, то значить поверх 2.500 на годину. За кожду годину пановання австрійські й угорські народи платять свому монархови 25 соток. І за ту годину, що він спить, і за ту годину, що він снїдає, і за ту годину, що він вечерає, і за ту годину, що він на прохід їде, і за ту годину, що він собачку муштрує, і за ту годину, що він взагалї нїчого не робить.

СХІДНИЙ АҐІТАЦІЙНИЙ ОКРУГ І СХІДНИЙ ОКРУЖНИЙ КОМІТЕТ.

Соціялїстичний рух серед українського робітництва у східній Канадї почав ся з 1911 р. Він постійно зростав і вже в 1916 р. відчувала ся потреба основаня Східного Аґітаційного Округа У. С. Д. П. і вибору Східного Окружного Комітету, який би провадив партійну роботу у відділах У. С. Д. П. на сході і взагалї занимав ся дальшою орґанізацією укр. робітників, які ще не були в партії. Початок до заснованя С. А. О. дав монтреальський відділ У. С. Д. П., який дав пропозицію скликати партійну конференцію в тій-же цїли. Така конференція відбула ся

Делеґати Схід. Окружної Конференції в Оттаві (жовтень 1916).

в днях 29 і 30 жовтня 1916 р. в Оттаві, яка була скликана також з приводу орґанізаційної об'їздки тов. М. Поповича по сході. На конференції були заступлені майже всї східні відділи. Конференція радила згідно три днї і ухвалила богато корисних річий; вона й ухвалила тодї вибрати Сх. Окр. Ком..

з осідком в Гемилтон, Онт. Всї ухвали конференції пішли під референдум членів У. С. Д. П. і зістали членьством партії приняті. Перейшла також й ухвала про вибір С. О. К. До першого С. О. К. зістали вибрані отсї товариші: П. Ковалишин, орґанїзатор; Ю. Демедюк, секретар; І. Левченко, касієр. Нововибраний комітет почав свою роботу в половинї марта 1917 р.

Завданєм С. О. К. було зорґанїзувати цїлий схід, що він — о скільки тяжкі обставини підчас війни дозволяли — в части зробив. За рік свого істнованя він з'орґанїзував 4 нові відділи, а число членів в старих віддїлах зросло майже в двоє, хоть роздори, які повстали були на сходї, були перепоною в приєднюваню нових членів до партії. Та все таки є надія, що С. О. К. поведе свою роботу успішнїйше, а всї ті, котрі хотїли перешкодити соціялїстичному рухови, скорше чи пізнїйше опамятають ся, або зістануть самі своєю киринною роботою побиті, а не повздержать надходячого дня визволу всьої робітничої кляси з капіталїстичної неволї — дня соціялїзму.

Гемилтон, 25 падолиста, 1917. **Ю. Демедюк.**

ЧИ ВИ ПОМАГАЄТЕ ВЕЛИКІЙ СПРАВІ ВИЗВОЛУ РОБОЧОГО ЛЮДУ З КАПІТАЛІСТИЧНОГО ЯРМА?

ЄСЛИ ТАК, ТО ЧИ ВИ ПІСЛАЛИ ВЖЕ СВОЮ ЛЕПТУ НА

УКРАЇНСЬКИЙ РОБІТНИЧИЙ ДІМ В ВІННІПЕҐУ

ТУ ВАШУ ВЕЛИЧАВУ РОБІТНИЧУ СЬВЯТИНЮ І ТВЕРДИНЮ?

Не забувайте, що той дім коштує десятки тисяч долярів і сама мала горстка сьвідомих місцевих робітників виплатити його не може.

Вашим обовязком є негайно поспішити на поміч Укр. Роб. Домови, який будований на користь усього українського працюючого народа в Канаді і лише його цілям має служити. Він не належить до приватних людий, або спілок, лише до всїх робітників і фармерів, що хотять з нього користати.

ПОМОЖІМ ЖЕ ВИПЛАТИТИ ЙОГО ЧИМСКОРШЕ!

Жертви посилайте і за всякими інформаціями в справі У.Р.Д. звертайте ся на слїдуючу адресу:

Ukr. Robitnyczyj Dim

Box 3658, (Sta. B.) Winnipeg, Man.

ЦІНА 50 ЦЕНТІВ.